

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ANETAVLE
OVER
DE
FIRE
SØSKENDE
MORTENSEN PÅ ØSTERVOLD
AF
I.M.PRISKORN

PROSAPIA: NR.6

PRISKORN HASLE

1978

3.

Til belysning af denne slægt har jeg et så stort materiale liggende, at det er ganske uoverskueligt. Det vil derfor sikkert forekomme, at kilder, der modsiger hinanden, kan komme til orde i forskellige generationer. Der vil forekomme andre fejl og mangler, og jeg håber, der vil komme kommentarer og protester, supplerende oplysninger og rettelser.

I første omgang er det for mig det vigtigste at få nedfældet de oplysninger, jeg har i en overskuelig form.

Den, der tålmodigt følger mig gennem de kommende sider, vil få en ganske god bid af Danmarkshistorien i en helt ny synsvinkel.

Det vil ikke være muligt at medtage alt, hvad jeg har samlet sammen, men jeg er til rådighed med yderligere oplysninger, og jeg håber at møde genklang, (for nu ikke at slide mere på modefænomenet feed-back.)

Min adresse er: I.M.Priskorn
Tingvej 2B/1
8210 Århus V

Tidligere udkom i Prosapia-serien:

1. Dødsannoncer over 45 aner, 1975
2. Anetavle for de seks søskende Petersen i Munke-
gade i Helsingør, 1977
3. Thomas-bogen. Det første år - og anerne, 1977
4. Anetavle over portner på Helsingør Værft gennem
40 år Lars Madsen & hustru Marie Kirstine Rohde
samt deres 6 børn, 1977
5. Mine aldeles ligegyldige erindringer, 1977

--

I N D H O L D

De 4 søskende Mortensen på Østervold i København.....	6
Musikhandler Poul Madsen Mortensen 1850 København 1913.....	25
Sophie Jørgine Jensen 1859 Slangerup - 1925 København.....	51
Porcelænshandler Poul Mortensen 1807 Udbyneder - 1863 København.	74
Marie Kirstine Madsdatter 1812 Magleby Møn - 1879 København.....	94
Kornhandler John Wilhelm Jensen 1815 Slangerup - 1867 Hillerød.	109
Anne Marie Elisabeth Petersen 1822 Søborgus - 1900 Vanrøede....	126
Udflyttergårdmand Morten Mortensen 1765 Udbyneder 1812.....	149
Kirstine Poulsdatter 1771 Kastbjerg 1814.....	160
Fisker og husmand Mads Madsen 1782 Fanefjord 1857.....	171
Maren Henrichsdatter 1786 Magleby Møn - 1831 Fanefjord.....	184
Købmand Christen Jensen 1771 Nørresundby - 1841 Slangerup.....	192
Anna Bartholina Rugeard 1779 Frederikssund - 1826 Slangerup....	219
Kroejer Poul Petersen 1795 kongens Lyngby - 1842 Søborgus.....	235
Margaretha Magdalena Koops 1796 Haderslev - 1864 København.....	250
Personregister.....	261
Stedregister.....	272
Aneliste for følgende bind af Prosapia nr.6.....	274
Litteraturhenvisninger.....	277

—

Ane nr.1: de fire probander.

Det var en typisk Københavnerfamilie. Faderen var yngste søn af en tilflyttet jyde, porcellæns-handler i Adelgade, og dennes kone, der var bondepige fra Møn. Moderen var født i Slangørup.

Den ældste af de fire søskende var Edith Eleonora, der var født i Sølvgade den 24.8.1881. Nr.2 i rækken, Kate Mary var født den 16.3.1884 i Adelgade, hvor faderen havde arvet porcellænsforretningen i nr.99. Den tredje var en dreng, Ernest, født den 2.9.1885 i Skjoldsgade, der lå udenfor voldene, og familiens yngste, også en dreng, Egon kom til verden på Østervold nr.10.

Alle hovedrollerne er fordelt, tæppet kan gå op, og spillet kan begynde.

Det var i Estrups tid, provisoriernes tid, og jeg er tilbøjelig til at tro, at både faderen og moderen gik ind for hans politik. Ganske vist var de så forskellige, som to mennesker vel kan være, og man må ændre sig over, at de to fandt hinanden, men i begges opdragelse og baggrund er der elementer, der sandsynliggør dette. Det vil jeg senere vende tilbage til.

Det var den tid, hvor Københavns volde var ved at blive sløjfet, og hvor hovedstaden ligesom trak vejret befriet efter sit hårde fængsel, som en af den tids matroner, når hun om aftenen kunde løsne på korsettet.

Byggeriet tog til overalt. Overalt skød nye kvarterer op på det gamle demarkationssterræn på "broerne".

Fra Østervold: Den sidste Rest af de gamle Minder udslettes (December 1912); Voldenes Saga er hermed ude. Tilhøjre: Østervoldgade imellem Stokhusgade og Grønlands Torv, samt Hjørneejendommen til Stokhusgade.

Billedet her, der stammer fra Zachariæ's tidsskrift *Før og Nu* 2. årg.nr. 3, giver et godt indtryk af de omgivelser, børnene voksede op i.

Vi er så heldige, at vi kan få lov til at se København med et barns øjne, en stor takksom dreng fra Maribo, der i 1892 holdt ferie i kongens by.

Han fortæller om Halmtorvet, (den nuværende Rådhusplads, men før Nyrops rådhus var bygget), om Etnografisk Museum, hvor han gik i halvanden time med sin lillebror.

De spadserede over Christiansborg slotsplads, tilbage gennem Stormgade og ud til Langebro, der gik op, mens de var der, så de kunde se en stor damper gå igennem. Så gik de omkring S.Jørgens sø hjem til ferieadressen på Svanholmsvej.

De var i Frederiksberg Have, hvor de spiste deres medbragte mad ved et af de mange borde, som var opstillet der.

På vejen hjem derfra var de i Alleenberg og Sommerlyst, to af Tivolis konkurrenter på den tid. "I Alleenberg var vi inde at se en Dame, som blev skudt ud af en Kanon. Det var noget forfærdeligt Jux og kostede 10 Øre".

Der var karoussel, skydebane, kraftprøve etc, og så var der en "Stereoptisk Udstilling". Ved at putte 5 øre i et apparat kunde man dreje rundt og se flere landskaber. "Jeg saa nogle Billeder fra England, Poul(lillebror) nogle fra Spanien, og Lauritz fra Paris". Lauritz var den storebror, de boede hos i ferien. Han har nok nydt synet af de parisiske landskaber.

Drengen skrev Jøres brevkort hjem. Han trak lillebror ud i byen for at se National Scala, Cirkus Schumann, Tivoli osv. Storebror sendte dem en tur i Zoologisk Have for 75 øre. Der morede de sig over aberne i det nye abehus og over en lille hund,

der holdt til inde hos en løvinde, "der slet ikke gjorde den Fortrød". De spiste kager i konditoriet og drak en svensk sodavand.

I Tivoli nævner han bl.a. fregatten S.Georg og Arenateatret, hvor lillebror til hans fortrydelse har gratis adgang. Der var en arabertrup ved Pantomimeteatret, som fik hans bifald, og de spiste smørrebrød på Egidius: 9 stk smørrebrød, 2 øl og 3 kopper te blev med 20 øre i drikkepenge, 170 øre. Der var pantomimen "De lystige Møllere", en trylleforestilling i Udstillingsbygningen o.m.m.

Thorvaldsens Museum faldt ikke i hans smag, og de gik derfor hen for at se garden trække op. Bagefter var de i Zoologisk Museum og i Hvalsamlingen. En anden dag var de oppe i Rundetårn og inde at se Børsen. De prøvede at køre med Omnibus. Også Ørstedsparken med de mange statuer var de inde at se, og Rosenborg Slot med Kongens Have og H.C.Andersens statue selvfølgelig.

Botanisk have brød de sig ikke så meget om, men Oldnordisk Museum i Prinsens Palais fik deres bifald. I Bredgade beundrede de Koncert Palaiet, Marmorkirken, Russisk Kirke, Rigsdagsbygningen, der dengang lå i Bredgade og Katolsk Kirke.

Ude ved Grønningen så de et kavalleriregiment med musik i spidsen. De var på Langelinie og Frihavnsanlægget, i Charlottenborg og på konditori.

De var også på Nørrebro for at se en Beduintrup, der gjorde et godt indtryk på dem. De gik rundt om Søringen og ud på Bleådams Fælle, hvor der græssede køer, mens nogle drenge spillede cricket.

Sådan så København ud med barneøjne i de glade 90'ere, og sådan må vi tro, den lille familie har set byen Kjøbenhavn, der i fremskridtets navn havde kastet sit j bort. Den unge fortæller Jørgen Henrik skulde senere blive gift med den næstældste, Kate Mary.

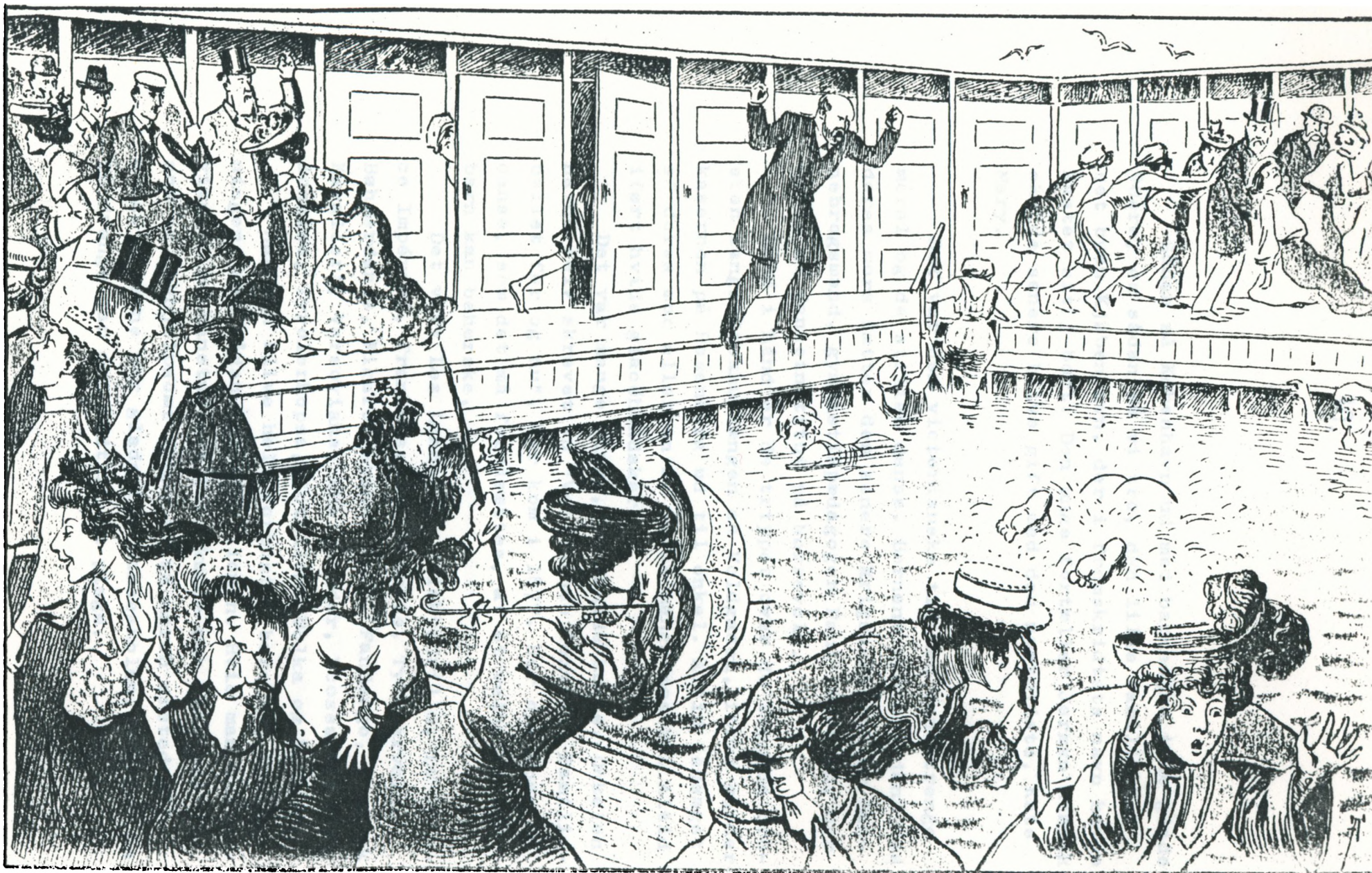
Det var den victorianske tid med den strenge moral og de stilige danse. Børnene gik til dans hos deres mors fætter den senere Krigsassessor og Dannebrogsmænd, gymnastikpædagogen Paul Petersen, der havde et danseinstitut på Nørrevold.

Hånd i hånd er de trippet over de toppede brosten langs Stokhuslængen ad Voldgaden, forbi garderkasernen på Rosenborg ud til onkel. Altid ledsaget af deres mor eller en af deres mange mostre. Altid iført hvide glacéhandsker.

Det var mange danse, de skulde kunne. Onkelen havde selv skrevet en "Veiledende Text til Familieballet før og nu", der kom i 1877. Her opregnes 18 danse, som det må forudsættes, at et velopdraget barn kan beherske.

Det var: Les Lanciers, Julekvadrille, Le Prince Impérial, Francaise, La Tempete, Tyrålervals, Bøhmerdands, Figaro, Spansk Vals, Fandango, Russisk Kavalleri, Varsoviana, Rheinländer, Ecossaise, Polonaise, Tyrolerhopsa, Cotillons Bolka og Menuet.

Man kan blive helt forpustet bare ved opremsningen, men sådan var traditionen. Hvis man var inviteret på kanetur med bal, kunde man ikke stå der som et ubehjælpomt Mæhæ. Altså march afsted til dans. Pigerne var glade for danseskolen, men for de to drenge var det lidt af en plage.

En brat Ende
paa Paul Petersens Svømmeexamen for Kvinder.

— Det vakte baade Harm og Bestyrtelse, da en Herre midt under Præsentationen daskede op i Basinet — end ikke iført saa meget som sin af Svømmedragt —

Kun en af deres mange mostre var gift. Det var den yngste, Marie Vilhelmine Petrine, kaldet Ville, gift Mynster. Somme tider tog hele familien hestesporvognen "De blaa Engle" ud til Lampevejen, den nuværende Howitzvej på Frederiksberg, og når de så ringede på døren, og tante Ville lukkede op, sagde hun altid: "Goddag tøser!", hvortil Ernest uvægerligt svarede: "Jeg er ingen tøs!", mens lillebror Egon ikke var så sikker for sit vedkommende, at han protesterede.

Ernest gik med blå matrosdragt med to knapper på ærmerne og tværstribet undertrøje, så han lignede godtnok en dreng, men Egon havde en kadetstribet løstsiddende bluse på, der næsten nåede til knæene, så den lignede en kjole. Der var tilmed en stor, blød kunstnersløjfe til at holde kraven sammen i halsen, så det kunde være svært at se, om det var en dreng eller en pige. Men sådan var jo tidens mode for smådrengene.

Edith var lys, Kate mørk, Ernest var rødhåret, og Egon lys. Faderen var mørk, moderen lys.

Ejendommen, børnene voksede op i, er det nuværende nr.12. Familien boede på 4.sal med fri udsigt over voldterrænet. Langs voldens fod gik en reberbane.

På volden groede kastanietræer og valdnødde-træer. Det var selvfølgelig forbudt at plukke voldens valdnødder, og der var tilmed en meget skarp konkurrence fra Nyboderdrengene, så det har været en god sport.

Løjligheden var meget herskabelig med højt til loftet og høje vinduer med hvide gardiner for om sommeren og svære mørke gardiner om vinteren, med klunker og agramaner.

Der var selvfølgelig plydsmøbler i tidens stil med småborde til nipstingene, hvoriblandt var et krucifiks, der havde tilhørt mormoderen. Men der var også lette wienerstole, bl.a. en gyngestol i denne elegante stil, et pillespejl, et amerikansk vægur med pendulgang, og så var der det opretstående klaver.

Det var ikke kun til pynt. Det var en musikalsk familie.

Faderen var grosserer og importør af fonografer og grammofooner. Han kaldte sig galanterihandler, men han indspillede mange af de dengang betydeligste kunstnere på vokswalser til fonografen, senere plader. Bl.a. indsang operasanger ved det kongelige Teater Vilhelm Herold og hans bror flere ting. De kom i hjemmet, og det fortælles i familien, at Vilhelms bror havde en bedre stemme end sin berømte bror, mere dramatisk, heroisk, men vel knap så lyrisk.

På kvisten boede en tid nogle unge mennesker, der også kom indenfor nu og da. Det var den unge skuespiller, senere teaterhistoriker Robert Neiiendam og den senere vidtberejste H.C.Andersen-fortolker, skuespilleren Jacob S.Texiere, der selv lignede H.C.Andersen slående. Han havde læst sammen med Olaf Fønss, filmens første verdenscharmer.

Det var især de 2 piger, der gik ind for den udøvende kunst. De blev begge optaget i Cæcilia-foreningen, et fornemt musikinitiativ stiftet af komponisten Frederik Rung, der selv dirigerede det berømte Madrigalkor.

Edith Eleonora slot paa Billedet.
- Dette Navn - det stemmer Lindet
fik et bekendt Rummer
men med en Smule Mesting:

Edith har en Vermodning
skabt ved Nachmanns rigt Gang
- saaledes har hin noble Kvinde
hvem "Forskuret" blev et Mindes-

Billedet paa dette Navn
er den trygge, lune Haar -
ved det sikre Poluske Planker
Kæster man omgiver stærk:

"Jammersmindets" dybe Kvide
som "Eleonoras" Haar skus med
7 Leander vrant ved blide
7 Sule "Leonoras" Kjærlighed.

Jul - som mednet Kæser paa
Siger
"Leonora" for mig staver
omtjænk 7 Skend 7 fager
genom Hæstade af Aar!
Robert Mikkelsen

Også den unge skuespiller Walt Rosenberg var blandt "loftsbeboerne",
og han har da også ydet sit bidrag til poesibogen.

Det blev 23 Nov. 1906

Jeservees 5 12/11. 06.

Kære Frk Edith!

Naar De ugen er fuld
bage paa disse Blade
saa er disse Linier min
de Dem om i den
gamle Oukel Jakob,
som fælle sig paa
i "Jærsket - Trækkes" -
Kædet i Deres Tjekket.

Robert Mikkelsen

Gamle Mindes under Tegte
søde Damer - fine Skudt
vugge let i Stærninglaget
- ønske Tiden ikke gik ...

19 Dec 1910. Robert Mikkelsen

At De er optaget
som aktivt Medlem af
CÆCILIA-FORENINGEN
har jeg den Ære herved at meddele
Dem. Et Eksemplar af Foreningens
Love følger vedlagt.

KØBENHAVN DEN *Januar* 1905

PAA BESTYRELSENS
VEGNE

Regering
Formand

Til *F. Kate Mortensen*

I Dansk biografisk Haandleksikon skriver Erik Abrahamsen om Frederik Rung:

"Rung var en fremragende Dygtighed paa Musikdirektionens Omraade, haade i Teatret og i Cæcilia-foreningen var han en energisk Leder og en aandfuld Fortolker. Madrigalkorets Ydelser var teknisk ulastelige og kunstnerisk fuldkomne. Med en ham egen Myndighed forstod han at samle Stemmerne i Korets Vokalsats eller i Musikdramaets Partitur og skabe det afrundede, plastiske Tonebillede."

Kates datter, Inga Hedborg fortæller i et brev til mig følgende anekdote:

"Engang han dirigerede koret, og han vilde, de skulde yde deres bedste, opmuntrede han dem med at sige: "Naar Damerne synger som nu, bliver alle tyve Aar yngre" pludselig lød et brag, Kate faldt på gulvet. "Hvad var der med hende?" spurgte Frederik Rung. "Hun er kun 19", svarede damerne.

Foreningens formand var dengang professor Heinrich O.G.Ellinger, der senere blev folketingsmand for partiet Højre.

Pigerne optrådte også et par gange offentligt under pseudonymerne Edith Coops og Kate Søndergaard, og Kate blev af Grossherzoglicher Hofmusiker Carl Tomasini tilbudt engagement ved hans teater.

Det var jo et fint tilbud, og Kate havde sikkert gjort sig godt på en operascene. Hun var køn og havde en smuk stor mezzosopran, men - det var jo ikke så fint at optræde dengang, ikke for penge.

Koncertsanger Hans Petersen

afholder,

— ≡ KONCERT ≡ —

— i Good-Templar-Salen —

Tirsdag den 23. November Kl. 8¹/₄ præ.

Velvillig Assistance af

Koncertsangerinderne Frkn. Edith Coops,
Kate Søndergaard & Accompanatrice * * *

PROGRAM:

Ch. Gounod: Valentins Bøn af Op. „Faust“.
Hans Petersen.

J. P. E. Hartmann: Scene og Duet af Op. „Liden
Kirsten“.

Frk. Edith Coops og Hans Petersen.

G. Puccini: Valse Arie af Op. „La Bohème“.

Paula Tosti: Serenato.

Frk. Edith Coops.

Alfred Taubert: Arie af Op. „Vifandaka“.

Erkki Melartin: „O Herre“

Hans Petersen.

Massenet: Arie af Op. „Herodiade“.

Frk. Kate Søndergaard.

Verdi: Germouts Arie af Op. „La Traviata“.

Jul. Bechgaard: Kong Frodes Arie af Op. „Frode“.

Hans Petersen.

Rubinstein: „Vanderes Nachlied“.

Leö Delibes: Serenade af Op. „Kongen har sagt det“.

Frkn. Edith Coops, Kate Søndergaard og Hans Petersen.

Flygelet velvilligst overladt af Firmaet Hornung
& Møller, København.

Billetter faas hos Hr. Boghandler Hother Steffensen,
Axeltorvet, samt ved Ingangen à **1 Kr.** til Salen og
50 Øre til Balkonen.

Det var Dagmarteatrets glansperiode med Anna Larssen, der senere blev gift Bjørner, og brødrene Johannes og Adam Poulsen, ikke at forglemme fru Betty Nansen, som især moderen beundrede meget, og mange andre store navne.

Også Ernest var teaterinteresseret. Han roede således rundt på søerne med en vis Dagmar Halberg, datter af skuespiller A. Halberg, til stor fortrydelse for mange unge herrer, der brændte efter at gøre hendes bekendtskab. Hun var nemlig, en meget attraktiv ung dame. Hun blev senere gift med den pragtfulde bassanger Johannes Fønss, Fønsssebassen, bror til Olaf Fønss, og de fik datteren Mime Fønss.

Faderen havde båd i Sortedamsøen, og når de unge sommeraftener var ude at ro på søen, og pigerne sang, stod folk stille og lyttede. Jeg har selv truffet en gammel dame, der kunde huske, hvor betagende det var.

Om vinteren løb de på skøjter på søerne, og der var fakkeltelysning og musik af et promenadeorkester, offentlig forestilling.

Den største af drengene, Ernest var lidt af en slagsbroder. Hvordan skulde han blive andet med det røde hår, han var født med. Englehår kaldte hans mor det. Gulerod kaldte Nyboderdrene det, og så gik det løs på næverne, hvis der ikke var sten eller kæppe i nærheden.

Drengene gik i Østre Borgerdydskolen, hvor digteren Johan Ludvig Heiberg var rektor. De fik ikke nogen afgangseksamen.

Derimod udmærkede Ernest sig som gymnast og vandt i en landsskolekonkurrence 2den præmie individuelt, Carit Etlars samlede værker.

I Østre Borgerdydskolens jubilæumsskrift af 1937 på side 195 på det øverste billede ses han som nr.2 tilhøjre, heraldisk venstre, for krigs-assessoren, en bleg og spinkel dreng, der ligner alt andet end en sportsmand.

Lillebror var endnu lysere, næsten blodløs at se på. Han stod helt i skyggen af storebror, som han var stærkt knyttet til og afhængig af hele livet.

Men de har sikkert begge gået til gymnastik i Hermes, som var startet af deres onkel, danselæreren, der forresten også var foregangsmand på kvindeidrættens område.

Om sommeren boede de i Ny Holte ved Rudersdal i Villa Taarhby på Sofievej.

Faderen havde også en båd i Furesøen. Han var ivrig lystfisker, og han slæbte tidligt drengene med på fisketure. I begyndelsen var Ernest sur over det, fordi han kom til at slæbe alt grejet, men senere, da lillebror kunde overtage slæbet, blev han ligeså ivrig som faderen, og det gjorde Egon også.

Faderen var af ren bondeslægt, jævn og ligefrem, og han kunde ikke tage al den kultur alvorligt. Han var en glad og jovial mand, og når han var på fisketur med drengene, gik det meget formløst til.

En tidlig morgen på sådan en tur løftede den gamle det ene ben og lattede sig for en vind: "Jeg letter min vinge og flyver afsted!", hvortil Ernest svarede med begge ender: "Jeg letter sku også min, og så flyver jeg med."

På en anden tur var det op ad dagen blevet lidt småt med provianten. Drengene havde drukket deres øl, og fatter havde kun en enkelt tilbage, der hang i en snor efter båden.

Da nu den gamle sad og blundede, blev de satans knægte enige om at dele bajeren og fylde flasken op med vand fra søen. Som tænkt så hurtigt gjort, og flasken hang igen i sin line.

Som den trætte fisker vågnede af sin lur, var han blevet tørstig og halede sin bajer indenbords for at nyde den - og drengenes misundelige blikke. De kunde jo bare have sparet. Han trak op, satte højtideligt flasken for munden. Så tog han en ordentlig slurk - og spruttede det hele ud igen: "Den var søg doven!" Han blev først klar over, at der var noget uldent, da han så drengenes hoveder.

Drengene sejlede vandet tyndt i Furesøen, og ved en enkelt lejlighed lykkedes det Ernest at redde besætningen på en større lystsejler, der var kuldsejlet i Furesøens lumske kastevinde, som man skal kende godt for at klare sig. Det var en stolt gut, der kom hjem med jollen fuld af våde, forkomne sejlere.

Ellers var det gerne gedder, båden var fuld af, når de kom hjem. De fangede så mange, at husets kvinder fik nok af dem for altid. Selv påstod de altid, at de smager af nøddekerner.

En sommermorgen fik de besøg derude af en af drengenes kammerater, der havde travet hele vejen fra København og ankom kl. 4 om morgenen. Men Ernest stak bare hovedet ud ad vinduet og sagde: "Du kan lægge dig i lysthuset!" og så lagde han sig og sov videre.

En varm modtagelse må man sige.

Men barndommen fik ende. Edith fik ansættelse hos en af husets venner, litografen Christian Cato, medstifter af Foreningen for Kunsthaandværk, leder af firmaet Chr.I.Cato, som han senere blev ejer af.

Firmaet lavede de botaniske og zoologiske tavler og landkort, som vi lærte efter i skolen, men det var desuden landets betydeligste litografiske anstalt, der udførte mange, mange fornemme tryk for kendte kunstnere i ind- og udland.

Cato var en fin håndværker, en habil kunstner men en middelmådig forretningsmand. Han kunde ikke altid betale Edith hendes gage, men så fik hun bogført andele i forretningen, der i 1933 blev omdannet til aktieselskab, som Edith overtog ved hans død.

Kate opgav sine drømme om en operakarriere. Hun giftede sig med den lille turist fra indledningen, Jørgen Henrik Roepstorff, der var blevet rodemester ved Københavns skattevæsen. De boede i mange år på Dosseringen 6, 1.sal med udsigt over søerne. Her voksede deres datter Inga op, og hun kom til at realisere Kates drømme. Hun blev balletdanserinde og turnerede en del i ind- og udland, til hun mødte i skæbne i en svensker Curt Hedborg i Göteborg.

Mange af de her meddelte oplysninger skylder jeg hendes familiearkiv, der rummer mange gamle værdifulde papirer.

Som enke levede Kate til sin død hos sin datter og svigersøn i Göteborg.

Drengene fik begge en grundig handelsuddannelse. Niels Broch, Grüners Akademi og den praktiske erfaring i faderens forretninger.

Derpå fik de begge et års ophold i Tyskland hos en af faderens forretningsforbindelser, så var de klar til at komme ud og tjene.

De unge mennesker er sikkert kommet i værtshuset, dansebulen "Kjæden", der lå lige i kvarteret, men det har nok været forlystelserne på Frederiksberg og Vesterbro, der har trukket mest.

De var begge meget imponerede af voldsomme folk som bokkere og brydere, især havde Bech-Olsen et par fans i brødrene.

En sommerdag var de i Zoologisk Have, hvor de stod og lyttede til promenadeorkestret med kendermine. Ernest var i havregrynsfarvet, moderigtig hakit og flad stråhat. Da hørte de foran dem en mørkhåret ung pige synge med på den schlager, musikken spillede på. Teksten var noget med: "Min ven han har det rødeste hår..." - og stemmen var pragtfuld, en rig sopran. Ernest tog hatten af og præsenterede sig med sin hårpragt. Den unge pige, der sang var Olga Elisabeth Priskorn, der var i selskab med sin ældre søster Emmy Margrethe.

Ernest blev snart fast gæst i de unge pigers hjem på Henrik Ipsensvej, og det varede ikke længe, før også hans far mest holdt til der, hvor tonen var djærv, og hvor der altid var liv og glade dage, og hvor man kunde få et slaw kort.

Ernest og Olga blev gift i brudens hjem den 26. januar 1912.

Egon fandt en lærerinde, Elisabeth hed hun. Hun var ikke ret høj, og hun havde sit besvær med de store mælkedrenge, der altid sad og sov i timerne, fordi de havde været så tidligt oppe.

Hun havde engang forsøgt at stikke en af dem en ordentlig en på kassen, men han havde bare set på hende, rystet langsomt på hovedet og sagt: "Jomfruklap." Så var han luntet ned på plads og sovet videre. Hun fik to børn med Egon.

Egentlig havde moderen altid været svagelig og sart. Hun led af migræneanfald og blodmangel, men det var faderen, der døde først.

Han udåndede den 19.februar 1913, og det blev ordnet sådan, at moderen kunde sidde i uskiftet bo og drive forretningerne videre ved hjælp af drengene.

Senere overtog Ernest og Egon hver sin forretning, mens Edith og Kate fik barndomshjemmets indbo til deling.

I 1925 døde også moderen. Hun døde den 23.august om morgenen. Edith, som havde boet sammen med hende de sidste år, overtog lejligheden, men det var ikke den på Østervold. Moderen var flyttet til Odensegade på Østerbro.

Ane nr.2: probandernes far Poul Madsen Mortensen

Det lugtede ikke godt. Den fede, mættede os af bærme, malt og ajle inde fra brændevinsbrænderen i naboejendommen lod sig ikke holde ude, og det var noget af det første lille Poul sansede, da han kom til verden den 16.marts 1850 i Adelgade 260 senere nr.99. Hans far var porcellæns- og pottehandler og havde udsalget på sin privatadresse. Han var af jydæst, vokset op på landet, og fandt ikke noget ubehageligt i denne gode hørm. Også moderen var født på landet, på Møn, så det betød ikke noget. Derimod var det af betydning, at brændevinsbrænder Brøndum var en god nabo, og det var han.

Der var allerede 2 drenge i familien, da Poul blev født, Anton Wilhelm på 7 år og Niels Thorvald på 4 år, og flere kom der ikke.

Poul blev døbt S.Bededag i Trinitatis kirke.

Adelgade var en livlig gade, tæt befolket især med arbejderfamilier. Nyboders nærhed satte sit bestemte præg på omgivelserne. Vagtklokken, hådsmands piberne, kommandoråbene, altsammen blev en del af Pouls barndom. Køernes brølen inde fra brændevinsbrænderierne og fra de flokke, der blev drevet gennem gaden, satte også kolorit på tilværelsen, men morsomt af alt var dog nok gadehænderne, der med deres råb satte musik til det hele.

Den første alvorlige trussel mod lille Pouls liv var koleraepidemien i sommeren 1853, der ryddede uhyggeligt op i hele hovedstaden, og som i særlig grad slog ned på Adelgadekvarteret, hvor der i løbet af et par måneder døde henved 500 mennesker.

Allerede dengang var kvarteret overbefolket, så smitten havde gode betingelser, men måske havde

porcellænshandleren sendt sine børn på landet i god tid, før faren blev overhængende.

Huset i Adelgaden beskrives af Peter Linde i bogen: "Adelgade og Borgergade", som et gammelt hus med 2 små kviste og til gården en lukket svalegang.

Det er muligt, at Pouls brødre er startet deres skolegang i den splinternye Østre Betalingsskole i Sølvgade, indviet i 1847 med festsal og gymnastiksal, som kostede en krone om måneden i skolepenge, men da Poul begyndte sin skolegang, var det i Clausens Borger- og Realskole, Gothersgade 14, hvor han dog kun gik i skoleåret 1857-58.

Den lå i karreen mellem Borgergade og St.Kongensgade, næst ved hjørnet til Borgergade.

I 1858 betalte porcellænshandleren 2 rigsdaler i indskrivningsgebyr til Melchior's Rørerskole, der lå i Nørregade nr.33, i trekanten mellem Nørregade og Nørrevold, et godt stykke tilbage fra gaden. Her kom Poul nu til at gå i årene 1858-64. Den månedlige betaling var 2 rigsdaler og 60 skilling i anden klasse og derefter 3 rigsdaler og 12 skilling, dog fik faderen en reduktion i prisen på 48 skilling for de 2 yngste. Det nye skoleår begyndte den 2.april, og de elever, der var på skolen i juli, skulde for skoleåret betale 2 rigsdaler i brændpenge.

Der var en særlig, mindre legeplads for de små drenge, for at de ikke skulde blive forulempet af de store, men af og til kunde de, når undervisningen var begyndt i de andre klasser, få lov til at løbe og lege lidt i den store gård under en lærers opsyn.

Poul og hans brødre er nok gået gennem Kongens have, ad Landemærket og Krystalgade ud til Nørregade.

Melchiors Borger- og Realskole var den første i Danmark, der arrangerede skovture med eleverne. Man var begyndt allerede, før der var jernbaner, og det var fra den tid den tradition stammede, at hele skolen var inddelt og formeret som et armekorps, der var på march, for oprindeligt gik man hele vejen, og der lå lang tids øvelser bag ved.

I Pouls tid marcherede man dog kun til banegården og tog toget til dyrehaven, hvor man legede røvere og soldater.

Det var ellers en skole med en streng disciplin. Der var ingen slinger i valsen, og alle afstraffelser blev ekscekeret af skolens leder H.F. Melchior, der svang spanskkrøret med stor sikkerhed.

En af de ting, der kom til at spille en rolle for Poul og hans ældste bror Anton, var, at skolens engelskundervisning var lagt i hænderne på den højt begavede lærer Jens Wilhelm Victor Listov, der skrev en række skolebøger, og som i disse år udarbejdede et undervisningssystem, der senere blev overført til en række andre sprog.

Der er næppe tvivl om, at hans undervisning i engelsk har haft indflydelse på drengenes fremtidige skæbne.

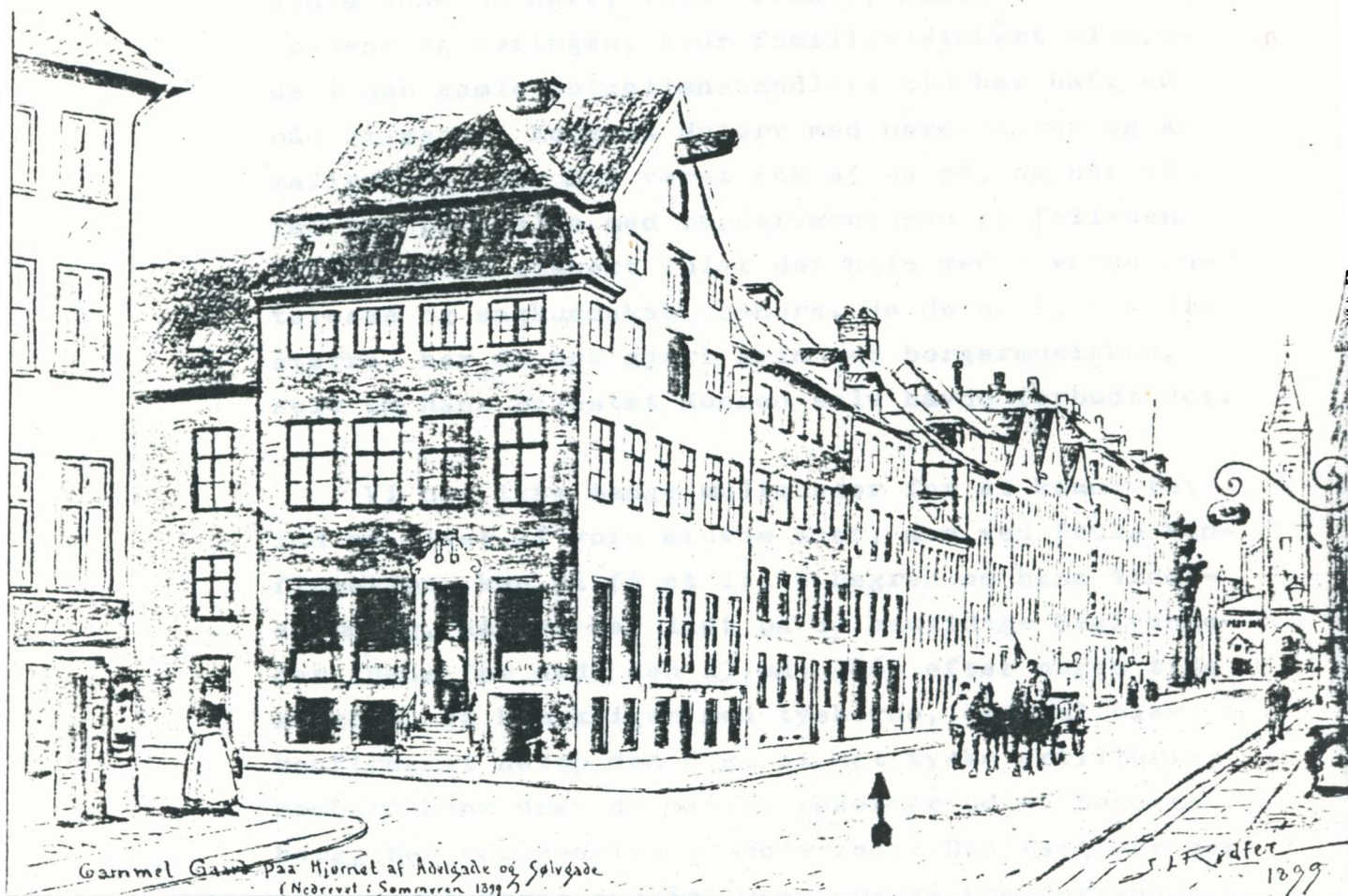
Det var forøvrigt Listov, der i Pouls periode var overgeneral for skovtursarmeen. Han var meget afholdt trods de mange lektier, han gav drengene for hjemme.

Med sine ca 500 elever var Melchiors skole en af byens største. Tilmed var der 2 andre skoler i Nørregade, så om morgenen kl. henad 9 og om eftermiddagen, var gaden myldrende fuld af skoledrenge, men der var ingen gadekampe mellem eleverne fra de 3 skoler, som man kendte dem andre steder i byen.

Drengene havde mange gode legemuligheder. Den store Kongens Have, voldterrænet, glaciets mellem voldene og søringen, hvor familien sikkert allerede i den gamle porcellænshandlers tid har haft en båd liggende, Kongens Nytorv med hovedvægten og Amalienborg. Der har været nok at se på, og når så far var på øvelse med borgervæbningen på fælleden, har drengene sikkert fulgt det hele med levende interesse og sagkundskab. Senere, da de er blevet lidt større, har de nok gjort grin med borgermusikken, selv om Hans Majestæt Kongen selv havde forbudt det.

Vi har ikke mange muligheder for at komme tæt ind på livet af vore afdøde aner, men ved Pouls konfirmation, kan vi få et lille begreb om hans sindstemning, når vi ser lidt på de samtidige begivenheder. Hans far døde den 13.maj 1863 efter nogen tids svaghed, så kom krigen med tyskerne, og Poul blev konfirmeret netop den dag, da det tyske artilleribombardement drev de danske reserver ud af Sønderborg, begyndelsen til Dybbøls fald. Den fest har der ikke været noget lystigt over. Og så kom der endda snart efter bud om, at en halvfætter Anders Bak Mortensen hjemme i Udbyneder var død i slaget ved Dybbøl, en ung mand, de kendte godt fra ferier i Jylland. Ingen af de 3 brødre var gammel nok til at være med i krigen.

Moderen drev imidlertid forretningen videre under navnet M.K.Mortensen porcellænshandlerske, og i vejviseren står forretningen under dette navn i 15 år efter hendes død i 1879. Før da er der imidlertid sket adskilligt i familien. De nye tider banker på, og 2 af drengene rejser ud for at prøve vingerne.

Overlegte Halks Samling.

Adelgade paa Strækningen Sølvgade—Nyhoder.

I Baggrunden ser man St. Pauls Kirke. — Hjørnejendommen tilhøjre og Egetårnen ved Siden af i Sølvgade er forlængst erstattede med nye store Bygninge.

Poul Madsen Mortensens barndomshjem ses ud for den holdende hestevogn, lige over pilen. I huset på hjørnet havde han senere forretning. Kirken i baggrunden er først bygget efter, at han kom hjem fra Amerika. De dybe rendestene fra hans barndom er også forsvundet, men barndomshjemmet stod lige til den store sanering.

Den ældste af brødrene Anton Wilhelm drog først afsted. Det var USA, der trak, og han emigrerede til Minnesota, hvor der var en stor skandinavisk bosætning, her mest svenskere, men i nabostaterne også en masse nordmænd og danskere.

Han slog sig ned i St. Paul ved Mississippi, midt i et vældigt landbrugsdistrikt, der dog langt fra var kolonisøret, da Anton Wilhelm kom derover.

Kort før hans ankomst havde indianerne i årene 1862-63 foretaget en række angreb på nybyggerne i området, fordi de følte sig snydt for deres betaling for jorden. 800 hvide blev dræbt i disse kampe, og heraf var ca 300 skandinaver.

Men nu var indianerne blevet forjaget til Dakota-territoriet, og landet var givet fri til bosætning.

Poul, der efter endt skolegang havde hjulpet sin mor i forretningen i 3 år, rejste i 1867 kun 17 år gammel over til storebror, der var frimurer, og som havde sendt bud efter ham.

Det var således ikke på lykke og fromme, Poul drog afsted. Storebror har vel endda betalt rejsen.

Poul blev nu, sikkert på Antons anbefaling, ansat ved Intendanturens Generalhovedkvarter, hvor han var ansat, til han i 1876 tog sin afsked mod slutningen af året, og rejste hjem til Danmark.

Poul har således ikke redet med 7. US Cavalry regiment under general George Armstrong Custer, kaldet general "Langhår". Vi kan ikke følge hans bevægelser og sige, at her var Poul Madsen Mortensen med.

Men som ansat i intendanturen kan Poul udmærket have været udkommanderet til "the frontier", hvor der stadig var stridigheder med indianerne, og de episoder, der er blevet overleveret i familien, må stamme fra sådanne ekspeditioner med forsyninger til tropperne.

Lad os en gang se lidt på den by og egn, der i næsten 10 år var Pouls hovedkvarter.

St.Paul var et trafikknudepunkt og syntes for en tid at skulde blive en af USAs vigtigste byer, men udviklingen kom senere til at gå udenom.

Byen ligger omtrent midt mellem Hudsonbugten og den mexikanske havbugt, og midt mellem Atlanten og Stillehavet, den ligger ved Mississippi, netop der, hvor floden bliver sejlbar, mod nord strækker sig Red River som en bred landevej i den smukke dal, mod øst går trafikken gennem Superior søen og St.Lawrence lige ud til Atlanten, og North Pacific Rail Road var ført fra St.Paul ud til byen Bismarck ved Missouri-floden. Nybyggerne strømmede til fra Europa og fra de andre amerikanske stater. I 1850 havde der været 5000 indbyggere i Minnesota, nu var der 500.000, og de strømmede stadig til.

Landet er meget frugtbart, og det vrimler med vildt; hjorte, bjørne, ræve, udve, grævlinger, moskusrotter og helt ude mod vest også bøfler. I floderne og søerne vrimler det med gedder, aborrer og foreller.

De mange vandfald er ved at blive udnyttet som kraftkilder til de fabriksanlæg, der skyder op ved floderne.

Vinterkulden kommer som regel ved årsskiftet med streng kulde og sne, der bliver liggende til ind i marts.

St.Paul ligger på flodens østbred, hvor Mississippi slår et slag mod nord før den igen drejer mod syd. Den ligger på 3 terrasser, en lav, smal strimmel jord ved flodbredden, hvor jernbanen dengang var anlagt, et område, der ofte har været oversvømmet i tøbrudstiden.

Noget højere, ovenpå de hvide klipper, ligger det meste af byen, bygget af den kalksten, den ligger på, som er let at bryde, men hårder i luften og danner et holdbart byggemateriale. Endelig lå der nogle villakvarterer på de noget tilbagetrykne højder bag byen.

Byen var blevet hovedstad i 1859, året efter at Minnesota var blevet ophøjet til stat, men allerede i 1854 var der startet et universitet der.

Der var metalindustri, pelsvare-, skotejst og beklædningsindustri og store slagterier, der aftog landmændenes kvæg.

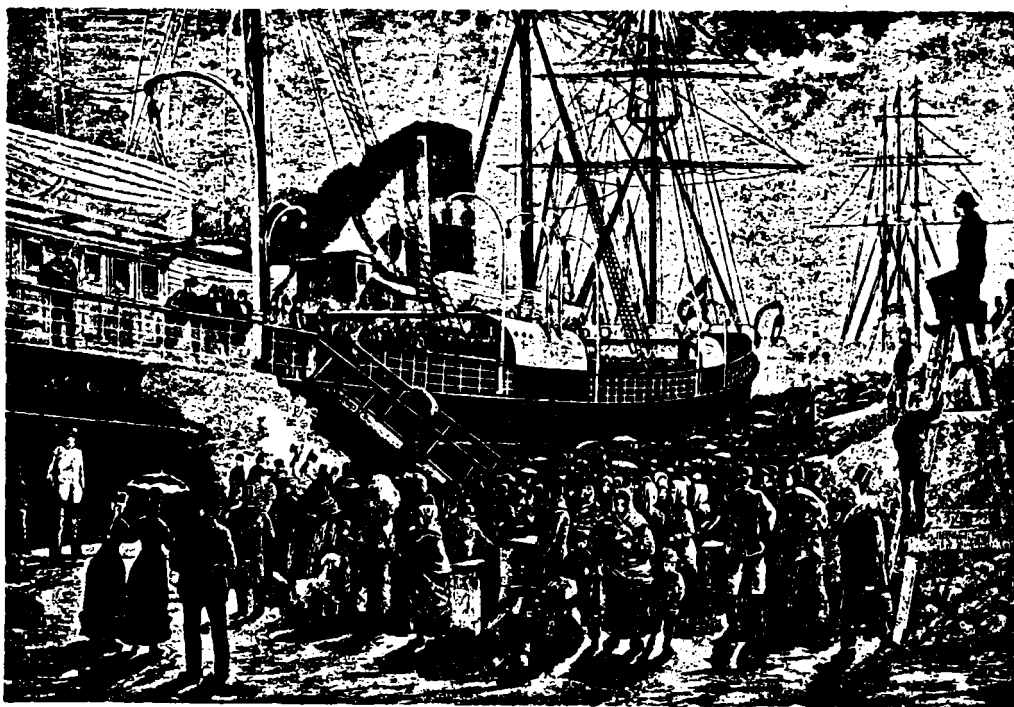
Vinteren var som nævnt kold, men sommeren er så varm, at der her modnes frugter, som ikke kan gro i Danmark. Poul kom til at opleve 2 uår her. I 1872 var der tørke, og i 1874 blev landet hjemsøgt af vandregræshopper, der raserede al plantevækst.

Anatole France skriver i sine barndomsindringer "Pierres barndom" om historiens muse Clio, (ikke at forveksle med Cleo, der også snart er historisk): "Museen Clio er en alvorfuld person, som stundom også kan se streng ud. Hun både belærer, interesserer, bevæger og morer os med, hvad hun har at fortælle. Men jeg har bemærket, at hun alt for ofte viste sig klæmsom, forfængelig, partisk, uvidende og løgnagtig. Trods disse ulemper har jeg altid holdt meget af hende, og elsker hende den dag idag."

Også mig har Clio narret, men ved et tilfælde har jeg fået fat i et brev, som Poul Madsen Mørtensen har skrevet egenhændigt i 1882 til den danske Primurerorden, og her opridses han sit liv i korte træk på en enkelt håndskrevet side.

Han fortæller her intet om, at han skulde have været ude i territoriet eller deltaget med forsynings-tropperne i ekspeditioner mod indianerne, men det kan have været en bevist fortællelse, da opfattelsen af indianerspørgsmålet jo var en helt anden i Danmark end i Minnesota, og han vilde gerne gøre et godt indtryk.

Vi kan ikke tvivle på, at intendanturen i St. Paul har ført forsyninger frem til de troppestykker, der skulde beskytte jernbanearbejderne ved Northern Pacific banens fortsættelse ind i Dakota, og det var netop general George Armstrong Custer og hans kavalleri.

Udvandrerskib ved Larsens Plads (Illustration gengivet i „Flugten til Amerika“)

Bismarck var en rigtig udpost. Nu blev kavalleriets faste station, Fort Abraham Lincoln, bygget på den anden side af floden 7 km længere nede med plads til 6 kompagnier.

I løbet af vinteren planlagde Custer en ekspedition til Black Hills, der var regnet for et heligt område af indianerne, og hvor hver hvid mand, der passerede, blev dræbt. Det var planen, at bygge et nyt fort der, til at kontrollere området.

Ekspeditionen brød op den 2. juli 1874: 10 eskadroner af det 7de, musikkorpset, 2 infanterikompanier, 1 fotograf, over 100 vogne, en kvædrift, 3 Gatling maskingeværer og en tretommerskanon. Blandt indianerspejderne var Ree-høvdingen Bloody Knife, som havde fulgt Custer ved flere lejligheder. Den 20 juli besteg kolonnen Black Hills gennem et gardin af drivende regn.

GENERAL GEORGE ARMSTRONG Custer. This historic find is believed to be one of the best and most characteristic poses made of the colorful and popular young cavalryman. This was probably taken shortly before his final expedition, "Custer's Last Stand." Brady collection.

Her er han så, den forguede og forkætrede general.

Blomsterne stod knæhøje i engene, og luften var sød af deres duft. Det var en fuldstændig modsætning til området omkring Fort Abraham Lincoln, der på det nærmeste var en ørken, og hvor man blev plaget af sværme af myg af mange arter.

Mens soldaterne red frem, plukkede de de dejlige blomster og dekorerede deres hatte og heste med dem.

I små 3 uger gennemstrejfedes Custer området. Man iagttog grå ulve, spor af bjergløver og af gråbjørne. På vejen hjem over steppen fandt ekspeditionen store arealer afbrændt af indianerne for at stoppe soldaterne. Kolonnen måtte forcere marchen til ca 50 km om dagen i 5 dage. Den 30. august marcherede kolonnen ind i Fort Abraham Lincoln, mens musikken spillede: "Garry Owen."

De forenede Staters administration var stærkt korrupt, og især indianerdepartementet var berygtet. Forsyningerne til indianerreservaterne udeblev, og når indianerne kom til Custer før at klage, og han telegrafisk bad om tilladelse til at udlevere proviant af fortets rigelige forsyninger, blev dette ham nægtet, og han måtte se i øjnene, at hans afslag vilde betyde, at endnu flere utilfredse indianere vilde søge over til Sitting Bull, der var ved at samle tropper til det slag, der skulde blive Custers sidste.

Til daglig var samkvemmet med indianerne ganske fredeftigt. Der var således lejligheder, hvor man sammen holdt festmåltid, og det var ved et sådant, at en af høvdingerne rejste sig fra det overdådige måltid og sagde de ord, der gjorde så dybt indtryk på Poul Mortensen: "Nu mig ud at skide, så mig ind at spise mere." Vist nok den eneste litterære overlevering om, at indianerne har de samme funktioner som os andre.

Indianerne.

Mere interessant er dog en anden historie fra Pouls ophold i Dakota-territoret. Det fortælles, at han var meget syg med høj feber, og man havde efter Kægens råd pakket ham godt ind i forhåndenværende skind og tæpper, så han var nær ved at dø. Men en gammel indiansk medicinmand rådede hans kammerater til at hugge en våge i flodens is og kaste ham i, så han kunde blive afkølet. Det var en brutal kur, men den har sandsynligvis reddet hans liv.

Den 17.maj 1876 forlod en ny ekspedition Fort Lincoln for at undertrykke de oprørske Sioux og Cheyenne indianere, mens musikken spillede: "The girl I left behind me."

Der var 12 eskadroner, 3 infanterikompanier og et vogntog, ialt 2700 mand incl.167 civile. Fra andre forter var der udsendt 2 kolonner på hhv. 1300 og 400 mand, men på denne ekspedition var Poul ikke med. Han var ved et sammenstød med indianerne blevet såret af en pil ved det ene øje, så han ikke havde kontrol over øjets bevægelser. Eller var han med og slap med dette sår?

Indianerkrigene var ellers ikke så blodige. Der var ialt godt 1200 sammenstød mellem USArmy og indianerne, der sammenlagt kostede knap 1200 mennesker livet. Det var nybyggernes systematiske klapjagter, der udryddede indianerne og så sygdom og brændevin.

Der var det uheldige ved den skade, Poul havde fået på det ene øje, at når der var god mad på bordet, når der kom et kønt stykke dame forbi, og når han havde gode kort på hånden, begyndte øjet at rotere udenfor hans kontrol, og mens de 2 første tilfælde kunde bæres, var det sidste katastrofalt, Han måtte returnere til det gamle land.

Det er let idag at fordømme Poul for hans deltagelse i indianernes udryddelse, men læs engang, hvad en 10 år ældre, erfaren journalist og redaktør som Vilhelm Topsøe skriver i sin bog, "Fra Amerika" i 1872: "Man er nu i det Strøg, hvor manøe af de vildeste Scener foregik under Indianerkampene. Sioux'erne, Cheyennerne og Arapahoerne have her øvet de blodigste Overfald paa Indvandreretogende. Det var deres Skik at finde Skjulesteder mellem Bakkerne og om Natten angribe de fredelige Karavaner. Stundom blev de vel slaaede tilbage, men stundom sejrede de, og det kom da til Scener saa oprørende, at man de første Gange, man hører fortælle om dem, ikke kan bevæge sig selv til at tro paa dem. Indianerspørgsmaalet ser i det Hele ganske anderledes ud, naar man færdes ude i "det fjerne Vesten", end naar man læser Coopers Romaner. Der synes at være en ganske særegen Animositet mellem Amerikanerne og Indianerne; det var i hvert Fald mærkeligt, at der aldrig i de af Rusland købte Besiddelser havde været Tale om Indianeruroligheder, før de kom i Amerikanernes Hænder. Amerikanerne gaa maaske for hurtigt paa og ville have Indianerne altfor hurtigt af Vejen, men det er ogsaa herude umuligt at beholde mindste Sympathi for "den røde Mand", selv om man kun et Par Maaneder i Forvejen under "the May anniversaries" i New-York har været med til at vedtage de skønneste Resolitioner om hans ulykkelige og forfulgte Stilling."

Uden at skænke det en tanke, at de indianere, han mødte, var berøvet enhver eksistensmulighed ved den hvide mands fremtrængen på deres jagtmarker, siger Topsøe videre: "Paa alle disse smaa Stationer herude ser man smaa Flokke drive omkring af dette Folk, stundom ser man ogsaa fra Toget ude paa Sletterne en lille Lejr, nogle lurvede Telte eller Hvile-

steder som dem, Natmandsfolkene ligge i paa Jyllands Heder. De Folk, der komme frem, ere Lurvetheden, Smudset og Grimheden personificerede."

Idet han går ud fra, at indianerne skal være taknemmelige for de almisser, de får til gengæld for det land, de er blevet berøvet, fortsætter han: "Kommissørerne indberette, hvorledes Indianerne strax efter at have faaet deres Gaver og Understøttelser udbetalte fra Regeringen undsige denne og vise 'ligesaa lidt Taknemlighed som Ulve'. De vestlige Folk paa endnu langt videre i deres Fordømmelsesdomme over Indianerne og erklære, at de ikke bestaa af andet end Tyve og Mordere."

Det kan vel ikke undre nogen, at et ungt, uerfarent menneske som Poul Mortensen kan tage fejl, når en fremskriftstvenlig og human redaktør som Topsøe giver os et sådant billede af situationen.

Det var simpelthen tidens opfattelse, og Poul var barn af sin tid, som vi af vores.

Den 19.februar 1878 står der en lille artikel i Berlingske Tidende, som skulde få afgørende betydning for Poul. Overskriften var: "Phonographen".

"En ny Opfindelse meldes fra Nordamerika, endnu vidunderligere end Bells Telephon. Mr.Thomas Edison fra Manlowe Park i New Jersey, Ingenieur ved Western Union Telegraph Compagny, en af de mest anseete Teknikere i Amerika, har opfundet en Mechanisme, hvorved det muliggjøres at oplagre den menneskelige Stemmes Ord saaledes, at de efter Behag kunne reproduceres hundred= eller tusindfold. Mechanismen siges at være

indrettet saaledes, at et Budskab af hvilkensomhelst Længde, der udtales imod en Metalplade af særlig Beskaffenhed, fæstes paa denne og kan sendes Verden rundt, samt igjen udløses af den, saa at den fremkommer med Afsenderens egen Røst og Tonefald. I Instrumentets Construction spiller en meget fiin og tynd Tinfole, der, idet den drejes om en Valse, optager Lydene, en Hovedrolle. Opfinderen skjelner 3 Dele i Mechanismen: det Rør, ind i hvilket man taler, det Apparat, der modtager Lyden og fixerer den, og endelig det Apparat, hvorved den fængslede Lyd atter befries; det Sidste opnaaes tildeels ved en fiin Staalstift. Modtageren af et Budskab maa være i Besiddelse af en Maskine af samme Art som Afsenderens. Edison arbejder uafbrudt paa Maskinens Forbedring. I Nordamerika har Sagen vakt stor Opsigt; en Agent for Edison er allerede indtruffen til England. Der gøres ibl.A. opmærksom paa, hvilken Fordeel Digtere, Talere og Componister ville have af saaledes strax at kunne fixere deres Tanker, og hvor betydningsfuld Opfindelsen kan blive for retslige Undersøgelser.

I Beretningerne til engelske Blade, hvoraf nærværende Meddelelse er tagen, findes ogsaa detailleerede Beskrivelser af det nye Instruments Construction. Det yttres foreløbig ingen Tvivl om Muligheden, men der fattes dog tilbørlige Oplysninger om, hvorvidt man hidtil er kommen med den praktiske Anvendelse af Phonographen."

Det skulde blive Poul Madsen Mortensens livsopgave, at gøre denne opfindelse praktisk anvendelig i Danmark. Samme efterår var det, han tog grossererborgerskab i København.

Det er ikke store sager, der er overleveret om den ældste bror, Anton Wilhelm, der fik så stor betydning for Poul. Ved moderens død i 1879 er han i København og kaldes da kontorist. Han var senere gift i USA, hvor han havde døtrene Edna og Grace. I mange år korresponderede han med sin lillebror Poul, og hans breve var fulde af hjemve. Senere overtog døtrene korrespondancen, men deres skæbne er ukendt indtil videre.

Det har været lettere at finde oplysninger om den mellemste bror og hans familie. Han blev hjemme i København hele tiden. Han var gift med Eleonora, der også var en Mortensen, vist endda af dem fra Udbyneders sogn, som man bevarede kontakt med helt til århundredeskiftet. Deres førstefødte, Poul Daniel Thorvald blev født i 1870, mens begge hans farbrødre var i USA.

I Københavns vejviser 1874-1880 står Niels Thorvald Mortensen opført som fuldmægtig med bopæl på Christiansborg slot.

Det var C.F.Hansens fornemme, nyklassicistiske bygningsværk uden tårne, hvor han og hans familie i 6-7 år har haft deres daglige gang, og hvorhen Poul er gået i et af sine første årinder efter hjemkomsten i 1876. Der blev han præsenteret for sine 3 nevøer: Poul Daniel Thorvald, Nicolai Marius fra 1872 og Anton William fra 1874.

Det ses ikke i hvilken egenskab, han var fuldmægtig. På slottet, der var færdigbygget i 1828, men aldrig færdigindrettet, husedes ikke stort andet end Højesteret, en del af Staldetaten og nogle få slotsfunktionærer, men blandt dem finder vi ikke Poul Madsen Mortensens bror,

Niels Thorvald Mortensen, der sletikke nævnes i registret til Hof-og Statskalenderen. Noget tyder på, at en del af slottet har været lejet ud til privatpersoner uden ansættelse der.

Endnu et barn fik Eleonora, mens familien var bosat på Christiansborg, nemlig datteren Aenes Nicoline.

I de første par år efter sin hjemkomst boede Poul i hjørnehuset Gothersgade 85/Landemærket på en 2.sal med udsigt til Rosenborg, ekscerserpladsen og Kongens Have.

Efter moderens død tog han borgerskab som detaillist den 18.december 1879 og overtog forretningen i Adelgade.

I 1880 mødte Poul sin skæbne i skikkelse af den unge pige, Sophie Jørgine Jensen, der var fra Slangstrup, men som sammen med sine søstre var flyttet til København efter faderens død og moderens nervesammenbrud.

De blev gift den 5.november samme år i Trinitatis kirke og flyttede ind i Sølvgade 6, 1.sal på hjørnet af Adelgade lige ved forretningen. Her fødtes året efter datteren Edith Eleonora, som i hvert fald for det andet navns vedkommende var opkaldt efter Pouls svigerinde. Mon Anton Wilhelm var gift med en Edith?

Fie, som Poul kaldte sin kone, var lille og ret spinkel, lysblond med lyse melerede øjne, køn og med en smuk holdning. Hun havde gået til ballet hos sin ældre fætter, Bartholdus Paul-Petersen, og arbejdede vistnok som hattemodist, da hun blev gift.

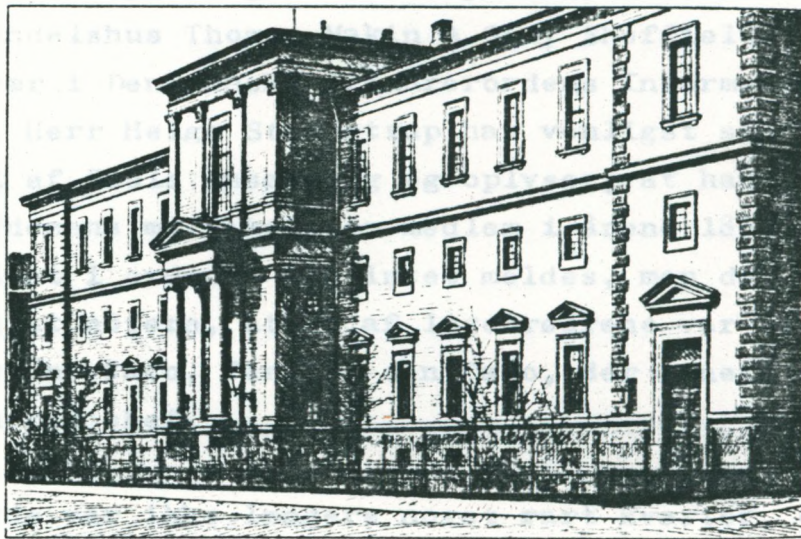
Samme år var Niels Thorvald flyttet ud på Vesterbrogade 118 under mere borgerlige forhold, men også Poul og Sophie flyttede, lige hen om hjørnet til Adelgade 97, nabohuset til forretningen. Her blev den anden datter født og fik navnene Kate Mary.

I 1867 havde man nedlagt grundstenen til den nye frimurerloge i Klærkegade, der indviedes det følgende år. Under indflydelse af sin bror i Amerika, der imidlertid var blevet embedsmand i sin loge, søgte Poul i 1882 optagelse i logen i Klærkegade, anbefalet af skibsprovianteur Sophus Wasilis Holtemann og handelsfuldmægtig Christian Constantis Sørensen, og hvori han giver en kort selvbiografi, hvoraf det bl.a. fremgår, at han efter hjemkomsten fra Amerika aftjente sin værnepligt i forplejningskorpset og nu var repræsentant for det engelske handelshus Thomas Makin & Son, Sheffield.

Sekretær i Den danske Frimurerordens Informationsdirektorie, Herr Helge Steenstrup har venligst sendt mig en kopi af Pouls ansøgning og oplyser, at han står opført i ordenens matrikel som medlem i årene 1882 til 1896. Om livet i ordenen kan intet meldes, men det er interessant at notere, at en af logebrødrene var litografen Jens Chr.Cato, far til den Cato, der senere var Edith Eleonoras chef.

Adelgade var ikke længere noget rart kvarter, og i 1883 finder vi familien installeret i Skjoldsgade 3, stuen, på terrænet mellem voldene og søringen, et helt nyt boligkvarter, der skød op på glaciet nu, da voldene blev nedlagt.

Hidtil havde Poul Madsen Mortensen kaldt sig grosserer og handelsagent, men i 1884 optræder han for første gang i vejviseren som galanterihandler. Det er stadig i den samme butik, som hans far har haft, og som moderen drev videre i 16 år på egen hånd.

Frimurerlogen i Klærkegade, der senere i sin tilværelse blev bl.a. politistation og biograf.

Jeg har selv sammen med min lillebror Finn set Charlie Chang-film i dette palæ. Indgangen var dog dengang i den nærmeste gavl på billedet.

Nu tog Poul tilsyneladende nye varegrupper ind. Galanteri omfatter legetøj, lædervarer, spillekort, papirvarer, samt sikkert "en mand på en pind".

Det er sikkert også nu, fonografen begynder at optræde blandt porcelænet og lertøjet.

Ganske vist skal man åbenbart tage traditionerne i familien med en vis varsomhed, men det siges altså, at han var den første, der importerede denne opfindelse, og da vejviseren mange år senere fik en særlig rubrik til dem, der forhandlede dette instrument, viste det sig, at der blandt disse var folk, der tidligere havde stået som: fotograf, mekaniker, fabrikant af mekaniske musikinstrumenter, musikhandler - og altså - galanterihandler.

Det var det år, Christiansborg slot brændte, en national katastrofe, der gav anledning til sagndannelser om, at branden skulde være set som luftspejling på Vardeegnen ude på den jyske hede.

Niels Thorvald og hans familie, der det år var flyttet til Lykkesholmsalle 16, må have følt det særlig stærkt, men det var et stort tab for hele København, der her mistede et af sine skønneste bygningsværker. Ruinen kom til at stå i mange år, før det nuværende slot blev bygget.

Vi ved ikke om Niels Thorvald blev frimurer. Han ser ikke ud til at have været det forud for Poul.

I 1885 fik Poul og Sophie sønnen Ernest; Niels og Eleonora fik datteren Karen Marie, og Niels kalder sig handelsfuldmægtig i vejviseren. Han er nu flyttet med familien til Valdemarsgade 22, 2.sal, hvor de havde den sorg at miste deres tredje søn, Anton William kun 12 år gammel, der blev nedsat i familiegravstedet hos farfar og farmor på Skibskirkegården, også kaldet Holmens kirkegård.

Måske var det tabet af sønnen, der fik Niels til at flytte året efter til Dannebrogsgade 46, hvor han kalder sig bogholder og senere husejer.

Poul flyttede forretningen til de større lokaler i Adelgade 97, og året efter flyttede han med familien til Østervold 10, så han kunde være nærmere ved butikken.

I 1889 havde Niels den glæde, at hans ældste søn Poul Daniel tog studentereksamen som privatist. Begge familiefædrene faldt nu til ro for en tid. Deres stadige flytten endte med, at Poul flyttede en etage op i huset på Østervold. Her fødte Fie deres sidste barn Egon, og brødrene havde nu hver 4 børn, 2 af hvert køn.

I 1896 blev Poul Daniel juridisk kandidat og samme år sagførerfuldmægtig. Det var ham, der i 1898 opsatte testamente for sin farbror Poul, som denne underskrev den 16. juli, og hvori det bestemtes, at enken skulde have ret til at sidde i uskiftet bo. I 1899 blev Poul Daniel overretssagfører, først i Rådhusstræde 4, derpå i Vestergade 33 og endelig i Vestergade 5.

Poul flyttede sin forretning fra Adelgade, der var gået helt bag af dansen, og til Griffenfeldtsgade 28, hvor den lå et par år, før han flyttede den til Fiolstræde 23.

Imidlertid var børnene vokset op. Pigerne, der havde gode anlæg for sang og musik, bragte liv i de plydsbetrukne stuer med deres øvelser. Drengene var mere stilfærdige indendørs, men tog revance, når de var ude. De kom på ferie i Udbyneder, som deres farfar havde forladt 90 år tidligere, men som man havde holdt forbindelse med hele tiden.

Og så tog de med far på fisketure i Nordsjællands søer og moser.

Hos Niels Thorvald Mortensen døde den næstældste søn Nicolai Marius i 1904 kun 32 år gammel. Selv døde Niels Thorvald på Bianco Lunos Alle 7 den 30. oktober 1909 i en alder af 62 år og blev begravet i familiegravstedet på Holmens kirkegård den 5. november hos sine forældre og hos de børn, der var gået forud for ham selv. Dette gravsted, som var købt til porcelænshandler Poul Mortensen i 1863, blev i familien til 1967, hvor det udløb. I 1910 blev Niels Thorvalds datter Karen Marie begravet der, i 1915 fulgte moderen efter, og endelig blev den anden søster Agnes Nicoline begravet der i 1939 som den sidste.

Den eneste af denne familiegren, der ikke brugte familiegravstedet, var Poul Daniel Thorvald, der døde i 1926 og efterlod sig sønnen Arne, der gik i sin fars fodspor som sagfører.

I 1907 var Poul Madsen Mortensens forretning atter flyttet, nu til Gothersgade 27, hvor han havde butik i 2 etager. Året efter var det, at han begyndte at kalde den Musikinstrumentforretning, og i 1909 delte han sine aktiviteter op, så han åbnede en musikhandel på Falkoner Alle 43, mens Gothersgade blev omdøbt til "Columbia Phonograph Magasin". Privat adressen var stadig Østervold 10, og sådan var forholdene til hans død. Han havde konsolideret sig.

Poul Madsen Mortensen var en flot mand, middelhøj, ca 175 cm, mørk, gråbrune øjne og et veritabelt Kejser-Wilhelm-skæg, der dog med årene kom til at hænge nedad og sammen med håret blive helt hvidt.

Han var lidt af en laps selv på sine gamle dage. I 1910 optrådte han således med sort-og-hvid-ternede benklæder og blå skødefrakke i sin svigerdatters hjem på Henrik Ipsensvej 20-22. Han var da 60. Han var efter

sigende fantastisk charmerende, og han gjorde naturligvis stormkur til sin søns svigermor. Han faldt godt til på Henrik Ipsensvej, hvor tonen var djærv og humøret altid højt. Han var ligesom mureren en stor ynder af kortspil og selskabelighed. Kun en enkelt gang var han skuffet over noget på Henrik Ipsensvej, og det var en "Hørkræmmergås", han var blevet inviteret på, og som han havde antaget for en rigtig gås og ikke en spegesild med løgsovs.

Han elskede friluftsliv, og han fiskede gedder som sine forfædre i Udbyneder i Jylland. Han var rask til at tage beslutninger og lige så rask til at føre dem ud i livet.

Hans yndlingsudtryk, som var en stor pine for hans kone, var: "Vi går på røven Fie, vi går på røven." Og det kunde lige så godt referere sig til et kortspil som til hans forretninger. Måske var dette udtryk lidt af en provokation over for den musik-og teaterkultur, som han ikke selv kunde leve op til, og som han måske havde et lille kompleks overfor.

Det kan ikke skjules, at Poul Madsen Mortensen var, hvad man kalder pigeglaf, men til hans undskyldning tjener, at hans kone var svagelig og led af migræneanfald, og han var meget vital. Ikke desto mindre overlevede hun ham i 12½ år.

Hans sidste leveår var en lang sygdomsperiode, og han lå hjemme. Da han under et feberanfald var faldet ud af sengen, skæl han have sagt: "Jeg er her endnu, Fie."

Han døde den 19. februar 1913. Han blev ikke begravet i familiegravstedet, men i et tæt derved. Han efterlod sig kone, fire børn og et barnebarn, en dreng, der var opkaldt efter ham, samt to blomstren-

de forretninger, der de første år førtes videre af hans kone. Senere overtog sønnerne dem, idet de havde fået en grundig handelsuddannelse med dette formål for øje.

Hans sidste ord var: "Nu kommer jeg, mor."

Ane nr.3: probandernes mor Sophie Jørgine Jensen

Sophie Jørgine blev født samtidig med klunke-tiden, og den døde med hende. Suezkanalen blev påbe-gyndt et par år før hun blev født, og vakte en væl-dig interesse i Europa for den nære Orient. I disse træfattige lande havde der udviklet sig en møble-ringsskik med mange puder og tæpper, og en stor del af befolkningen levede i telte som nomader. Denne polstrede tilværelse var det, man overførte til eu-ropæiske forhold.

Successen havde 2 hovedårsager udover nyhedens interesse. For det første var plydsmøblerne billige i forhold til de tidligere stilarter. Et tarveligt fyrretræsbord, som en hobbymand let kunde smække op af nogle brædestumper, blev som forvandlet, når hu-sets kvinder havde betrukket det med rødt plyds, be-slået det med blanke søm og kantet det med agramaner og snore, lidser og bånd, samt endelig behængt det i alle hjørner med klunker og kvaster, altsammen ting, som den fingersnilde husmor og hendes pigebørn let selv kunde fremstille. Samtidig fik man en ny arti-kel, der kunde erstatte de dyre dun som pudefyld. Det var kapokken, der kom fra det fjerne Østen.

Snart fyldtes alle hjem med lækre puder i alle størrelser og farver og med de mest henrivende bro-derier. Men derudover behængte man vinduer og døre med gardiner og portierer i mange lag, så man kunde få indtryk af at leve i et telt, et kostbart udsty-ret telt. Tæpper flød på gulvene i flere lag, mere eller mindre autentiske, men alle med arabiske møn-stre. Illusionen var næsten fuldkommen.

Den anden årsag var problemet med at fyre holi-gerne op. De var ofte dårligt bygget, og det trak tit slemt fra utætte vinduer og døre, så der var god grund til at polstre det lille hjem.

Sådan var den verden, Sophie Jørgine voksede op i, og først midt i 20erne i dette århundrede, da centralvarmen trængte igennem, blev det muligt at lancere den kolde funkisstil som reaktion på klunketidens lummerhed, som man kaldte det dengang.

Hun blev født i Slangørup den 18.maj 1859 og døbt den 5.juli samme år. Faderen, John Vilhelm Jensen havde været købmand i Slangørup på sin fars borgerskab, der udløb med faderens død. Da Sophie blev født, var han avlsbruger med 100 tdr land jord i Slangørup bysogn, hvor han i 1853 havde bygget en helt ny, moderne gård ude på sine jorder.

Moderen, Anne Marie Elisabeth Petersen var fra Søborghus kro, som hendes forældre ejede.

Sophie var opkaldt efter en afdød søster, og hun var nummer 10 af 11 børn. Hendes faddere var: købmand Christen Kroeg og hustru Sophie, jomfru Amanda Heegaard, gårdejer Poul Heegaard og J.Mørch.

Den gamle købmandsgård på torvet havde faderen solgt til bagermester Lebahn efter den frygtelige ildebrand den 26.maj 1853, der lagde 3 gårde og 22 huse i aske på få timer. Vi finder familien i folketællingen 1860.

Slangørup Bye 2.Familie: en Gaard

Wilhelm John Jensen 45 g. f.i 3g. Gdejer Huusf.

Anne Marie Elisabeth 38 g f.Brh. hans Kone
f.Petersen

Poul Peter 17 ug. Søn

Peter William Laurids 15 ug. Søn

Margrethe Magdalene 14 ug. Datter

Jenny Dorthea	12 ug.	Datter
Rinda Nicoline	11 ug.	Datter
Trine Nielsine	9 ug.	Datter
Theodor Sophus	6 ug.	Søn
Sophie Jørgine	1 ug.	Datter
Laura Satrup	19 ug.	f. i Kbh. Lærerinde
Johan Christian Andersen	32	Tjkarl
Niels Andersen	22	"
Søren Christensen	23	"
Jens Jacob Bendix Petersen	16	"
Christen Sørensen	66	"
Karen Marie Frederiksen	20	Tj pige
Christiane Andersen	27	"
Maren Jensen	25	"

19 mennesker daglig må siges at være en ganske pæn størrelse på en husstand, og så kom der endda en lillesøster mere efter Sophie, der fik navnene Marie Wilhelmine Peterine.

Familien indtog en ret central stilling i det lille bysamfund, der hagede om minderne fra Købstadstiden. I begyndelsen af 60erne var Sophies far i en periode sognefoged, idet han afløste sin svoger Poul Heegaard, der var landvæsenskommissær for Frederiksborg amt, og efterfulgtes af en anden svoger, købmand Andreas Heegaard.

Sophies barndomshjem var også samlingssted for byens ungdom i en lang periode. Således skriver lærer ved Navigationskolen i København, Poul Henrik Heegaard i sine forældres biografi: "Det Hjem i Slangerup, vi unge Mennesker satte mest Pris paa, og hvor vi ogsaa altid var velkomne, var hos Onkel Wilhelm."

Men der var ved at gå opløsning i det lille samfund. Slangstrup havde mistet sine købstadsrettigheder i 1809, og der var kun 2 købmandsforretninger, der blev drevet på privilegier givet før den tid.

Den nye generation måtte altså søge sin lykke andet steds. Sophies far solgte sin gård i Slangstrup og flyttede til Hillerød, der netop på den tid fik et vældigt skub fremad med sin jernbaneforbindelse til København. Her tog han borgerskab som kornhandler.

Sophie Jørgine Jensen glemte aldrig sin 8 års fødselsdag i Hillerød. Det var den 18.maj 1867, den dag hendes far døde. Det har været et forfærdeligt slag for familien, men værre skulde det blive, da det snart viste sig, at passiverne i boet langt oversteg aktiverne.

Her sad nu moderen tilbage som enke med 6 døtre, der ikke havde lært stort andet end at konversere høfligt, brodere sirligt og spille net på klaver.

Selvfølgelig havde de lært husligt arbejde, men man havde lagt vægten på det andet, fordi man havde forventet, at de skulde ind i et solidt ægteskab med tjenestefolk. Det var simpelthen en katastrofe. Tilmed var det i den periode, da de unge mænd, der var noget ved, emigrerede til Amerika.

I det følgende brev fra Sophies tredieældste bror, Peter William Laurits, der selv drog over Atlanten, kan vi se, hvor mange ægteskabskandidater i familien, der forsvandt den vej. Hvor der før var overskud af mænd og derfor meget romantisk sværmeri og galanteri, blev der nu knaphed på mænd, og Sophies mor fik et nervesammenbrud. Men lad nu brevene tale deres sprog om tragedien.

Først har vi en lille skriftprøve af den slags, skolelærere i gamle dage lod eleverne skrive som en julehilsen eller fødselsdagshilsen til deres mor.

De var ofte hentet ud af formularbøger og havde gerne pædagogisk sigte, men det kunde også være lærerens egne produkter. Det følgende er skrevet af Trine Nielsine på 9 år, som endnu ikke kender sig eget navn:

Til min Moder

Du moderligen dannede mit Hjerte
 Og strøde Roser paa min Ungdoms Vei
 I Aar du frydes ved, at hvad du lærte
 Hver Tanke for mit Held den spildtes ei
 Sine Nielstrine Jensen
 Slangerup den 23 December 1860

Seks år senere får vi endnu en prøve på den lille Signes skrivekunst (og digtekunst?):

Til Prindsesse Dagmar.

Nu seiler Du bort fra Din Fædrestrand
 Til det fjerne, rige, fremmede Land
 Der hilser Dig tusinde Jubelstemmer
 Dog de fra Hjemmet Du ei forglemmer
 Du lytter saavel til de Faa som de Mange
 Som syngte Dig jublende Bryllupssange.

Naar Du hilses som Fyrstens yndige Brud
 Da sendes Dig ogsaa fra Hjemmet Bud
 At her vi og feier Din Høitidsdag
 At høit vi heise vort Kongeflag
 At en Bøn for Din Lykke opsteg fra hvert Bryst
 Du Hjerternes Glæde! Du Ginenes Lyst!

Vort Land er vel lille, vor Magt ikke stor
 Dog synges skal det saa vide om Jord
 At Verdens rigeste Fyrstesønner
 Kom til Danmarks Kyst med Elskovsbønner
 At sin kjæreste Skat fik den rige Mand
 Fra det lille, fattige, danske Land.

Signe Jensen d: 14de September 1866 Hillerød.

Det næste brev, der er fra den samme hånd, er skrevet efter faderens død og viser blandt andet, at hjemmet er splittet. Den Hr Meldahl, der nævnes i brevet, er den tidligere godsejer på Vedbygaard, Olaus Olavius Meldahl, der muligvis på mødrene side var i slægt med hanskemager Verdiers mor. Den gode Fru Meldahl var født Ingeborg Elise Dahl. De døde begge kort efter hhv i 1873 og 1871.

Slagelse d: 11 Mai 1869

Kjære Moder

Hvor det gjør mig ondt at høre at Stedet bliver vurderet saa lavt, det var da Synd det skulle gaae for saadan en Spotpriis, bare der dog var En som vilde kjøbe der forstod sig paa det, saa der dog kunde blive lidt tilovers til Dig. Tak for det Linnede og Natkapperne, de vare retignok meget velkomne, da jeg laae med den sidste, og den var dygtig snavset. Igaar var Fru Meldahl og jeg oppe hos Manufacturhandler Lauritzen hvor hun tog en heel Deel Prøver ud af Kjoletøier, jeg ahnede mindst at det var til mig, men saasnart vi kom hjem lagde dem for mig og spurgte, hvilken jeg syntes bedst om, for den maatte jeg faa, jeg valgte en ganske eensfarvet lysseblaa, det var Tøi

5 Mark 4 Skilling Alen, jeg fik femten Alen da Hr Meldahl altid er bange der skal blive for lidt. Fru Meldahl saa ogsaa paa nogle nydelige smaa forede Parasoller, men hun har endnu ikke sagt noget til mig. Vil Du hilse Tante Signe mange Gange fra mig og den lille nye Cousine, Hr Meldahl var derinde, da han var i Kjøbenhavn forleden Dag han vilde have kjøbt sig et Par Handsker, men da Tante ikke var der gik han et andet Sted.

Frøken Ferhmann var her fra forrige Søndag til Tirsdag, Hr Meldahl og jeg fulgte hende paa Banegaarden. Du skrev om jeg trængte til rent Tøi det jeg trænger mest til rigtignok en Klokke og en Nattrøie, men jeg kan dog maaske nok hjælpe mig lidt endnu. Det pensé Liv maa jeg helt forandre, Jomfru Eegholm hjælper mig med at klippe af det, det seer ud som om Christiane Bagge havde taget Maal af en Kakkelovn og ikke af mig. I Haab om at Du nu befinder Dig bedre og ønskede Eder Alle en glædelig Pintse, forbliver jeg Din altid hengivne Datter Signe.

Næste brevsriver var Sophies ældste bror, Christen Bartholin Jensen, kornhandlør i Hillerød. Omtalte Marcussen var kancelliråd Carl Antonius Marcussen, Helene Fischer, som var født Heegaard, var gift med oberstløjtnant Emil Fischer. Hun var en kusine, og hun kom sig igen, idet hun først døde i 1883.

Hillerød d.24de Febr.1871

Kjære Moder

Det er just ikke paa Grund af for megen Travlhed hvorfor jeg ikke har skrevet i længere

Tid, men jeg har ligesom ifjor gaaet en 3-4 Uger og været sær, og saa er jeg altid lidt gnaven i Hovedet. Jeg har talt med Marcussen mange Gange men ikke om det omtalte, saa hvis der var noget derved at gøre kunde han ligesaagodt tale til mig da vi jo omtrent ses hver Dag, og desuden har Lumholdts haft meget travlt saa naar jeg ikke har rejst for Andersen har jeg været hos ham.

I Lørdags var jeg i Blangerup til Begravelse til Gjestgiver Nielsens Fader som var 84 Aar, jeg skulde hilse dig mange Gange fra Nielsens, Jomfru Rottensteen, og fra Tante Trine som jeg mødte paa Gaden. Helene Fischer som har ligget meget syg og var lidt bedre er igen faldet tilbage saa De tvivler vist om hun kan komme sig.

Jeg ved ikke hvorledes i har haft derinde, men herude har det været ligefrem lidt Vinter siden Nytaar, i en Uge var der ikke en Bonde i Byen nogen af Torvedagene. Her i Byen har der været 6 store Kanefarter fra Landet, og jeg tror at hvert et Sogn i Amtet har haft en Kanefart og Bal, jeg har været inviteret med til et Par Stykker, men kun deeltaget i een nemlig med Harløserne, Thomas Svendsen kjørte for mig, der blev kun begyndt at dandse fra Kl 4 Eftørmiddag til Kl 9 Morgen, og saa maatte dog det meste af Selskabet blive paa Gaarden til om Aftenen indtil Snestormen lagde sig, en 5-6 Kaner som kjørte hjem om Morgenen kjørte Hestene i lige til Ørene inde paa Marken, thi paa Landevejen var det umuligt at komme frem, og der maatte de smukt spænde Hestene fra og trække Kanerne ud, og saa enten ride eller gaa hjem, at sige hvem der skul-

**Jørgen Roed. (1808-1888) Roed og Constantin Hansen på kanetur. 1830 17,5 x 24
Hirschsprungs Museum.**

de hjem, jeg blev naturligvis til om Aftenen, og kan ikke nægte at jeg morede mig godt, jeg kan ikke huske mere for Øjeblikket hvorfor jeg slutter med mange kjærlige Hilsener til Eder alle.

Den hengivne Søn Bartholin.

Altså var moderen ikke længere i Hillerød og ikke i Slangørup. Det er mest sandsynligt, at hun nu er bosat i København. Samme år er det, hun bryder sammen, og det ser ud til, at det er mosteren, Siene Verdier, gift med hanskemageren på Amagertorv i København, der får hende indlagt i Vordingborg, men det vender vi tilbage til under moderens historie.

Her kommer så brevet fra Amerika, der antyder et brud med Verdiers. De Heegaard'er, der omtales er Andreas H.s sønner. Brevskriveren er den tredieældste bror Peder William Laurits, og hans adresse c/o Chr. Sottrup minder om familiens lærerinde Laura Sottrup, som måske er blevet stavet forkert i folketællingen. Adressaten er den ældste af pigerne Margrethe Magdalene, som kom til at trække det store læs med de mindre søstre, mens moderen var borte.

Chicago July 18th 1874.

Kjære Sødster!

Dit venlige Brev af 5de May modtog jeg først i forgaars, saa du maa have mig undskyldt ikke svare før, jeg hørte allerede for 3 Uger siden om Helgas Ankomst gjennem Brødrene Heegaard men har endnu ikke seet hende. Grunden hertil er at Betrea Heegaard, som Helga vistnok

har fortalt er en meget god Veninde af hende, bragte hende ud til sin yngre Broder Wilhelm, som boer omtrent 12 engelske Mil herfra, i en lille Bye ved Navn Evanston, men jeg skal ikke forglemme at skjende paa Frøken Heegaard naar jeg seer hende igjen.

Du skriver kjære Margrethe at mange Ting har forandret siden Faders Død, endeel af hvilke jeg tidligere har hørt gjennem Moders Breve, men alligevel troede jeg at Sagerne stod lidt bedre nu, for omendskjønt du ikke klager, kan jeg dog see at det gjælder at arbejde haardt, og kun at fortjene det nødvendige til Livets Ophold. Jeg traf Jens Bakker, en Søn af Skolelæren i Hørup, her i Efteraaret og han fortalte mig om Moders Sygdom, som jo er meget sørgeligt men alligevel er det maaske vanskeligt at sige, forudsat at hun har en god Behandling om det ikke er ligesaa godt for hende, for Moder var jo selv medens jeg var hjemme ofte meget melan- kosk og kan jeg tænke blevet meget mere efter Faders Død, som man kan tænke navnlig den Slags Fortvivlelsens Melankoli, som Moder led af, maa være uhyre svækkende baade paa Legeme og Sjæl!. jeg er selv af og til i temmelig daarligt Humør men kommer dog over det igjen.

I mit sidste Brev til Moder troer jeg saavidt jeg erindre at jeg fortalte, at jeg lavede Strygeremme, men den Forretning varede kun tre Maaneder og kostede omtrent 400 Dollars, efter det lejede jeg en Boutik og solgte Terracotta Vare paa Commision, for et Par Maaneder, men tjente ikke noget, saa gav jeg det op og gik i Company med en Kjøbenhavnner som Husvasker (ikke

Skurekone) men for at du skal forstaa det nøiere vil jeg fortælle dig, at omtrent Halvparten af de Bygninger, det vil sige store Forretningsbygninger, som ere opførte siden Ilden 1871, have elegante Sandsteens Facader, som efter at Steensætteren er færdig blive vaskede og skurede af med Sandsteen og fyldte mellem Steenene med Cement, den Forretning har jeg opgivet for kort siden da det næsten er umuligt at faa sine Penge, for Øjeblikket bestiller jeg ikke andet end gaa rāndt og søge at indkassere lidt, som jeg har udestaaende endnu, og betale af paa gammel Gjæld. Jens Bakker fortalte mig at Jenny var blevet forlovet, men det seer jeg ikke noget om i dit Brev, ligeledes at en af Eder opholdt sig hos Verdiers, men det er jo heller ikke Tilfælde, du omtaler slet ikke Verdiers i dit Brev, ere i ikke gode Venner, det vilde gjøre mig ondt ikke alene vad Familieforholdet angaaer, men tillige have de bevist os Alle store Tjenester, forglem ikke at bringe dem mange Hilsener. Er Rinda rask nu, Moder omtalte i sine sidste Breve en undartet Kjærtelsyge hun led af, det er særgeligt med Ville, som i kalde hende, jeg har et Photographi af hende, og selv derpaa i den tidlige Alder seer hun meget sørgmodig ud, næste Gang fortæl mig lidt om Charles Heegaard, han forlod Chicago og reiste til sin Broder Otto i Californien, for omtrent fire Aar siden, og siden har jeg ikke hørt fra ham. Peter Lebahn har jeg truffet her, men alle de mange Fættre, som du omtaler, har jeg slet ikke seet. Tiderne ere for Tiden meget daarlige og har været siden sid-

ste Efteraar overalt i Amerika, som vist allerede har seet i Bladene hjemme havde vi en stor Ildebrand sidste Tirsdag den 14de som ødelagde for omtrent 5000 000 Dollars, og to Dage derefter brændte 16 Huse paa Milwaukee Ave ikke langt fra hvor jeg boer, men i Fremtiden tænker jeg ikke vil vi have saa mange store Ildebrande, da alle de større Assurance Companier, baade europæiske og amerikanske har truet med at forlade Byen, dersom der ikke tages stærke Forholdregler mod at afværge dem. Nu beder jeg dig at bringe mange kjærlige Hilsener til alle Sødstre, Brødre Onkler, Tanter, Fættre, Cousiner og Lykønskninger til Onkel Wilhelm og Poul paa Kultorvet, og du selv hilses

fra den Broder William

P.S. Dit Brev har Helga vist afsendt til Sotrup straks efter sin Ankomst, men da jeg sjælden kommer der nu, har det ligget der i længere Tid før jeg fik det.

Skriv snart.

Poul på Kultorvet er gymnastikpædagogen Poul Petersen, som netop det år startede gymnastikforeningen Hermes i København. Iøvrigt taler brevet jo sit tydelige sprog om den store omvæltning i familien.

Det var hos sin morbror på Kultorvet i København, at Sophie Jørgine kom til at bo ved hjemmets opløsning efter moderens nervesammenbrud, og her blev hun konfirmeret. Det var den 4. oktober samme år som ovenstående brev. Morbroderen hed Anders William. Han var udlært som grovsmed, senere uddannet som maskinmester.

Rådhusbibliotheket.

Parti af Kulturvet mellem Husergade og Pustervig omkring 1900.

På sine gamle dage havde han åbnet en grøntforretning Kultorvet 4, hvor nu Københavns Kommunes Hovedbibliotek ligger. Her kom jo bønderne fra hele Nordsjælland, så han kunde bevare kontakten med alle slægtens grene og alle familiens venner.

Sophies fætter, der var søn af huset var 12 år ældre end hende, skolelærer, danselærer og svømmelærer og foregangsmand inden for kvindeidrætten. Hos ham lærte Sophie at danse ballet.

Tilsyneladende var det moderens familie, der i alle ting trådte til og var behjælpelig. Den afdøde fars familie, som var velhavende og meget formående, forsvandt helt ud af billedet, da det gik skævt, og selv Sophies brødre synes at have svigtet. Det er hårdt at være fattig, men særlig slemt må det være, når den nærmeste familie er velhavende og ufølsom.

Det gik alligevel. De store piger tog sig af de små, og efterhånden lærte de at klare sig selv. Margrethe Magdalene og Rinda Nicoline startede et dameskrædderi på Hauserplads nr.20, 3.sal, som de drev i nogle år. Senere fortsatte Margrethe alene i Tømrergade 6, 1.sal på Nørrebro, mens Rinda underviste i klaverspil på Købmagergade 26, 4.sal.

Margrethe Magdalene døde vist ret ung, for der er ikke overleveret noget som helst om hende i familien, hun var faktisk glemt, så man ikke vidste, hvem der var den overskydende person på billedet af de 6 søstre. Jenny Dorthea er gået sine egne veje, som jeg ikke har kunnet finde, men, som vi skal se, har hun også klaret sig anstændigt. Trine Nielsine, der skrev så pænt, blev privatlærerinde i Sindal, og ernærede sig senere i København som spillelærerinde.

Sophie var vistnok hattemodist. Hun boede 1880 i Laxegade 8, og det kan tyde på, at en overlevering, der siger, at hun dansede ballet på Det kongelige Teater, måske har noget på sig.

Det år traf hun en flot fyr, der muligvis havde en hilsen til hende fra broderen i USA, men som i hvert fald bragte et pust af den store verden, og den 5. november blev de gift i Trinitatis kirke.

De passede ellers godt på hinanden de 6 søstre fra Slangerup. Det følgende brev fortæller, at man holdt fanen højt trods fattigdommen. Hvem afsenderen kan være, er ikke let at sige, men måske er det Villes senere ægtemand, købmand Mynster.

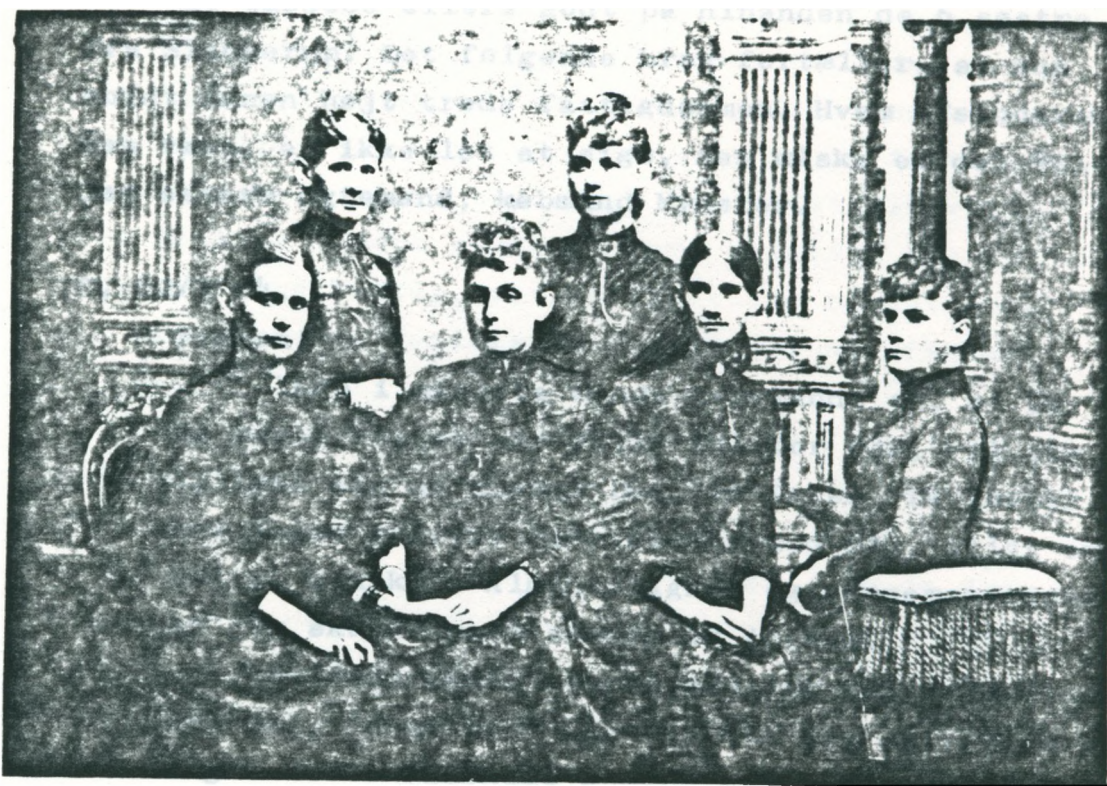
C. 22/1 84.

Frøken!

Ikke i mindste Maade tvivlende om, at De og Deres Søster har Vilis Vel for Øje, vil jeg tillade mig at spørge Dem, om Deres Frk Søster har nogen positiv Beskyldning mod mig, eller om det er ganske i Almindelighed og gennemgaaende, at jeg skulde være saadan et Afskum.

Skjøndt ingen mindre end jeg kan tage Hensyn til, "hvad Folk siger", vil jeg selvfølgelig i dette Tilfælde gjerne conferere med Hvem som helst, om jeg kan faa noget "bestemt" at holde mig til, i modsat Fald kan jeg kun ignorere baade Frk Jenny selv og hendes Udtalelser.

Jeg beder Dem bemærke, at det kun er, fordi jeg virkelig holder af Deres Søster, og fordi jeg altid har haft Agtelse for Dem, at jeg gjør Dem dette Spørgsmaal, hvis Berettigelse Be for-

modentlig indrømmer. - Deres eventuelle Meddelelser skulle blive benyttede med al mulig Reservation.

Jeg er Realist (mine Følelser for Ville have dog altid været saa ideale som vel muligt) og ved godt, at jeg undertiden benytter stærke Udtryk, og har det ofte været uheldigt for mig, at jeg ikke har kunnet moderere mine Udtalelser; men i min Egenskab af Mægler her paa Toldboden, er det absolut nødvendigt at være kras, og er det vel denne Overensstemmelse med mine naturlige Tendenser som gjør, at jeg anses for at være en vel kratificeret Mæglerklerk.

Fra gammel Tid af have de Handlendes og Mæglernes Betjente her, og vel med Rette, været betragtede som Udskud, og skjøndt Forholdene naturligvis have forandret sig noget, er det dog alt andet end Blomstersprog, man til Dagligbræg fører her. -

For at være respecteret og opfylde de Forpligtelser, hvorfor man har sin Gage, maa man være som sine Konkurrenter, men jeg vil overlade til Dem at bedømme, om man paa et saadant Grundlag kan udtale nogen afgørende Dom om nogen.

At jeg lidt vidtløftigt har omtalt disse Toldbodforhold, som selvfølgelig er uden Interesse for Dem, ligger i, at jeg kun kan tænke mig Deres Søsters "Oplysninger" komme herudefra, da jeg privat ikke kommer sammen med ret mange Mennesker. -

Det er mig slet ikke om at gjøre á-tout-prix at blive forenet med Ville saa hurtig som mulig, lad hende betænke sig saa længe, hun vil, det

haster jo ikke. -

Jeg forundrer mig foreøvrigt noget over, at det synes at interessere saa mange Mennesker, om hun og jeg faar hinanden, og jeg er paa hendes Vegne næsten rørt over, at Deres fine Søster "lige siden Jul" har anvendt Gud ved hvor meget af sin kostbare Tid til at samle Oplysninger om min Rindhed. -

Idet jeg haaber, at De i en ikke altfor fjern Fremtid maa faa en bedre Mening om mig, forbliver jeg

Med venlig Hilsen

(underskriften er ulæselig)

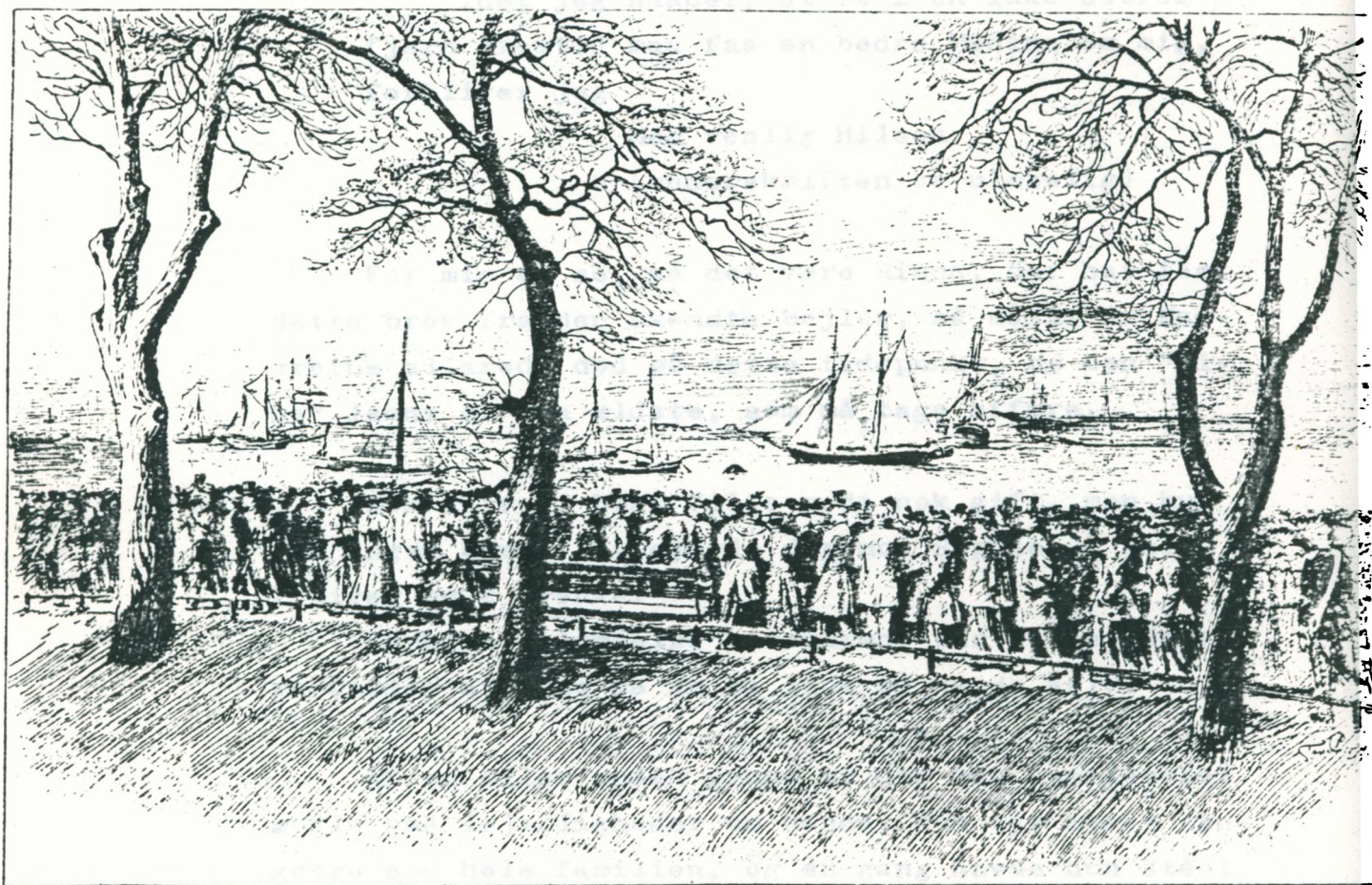
For mig at se, må det være Rinda, der har fået dette brev fra den ukendte bejler, så måske er Margrethe allerede død på dette tidspunkt, og den "fine" Jenny er den ældste, som må tage affære.

Som vi ved, blev Ville godt nok gift, men hun fik ingen børn. Det gjorde derimod Sophie, 4 ialt, 2 piger og 2 drenge.

Sophies tiåvarelse som husmor har vi set de ydre rammer af. Lad os nu se lidt på hende selv.

Af en eller anden grund er der kun overleveret nogle små løjerligheder om hende. Hun var meget kongetro som hele familien, og en gang havde hun stået og ventet på den kongelige vogn, der skulde passere, og da den så kom, nejede Fie dybt med skrabud og - faldt baglængs ned i grøften.

En forårsdag kom hendes mand Poul farende som en stormvind, nu skulde de ud og promenerere på Lange- linie i det dejlige vejr, og det skulde være straks,

Store Bededagsaften paa Langelinie (1894).

Laant af Nationalmuseet

ikke nu men nu. Fie, der kendte hans pludselighed, kastede hurtigt turnuren ovenpå sin kjole og trak frakken udenpå, og så kom de da afsted.

Turnuren var en pude, som damerne dengang bar bagpå for at se mere fyldige ud, hvis de ikke var det fra naturens hånd. Den skulde selvfølgelig være skjult af kjolen, for selv om det var en offentlig hemmelighed, så tilhørte det dog damernes intime tilværelse. Kjolerne var også syet med plads til denne polstring, men den var noget ubekvem at gå med til daglig, når husets gøremål skulde passes, og i hvert fald havde Fie den dag taget den af.

Som familien nu gik og nød vejret og udsigten over Sundet, fik fru Mortensen det med varme, hun tog frakken af og bar den over armen, og der gik så fru og promenerede sin turnure for næsen af alt borgerskabet. Tableau!

Som bedstemor var hun kendt for altid at give bløde pakker, og de er sjældent populære hos børn. Det kan gå, når der følger en eller anden tilgift med i pakken, et eller andet stykke legetøj. Det må man nok sige, at det gjorde der også, men det var altid en mand på en pind.

Jeg ved ikke rigtigt, hvad det er for noget, for jeg var for lille til at få fornøjelsen, men de ældste fik altid en mand på en pind, til jul og fødselsdage, hver gang, og når Fie spurgte, hvad de ønskede sig, svarede de altid: "Ikke en mand på en pind!" - og det fik de så alligevel.

Mon ikke det har været et restlager fra den oprindelige galanterivareforretning, der skulde ud i omløb, jeg tror det næsten.

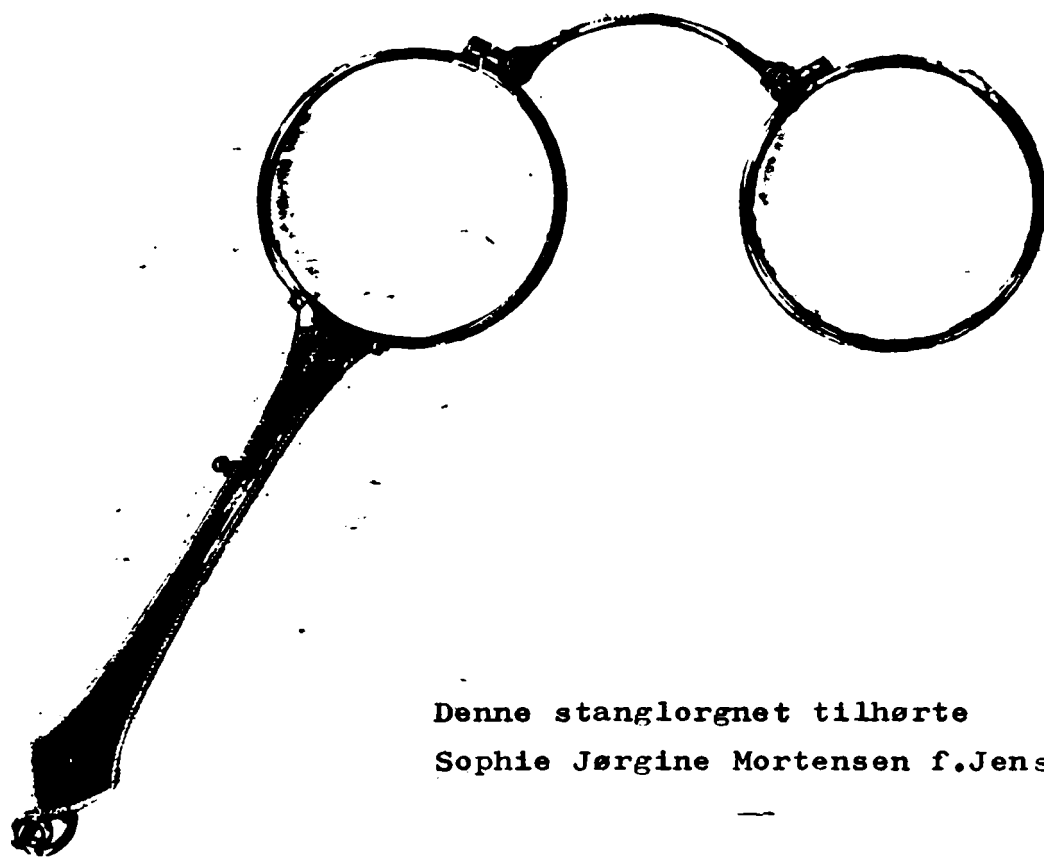
Når Fie havde besøg af sine børnebørn, lavede hun noget, hun kaldte wienerbrød. Ungerne glædede sig naturligvis, da hun lovede det, men, da de så, hvad det blev til, blev de lidt lange i ansigtet.

Her følger opskriften, prøv og døm. Man tager et gammelt franskbrød, skærer det i skiver, dypper skiverne i mælk, drysser dem med sukker og kanel og rister dem på panden. De er da vist meget gode at spise, men wienerbrød er det jo ikke.

Det fortælles, at Fie i de magre år havde lært at spare, så hun kunde få noget til overs af husholdningspengene, og at hun for disse penge købte de smykker, hun havde savnet i sin barndom og pure ungdom.

Mandens forretninger gik godt, og økonomien var god, børnene artede sig godt, så Fie må nok formodes at have været lykkelig. De ældre søstres noget triste tilværelse har nok også sat hendes egen i relief. Desværre led hun af migræne, så hun måtte aflastes af pige i huset og af sine altid beredvillige søstre, der dannede vagt om de 4 børn.

Sophie Jørgine tilhørte en slægt med udbredt slægtsføfelse. Man kendte og kom sammen med halvfætre og -kusiner ja selv kvartfætre, sikkert en reminiscens fra lillebymiljøet i Slangerup. Det var Fies halvfætter, professor Johan Frederik Fischer, den kendte røntgenpioner, der lod hende indlægge på Radiumstationen, der var grundlagt af ham selv, og her døde hun den 23. august 1925. Bare en enkelt personlig ting har vi efter hende, en beskeden stanglorgnet.

Denne stanglorgnet tilhørte
Sophie Jørgine Mortensen f. Jensen

Ane nr.4: probandernes farfar Poul Mortensen

I landet mellem Randers fjord og Mariager fjord bor et folk, der kaldes mellemfjordingerne. I årbog Fra Randers Amt XXXVI fortæller P.Christensen i sin artikel: "Rondehjem og Landboliv i gamle Dage", at man på den egn endnu erindrede, at kvinderne fødte efter den urgermanske skik, at den barslende kvinde sad på sin mands skød under forløsningen. Denne skik skulde være holdt i hævd helt op til ca.1800, så måske er Poul født på den måde.

Han var nemlig en mellemfjording, født 10.februar 1807 i Vesterskovmark, Udbyneder sogn, Gjerlev herred, Randers amt som søn af udflyttergårdmanden Morten Mortensen og hustru Kirsten Poulsdatter.

Faderen havde været gift en gang før og havde i første ægteskab 2 døtre, Leene og Anne på hhv. 21 og 19 år. I andet ægteskab havde Pouls forældre børnene Dorthe, Berthe Chatrine og Niels, og efter Poul sluttedes rækken af Anders og Maren, der døg begge døde som små.

Både faderens og moderens forfædre var fæstebønder, men den 11.juni 1809 fik faderen skøde på sin selvejergård.

Måske sled han sig ihjel, for at få det til at glide. Måske tog krigen ham. Vi var jo i krig med England, og Morten Mortensen har måttet tage sin tøm med ved kystbatterierne eller på kanonbådene. Han kan være blevet såret eller dræbt i en træfning, eller han kan være blevet syg af at ligge på vagt under åben himmel en vinternat. Han døde i hvert fald, kun 47 år gammel den 7.februar 1812, og kirkebogen oplyser intet om dødsårsagen. Så var Poul 5 år og faderløs.

Det næste vi hører til familien er, at Kirsten Poulsdatter, gårdmandsenke, ophold hos Christen Poulsen, udflyttergårdmand fra Kastbjerg, er død 29.marts 1814, i en alder af 43 år. Poul var nu 7 år og forældreløs.

De 2 ældste halvsøstre var forlængst ude at tjene, og Dorthe, der var 15 år ved moderens død, har også nok måttet klare sig selv i fremtiden, men de øvrige må være blevet fordelt hos familien, der var meget stor, i hvert fald på fædrene side. Niels og Berthe Chatrine blev begge konfirmeret i Udbyneder, men det ser ud til, at Poul er blevet i Kastbjerg hos Christen Poulsen, der vel har været hans morbror.

Den første gang vi møder Pouls navn igen, er i 1825, hvor han nævnes i kommuniionsbogen for Kastbjerg. Dvs., at han har været til alters. Men da det er første gang, og da man har pligt til at komme der hvert år efter konfirmationen, ser det ud til, at Poul først er blevet konfirmeret i 1824, 17 år gammel.

Bag i kirkebogen for Udbyneder sogn kan man læse følgende oplysninger om børnenes skolegang i Udbyneder i 1815, og lad os forestille os, at Pouls har formet sig på lignende måde.

"I afvigte Halvaar fra Mai til Novb.1815, er med de skolesøgende Børn i Udbyneder Sogn gjennemgaaet og læst

A: i anden Classe:

1.Læsning: 3de Afdelinger af Hallagers ny danske Læsebog og 2de Afdelinger af den evang: christe.Psalmebog indenad. Og Lærebogens 1ste Capituls IIIde Afdelinge samt 2det Capituls Iste Afdeling er lært udenad.

2. Religion: Det ovenmeldte Stykke af Lærebogen er catechetisk gennemgaaet før det lærtes uden ad. Bibelskhistorie er fortalt forfra indtil Moses Død.
3. Skrivning: Enkelte begyndtes i Det at skrive Ord. Mængden skrev Bogstaver.
4. Regning: Enkelte bleve øvede i at regne Regulatedri i hele Tal. Mængden blev øvet i at regne af Hovedet.
5. Nyttige Kundskaber: Jydlands Kjøbstæder ere om talte. Som Indledning til Naturkundskab er Børnene blevne bekjendt med de almindelige Inddelingsled: Naturlegemer, Naturproducter og Kunstproducter, samt de 3 Naturriger.
6. Færdigheder: Øvelse i Sang er foretaget.

B: i første Classe:

1. Læsning: Skolen var ikke forsynet med de fornødne Antal Læsebøger for Begyndere; derfor blev der foretaget Indenadlæsningsøvelser i de Bøger, som Børnene medbragte. Udenad blev lært de 2 første Parter af Catechismen og No.560, No.15 1 v. og No.31 af Psalmebogen.
2. Religion og Forstandsovelser: Hertil valgte Læreren saadanne Thema, som - ved fri Dialog - Børnene kunde ledes til en nødvendig Antagelse af Guds Tilværelse og hans ubegrændsede Godhed. Abstracte Begreber bleve udviklede t.Ex.: Aarsag og Virkning, Sandhed - Løgn og Usandhed.
3. Skrivning: Øvelse i at skrive Bogstaver og Tal blev med de fleste først foretaget i Octhr.
4. Regning: Øvelse i at tælle med intervaller og derved Grunden viist til Multiplication.

Ved Underviisningens Begyndelse efter den befalede Examen - holdet 31.Oct..i Overværelse af Hr. Amtsprovst Kruse og Skolecommissionen - formodede Læreren at kunne gjenneemgaae i

2den Classe:

- 1.Læsning: de 3 første Afsnit af Psalmebogen indenad og Øvelse at foretage i Skriftlæsning, samt Catechismen heelt igjennem at lære uden ad.
- 2.Religion: Fortrinligt bliver i Catechismen frie Dialoger foretaget over Bønnerne i Fadervor.
- 3.Skrivning: Skolens Locale tillader ingen Skriveøvelser.
- 4.Regning: De bedre i 1ste Afdeling af Børnene blive øvede i at regne Reguladetrykker paa Tavlen og hele Classen øves i at addere og multiplicere i Hovedet.
- 5.Nyttige Kundskaber: De vandagtige Luftphænomener blive omtalte.
- 6.Færdigheder: Øvelse i Sang bliver foretaget.

4de December erfarede Commissionen med Fornøielse Børnenes Fremgang i anførte Videnskaber, besynderlig i Læsning og Sang. Med ej mindre Glæde bemærkedes den Lyst, hvormed Skolen søges, da næsten ingen Forsømmelse i afvigte Maaned har fundet Sted.

Da Snedkeren, som efter Accordt var pligtig at have Skolen aldeles ferdig til Novembr. -endnu ikke havde leveret Bordene, blev han paalagt i det seneste til Aarets Udgang at fuldføre alt resterende Arbeide.

Lærer Kragh foremente i indeværende Maaned at kunne afhandle:

- 1.Religion: 6te Kapitel af den anordnede Lærebog. I Besynderlighed bliver anstillet frie Dialoger over Pliæterne mod Næsten og Fortrin-

lig over Børnenes Pligter mod Forældre og Lærere.

2.Læsning: De 2 følgende Afsnit i Psalmebogen indenad og bemeldte Kapitel af Lærebogen samt nogle Vers af Psalmebogen, passende dermed, udenad.

3.Skrivning: Ingen Skriveøvelser kunne foretages.

4.Regning: De i sidste Maaned bemeldte Øvelser fortsættes.

5.Nyttige Kundskaber: Ingen. De Timer, som dertil var ansatte, anvendes til Udenadstaveøvelse."

Hvis læreren gennem frie dialoger var kommet ind på omtalen af de glubende dyr, som man dengang kaldte rovdyrene, kunde han næppe undgå at omtale ulven, der var blevet iagttaget lige syd for Mariager så sent som i 1813, eller den grå vandrerotte, der netop invaderede landet i disse år og forjog den gammelkendte sorte rotte.

På den tid gik "den gamle post" sin private post-rute mellem Mariager og de omliggende sogne. Han havde mange drøje ture, fordi folk læssede alt muligt på ham. En enkelt gang o.1830 ankom han således til Udbyneder fra Mariager med en stor, tung slibesten på ryggen. I nabosognet var der Jacob Skrædders datter "Jomfru Ane" der havde tjent i København og var så fin på det, da hun kom hjem, at hun ikke kunde kende katten. "Mor," skal hun have sagt:"hvad er det for en med den lange stjert?". Men hun kom på gale veje og endte i gadens smuds. Hun blev fundet ihjelfrossen på en pløjemark i Aistrup.

De sidste år Poul var hjemme, blev Udbyneder og Udbyover terroriseret af en brutal gårdmand, Niels Jørgensen, der slog folk ned for et godt ord. Gentagne klager til myndighederne havde ikke hjulpet, og så en aften, den 7. oktober 1830 rottede bønderne sig sammen med sognefogeden i spidsen og gennembankede Niels Jørgensen, så han døde dagen efter nedenfor kirken. De medvirkende fik selvfølgelig deres straf, og der var flere, Poul kunde hilse genkendende på i København, når de gik i Bremerholms lænker, men efter hjemkomsten blev alle de straffede modtaget med åbne arme, og ingen regnede dem det til last. Sognefogeden fik sit embede igen.

Alt dette rejste Poul fra i 1827, så han fik ikke set Niels Jørgensens endeligt, men hvad var det han kom over til i København?

I april 1828 talte man om krig mellem England og Rusland, og om at England havde tilbudt at købe Bornholm. I september-oktober 1830 var der jødeoptøjer, og folk for hujende op og ned ad gaderne og smadrede ruderne hos byens jødiske medborgere.

Dampskibsfarten, der var blevet indledt 1819 med Caledonia, blev nu almindelig. Der var noget at kigge på for en videbegærlig ung mand. I 1834 begyndte Fædrelandet at udkomme, og i 1838 kunde han være med i hyldesten af Frederik VI i anledning af 50årsdagen for Stavnshåndets ophævelse. Året efter kunde han følge sin konge til graven.

Det har været en fuldstændig omvæltning for ham. Men han har følt sig som en fisk i vandet. Ganskevist ved vi ikke med sikkerhed, hvad han har foretaget sig i de første år i København, men meget tyder på, at han har været brønderikar hos familien Brøndum i Adelgaden.

Egentlig kan man ikke sige, at København modtog ham med åbne arme. En gennemgang af Adresseavisens stillingsannoncer i begyndelsen af November, altså omkring skiftedag, gav ham ikke ret mange valgmuligheder.

Den 1.nov.: En Bryggerkarl, eller Knegt, som er Rven be-
kjendt...(duer ikke). - En kongelig Embedsmand, som om nogle
Uger agter at reise til Jydland, ønsker en Karl...(Pokker sku'
vende tilbage til Jylland allerede).

Den 2.nov.: En skikkelig Karl kan faa Condition, naar man
henvender sig i Dronningens Tvergade 362, 2den Sal.(Lyder ikke
særligt spændende).

Den 3.nov.: En solid Bryggerknegt anvises strax en god
Condition. Man mælde sig paa Adressecomptoiret i en Billet,
mrkt. D.G.842.

Vi ved ikke, hvor længe han var undervejs, så vi kender
ikke hans ankomstdato, men heller ikke i de følgende dage var
der ret meget at vælge imellem.

Den 5.nov.: En duelig Tjener, som har et smukt Udvotes
og taler Tydsk og Dansk...(hurtigt videre). En skikkelig Dreng
kan faae Condition, naar han henvender sig i Dronningens Tver-
gade 362, 2den Sal.(Der var den igen, men nu kun en dreng). En
tro og villig Karl kan faae Condition som Keglereiser paa
Toldbodveien 286 igiennem Haven.(det er der vist ikke meget
fremtid i).

Den 6.nov.: Bormedelst Skudsmaals Udeblivelse er Conditio-
on ledig for en Møllerkudsk, samt for en Karl som vil lære
Mølleri...(hør det lyder godt).

Hvis han havde været en pige, havde han været bedre hjul-
pet. Der var masser af stillinger til piger og koner. Nå, må-
ske havde han sikret sig en "Condition", inden han rejste hjem-
mefra. Det vilde jo nok have været det klogeste.

Men som sagt, vi ved ikke, hvad han lavede. Find selv ud
af det.

Det er først i september 1842, vi igen får fat i Poul Mortensen. I sag nr.3035 i Kiøbenhavns Magistrats 2.sekretariat findes sagen om Pouls borger- skab:

For at kunne erholde Borgerbrev som Glas og Porcelainshandler her i Staden, tillader jeg mig ærbødigst at ansøge den høje Magistrat om at det maa forundes mig at underkaste mig den i saa Henseende paabudne Prøve.

Til Oplysning om at jeg har opnaaet Myn- digheds Alderen vedlægges min Daabsattest.

Kjøbenhavn den 7.Øept.

Ærbødigst

1842

Poul Mortensen

boendes i Ny Kongensgade

No. 221.

Til

Kjøbenhavns Magistrat

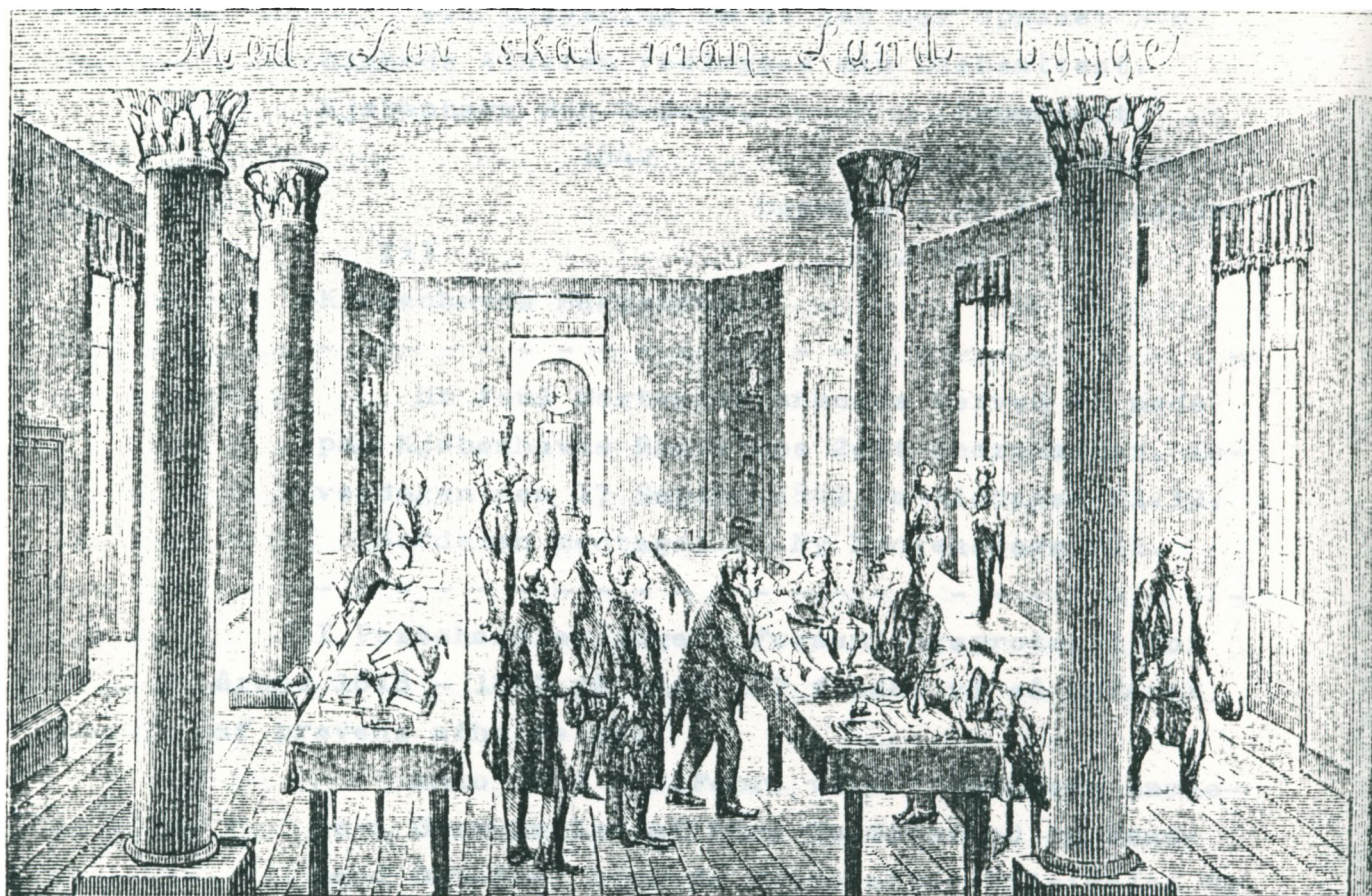
Hr Poul Mortensen anmodes herved at møde paa Kjøbenhavns Raadstues 2det Secretariat, Lø- verdagen den 17 Septbr.1842 om Middagen Kl.12.

Seddelen medtages. Ny Kongensgade 221.

I Pøttehandlerlaugets Forsamlingsprotocol for årene 1818 - 1862 på side 147 finder vi så referat af prøvens afholdelse: —

Anno 1843 d.8.Febr. vare Formændene samle- de i Overværelse af Herr Justitsraad og Raad- mand Driefer, hvor da mødte efter Tilsigelse Hr Massenau og F.Petersen for at overvære Prøve med P.Mortensen og J.C.Andresen samt P.E.Jöncke.

Ved den anstillede Prøve befandtes omgaaen- de Mortensen at have de fornødne Kundskaber til Borgerskabs Erhvervelse, hvorimod Andresen og Jöncke ikke fandtes at have aflagt fyldestgøren- de Prøve og kunne saaledes ikke meddeles Attest.

Mesterprøve paa Raad- og Domhuset.

Nu var prøven bestået og alt skulde være i orden. Lad os se på sag nr.3035:

Anno 1843, den 8. Februar, fremstillede Poul Mortensen sig efter den høje Magistrats Tilladelse, til den for Porcelains samt Pottehandlere befalede Prøve.

Ved den anstillede Prøve befandtes Komparenten at have de fornødne Kundskaber til Boræerskabs Erhvervelse, til hvilken Hensigt han herved meddeles Attest.

Kiøbenhavn den 14de Februar 1843

Formand for Korporationen

Underdanigst Præmemoria! Journal No.193

Da jeg under 8. Januar, efter vedlagte Attest fra Formændene, har underkastet mig den befalede Prøve til Borgerskabs Erhvervelse, som Porcelains og Pottehandler, skulle jeg ikke undlade, underdanigst at ansøge den høje Magistrat om at et saadant maa vorde mig meddelt.

Kiøbenhavn underdanigst
den 24 Februar 1843 Poul Mortensen

At Suplikanten Poul Mortensen ikke har været under Tiltale eller overgaaet nogen Straf bevidnes herved.

I.A.Brøndum	N.Brøndum
Brændevinsbrænder	Brændevinsbrænder
Adelgade N.259	Adelgade No.261
Til	Fest: 10 Marts 1843
den høje Magistrat	Stæder til Borgerskab som
i Kiøbenhavn	Porcelains og Pottehandler
8.Marts 1843.	Nm.3035

Det rådhus, Poul Mortensen blev indkaldt til, var det nuværende domhus på Nytorv, og hvis han ikke har været en kæmpe, har han følt sig som en dværg, da han stod overfor de monstret store døre, hvor de kæpemæssige håndtag sidder i normale menneskers øjenhøjde.

Poul Mortensens ene vitterlighedsvidne eller kautionist, N.Brøndum var i 1863 oldermand for brændevinsbrændernes lav.

Det var om ham og hans brændevin, at Adolph van der Recke skrev følgende lille vers:

Ja, kender du hans Aqvavit den fine,
dakender du ikke til Mavepine.

Hele den langsommelige borgerskabsprocedure, der kom til at strække sig over et halvt år, afsluttedes med nedenstående indførsel i Staden Kjøbenhavns Borgerskabsprotokol for årene 1837-1846 på side 525:

1. Poul Mortensen født i Randers Amt, 36 Aar gammel
og
2. Hans Peter Julius Lund født i Kbh.12.9.1812, vandt begge Borgerskab som Porcelains og Pottehandlere.

De var begge ansatte ved det borgerlige Infanteri.

Poul Mortensen var altså blevet indrullet i hovedstadens hjemmeværn, Københavns Borgervæbning, der blev rekrutteret blandt handlende og håndværksmestre, altså alle, der løste borgerskab i byen.

I stam bog nr.197, Compagnie-Rouille for det borgerlige Infanteries Østre Compagnie kan vi finde ham:

No.159 Poul Mortensen født 7.Jan.1807 i Randers Amt ansat ved Korpset den 30.Marts 1843 Patent Nr.4171. Næringsvei: Porcelains- og Pottehandler. Anmærkninger: Ifølge Placaten af 26. April 1814, Stadens Rulle 2985/2071.

Afgaaet ifølge Chefs Befaling af 3.Juni 1850.

Der findes en "Anciennetets-Liste med vedføiet Qvarteer- og Compagni-Liste m.v. over det borgerlige Infanteries Stabs-, Over- og Underofficerer, for Aaret 1845. Afsluttet den 31te December 1844." Det er heri angivet, at chefen for Poul kompagni var Capitain D.Schiøtz, der boede Bryggerlønge 73 i Nyhavn. Premierlieutenanterne hed C.Z.Hesse og J.V.Schou. Commandeersergeanten N.B.Nielsen boede Østergade 25.

I krigen 1848-50 deltog Poul Mortensen med sit kompagni i borgervæbningens bevogtning af København, mens hæren var ude i andet ærinde.

Borgervæbningen, der var højt-estimeret under Englandskrigen, og som længe bevarede lidt af denne glorie, tabte terræn i folkets omdømme. Treårskrigen 1848-50 hjalp lidt på det, men man var begyndt at se med nogen munterhed på de brave borgermænd, der løb og legede soldater. Uniformen, der sikkert har været flot til unge, slanke krigere, kunde måske nok tage sig lidt spraglet ud på de mere satte familjefædre, hør bare. Blå frakke med guldknapper, rød officerskrave, skulderstropper og epauletter, hvide bukser og sort chakot med rød fjer i toppen, hvabehar.

KIÖBENHAVNS-BØRGERVÆBNING.

Infanterist.

Øster Compagnies Fane var ponceaurød med to hvide striber. På fanen stod en ridder i harnisk med dragen kårde i højre og en palmegren i venstre hånd. Ved figurens fødder så man kanoner, kugler og andet krigsarmatur. Indskriften var: "Verje byder Fred."

Følgende vise, der er skrevet til en af borger-
væbningens egne marchmelodier, var i sin tid en yn-
det Københavnerwise, men den kom først, da væbningen
var opløst.

Rundt om i Landet er en Sorg saa stor
Danmark har mistet nu sit Borgerkor
Dette stolte Regiment, som fra Arilds Tid omtrent
omkap med Køerne paa Nørre Fælle har rendt
Hvor ofte saa vi dem ej gaa saa raske og traske
fra Grønningen til Fælleden med Taske og Flaske
De gik saa smaat passiarende
og damped' paa Cigarerne
imens de Øje holdt med Drikkevarerne.

Og naar i Frederik den Sjettes Tid
han og de fjendtlige de stormed' hid
kan I huske da hvor stolt, Borgerne paa Volden holdt
og afslog alle Angreb med et "Holdt", der var saa koldt
Trods al den Røg de fremad fløj i Heden og Vreden
den blussed' op i hver en Krop tillige med Sveden
De fyred' med Kanonerne
skønt løse var Patronerne
og det var meget godt for Borgerkøerne.

Dengang da havde de en Uniform
som de skulde bære i Regn og Storm
Det kan hende den var fjong, hvide snævre Pantalons
sad snøred' over Maven, saa den ligned' en Gongong.
Og Kjole rød, der sad saa sød paa Fatter, Rabatter
saa lyseblaa, og Skøder smaa paa Hælene tjatter
I Krukken der sad Fjerene og nikked' til Geværerne
Det Syn ja det var form'lig hjerteskerende.

Ak Herregud de Tider er forbi,
nu var de alle i nyt Liberi
Hvilket Syn en Sommerdag saadan ret i Ro og Mag
at se den kække Borgervæbning stillet op til Slag
Mens Linien gik ud og ind med Bulder paa Skulder
Geværet røg, saa Heste fløj omkring og fik Kuller
Ja var de først opstavlede,
de stod som de var naglede
om ogsaa Sveden ned ad Panden haglede.

Og naar en Storm der skulde foreta's
I skulde bare se, hvor de ku' sla's
Var end Vejen nok saa drøj, ej de skaaned' deres Tøj
Nej de gik lige paa igennem Ko- og Hestemøg
Med Skrig og Skraal og blanke Staal Rabalder
og Skvalder
Paa maa og faa de stikker, slaa, mens Hurra
de skralder
I Spidsen Fanen vinkede, hvor Bajonetter blinkede
og bagved Korpset hele Staben hinkede.

Naar saa at Stormen den var lyk'lig endt
 og Fjenden bort fra Vibenshus var rendt
 blev der kommander't omkring
 og med højre, venstre Sving
 marchered' man tilbage som om, det var ingenting.
 Med faste Skridt, det gik i Trit, Gen'ralen i Sa'len
 sad paa sin Hest, det sølle Bæst, og saa holdt han Talen:
 Jeg takker Bataljonerne, paa Flugt de jog Kujonerne,
 omkring, hold Hvil, der har vi Sælgekonerne.

Dermed var Krigens Rædselsscener glemt
 og nu var alle saa gemytlig stemt
 rundt omkring i Græsset sad
 Mutter med en Kurv med Mad
 og med en Lærke, hvorfor Fatter var saa kåsteglad.
 Hun rækker ham en lille Dram, han ligger og drikker
 imens han ser til Kærne, der glad til ham nikker
 Musikken lystigt spillede, og Mutter Ægget pillede
 mens Fatter med de Smaa i Græsset trillede.

Havde saa Fatter faaet Tørsten slukt
 danset en Rundtenom med Mutter smukt
 med Geværet i sin Arm og med Mutter ved sin Barm
 saa stilled' han, mens Ungerne holdt frygtelig Allarm.
 Til fuld Musik, det hjemad gik med Spasen og Fjasen
 man skreg Hurra og stak saa af og endt var saa Stadsen
 ak, det er nu det svundene, men hvem kan sige Grundene
 hvorfor at Væbningen er gaa't i Hundene.

Det er ikke uden grund, at visens forfatter ynker
 generalens hest i sjette vers. Borgervæbningens chef,
 Johan Gerhard Frederik Garbrecht var umådelig fed. Det-
 te blev måske endnu på den tid af gammeldags folk be-
 tragtet som majestætisk, men i det almindelige omdømme
 var det med til at kaste et latterligt skær over væb-
 ningen. Tilmed var den samme Garbrecht forfatter til
 et ualmindelig svulstigt produkt, der kom i 1831 under
 titlen "Sværd og Banner". Men han var meget jovial og
 afholdt, og det er ikke utænkeligt, at Poul Mortensen,
 skønt han var udtrådt allerede i 1850, fulgte sin gam-
 le chef til graven den 27.7.1857 kl.12 fra Vor Frue
 kirke.

I 7 år, 2 måneder og nogle dage var Poul Morten-
 sen medlem af borgervæbningen, og i den tid var der
 sket et og andet.

Det er ikke godt for mennesket at være ene, og Poul Mortensen fandt sig da også en makker. Det er ikke muligt at finde frem til hvor og hvornår Poul og Marie Kirstine Madsdatter fandt hinanden, men de har sikkert fundet det morsomt, at hans far hed Morten Mortensen og hendes far hed Mads Madsen, og det var måske et godt startgrundlag for et par unge mennesker med lidt hjemve.

Hun var fra Magleby på Møn.

De unge mennesker var allerede så godt hjemme i København, at de forstod at udnytte den lille fidus med at blive gift udenfor byen for at spare kopulationsafgiften. Marie Kirstine blev installeret i et hus på Værnedamsvejen, da ordningen krævede, at bruden havde bopæl udenfor bygrænsen, og den 30. april 1843 blev de så gift i Frederiksberg kirke.

Ved denne lejlighed har Poul sikkert været iført sin borgerskabsuniform med chakot og det hele. Han har nok været en flot fyr.

Men han måtte også have noget at føre sin brud hjem til, en ramme om deres fremtidige familieliv.

I Skt. Annæ Vester Kvarter, matr.nr. 260 i Adelgade lå en mindre ejendom, som Peter Linde i sin bog: Adelgade og Borberggade, beskriver således:

Nr. 99 (matr.nr. 260) er et firefags-hus med to gamle kviste. Mod gården er der en lukket svale med bittesmå vinduer. I årene lige efter 1800 havde en fiskebløder sin virksomhed i dette hus. 1841 var Brøndums brændevinsbrænderi installeret der og i nabohuset nr. 101. Belligenhden

Marstrand-tegning af brave borgere på spa/seretur i 1800-tallets København

var imellem Klærkegade og Sølvgade, der dengang ikke var ført igennem.

Det var i dette beskedne hus, Poul Mortensen og Marie Kirstine, nu madam Mortensen, flyttede ind, og hvor de i de kommende år skabte rammen om deres fælles børns barndom.

Ved folketællingen 1845 består familien af:

Poul Mortensen 38 Aar født i Udbyneder Rds.
 Porcelains og Pottehandler
 Marie Mortensen 34 Aar født i Budsemarke
 Anton Vilhelm 1 Aar deres Søn
 Kirstine Olsen 22 Aar ugift Tjenestepige

Anton Vilhelm, 2 navne, der viser, hvor langt hans forældre nu er hjemmefra. Ingen af disse navne forekommer i forældrenes slægt, tilmed er det første gang, at der forekommer et dobbelt drengenavn. De er rigtig blevet Københavnerne, men skal vi søge efter en, drengen kan være opkaldt efter, er denne alligevel ikke så langt borte. Navnet Anton forekommer flere gange i slægten Brøndum, og dette giver os et nyt indicium for, at der har bestået et tjenesteforhold. Ægså navnet Vilhelm kan være taget fra Brøndummerne, idet Nicolai Brøndum havde en søn, der var jævnaldrende med Anton Vilhelm, nemlig Rasmus Vilhelm, der døde den 6.2.1848, 5 år gammel.

I 1850 har Poul og Marie fået en søn mere, Niels Thorvald, der sikkert er opkaldt efter Pouls ældre bror Niels, og som kom til at grundlægge et dynasti af jurister. Folketællingen afslører også, at Poul er blevet husejer. Han købte i 1846.

I 1850 fødte madam Mortensen deres tredje og sidste barn sønnen Poul Madsen Mortensen, der blev døbt St.bededag i Trinitatis kirke.

Koleraåret 1853 er beskrevet mange steder, men når man skriver om mennesker, der boede i Adelgade på den tid, kan man ikke komme udenom at nævne denne epidemi. Af gadens 5000 beboere døde 331 eller 6.6 o/o.

Fra den 8.oktober 1852 var Poul aktiv i bestyrelsen for sit lav. I Pottehandlerlaugets Forsamlingsprotocol 1818-62 kan man følge hans medvirken fra side 176ff. Først den 30.september 1862, få måneder før hans død, nedlagde han sine hverv i lavet.

Folketællingen 1855 afslører, at familien selv bebor stuen og 1.sal i forhuset. De har tjenestekarl Peter Sørensen på 21 år og tjenestepige Maren Kirstine Pedersen på 16.

2.sal i forhuset er lejet ud til en tømrersvend med kone og barn og en skræddersvend med kone. 3.sal til en enkemand, der er murersvend, og til en vaskerkone med 2 børn.

I baghuset på 2.sal bor en forgylder med sin kone. Der må sikkert have været mange ejendomme i Adelgade, der var tættere beboet end denne.

Poul Mortensen holdt op med sit bestyrelsesarbejde på grund af sygdom. Han havde ikke været rask i de sidste år, men nu blev det for alvor galt. Vi ved ikke hvad han fejlede, men hans dødsannonce i Kiøbenhavns Adresse-Contoirs Efterretninger den 15de Mai 1863 lyder som følger:

Med dyb Smerte maa jeg herved tilkjendegive for deeltagende Slægt og Venner, at Herren i sin urandsagelige Villie har bortkaldet min inderlig elskede Mand, Porcelainshandler P.Mortensen, mine 3 Børns kiærlige Fader, til en bedre Hvile den 13de Mai efter 5 Maaneders haarde Lidelser, og flere Aars tiltagende Svagelighed i hans 57 Aar. Marie Christine Mortensen født Madsen. Begravelsen finder Sted Søndagen den 17de Mai, Kl.12 fra Holmens Kirkegaards Kapel.

Han blev begravet på den såkaldte Skibskirkegård udenfor voldene, hvor familiegravstedet ved "Ny Østl. Hæk C.32/33" var i slægtens besiddelse i 104 år, idet den mellemste søn, Niels Thorvald Mortensen med hele hans familie ligger begravet der indtil 1939. Lejemålet var imidlertid betalt til 1967, hvor det udløb, og gravstedet blev solgt et par år senere til en udlandsdanser i Østen, der ønskede at blive begravet i Danmark.

Dette var historien om en jøde i København. Det var kun lidt, vi afslørede af hans personlighed, men der er en lille ting, der måske kan fortælle lidt om hans fritidsinteresse.

Hans yngste søn fiskede gedder, hans 2 sønnesøner Ernest og Egon fiskede gedder, og hans oldebarn, Finn Mortensen, og hans søn igen, Bjørn Mortensen har været ivrige lystfiskere i en ubrudt tradition.

Og vi ved, at der i Udbyover sø, i Poul Mortensens fars hjemby, fandtes et godt geddefiskeri, der i generationer havde været drevet af bønderne, der ved dom havde fået bekræftet deres ret til dette fiskeri, så man er lige ved at kunde skimte en ubrudt tradition fra de gamle jyske fæstebønder og deres forfædre, hvis man kniber øjnene lidt sammen.

Ane nr.5: probanderne farmor Marie Kirstine Madsdatter

Mellem Møns klint og Stege ligger halvvejs nede ad Højemøns vestskråning byen Magleby, hvis kirke har samme slags tvillingtårne som den berømte Fjenneslev kirke på Sjælland. Her blev Marie Kirstine døbt den 6.marts 1812.

Foråret kommer sent på Møn på grund af havgusen, så det har været en kold tur fra Budsemarke til sognebyen. Det var Askeonsdag i fasten.

Marie Kirstine var hjemmedøbt, men det må have hastet alligevel, for hendes forældre blev først gift den 16.s.m., det var en lørdag, for det var flovt dengang.

Faderen Mads Madsen var fra Fanefjord sogn i den anden ende af Møn, moderen Maren Henrichsdatter var fra Budsemarke i Magleby sogn.

Børnene på Møn brugte gran til fastelavnris, men de risede ikke op. De gik rundt og sang ved dørene med deres pyntede ris, og det var måske noget af det første Marie Kirstine hørte i verden.

Allerede i 1805 var faderen kommet til Magleby, hvor han drev gård nr.9 i Budsemarke. Han fik dog ikke fæstebrev før 23.2.1807. Gården var på 57 tdr.land, så det så slet ikke så galt ud, men Mads Madsen vilde ikke indordne sig. Han nægtede at godkende hoverireglementet, og i 1820 fik han så en medfæster Hans Pedersen på gården.

I 1823 frasagde han sig sit fæste og rejste fra sognet og godset, hjem til sit fødesogn. Marie Kirstines mor rejste med, men Marie Kirstine blev hos sin morfar og mormor i Budsemarke.

Hun var blevet vaccineret den 12.8.1813 af distriktslæge Marckeprang, der blev kørt rundt af fæstebønderne på deres små pindevogne.

P. C. Skovgaard. (1817-1875) Møens Klint. 62 x 54 Ribe Kunstmuseum.

Morfaderens gård, der var gået i arv i generationer, var firelænget og havde 42 tdr.land. Og her voksede Marie Kirstine så op i skyggen af Møns klint, hvor sagnene om klintekongen og jætten Jøn Upsal blev fortalt igen og igen. På Møn siger man ikke: "Men Jøsses dog!" Her siger man: "Men Jøtten dog", og påkalder uden at tænke over det den gamle as, Odin.

I 1826 blev hun konfirmeret og stod som nr.8 på sit hold. Hun er da betegnet som plejedatter af sin mors forældre. I kundskab var hun temmelig god, og sædelig af opførsel.

Ved november skiftedag 1829 rejste hun hjemmefra og tog tjeneste i Nyborre, hvorfra hun senere tog til Stege, hvor hun tjente et par år.

I Stege har hun jævnligt haft besøg både af sine forældre og af sine plejeforældre, morfar og mormor. Det var nemlig det eneste sted, man kunde handle, så alle beboerne måtte derind af og til.

Møn er som en stor have. Det var skönt at færdes der. Syrener og guldregn duftede i alle landsbyer, og pøner, aurikler, hanekam og tusindfryd stod i fuldt flør alle vegne.

Der var liv og røre overalt. På et teglværk var man ved at stryge sten, i en mose strøg man tørv, på en eng slog man græsset eller rev hø sammen, og overalt blev man genkendt og råbt an, når man hørte til på søn.

Også i Stege var der livligt. Der var en evig trafik fra alle kanter. Kvægdrifter, kornlæs, en kone med bukkarkranse ude fra Ulfshale skov, folk af alle slags.

I september 1831 kom der besked en dag, at hendes mor var død. Faderen betegnes da som ejendomsmand i Skoven, dvs Vindebæk skov ved Madses klint. Han har nok købt sig et husmandssted, hvorfra han drev fiskeri.

November 1832 vendte Marie Kirstine hjem til Magleby for en tid. Det år blev hendes mormor 70 år, og året efter fyldte morfaderen 80.

Derefter rejste hun til Fanefjord sogn, hvor hun kom til at tjene i Vindebæk, ikke langt fra sin far. Det var næsten som om hun skulde tage afsked med sin familie ved at tjene tæt ved hjemmene en tid, for i november 1835 nævnes hun for sidste gang i de menseske Kirkebøger som netop ankommet fra Vindebæk, med et godt vidnesbyrd fra sin sidste tjeneste hos Hemming Jacobsen, men nu afgået til ukendt bestemmelsessted.

Det må sikkert have været København, rejsen nu gjaldt. Herhen strømmede de unge piger fra alle kanter af landet. Både husmands- og gårdmandsdøtre vilde nok se hovedstaden og tjene der et par år for en forholdsvis god løn. Mange fiktede sig så lidt op og vendte hjem med øget anseelse. København vrimlede derfor med tjenestepiger af bondestanden, både kokkepiger, stuepiger og ammer, og der var god efterspørgsel efter dem i Adresseavisen.

Og så kom de da i deres såkaldte nationaldragt med det stramme snørelik, den broderede hue og de lange, røde nakkeband.

Marie Kirstine kan være sejlet med en af de lokale skippere, men hun kan såmænd også være gået på sine bare fødder hele vejen.

Vi ved ikke noget om hendes bevægelser fra november 1835 til vi genfinder hende på Værnedamsvej, hvor hun bor, da hun skal giftes.

Hun kan have været ansat hos "gamle Kehlet" på Rosenlund, og det kan være der, Poul Mortensen har truffet hende, men det er mest sandsynligt, at det er en adresse, hun har anmeldt, for at de kunde spare copulationsgebyret, som kun Københavnerne skulde betale ved den tid. Hvis den ene part boede uden for hovedstaden, kunde parret blive gift å en af forstadskirkerne, og nu blev det altså Frederiksberg kirke, hvor de klokker hang, der inspirerede N.F.S.Grundtvig til salmen: "Kirkeklokke, ej til hovedstæder støbtes du.."

Marie Kirstine var 31 år og altså ude over sin første pure ungdom. Hendes tilkommende porcellæns-handler Poul Mortensen var 36 år og jyde, så også han havde nået en moden alder.

Det kan have været en meget smuk tur gennem den flotte jernport, der førte ind til Frederiksberg alle, og op igennem alleen i det skønne forår.

Det var den 30.april, og måske var der nogle, der brændte Valborgblus dengang. Poul Mortensen er sikkert mødt i borgervæbningsuniform, og Marie Kirstine må have aflagt sin egnsdragt til fordel for en mere alamo-disk og borgerlig kjole og kåbe, der kunde passe til hans antræk og nye stilling.

Alle buske og træer grønnedes eller blomstrede - en smuk iscenesættelse - og så var da nu Marie Kirstine Madsdatter fra Møn blevet til den gode madam Mortensen født Madsen.

Hjemme på Møn var imidlertid hendes morfar Heinrich Larsen død i 1838 i en alder af 85 år.

Del af Vesterbro (midt i 1840'erne).

„Jernporten“, Indkørsel til Frederiksberg Alle.

Efter N. P. Fristrups udmærkede Tegn.

Hendes mormor Kirsten Pedersdatter var netop fyldt 80, og den lejlighed har de sikkert brugt til en lille rask præsentationsrejse til Magleby.

Hendes far Mads Madsen havde rundet de 60 og var stadig i fuldt vigør.

Nu skulde så Marie Kirstine til at være selvstændig husmor og føre hus for sin mand. Hvordan gik nu hverdagen for hende. I Fritz Jürgensens tegninger fra denne tid, får vi en række hverdagsbilleder, og selv om de er karrikerede, giver disse tegninger en masse situationer og oplysninger om boligindretning og påklædning.

Vi ser pigerne hente vand ved posten, og hvis man skulde have drikkeligt vand til kaffe eller te, så skulde det hentes ved posten for enden af Gothersgade, ellers var det sådan, at hvis man postede levende fisk op i spanden, regnedes det for bevis på, at vandet var godt. Døde fisk derimod -.

Vandtønden i køkkenet skulde fyldes op hver dag, men det var regnet for klogt, at si vandet gennem et klæde, når man pumpede det op. Det fine kaffevand kom i en særlig spand, det behøvede man ikke så meget af.

Frugt og grøntsager kunde hun købe i en port i Adelgade lige ud for Prindsensgade, hvor der sad en Amagermor. På selve hjørnet af Prindsensgade og Adelgade havde et par Skovserkoner deres faste studeplads i en årrække. De blev hver morgen sat af en vogn, der fortsatte ind til Gammelstrand. Her kunde hun købe sine fisk, som konerne villigt gjorde i stand og som en hygiejnisk gestus skyllede i rendestenen.

Der var i det hele taget et vældigt liv på gaden dengang. Skraldemanden med sin skralde, lirekassemanden, gadehandlerne uden studeplads råbte deres remse, hver på sin melodi.

Om natten blev gaden oplyst med tranlamper, dog ikke når det var fuldmåne, så sparede man på trannen, selv om det var overskyet.

Det kunde være risikabelt nok at færdes ude efter mørkets frembrud, for brolægningen var meget dårlig, nærmest hvad vi vilde kalde stenpikning, og meget ujævn.

Urtekrammeren solgte sukker, bønner, te og kaffe og krydderier. Der var ikke meget at udstille, så de nøjedes med at vise varesortimentet på malede skilte med sukkertoppe, citroner, kanelstænger og romankre.

Spækhøkeren boede i en dyb kælder, der var fuld af en varm animalsk duft fra det ophobede forråd af flæsk, røgede skinker, gæs, smør, æg, uhyre bundter af svovlstikker på 15 cm^s længde og med svovl i begge ender.

Bagerne kendte ikke til at udstille deres varer, og wienerbrød var ikke opfundet. Man kunde købe rugbrød, 2 og 4 skillings franskbrød eller surbrød, tvebakker, kommenskringler og boller. Det var alt.

Kød måtte Marie Kirstine, undskyld, madam Mortensen hente i de rødmalede slagterboder ved Nicolai tårn.

Uden for tobaksudsalgene tronede store dørskilte i form af en neger, en mulat eller en rygende matros.

Hørkræmmerne boede gerne i byens udkanter, hvor bønderne havde let adgang. De var kendelige på to opretstående jernstænger og et par velsnurrede ruller her udenfor butiksdøren, der stod åben sommer og vinter, så man kunde få indblik i et mørk, snavset loka-

le, fuldt af sildetønder og jern, og med et stort rum til salt i baggrunden, et lille hjørne kunde danne et aflukke til kontor.

Overalt var byen præget af den yderste nøjsomhed og tarvelighed, undtagen hvad angår uniformer. Dem vrimlede det af overalt, og de var i de mest strålende farver. Der var ingen vogne at se til daglig. Man tog selv det med hjem, man havde købt, eller sendte sin pige over med købmandskurven eller den store torvekurv.

Hver ottende eller fjortende dag fik de et lille anker hvidtøl, et såkaldt "træ", og så tappede man af det. Aftappet øl var sjældent, og bajersk øl kendte man kun af navn.

På gaden traf man også ladegårdslemmerne, der blev kommanderet ud hver dag til at feje gaderne eller udføre andet arbejde i kolonner. Kun om søndagen fik de udgangstilladelse alene, og så drak de sig jo gerne fulde og kom hjem uden ladegårdens skjorte.

Mælkemanden med sin lille vogn, eller med to små tønder i remme over hesteryggen kom jævnligt forbi og ringede med sin klokke. Fløden førte de med i små blikdunke. Det var en almindeligt kendt hemmelighed, at landmanden havde strakt mælken med "lidt" vand, og at mælkeemanden havde håret sig ligesådan ad.

Mortensens, der boede ved siden af brændeovnsbrænderne, fik dog byens bedste mælk hos dem. Den var meget federe end den fra landet, for kærerne blev fodret med den kraftige mask fra brændingen.

På gaden lå urtekrammerens sukkertønde i rendestenen, og gadedrengene sad indeni og skrabede resterne af. Kobbersmeden og hans svende arbejdede oppe på gaden, når vejret var til det, og enhver, der havde få-

et et læs brænde hjem, stod og savede og huggede det udenfor sin gadedør.

Porcelænshandleren havde også sine store kurbe stående der.

Som alle andre husmødre i byen benyttede Marie Kirstine også gaden til at sole sit sengetsøj på. Den gang holdt man af at lufte sengeklæderne et par gange om året, og enhver familie havde der til et senge-
lad, der blev slået ud på den nærmeste ledige plads, hvor dynerne så blev solet, børstet og banket.

Forresten var der også et ret stort kvæghold i byen, ikke bare bændevinsbrændernes stationære køer, der blev hejset op, når de kom til byen, og blev der, til de skulde slagtes, og derfor måtte hejses ned igen.

Men der kom jævnligt en drift kvæg gennem gaden, og det gav jo også liv, når så koner og piger kom faren-
rende for at redde sengetsøjet, skældende og smældende.

Indendørs var husene indrettet med et regulært køkken, ikke som senere en smal tarm med et lille vindue, men et stort godt køkken, derimod kunde man godt undvære en entre, og man kunde godt spise, opholde sig om dagen og sove i den samme stue, — selv velhavende familier sov hele familien i et rum, og forrettede alle dagens sysler der, men der var selvfølgelig også dem, der havde særskilt soveværelse, men børneværelser og den slags sørrum var ikke almindelige. Derimod vilde man have en sal, hvor man kunde modtage sine gæster. Korridorer var heller ikke opfundet, og det var ikke ualmindeligt, at f.eks. pigen havde sin gang gennem soveværelset for at komme til et af de andre rum, men hun sov måske i køkkenet.

Borgerligt Besøg.

Væggene var gerne beklædt med et højt, hvidmalet træpanel, mens der ovenfor var betrukket med oliemallet lærred delt i felter. Lofterne var gerne pyntet med stukatur med rosetter og ranker. Fløjdere var sjældne, det var en ny opfindelse.

Møblementet var som regel også ganske enkelt. En og anden familie havde nok ofret et gulvtæppe på salen og en lysekrone med krystaller til at hænge i loftet, måske et par pillespejle mellem vinduerne, men så var de øvrige rum så meget tarveligere udstyret. Stolene var af bøgetræ og betrukket med sort morin over en krøluldspolstring. Der var også gerne en firkantet sofa med et bord foran, der også blev brugt til spisebord. Under vinduerne til gaden var anbragt en forhøjning til husets damer, hvorfra de kunde se, hvad der skete på gaden, tildels ved hjælp af gadespejlet udenfor vinduet.

Man kendte ikke armstole, gyngestole, lænestole eller andre luksusstole.

Og skønt hele familien i skøn samdrægtighed delte soveværelse, var det regnet for tilstrækkeligt med en servante til alle.

Så var der selvfølgelig en kommode og et stort, dobbelt linned- og klædeskab. —

Køkkenet var måske det mest fremmedartede for os. Komfurer var ukendte, man lavde maden i den åbne skorsten med dens rummelige ildsted. Man havde dog mange steder et par ildgryder, man kunde tænde op i med tørv og brænde, og herpå stillede man så kedler, gryder og pander. Bageovn havde man hellerikke, så større kødstykker blev tilberedt i den såkaldte stegesø, der var en stor aflang gryde med højt låg.

Ænder og kyllinger blev stegt i jydepotter.

Køkkenet prydedes af det fortinnede kobbertøj og det lidt tarveligere messingtøj, der dog også kunde stråle smukt i tællelyset skær.

På hylden over skorstenen havde husmoderen det hele til parade. Kobbersuppekedlen, messingkasserollerne, et par malmortere, nogle lysestager af tin eller messing, men i hvert fald pudsede, så de skinne, forskellige strygejern og pibejern til de mange strimler og læg man brugte til kravetøjet. Ovenover hang på væggen æbæskivepanden, formen til julekagen og andre spændende forme af messing og kobber.

Der var gerne en særlig hylde til kobbermaskinen med kaffekanden og fyrfadet.

Porcelænet var selvfølgelig det Kjøbenhavns mussemaledede med krusede fader og tallerkener i mange facconer og størrelser.

I en krog stod vandtønden, og somme tider var der en bæk med et par sirligt malede vandspande.

Ofte var der ved siden af køkkenet et rummeligt spisekammer og et pigeværelse.

Sådan må vi forestille os det hjem, Marie Kirstine indrettede sammen med Poul Mortensen i Adelgaden.

Marie Kirstine fik 3 drenge, Anton Wilhelm i 1844, Niels Thorvald i 1847 og Poul Madsen i 1850, og livet gik sin rolige gang uden næringssorger.

Når sommeren var forbi, begyndte man at indrette sig vinterligt. Man tilkittede vinduerne, forsættsvinduer blev sat op, eventuelt blev der slået gulvtæpper på, til varme ikke til pynt, de hvide sommergardiner blev afløst af mørkere og sværere stof, der bedre kunde holde kulden ude.

De indendørs sysler afløste de udendørs for en tid, og der faldt ro over bybilledet.

I 1853 kom koleraen og opskræmte hele landet, og i Adelgade bortrev den flere hundrede mennesker på få uger. For Marie Kirstine og hendes kære blev det dog ved forskrækkelsen.

I 1859 var der en enke i Adelgade nr.268, Inger Bolette Linno Clausen, der blev anklaget for i løbet af 8 år at have ombragt 23 plejebørn, som hun havde taget til sig for en kontant sum fra moderen, der ofte selv har fået et beløb fra den utro elsker, der ikke vilde ægte hende i hendes ulykke.

Det var vigtigt for den unge mor at slippe af med det uønskede påhæng, og der har nok været adskillige professionelle "plejefamilier", der har haft deres metoder til at gøre sagen lukrativ.

Omkring 1860 begyndte Marie Kirstine at føle bekymring for sin mands helbred. Han skrantede til stadighed, og fra julen 1862 var han i konstant pine og krævede hele tiden tilsyn og pasning, til han døde den 13.maj 1863 og blev begravet på Skibskirkegården på Østerbro.

Der er ingen tvivl om, at det er slægtninge af Marie Kirstine, der har arrangeret denne begravelse, på den kirkegård, der ellers var beregnet for Holmens folk. Vi ved nemlig, at hendes farbror var smed på Holmen i mange år, og han har sikkert haft afkom i hovedstaden, som er kommet i huset i Adelgaden.

Marie Kirstine førte nu porcelænsforretningen videre i sit eget navn uden større begivenheder før hende selv. Hun måtte dog se to af sine sønner rejse til Amerika. Først Anton Wilhelm, der blev derovre og skrev mange breve hjem fulde af hjemve, senere Poul, som ~~imidlertid ikke~~ fandt sin bror, og efter mange

eventyr vendte hjem til Danmark, hvor han blev forhandler af fonografer og grammofoner o.m.m.

Ved Marie Kirstines død i 1879 synes alle sønnerne at have været hjemme, idet de alle er underskrivere af hendes dødsannonce i Berlingeren den 4. oktober 1879.

Hun blev begravet ved siden af sin mand.

Hun var en eksistens, vi ikke ved ret meget om, men da hendes yngste søn døde et lille halvt hundrede år senere, var hans sidste ord: "Nu kommer jeg, mor."

Ane nr.6: probandernes morfar John Vilhelm Jensen

Høsten var i hus, og plejlene var begyndt at lade deres dumpe smæld lyde taktfast ud over landet. Også i købmandsgården på Hovedtorvet i Slangørup havde man fået kornet i hus, men Mikkelsdag måtte madmoderen madam Jensen lægge sig til sengs efter at have holdt det sædvanlige høstgilde for husets folk og daglejerne, og der nedkom hun med sit 11. barn, en dreng, der den 5. oktober fik navnet John Vilhelm.

Faddere var hans mormor, enkemadam Rugaard af Helsingør, storesøster, Jomfru Borthea Jensen, købmanden Hr.Krog, der var søn af faderens læremester, morbror, købmand Th.Rugaard og mors onkel, gæstgiver Peder Rugaard i Roskildehvide.

Navnet John kan følges 5 generationer tilbage i faderens slægt i Nørresundby, hvor det staves Joen og derfor må være udtalt "jon".

Den ældst kendte bærer af navnet var rytterbonden Joen Laursen i Lindholm, som er stamfader til næsten hele Nørresundby.

Det var med blandede følelser, man fik høsten ind det år. Kieler-freden havde berøvet os Norge og det store kornmarked, der var, og England havde lagt en høj told på indførsel af korn, så det var lidt af et problem, hvad man skulde gøre ved det, men sikkert er det, at købmandsgårdene i alle landets byer som sædvanlig opkøbte kornet hos de sædvanlige leverandører, og snart begyndte vognene også at rulle ind i gården til købmand Christen Jensen på Hovedtorvet i Slangørup.

I begyndelsen var John Vilhelm imidlertid ikke så interesseret i korn som i mælk.

Faderen var som sagt fra Nørresundby. Moderen, Ane Bartholine Rasmusdatter Rugaard var født i Frederikssund. Hendes slægt var den fineste, og hun omtales også altid i kirkebogen ved sit pigenavn.

Faderen var Slangerups rigeste mand ved den tid, og alle hans børn kom til at stå øverst på kirkegulvet til deres konfirmation og naturligvis med karaktererne UG/UG.

En overgang var faderen også kirkeværge og havde som sådan sæde i degnestolen. Her kan man den dag i dag se John Vilhelm Jensens initiaker, som han har snittet som lille dreng. I Nationalmuseets store bogværk, Danmarks Kirker, Frederiksborg Amt s.2077 kan man finde et fotografi af hans misgerning anbragt under et indridset kærestepar, som jeg ikke tør give ham skylden for.

Sådan en gammel købmandsgård har været alle tiders legeplads. Den har været så virkelig og fuld af rigtige eventyr, så der ikke var plads til drømme om noget andet.

Hver dag har drengene været et smut inde i butikken, hvor man kunde snuppe sig en svedske i skuffen, og hvor man kunde følge med i, hvad der skete.

Pigerne, der kom på indkøb med deres kurv på armen, fik et par vovede vittigheder med af butikssvenden, hvis døren til kontoret var lukket. Eller modtagelsen af et par landkunder, det var en hel højtidelighed. Fatter skulde have en dram af klukflasken, og mutter fik en sød snaps kirsebærvin eller lignende.

Så gik snakken om fælles bekendte på landet, far kom selv ud og hilste på og fik en lille sludder om tidernes ugunst, men kun, når der var tale om indkøb og vurdering af bøndernes medbragte varer, tog far selv del i handelen. Butikspriserne var faste.

**John Wilhelm Jensens initialer
indsnittet i degnestolen
i Slangstrup kirke.**

Allerede tidligt har John Vilhelm øberværet, at hans far har vurderet en kornprøve, dens glans, dens duft og dens hollandske vægt, og hørt hans prisansættelse, der var inappelabel. Bonden gik jo dog ikke til en anden købmandsgård, end der, hvor hans forfædre havde handlet i generationer. Selvfølgelig kendte bonden også prisen på sin vare, han har ikke selv gættet helt ved siden af.

Og så blev da kornet læsset af og båret op på kornlofterne. Noget skulde til malteriet, den gode byg, andet gik til brønderiet, men det meste kom på lager til eksport, og den stod det ikke så godt til med.

Når børnene vilde ind på fars kontor for at se til ham, skulde de banke på og sige: "Luk op for den lille pilot." Så havde han altid noget godt til dem i skufferne på sit chartol.

Om sommeren var kornlofterne søde, og støvet lå tykt overalt, så man kunde se spor af musene, der med deres små haler havde trukket fine striber i støvet.

I høstens tid blev der imidlertid ryddet op og gjort rent, og alle i huset gik i den periode med sortrandede øjne, og karlene havde hele faner hængende ud af næseborene.

Der var både malteri og brændevinsbrønderi i den gamle købmandsgård, og den rigelige bærme efter brændingerne, den brune spritduftende bærme blev bragt over i fedestalden, hvor studene stod side om side og åd og mægede i en uendelighed, en evig salig dimmelim med svømmende øjne.

Den gødning, der blev til overs, når faderens marker havde fået deres rigelige del, blev solgt på auktion.

Der var tællelysestøberi på gården, og de store fedtflommer fra slagtekvæget blev bragt over og smeltet med syreholdigt vand og damp fra brænderiet, aftappet på kande og med øvet hånd hældt i de mange støbeforme.

Slagtningen var en sag for sig, et ældgammelt ritual med mindelser om de hedenske offerblot, rygende blod i tykke stråler i karrene.

Skindene skulde også tilberedes og tørres, der var altid noget et eller andet sted.

Gården vrimlede med levende skabninger, fedekvæg, heste, får, svin, høns, gæs, ænder, duer, mus og rotter, edderkopper, pindsvin osv. Og der har sikkert også været et par vagthunde, der blev sluppet løs om natten, når alt det onde rådede over jorden.

Også børn var der en guds velsignelse af. Ældst var Jens Rasmus, der var 15 år og en hel karl, da John Vilhelm blev født. Så kom Lars Anders på 13 år, Dorothe Kirstine på 12 år, Niels Peter, der var 10, Sophie Marie på 8, Sophie Hedevig på 6 år, Karen Sophie på 4, Trine Elisabeth på 3 og Carl Georg på 1 år. Og så havde der endda været et par piger til, der var døde spæde. - Og flere kom der.

I 1817 kom Regine Caroline, som også døde spæd, i 1818 Søren Christian Godtlieb, der kun nåede at blive hjemmedøbt, før han døde, i 1819 en ny Regine Caroline og i 1821 Harald Edvard Gottlieb. Ialt 15 børnefødsler og 16 børn, hvoraf de 12 fik lov at leve.

Dertil kom så tjenestefolk, hvoraf der i 1834 var 13 personer. Det var en mægtig husholdning, og så tæller vi endda ikke daglejerne med.

Sådan en købmandsgård var en hel verden i sig selv.

I 1822 var det, at faderen blev kirkeværge, og i 1823 blev den ældste søster, John Vilhelms ene gudmor, Dorothea Kirstine gift den 22.april med mølleren i Strø, Verner Christian Hvidt, der blev en af familiens faste L'hombre-partnere. Denne forbindelse gav anledning til et sammenhold, der varede til 1965.

Da nemlig Dorothea Kirstine døde barnløs i 1843, giftede mølleren sig igen og fik i andet ægteskab syv børn på 10 år. Den næst yngste af disse børn blev senere gift med en tømmermester Carl Christian Langevad i København. Han havde i et tidligere ægteskab datteren Juliane Langevad, der til sin død i 1965 var familiens mest trofaste ven. Noget slægtskab var der ikke tale om, men et venskab gennem nær ved 150 år.

John Vilhelm mistede sine mor, da han var 10½ år gammel og 3 måneder senere døde også hans søster Sophie Marie 18½ år gammel.

Sophie Hedevig blev gift den 13.juni 1829 med gæstgiver i Roskildehvide Anders Lauritz Rugaard.

Den eneste af bedsteforældrene, John Vilhelm kendte, mormoderen, døde den 16.marts 1830, en måned efter blev han selv konfirmeret, og den 27.august s.å. blev endnu en søster gift. Det var Karen Sophie, der ægtede faderens tidligere butikssvand, nu købmand Heinrich Lüders, som hun skænkede 5 børn.

Endelig blev Trine Elisabeth den 4.december 1833 gift med købmand Andreas Heegaard, der med hende fik 12 børn, hvoraf flere emigrerede til USA.

John Vilhelm var på den måde kommet i familie med alt, hvad der var værd at kende. Hvad der blev af hans brødre, ved jeg endnu ikke. Navnet Jensen er jo ikke det, der er lettest at følge i annalerne.

I 1834 kan vi se i folketællingen, at der kun er John Vilhelm og hans lillesøster Regine Caroline tilbage hos far i den gamle købmandsgård i Slangerup.

Der var dog stadig 13 tjenestefolk inclusive en husjomfru Amalie Larsen og en handelslærling Andreas Hinch.

Som alle sine søskende kom John Vilhelm kun til at gå i Slangerups almueskole, der, skønt læreren Ibsen var meget dygtig, ikke kan siges at have givet en tilstrækkelig baggrund i et samfund, der var under en ganske stærk udvikling allerede dengang.

For Slangerup gjorde der sig endda et særligt forhold gældende. På grund af fattigdom var byen jo i 1809 blevet nedlagt som købstad, og de eksisterende købmandsforretninger kunde kun fortsætte i den tid privilegiehaveren og hans evt.enke levede. Man måtte altså se i øjnene, at fremtiden lå uden for Slangerup for den ungdom, der voksede op her.

Efter endt skoletid havde John Vilhelm stået i lære i sin fars forretning, som han overtog bestyrelsen af i 1837. Nu var det så på tide at finde en kone til det indvendige.

Vejen fra Slangerup til København, som John Vilhelm ofte må have befaret går over Farum og ind ad den nuværende Frederikssundsvej. Den passerer bl.a. Søborghus kro, hvor man altid bedede en stund og gav hestene en givt foder i muleposerne. Her hos kromand Poul Petersen gik en ung datter Ane Marie Elisabeth, som John Vilhelm fik et godt øje til, og en dag spændte den gamle købmand Christen Jensen før og kørte på frierfodder til Søborghus, og den 19.december 1840 stod brylluppet i Brønshøj kirke, så John Vilhelm kunde føre sin brud hjem til jul i købmandsgården.

Der var 4 markeder om året i Slangstrup. Et af dem hed Lammemarkedet og blev afholdt den 8. juni. Ingen tjenestefolk lod sig fæste uden at sikre sig fri fra middag på markedsdagene, men allerede tidlig om morgenen var der folk i byen, og ved middagstid var der sort af mennesker på vejene til Slangstrup.

På Hestetorvet var der kvægmarked om formiddagen og hestemarked om eftermiddagen, og der gik det livligt til med henholdsvis brølen og vrinsken og en masse gødning på stenpikningen.

På Hovedtorvet og i gaderne var der krammarked. Ud for præstens have stod et bord med oldsager og gamle mønter. Her kunde man også købe lykkeposer med øreringe, gigtringe, trømpeter o.m.a.

Der var pottemagere, knivsmede, børstenbindere, bødkere med baljer ud til vejen og med spande og stripper ind mod gården. Folk fra skovegnene var kommet med riskoste, tækkekæppe, hammelstøj, tøjrpæle, osv., drejere var der med rokke, garnvinder, øltappe, vindepinde og sådan noget, og ved den gamle præstegård stod en række lange borde, hvor vævere og bondekoner solgte lærred, vadmel, drejl og andet alenstøj.

Ned langs torvebakken stod en række telte med skomagere, sadelmagere, blikkenslagere, urmagere, kniplingskrømmere, hattemagere, bundtmagere med lodne huer og muffer, huekoner med både guld- og sølvnakker, sorte huer og tøsehuer.

Der var et telt, hvor de solgte røde bånd, sjaler, hansker og synåle, fingerbøl mm, et telt med brugt tøj som sko, støvler, huer, hatte, hoser, særke, klokker, sjaler, bukser, veste og trøjer, frakker og cheniller, alt til røverpris. Christiansfeldt-bageren var en sikker gæst, men der var også mange der sad rundt omkring med hvedebrødskurve. Jøder med briller, lirekassemand, visekallinger og visestoddere med viser og spåbøger.

Det var et vældigt leben.

Den 16. januar 1841 døde købmand Christen Jensen i Slangerup og efterlod sig 10 levende børn, 5 sønner og 5 døtre, og et bo på 55.000 rigsdaler.

Sønnerne fik hver 7000 og døtrene efter tidens retsopfattelse halv broderlod, 3500 rigsdaler. De havde nu nok også hver fået en pæn medgift ved deres giftermål.

John Vilhelm anvendte sin arv til at købe den gamle gård på hovedtorvet for 10.000 rigsdaler, og her i sit gamle barndomshjem begyndte han en ny tilværelse sammen med sin hustru.

Købmandsskabet var forbi. Brændevinsbrændingen var forbi, men der hørte 100 tønder land god jord af Slangerup bymark til gården, ialt ca. 17 tønder hartkorn. Det var en pæn lille proprietærgård. Og her samledes i de kommende år hele byns ungdom.

I et efterladt manuskript, "Mine Forældres Biografi", afsluttet i 1908, skriver lærer ved Navigationsskolen i København, Poul Henrik Heegaard bl.a. følgende smukke karakteristik af John Vilhelm Jensen og Ane Marie Elisabeth:

"Omkring Midten af det nittende Aarhundrede opvoksede der i Slangerup og Omegn en Del Ungdom, der som al Ungdom krævede Adspredelse. Naar derfor de, som gik i Latinskolerne i Hillerød og Roskilde, kom hjem i Ferierne, var der jævnligt ungt Selskab snart hos en snart hos en anden Familie.

Særligt i Juleferierne gik det lystigt til i de Aar. Næsten hver Dag i denne Ferie var de unge til Bal et eller andet Sted. Mødetiden var gerne Kl. 18, og efter at vi havde nydt en Kop Te, begyndte Dansen, som ofte fortsatte til Morgenstunden og altid endte med en animeret Frokost, for at vi kunde blive afkølede til Hjemturen.

Det meste af Dagen benyttedes saa til Søvn for at samle Kræfter til den næste Nats Anstrengelser. At vi mangen Gang maatte køre $\frac{1}{2}$ eller en hel Mil i Frostvej, ja undertiden i forrygende Snestorm, naar vi skulde til eller fra Gildeshuset, generede hverken os eller vore Damer.

Den gennemgående Tarvelighed, som var karakteristisk for den Tid, prægede ogsaa disse vore Ungdomsballer. Musikken var begrændset til et Fortepiano, som fandtes i ethvert bedre Hjem, og paa hvilket en af de tilstødeværende Herrer eller Damer skiftevis spillede. Tit mødte dog ogsaa en af Omegnens professionelle Musikanter med en Violin. Traktementet var altid skaaret Smørrebrød og til Dessert en eller anden Budding og hjemmebagte Kager. Drikkevarerne var Rompunch, afbrændt Rødvin og Limonade samt Kaffe og Te.

Det Hjem i Slangerup, vi unge Mennesker satte mest Pris paa, og hvor vi ogsaa altid var velkomne, var hos Onkel Wilhelm. Onkel Wilhelm og Tante Marie var begge sjældent elskværdige Mennesker, dertil muntre og livsglade. Bedst befandt de sig i ungt Selskab, i hvis Fornøjelser de livligt tog Del, og som Onkel ved sit altid slagfærdige tørre Humør ofte bidrog til at oplive. Mange af den Tids Ungdoms bedste Minder knytter sig derfor til dem og deres Hjem."

Desværre var de gode tider ved at være forbi for Slangerup. Det var jo ikke kun John Vilhelms købmandskab, der gik sig en tur. Ogsaa de andre måtte ophøre, og hvor skulde den opvoksende ungdom så få udkommet fra. Ja, som vi har hørt, var der jo dem, der gik i latinskole, men de vilde altsaa ogsaa flytte fra byen.

Endnu var der Andreas Heegaard, som drev købmandskab på et enkeprivilegium, og her elskede John Vil-

helm at komme og sidde i butikken, hvor han kunde indsnuse lidt af sin barndoms atmosfære. Han kom så godt som aldrig indenfor i lejligheden. Dvs., der var jo barneåb hvert år i alle hjem, så noget sås man dog.

Det blev som så mange andre steder, hvor udviklingen gik forbi. En meget stor del af ungdommen emigrerede til USA. Det var især de unge mænd, der rejste, og pigerne, der sad tilbage. Danseballerne ebbede ud.

Krigen 1848-50 kom ikke til at berøre Slangstrup eller vores lille familie. John Vilhelm og hans brødre var alle for gamle og deres børn for unge til at deltage, men det er nok muligt, at de alligevel har haft fjernere slægtnings med ved fronterne. Derimod er det sikkert, at familiens kvinder har strikket sokker og halstørklæder til Jenserne.

Den 26.maj 1853 var en forfærdelig dag for familien i Slangstrup, men den endte heldigvis uden direkte at ramme John Vilhelm og hans nærmeste.

I løbet af få timer blev 3 gårde og 22 huse i den lille tæt sammenbyggede by lagt i aske af en rasende storbrand. Som borger har John Vilhelm uden al tvivl måttet give møde som brandmand for at hjælpe til ved slukningen. Hjemme har Ane Marie Elisabeth og børnene haft travlt med at pakke sammen for evakuering, formentlig assisteret af de kvindelige tjenestefolk. Mændene har alle været udkommanderet.

Gården på hovedtorvet slap fri, sikkert fordi den har haft tegltag, men John Vilhelm bestemte sig nu for at bygge en ny gård ude på sin jord. Når man skal være bonde, og byens traditioner alligevel er bortvejret, så kan man ligeså godt være moderne og bo på marken.

Så snart den nye gård var færdig til indflytning, blev den gamle købmandsgård solgt til bagermester Lebahn, og gården var derefter i mange år i denne slægts besiddelse, og den var, som den eneste tilbageværende af de gamle købmandsgårde efter de mange bybrande, en lokal severdighed, lidt af en antikvitet.

Det var ikke nogen helt lille familie, der flyttede ud på landet. Der var i de forløbne 13 år kommet 7 børn. Christen Bartholin 1842, Poul Peder 1843, Peder William Laurits 1845, Margrethe Magdalene 1846, Jenny Dorthea 1848, Rinda Nicoline 1849 og Trine Nielsine 1851.

Dertil kom 8 tjenestefolk, idet John Vilhelm både i 1850 og i 1860 havde dette antal, så vi kan formode, at det har været deromkring også i 1853.

Mens de boede inde i byen, havde de en tid kapellanen Hermann Peter Arboe boende, muligvis som huslærer for børnene. Ude på landet fik de en ung pige Laura Satrup til huslærer.

Det blev hverken familien Jensen eller familien Rugaard, der kom til at føre traditionerne videre i den tidligere købstad Slangerup. Vi har før strejft navnet Heegaard. Dem var det, der tog tråden op og i endnu en generation holdt initiativet gående.

Poul Heegaard, der var udlært som isenkrammer i København, og Andreas Heegaard, der var udlært som urtekrammer sammesteds, kom til Slangerup i 1830, hvor de købte Anders Rugaards købmandsgård, der var blevet ledig ved Anders Rugaards død samme år. Ganskevist var privilegiet gået tabt ved Anders Rugaards død, men i 1829 var en anden købmand Christen Hansen Krog død og havde efterladt sig en ung enke, som havde arvet sin mands privilegium.

Dette privilegium forpagtede brødrene Heegaard, men det varede ikke længe, før Poul Heegaard blev ked af købmandsskabet og overlod sin bror hele forretningen mod en mindre årlig afgift. Det var jo nemlig oprindelig Pouls ide.

Og det blev ikke hans sidste ide. Han var fuld af virketrang og initiativ. Først slog han sig på landbrug og blev hurtigt en dygtig landmand, der på en række områder viste interesse for landbrugets forhold i almindelighed, så han blev udnævnt til landvæsens-kommissær for Frederiksborg amt. Han var i mange år formand for sognerådet i Slangstrup og en resolut sognefoged, der energisk bekæmpede den udbredte kriminalitet på egnen. Bl.a. var det ham, der afslørede den farlige voldsmand og morder Ole Kollerød, der også var falskmøntner.

Poul Heegaard var desuden postekspediter og postholder i Slangstrup, hvortil der daglig ankom en postvogn på ruten mellem Roskilde og Hillerød.

Lad os se, hvordan det lille Slangstrup så ud i fremmedes øjne, når de kom til byen med postvognen.

"Fragment af en Reise fra Roeskilde til Helsingør. - For første Gang gjorde jeg denne Reise, og De kan da nok indsee, hvilket Indtryk den bugtede Fjord med sine Landsbyer, Fiskerhuse og grønne Skove gjorde paa mig; tidt saa jeg tilbage efter den gamle Domkirke, der med sine høje Taarne skuer ud over den rolige Fjord.

Hver længtes jeg ikke efter at see Slangstrup, den store Kingos Fødeby. "Spote dich, Schwager Kronion!" raabte jeg til vores Kudsk, og endelig viste Slangstrup Kirketaarn sig bag de grønne Bakker; rask gik det, og endelig, jeg kom, jeg saae, jeg fandt - et Ravnekrog. Jeg ventede

mig en peen lille By, og saae en ussel Landsby; vi kunde ikke engang paa Postgaarden faae en Trappetige til at stige ned, men Damerne maatte ballancere paa en Stoleryg, beskuede af Byens Ungdom, der laae i maleriske Grupper rundt om i de forfaldne Græfter og stirrede ud i den vide Verden. Paa en hæsliig Kiste af Vogn, der ved sin Støden bragte Hjertet til at danse Solo, rullede vi bort fra det bedrøvelige Slangrup."

Det skal retfærdigvis indrømmes, at denne beskrivelse stammer fra en senere tid, så man kan ikke bebrejde Poul Heegaard den manglende stige.

Det var også brødrene Heegaard, der startede en selskabelig forening i Slangrup i 1843, der havde en ugentlig mødeaften på gæstgivergården, der også var startet af Poul Heegaard og forpagtet først af Andreas Heegaard senere videreforgtaget af denne til en herr. Nielsen. Her spillede man L.hombre på gammeldags maner med Grandissimo, Maar og Kasko, mens man ikke rigtigt vilde godkende Nole og sletikke kendte Købenolo.

Når vi skal have disse brødre Heegaard med i historien, er det fordi de blev gift ind i familien. Andreas med John Vilhelms søster Trine Elisabeth Jensen og Poul med kusinen Trine Thomasine Rugaard. Også andre brødre og nogle søstre kom til og var med til at sætte præg på byen, og disse Heegaard'er fik en god uddannelse. Navigationslæreren har vi allerede stiftet bekendtskab med. En af Pouls sønner var professor ved Københavns universitet Sophus Heegaard, der i nogle år havde æresbolig på Fasangaarden på Frederiksberg. Hans bror var grosserer og fabrikant Anker Heegaard.

Flere af børnene emigrerede til USA, men der var nok tilbage til længe at dominere Slangrup.

Slangstrup. Kirken, set fra sydvest. Fotograf fra tiden mellem 1861 og 1866. Kongelig Biblioteks billedsamling.

I årene 1861-63 var John Vilhelm Jensen sognefoged i byen, idet han afløste sin kusines mand Poul Heegaard og blev afløst af svogeren Andreas Heegaard.

Ved den tid har vi igen en beskrivelse af vores lilleby fra Illustreret Tidende 7.april 1861:

"Det gjør et besynderlig veemodigt Indtryk paa den Besøgende at betragte disse Rester af fordums Storhed; thi skjøndt der 1853 overgik Byen en betydelig Ildsvaade som lagde 26 Boliger i Aske, har den for en stor Deel endnu bevarret sit fordums Udseende. De ældgamle brolagte krogede Gader ere snart begrændsede af kjøbstadsagtige Bygninger med udpyntede Boutiksvinduer, eller med Glarmester- og andre Haandværks-Skildter, snart af straatakte Landsbybygninger, hvis Stakke- og Kaalhaver ere omgivne af Steendiger ud til de mennesketomme Gader, hvor hvert Skridt giver Gjenlyd. Beskueren kommer næsten i en Stemning, som om han stod ved en kjær Afdøds Hvilested, og denne Stemning vedligeholdes, naar man vandrer udenfor Byen mod Nord og skuer den Egn, der er saa rig paa Minder fra Oldtiden og Middelalderen. De mange Høje i Byens nærmeste Omkreds."

Det var tydeligt nok, at intet initiativ kunde vende udviklingen i denne lille by, der var dømt til stilstand. Nu fik Hillerød jo også jernbaneforbindelse til København, så bønderne svigtede Slangerup.

Hvis børnene skulde have en chance i tilværelsen, måtte familien flytte, og valget faldt på Hillerød, sikkert på grund af jernbanen, og John Vilhelm Jensen tog borgerskab der i 1864 som kornhandler.

Nu skulde det nok gå. Her var plads til initiativ og udvikling.

På gården ved Slangerup var imidlertid født 4 børn mere. Theodor Sophus i 1854, Sophie Jørgine i 1856, død 1857, endnu en Sophie Jørgine i 1859 og endelig Marie Wilhelmine Petrine i 1861.

Det var en stor familie at bryde op med, men håbet vinkede forude. - Det gik ikke.

Den 18.maj 1867 på den næst yngste datters fødselsdag døde John Vilhelm Jensen, og ved boets opgørelse var aktiverne ikke i stand til at dække passiverne.

Der har gået rygter om, at han skal have taget sig selv af dage, men det har ikke kunnet bekræftes, ligeså lidt som det har kunnet afkræftes.

Spm så mange andre af familien, der døde udenbys, blev han begravet hjemme i Slangerup, der hørte han til. Man får en fornemmelse af, at denne lille ravnekrog har haft det, man med et forslidt udtryk kalder miljø.

Ane nr.7: probandernes mormor Ane Marie Elisabeth Petersen

Det er ikke så ofte, vi er så heldige, at vi kan få en samtidig beskrivelse af anernes barndomshjem, men i 1834 får vi i S.Sterns "Beskrivelse over Københavns Amt" følgende oplysninger:

"Søborghuus, under Emdrup By, ved Landevejen til Frederiksborg, har Privilegium til Krohold og Gjæstgiveri og ejes af Hr.P.Pedersen. Bygningerne bestaae af et Stuehuus og 3 Udhuse, alle opførte af Muur og Bindingsværk og straaetækkede; Assurancesummen er 7270 Rbd. Sølv. Under Kroen drives 16 Tdr.Ld. af Buddinge Bys Jorder i Gladsaxe Sogn; de staae for 2 Tdr.upr.A.& E.Hrtk. De Kgl.Sk. udgøre 100 Rbd. Com.Afg. 30 Rbd."

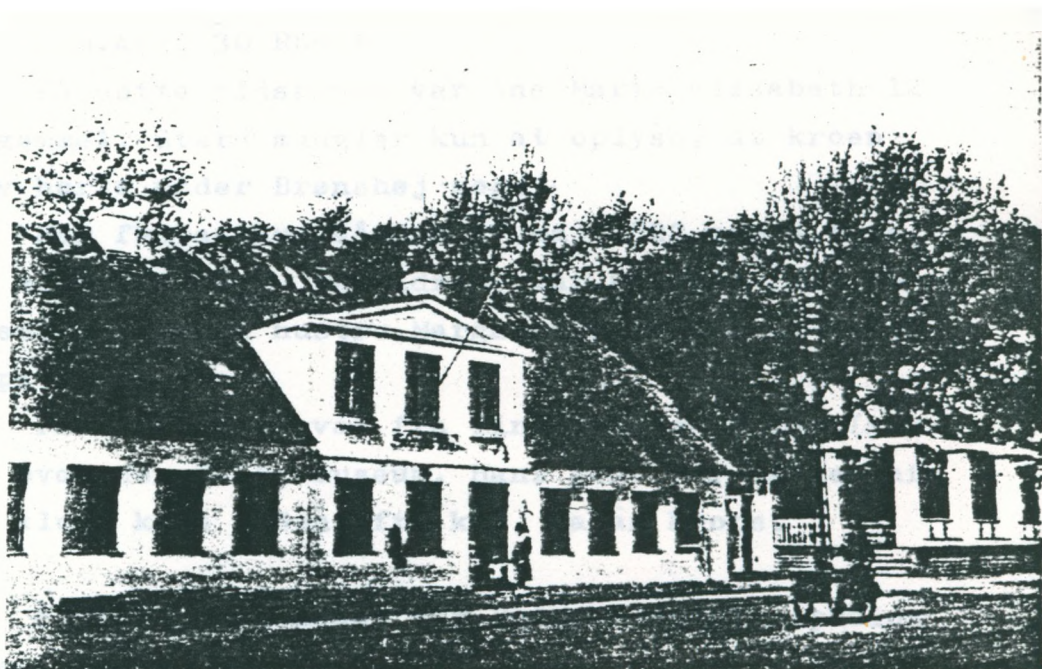
På dette tidspunkt var Ane Marie Elisabeth 12 år gammel. Stern mangler kun at oplyse, at kroen selv hørte under Brønshøj sogn.

Her fødtes hun så den 27.maj 1822 som 4.barn, men ældste datter. Forældrene var kromand Paul Pedersen og dennes hustru Margaretha Magdalena født Koops.

Paul Pedersen var fra Lindegaarden i Kgs.Lyngby, hvor der nu er museum. Hans kone var datter af den kloge kone i Gentofte kro, madam Koops.

Ældste søn i huset var Peter Nicolai, opkaldt efter sine to bedstefædre. Han gik senere militærvejen og var løjtnant under krigen 1864.

Anden søn hed Anders William. Han var udlært som grovsmed, senere uddannet til maskinmester, men på sine gamle dage startede han en grøntforretning på Kultorvet i København, hvor han nok kunde have gavn af de bekendtskaber, han havde knyttet med bønderne, der gjorde holdt i fars kro.

Det var ham, der senere tog sin søsterdatter Sophie Jørgine Jensen i huset, da det kneb. Hans søn Bartholdus Paul-Petersen deltog i forsvaret af Dybbøl i 1864 og blev senere grundlægger af et omfattende gymnastik- og idrætsarbejde, hvoraf især bør nævnes hans arbejde for kvindegymnastikken og kvindesvømmingen, der senere blev fortsat af hans to døtre Ingeborg og Magdalene Paul-Petersen, der førte vore svømmepiger frem til verdenseliten.

Den tredie bror Lauritz var en tid tjenestekarl i Slangerup hos sin søster Marie, men blev senere fyrbøder på Holmen.

Første lillesøster Ellen Kathrine blev gift i Vangede med spækhøker P.C.Christiansen, og de kom til at tage sig af storesøster, da det kneb.

Anden lillesøster Nielsine Kristine giftede sig med hanskemager Verdier på Amagertorv i København. Verdierslægten har senere haft en kardinal i Paris og en skuespiller i Sverrig.

Familiens yngste, der også var en dreng Jørgen Wilhelm, gik til søs, hvor han blev maskinmester på de store have, de lange rejser.

Men lad os vende tilbage til Ane Marie Elisabeth, som vi i det følgende ligesom familien vil kalde Marie. Hun var den mellemste af de 7 børn, der voksede op i Søborghus kro.

Ingen poet har besunget Søborghus kro, ingen student har berettet om muntre udflugter der til, og den eneste hjemstavnsforfatter, der har nævnt kroen, fortæller bare, at bønderne fra Sigerslevøster bedede ved Søborghus kro, men at de bare lagde sig til at sove ovenpå læsset, så de kom til Nørreport på det bedst mulige tidspunkt om morgenen. Fra en senere tid har vi dog alligevel nogle beretninger, som når de bliver sat

sammen, giver et meget smukt billede af kroen og dens omgivelser. Vi drager paralleler og lægger sammen.

Søborghus lå jo ved Frederikssundsvejen, hvor der har været en ret livlig trafik. Ellers lå den ret ensomt, idet der kun var et enkelt nabøhus, der tilhørte Gladsaxe kirke, der var dog ikke ret langt til landsbyerne Emdrup, Utterslev og Vangede.

Kroen lå kønt med skov til begge sider, Sokkelunden mod vest og Emdruplund mod øst.

I Emdrup Grundejerforenings blad skrev John Lantau omkring 1970 en artikelrække med titlen: "Emdrup er oprindelig en gammel landsby." Heri kan vi finde følgende beskrivelse.

"Man kørte ad landevejen, den senere Nørrebrogade, passerede træbroen Hyltebroen over Lygteåen, hvor man på sin højre hånd havde den ret store Lersø, efterhånden dog godt på vej til indtørring, og som tidligere fortalt strakte sig til Lyngbyvejen. Den vej, vi kender under navnet Lygten, var kun en marksti langs åen, og der gaves kun en eneste forbindelse fra denne side til Emdrup, det var Frederiksborgvej. Inden man svingede ind på denne fra Frederikssundsvej, passeredes gården "Navnløs", en stor og pyntelig trelænget, stråtekket ejendom, der havde udkørsel lige i vejsvinget. Jævnt op ad Frederiksborgvej, som da var en sten- og grusbelagt vej, gik det. Bortset fra et par mindre gårde var her kun marker, og udsigten var stadig på den tid fri over Lersøen. Omtrent på toppen af bakken, hvor senere Tuborgvej anlægges, kom man til Bispebjerg mølle, der i henhold til kongelig bevilling var bygget i 1807. Denne ejendom, som bestod af møllen og en trelænget gård, lå med stuehuset lige ud til landevejen. Pynteligt var stedet her med ejendommens hvidkal-

kede vægge og røde tegltage, og midt i det hele knejsede den hvide mølle. Lidt længere fremme ad vejen fik man den smukke udsigt. Skråt til venstre så man nu hele mosepartiet og længst fremme rejste skrænterne sig op mod Søborgs marker, og helt der borte, hvor landevejen blev væk i en gruppe træer, lå Søborghus kro med sine stråttækte tage."

Sådan var altså vejen derud, men lad os høre en anden beskrivelse fra omegnen. Det er i det samme blad Georg Koefoed skriver "Emdrupminder".

"... Over mosen kunde vi se helt over til gårdene i Brønshøj. Drejede man fra Utterslev gadekær ned ad en smal bivej, var man i løbet af et øjeblik flere hundrede mil fra hovedstaden. Stedet var om vinteren en yndet skøjtebane takket være sin lave vandstand, der ikke frembød nogen fare for at drukne. Det samme var tilfældet med mosen, hvor vi tit slædede helt til Husum. Jagtens glæder kunde her dyrkes i rigt mål, man skulde være rap på aftrækkeren for at få andesteg, men om vinteren trak kragerne til bestemte tider mod byens lossepladser om morgenen og hjem om aftenen, man kunde stille sit ur efter dem. Dem faldt der også nogle stykker af. Om sommeren kunde man iagttage både storke og harer på nært hold.

Søborghus kro var en lang lav stråttækt bygning med rejsestald og en udbygning langs den nuværende afvandingskanal fra mosen. Den var et søgt udflugtssted, og folk fra byen følte, når de var kommet herud, at så var de på landet. Navnlig kroens store

have var et yndet sted, hvor det manges søndag ikke var til at få et bord...

Udenfor skinnede solen eller regnede regnen over marker milevidt, mosen strakte sig med sine engstrækninger, og her voksede et væld af gule iris, brudelys, bukkeblad, engkabbeleje osv."

Jo, det har været idyllisk, især om sommeren, mens det om efteråret og vinteren nok har kunnet sætte tanker i sving, når mosekonen bryggede, og tågerne bredte sig og bølgede frem og tilbage. Ofte har tågen helt opslugt kroen, så børnene, når de kom fra skole, ikke har kunnet se den, før de var helt hjemme.

Marie gik i Utterslev skole og måtte øst og syd om mosen, men som den mellemste har hun altid haft følgeskab.

I 1790 havde Utterslev fået sin egen skole lige ved gadekæret. Det var en stråtækt landsby-skole af bindingsværk, der foruden lærerboligen kun havde én skolestue. I 1834 var der 70 skole-søgende børn fra Emdrup og Utterslev, og da elev-tallet steg, måtte man dele dem op i fire klasser og børnene kunde så kun gå i skole hveranden dag.

Der var ingen gymnastiksal, så man havde kun gymnastik om sommeren mellem skolen og gadekæret. Redskaberne var nedgravede stolpær med overliggere. Herude ved Utterslev mose var det også, man i gamle dage holdt efterårsmanøvre med militæret.

Det var klogest at holde sig inden døre efter mørkets frembrud, da storbyens nærhed medførte en evig trafik af fulde folk og løse eksistenser, så degnen måtte bede bønderne køre for sig, når

han skulde ud til aftenlæsning med konfirmanderne på gårdene.

Præsten, der konfirmerede Ane Marie Elisabeth, havde tiltrådt kaldet i 1835. Han hed Ernst Henrik Clasen. Biskoppen omtaler ham 1837 således:

"Hans Prædiken ret god, men noget tør, Foredraget ogsaa ret godt, men noget dødt. Ungdommen i Kirken viste i det hele gode Kundskaber, men mangler en Del i Færdigheder."

Denne præst var det også, der begravede hendes far i 1842. Ved bispevisitatserne var klokkeren placeret oppe i kirketårnet på udkig, så han kunde begynde at kime med klokkerne, når biskoppens karosse kom til syne.

Marie var en god og artig pige. Hun fik UG for sin opførsel til konfirmationen, men det kneb nok lidt med "færdighederne", for der fik hun kun MG?.

Fastelavn fejredes forskelligt i de omkringliggende bondebyer. Det var kun Brønshøj, der havde dystridt, idet man der "stak til jomfruen", dvs, man forsøgte i fuld galop at løfte en dukke af en pæl med sin lanse.

Utterslevdrengene legede lygteleg med lys i udhulede roer, som de bar omkring på de mørke veje.

En ting, der også røbede storbyens nærhed, var de mange hjemløsebørn, der løb omkring og tiggede. Ofte var det de såkaldte kassebørn, dvs børn født i dølgsmål på Fødselsstiftelsen, hvor de blev lagt i en kasse. De blev ofte sat i pleje af moderen for en sum en gang for alle, og mange "plejeforældre" har taget i hobetal af sådanne småbørn til sig og ladet dem dø af sult eller kulde.

Af sine bedsteforældre har Ane Marie Elisabeth kun kendt sin mormor, Anna Maria Koops født Ljungström, der ejede Gentofte kro og praktiserede som klog kone.

Der har ganske givet været en livlig forbindelse mellem de 2 kroer i Gentofte og Brønshøj, og der er vel ingen tvivl om, hvem man sendte bud efter, når børnene var syge i Søborghus.

Senere flyttede Bedste til Christianshavn, hvor hun købte et hus i S. Annegade overfor det nuværende Solgården-kompleks. Her døde hun i 1835 efter at have været anklaget for uagtsomt manddrab i forbindelse med sin lægevirksomhed.

Også her har Marie sikkert besøgt hende, når der har været ærinde til byen i en eller anden lejlighed.

Den gamle dame døde af Vattersot. Det var en fin begravelse med orgel og helt kor.

Faderens familie i Lyngby har man vel også bevaret forbindelsen med, og da en af Maries farbrødre, Jørgen Pedersen i 1830 købte Lindegaarden tilbage til familien, har hun sikkert været på besøg i denne herlige bondegård, hvis dimensioner vækker mere ærefrygt end mange herregårde.

Som antydning er der nu egnsmuseum i denne gård, så man kan frit gå ind og bese den.

I 1835 kom de første af H.C. Andersens eventyr på tryk, men det er ikke sikkert, at Marie har fået lov til at læse dem, da en kritiker udtalte, at de var en "ikke uskadelig Læsning for Børn."

I 1839 døde den gamle konge, Frederik den Sjette den 3. december, og der bliver landesorg især blandt bønderne, som kaldte ham deres befrier.

Alt i alt har livet i Søborghus vist slet ikke været så tosset for børnene, der voksede op her. Frisk luft, god plads at røre sig på, afvekslende natur og så de mange indtryk, man kunde få af den evigt rullende trafik af bønder, diligenser, postryttere, kongelige vogne, militære kolonner og bissekræmmere og andet godtfolk til fods, med skubkarre eller med kiste på ryggen.

Marie blev gift ung. Hun var kun $18\frac{1}{2}$ år, da hun den 19. december 1840 sagde ja til købmand i Slangerup John Vilhelm Jensen, kaldet Wilhelm. Men hun var et godt parti, og de får ikke lov til at gå løse ret længe.

Varslerne for brylluppet var ellers gode. Det havde man sørget for i Slangerup, hvor man havde holdt en gammel mand parat, der skulde møde vognen med John Vilhelm og hans far, når de kørte ud fra gården. Maries svigerfar, der var meget overtroisk, blev så glad for det gode "varsel", at han gav den gamle en rigsdaler.

De 2 unge slog sig ned i Slangerup, hvor John Vilhelm drev købmandsforretning på faderens borger-skab. Dette blev desværre en kort herlighed, da hans far døde året efter, og købmandsskabet faldt bort med ham.

John Vilhelm havde imidlertid 100 tdr. land god jord, der gav ham et godt udbytte, så de behøvede ikke at være bekymrede for udkommet.

I maj måned 1842 mistede Marie sin far, der ikke blev mere end $47\frac{1}{2}$ år gammel. Moderen fik lov til at hense i uskiftet bo.

Endnu i 1845 drev moderen krohold i Søborghus med assistance af sin ældste søn William, dennes kone Ane Elisabeth Rothberg og børnene Ellen Kathrine, der nu var 21, Nielsine på 15 og Jørgen Wilhelm på 8 år. Der var desuden 3 tjenestefolk.

Det er sandsynligt, at det er fordi William og hans kone flytter med deres lille søn til København i 1846, at moderen opgiver kroen, men vi ved ikke noget om, hvornår hun rejser derfra.

I 1852 overrasker hun imidlertid hele familien ved i en alder af 56 år at gifte sig igen. Hendes nye mand, statslods Johan Larsen Carlsen af Tårbæk, var kun 30 år gammel, så der er nok blevet hvasket lidt i krogene. Bruden boede da i Amaliegade nr.138, Det må være lige overfor Toldbodområdet.

Imidlertid havde Marie gjort sin skyldighed og havde født sin mand en børneflokk på 7, først 3 drenge og derpå 4 piger.

Livet gik sin stille gang i Slangerup. Hvert år en barnedåb i hvert hjem, hvor man samlede familien og fadderne til en lille festlighed.

Traktementet var beskedent. Kogt røget skinke m. gemyse eller grønlangkål, derefter en steg, som kunde være gås eller kalkun, og til dessert som regel en kransekage. Drikkevarerne var rødvin, punch og kaffe, den sidste ofte krydret med en snaps rom eller brændevin.

Det daglige liv var meget ensformigt. Om sommeren stod man op kl.5, om vinteren lidt senere. Tjenestepigerne måtte lidt før op for at fyre og sørge for det første måltid, davren, der gerne var en tår kaffe med hvedebrød, for de mere gammeldags et fad mælkegrød eller øllebrød med en spegesild til.

Det næste måltid, der hed "halgomitte", svarede til vores frokost. Det fik man kl.8. Her fik alle en stak fedtebrød med pålæg, og tjenestefolkene fik en snaps på en halv pægl. Ellers drak man hjemmebrygget øl, nærmest en slags hvidtøl, der var meget tyndt.

Middagen kl.12 bestod altid af 2 retter. Folkene fik altid deres søbemad i et fælles fad, som de langede til med deres horn- eller træskeer. Det var en fællesspisning, der havde sine strenge regler og som krævede takt. Kultur er så mange ting. Sulet fik karlene på et såkaldt langbræt, hvor det var lagt i portioner til hver person. Kartofflerne serveredes med pil i et stort fad, dyppeisen i en fælles skål, som man høvisk dyppede sin kartoffel i på spidsen af sin lommekniv, som man brugte til at pille med. Gafler kendte man ikke i borgestuen. Der stod altid en kurv med rugbrødsskiver, og et anker med øl kunde man tappe af efter behag. Inde hos familien gik det mere nutidigt til, og hver havde sin tallerken.

Efter middag holdt man en times hvil, hvorefter alle fik en tår kaffe med kandis. Hvidt sukker var kun til søndagsbrug.

Kl.16.30 fik man midaften, som for folkene var en tyk skive smørrebrød med pålæg og en snaps. Familien fik te med franskbrød eller surbrød til.

Kl.19 sluttede dagens arbejde, og så kom dagens sidste måltid, "nadre". Folkene fik et fad rugmelsgrød og et fad mælk. Senest kl.21 var man til ro.

Pigerne, der skulde først op om morgenen, var også de sidste, der kom i seng. De skulde sørge for at lægge ilden til rette, så der var gløder til næste morgen. Det var meget flovt at skulde hen til naboen og låne ild. Tændstikker kom først frem o.1840 og var meget dyre.

Når der var marked i byen, var der tradition for at alle beboerne holdt værtshus. Til Lammemarkedet d. 8. juni skulde alle have stegt ål, men der var selvfølgelig også mange andre ønsker. Man havde ringspil og keglespil, og hvor man havde plads, blev der arrangeret dans om eftermiddagen, og det tog man gerne 2 mark for pro persona.

Der var en puffen og en støden både ude og inde, råben og støjen, summen og brummen fra stuerne blandede sig med vrinsken, brølen og brøgen fra torvet, og lirekasserne og spillemandsviolinerne blev næsten overdøvet af karlenes råb og pigernes hvin.

Her skulde drikkes lidkøb og her skulde diskuteres politik. Unge mennesker sidder med den lange pipe i munden og en rompunch for sig og snakker landbrug, en ældre bondemand bakker på sin merskumpibe over et krus øl og en halv pøgl brændevin.

Folk kommer sammen, som ellers sidder så ensomt ude på deres gård eller hus, og meget bliver ordnet på sådan et marked.

Mens Marie serverer en tår kaffe for et par koner, sidder de imens og arrangerer bryllup mellem deres børn under megen diplomatisk tovtrækning, til de bliver enige og går hver sin vej.

Mens John Vilhelm skænker en gammel rom i kaffen til et par stovte, bøvede bønder, sidder de og bliver enige om en ejendomshandel eller aftaler et større lån indbyrdes og giver håndslag på det.

Her bliver udvekslet nyheder fra tiden siden sidste marked, om barnefødsler legitime som illegitime, om vilde kapkørsler på de opblødte landeveje, om slagsmål og overfald og om nytten af den ekstra vognkøb, som alle vejfarende bragte med sig.

Marie har nok kunnet få tiden til at gå med at sørge for sådan en stor husholdning. I 1845 var der 12 daglige mennesker, i 1850 var de 17.

Og så skal vi tage i betragtning, at der var langt flere gøremål i huset dengang end nu. Ganske vist har Marie i 1850 både en husholderske og 2 piger, men alting skulde koordineres og styres, så der ikke kunde sættes en finger på hendes arbejde.

Dertil kom, at Marie i sig skulde forene en landmandskone og en bykone, idet børnene skulde opdrages som borgerskabets børn i alle de skønne kunster, pigerne i hvert fald.

Udover de egentlige familiefester som bryllup, barnedåb og begravelse, var der ikke meget selskabelighed i Slangerup.

Om vinteren kunde vejret dog give anledning til kahefarter. Hver husstand havde dengang både en enspænder og en tospænder-kahe. Almindeligvis var det de unge, der kørte i enspænderne. I reglen var det en hel by eller et helt sogn, der så holdt kanefart og bal. Så har malmbjælderne lydt vidt omkring, og begfaklerne har lyst i vintermørket, glade råb og forskrækkede pigeskrig har der lydt, og de unge mennesker er kommet hjem med blussende kinder og klare øjne, de gamle snarest med røde næser og rindende øjne efter den vilde fart.

Marie var omhyggelig for sine børns opdragelse skønt måske ikke fremsynet nok. I 1850 havde hun en kapellan Hermann Peter Arboe boende, 35 år og enke-mand, som muligvis har fungeret som huslærer. Han var senere sognepræst i Hjørlande, hvor han døde i 1883.

I 1860 er det imidlertid sikkert, at de har en huslærer i huset, idet der bor en ung pige Laura Sattrup hos dem, der tituleres sådan, men imidlertid er der sket dramatiske begivenheder i mellemtiden.

Den 26.maj 1853 kl.4 om eftermiddagen udbrød der brand i bagergården i Slangstrup. Ilden greb hurtigt om sig, og selv om man gjorde, hvad man kunde med de midler, der stod til rådighed, var det umuligt at standse ildens fremmarch i den tæt sammenbyggede by med de mange stråtage. 3 gårde og 22 huse gik med og blev flammernes bytte. Hjemme har Marie haft nok at tage vare på for at være klar til evakuering, men de slap med skrækken i den gamle købmandsgård, der havde tegltag. Bagefter har de sikkert måttet tage mange af de husvilde ind, så der har været et farligt leben.

Om det nu var brandkatastrofen, der gav stødet, eller det var bestemt i forvejen, i hvert fald byggede John Vilhelm Jensen nu en helt ny moderne gård ude på sine jorder, og samme år flyttede de ud fra den brandhærgede by, der bestemt ikke har lugtet godt efter den omgang.

Maries hjem, som hun havde skabt det, var det, de unge mennesker helst kom i. Hun og John Vilhelm var åbenbart de fødte værtsfolk, der forstod, hvordan ungdommen helst vil more sig.

I året 1855 blev det moderne at gå med krinoline. Det var ikke den samme type som før den franske revolution, men en borgerlig og takkelig krinoline, mørk som regel og med en lukning, der gik højt op i halsen. Dertil brugte man det hvide hovedtøj, der forøvrigt holdt sig som mode helt ind i dette århundrede.

Også Marie og hendes piger måtte have krinoline med tilhørende hestehårsskørter. Og sådan kom de til at "sejle" omkring i 15 år, før en ny mode slog den ud. Man må indrømme, at der var en vis værdighed over denne mode.

I 1860 kan vi se, at den ældste søn Christen Bartholin er flyttet hjemmefra. Han er sikkert kommet i handelslære i Hillerød, hvor han senere lever som kornhandler.

I årene 1861-63 blev Maries mand sognefoged, og året efter, da jernbanen kom til Hillerød, bestemte de sig for at følge den ældste søns eksempel og forlade den henvisnende lilleby, hvor der ikke var nogen fremtidsmuligheder for de unge.

Den 16. juli 1864 tog Maries mand borgerskab i Hillerød som købmand og kornhandler. Hverken denne krig eller den 1848-50 kom til at berøre Maries mand, men hendes ældste bror Peter Nicolai og hendes nevø Bartholdus Paul-Petersen var begge med i krigen, så hun har måttet gennemleve nogle slemme uger, mens kampene stod på.

Samme år døde Maries mor, og ved skiftet viste det sig, at hun blandt andet havde været skibsreder, idet der i boet var en part i barkskibet Alert. Den overlevende enkemand fik naturligvis først sin part af boet, så der blev ikke meget til hver af de 7 børn, Maries mor havde.

I de år, familien boede på gården udenfor Slangerup, var der kommet yderligere 3 børn, en dreng og to piger, dvs., der var en pige mere, som døde, men der var ialt 10 levende børn, da familien flyttede.

Måske solgte John Vilhelm sin gård i Slangerup i panik og fik for lidt for den, måske købte han for dyrt i Hillerød, hvor priserne på fast ejendom nok er steget stærkt på grund af den nye jernbaneforbindelse i 1864, begge dele kan være tilfældet, eller ingen af delene. Han kan have handlet i fornuftig optimisme.

Men hans binding til Slangerup har nok været en dyr spøg, for hvis han havde købt en af sin fars gårde i Hillerød i stedet for den i Slangerup, så havde han haft en sikker position i Hillerød, da jernbanen kom. Nu kom han for sent.

I 1867 mistede Marie sin mand og sine børns forsørger, og ved boopgørelsen viste det sig, at aktiverne ikke kunde dække passiverne.

Marie søgte om at få lov til at sidde i uskiftet bo, og den 22.juni blev det bevilliget foreløbig, til erklæring kunde indhentes fra sønnen Peter Villiam Lauritz, der var udvandret til USA.

Den 17,marts 1869 kom langt om længe den endelige tilladelse fra amtet med følgende bemærkning.

"Fra Enken, der ikke haver seet sig i Stand til at realisere Boets Eiendom, hvis Værdi derfor er uvis og mulig næppe dækker Passiverne, indbetaltes Recognition til Skifteforvalteren 6 Rigsdaler, 20% heraf 1 Rigsdaler—1 Mark 3 Skilling, Recognition til Skifteskriveren 2 Rigsdaler, 20% heraf 2 Mark 7 Skilling, ialt 9 Rigsdaler 3 Mark 10 Skilling."

Marie var i en desperat situation. 6 ugifte døtre, der ikke havde lært andet end at spille net på klaver, danse de danse, man skulde kunde, brodere fint og konversere dannet, men som nu ikke havde nogen mulighed for medgift. Hun magtede det ikke.

Hjemmet blev opløst. Børnene måtte ud som selskabsdamer, huslærerinder, musiklærerinder, syjomfruer, ja alle disse professioner blev forsøgt, om end ikke af dem alle.

Marie, som havde været en munter, gæstfri og charmerende værtinde for så mange unge, sad nu tilbage i ensomhed. Mange af de unge mænd hjemmefra var emigreret til Amerika, og hvor der før havde været overskud af mænd i Europa og derfor meget galanteri og romantik, blev der nu kvindeoverskud og dermed en ny holdning til kvinden, der først er blevet taget op til reel debat i vore dage.

Marie fik et chock, som hun aldrig forvandt. En tid har hun nok været hos familien, men det ser ud som om hendes søster, Signe, der var gift Verdier, har taget initiativet til at få hende indlagt på Vordingborg Sindssygeanstalt, og det har ikke gjort sagen bedre. Følgende brev, der må være skrevet straks efter indlæggelsen, taler sit tydelige sprog.

"Kjære Margrede,

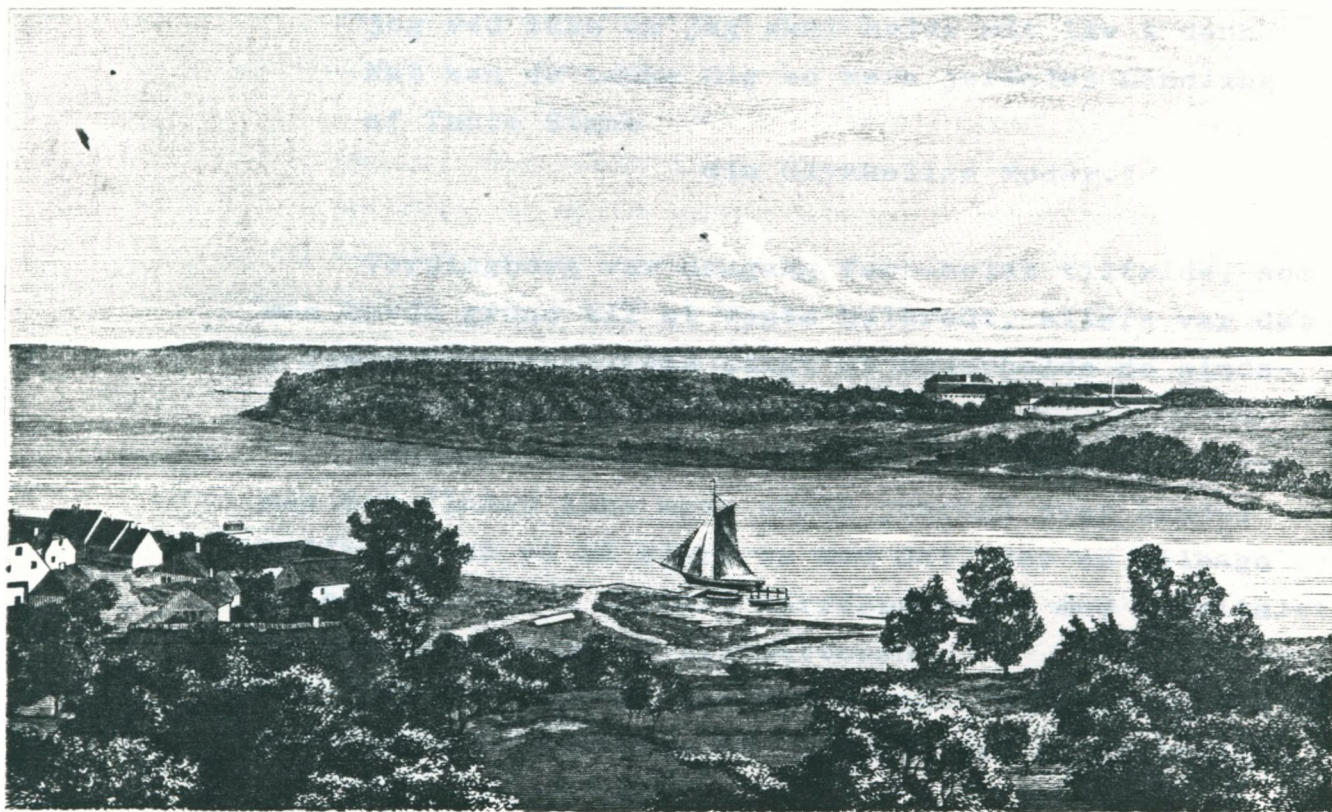
Lægen har tilladt det og jeg haaber at du er her saa snart du kan komme ind i Morgen jeg ved ikke om jeg skal holde mit Liv i denne Nat kan du tænke Dig en mere jerteløs Handling af Tante Signe

din Ulykkelige Moder."

Vordingborg var dengang forbeholdt tilfælde, som man havde grund til at vente helbredt, ellers var det i gamle dage familiens pligt at underholde de sindsyge og nervesvækkede og idioterne.

Opholdet kom til at strække sig over flere år, men der findes ikke mere nogen journal over hendes tilfælde, så vi må klare os med det, der er tilbage af hendes ældste datters korrespondance med hospitalet, og hendes egne breve til datteren.

Hendes tilstand har været meget svingende, men selve hendes situation som patient har selvfølgelig ikke gjort sagen bedre.

Sindsfygeanstalten ved Vordingborg.

Først har vi her et brev fra professor S.Jensen på Østifternes Sindssygeanstalt i Vordingborg, der antyder noget om Maries tilfælde.

"Vordingborg den 11 Dec.1872. Frk.Jensen.

Jeg har ikke noget imod, at De besøger Deres Moder, naar De vil, men jeg tror egentlig ikke, at De gjør hende nogen Tjeneste dermed. Efterhaanden som hun ikke har hørt synderligt fra Dem og er kommet længere bort fra Kiøbenhavn, har hendes tidligere Vanvidsideer vedrørende hendes Børn tabt sig endel. Besøg og formegen Brevskrivning ville sandsynligen vække dem igjen.

Jeg siger ikke dermed, at hun er bleven fornuftigere, Vanviddet har kun taget en anden Retning og drejer sig mere om hendes egen Person og allehaande forlibte Ideer. Hun er jævnlig temmelig ufredelig med sine Omgivelser, som hun fatter Nag til, saa af en, saa af en anden Grund, altid uden mindste virkelig fornuftig Anledning. Med os, Læge og Tilsyn, kommer hun derimod ret godt ud af det.

Jeg har meget liden Tro til, at hendes Vanvid nogensinde hæves.

Ærb. S.Jensen."

Idag ved man, at mange af de symptomer, de indlagte patienter viser, simpelthen skyldes selve den situation de er i som indlagte. Man kan ikke handle normalt i en unormal situation.

Det ser ud til, at Margrethe alligevel indleder en korrespondance med moderen, og fra 1874 har vi et af Maries breve til hende.

"Vordingborg den 3.Juli 1874.

Min kiere Margrede

Du kunde ikke sende mig noget, der glædede mig mere end Eders Portræt, det ligner udmærket,

kun synes jeg, at du seer saa daarlig ud, du har da vel ikke været syg, eller er det af, du har siddet for længe oppe om Aftenen og syet Hatte til Pinsen, saa det er af Anstrengelse, jeg vil da haabe, at det er deraf, og at du ikke er syg, du ved ikke min kjære Margrede, hvormeget jeg glæder mig over Teodor, Gud lad ham altid blive saaledes ved og det vil jeg med Guds Jælp haabe, du ved ikke min kiere Margrede hvor meget jeg længes efter at vi igien skulde leve sammen, det er jo kun sørgeligt for os alle, da mit Helbred jo er Gud være lovet saa godt som det kan være, og derfor haaber jeg, at hr Professor Jensen ogsaa vil tillade Eder at hente mig med engang.

Tak for alt det tilsendte min kjære Margrede, og i Haab om at Brev maa træffe dig ved Helbred, slutter med mange kjærlige Hilsner til dig min kjære og gode Margrede fra din hengivne Moder Marie Jensen.

Hils alle som det kan glæde at modtage en Hilsen fra din Moder."

Se det brev lød jo ikke så tosset, snarere må vi indrømme, at det var et smukt brev fra en mor til sin elskede datter.

Imidlertid mente lægerne noget andet. Marie slap ikke ud endnu, og i 1876 sidder hun stadig i Vordingborg.

"Vordingborg den 16.Marts 1876. Jfr.M.Jensen.

Deres Moder har i længere Tid været stridig og utilgængelig, hun bestiller aldeles Intet, reciterer hver Gang hun seer mig, det 1'Vers af Psalmen: Kom Hjærte tag dit Regnebræt etc. og vil foreøvrigt aldeles ikke indlade sig i Samtale med mig eller nogen. Heg har intet imod, at De aflægger hende et Besøg, men jeg tør ikke love Dem, at hun vil modtage Besøget, ligesom det er mig umu-

ligt at forudsige, hvorledes hun vil behandle Dem ved Besøget, dersom hun indvilliger i at gaa hen paa Talestuen til Dem. Jeg skulde ikke være utilbøielig til at raade Dem til at opsætte Besøget til hen paa Foraaret; muligvis vil denne Periode af Stridighed og Utilgængelighed da være afløst af en mildere og blidere Stemning, en saadan som oftere forhen har været tilstede. Deres Moders legemlige Tilstand er meget tilfredsstillende.

Ærbødigst Th.A.Fürste
Const. Overlæge."

Hvem vilde ikke blive stridig og utilgængelig, hvis de blev lukket inde på en sindssygeanstalt uden håb om at komme ud. Alle normale vilde, kun de virkelig sindssyge kunde vel falde til sådan et sted. Dét tyder da i hvert fald ikke på sindssyge hos Marie, men vi ved ikke, hvor længe dette mareridt har varet, for hende og for hendes familie.

Alt, hvad vi ved, er, at Ane Marie Elisabeth Jensen døde den 13.januar 1900 i Vangede hos sin søster Trine og hendes mand spækhøker P.C.Christiansen.

En lillebitte noget åndsfraværende dame skal hun have været på sine gamle dage, med hang til religiøst sværmeri. Spækhøkerens skal have været umådelig fede og særdeles jordnære.

Ane nr.8: probandernes farfars far Morten Mortensen

Den gangsti, der indtil for få år siden forbandt landsbyen Udbyover med sin kirkeby Udbyneder, hed Hovedstien eller Lerstrækningen.

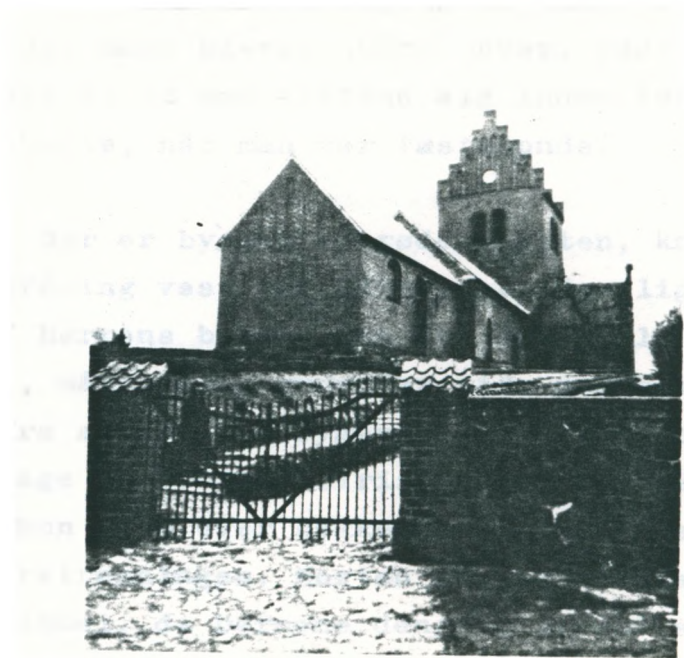
Det første navn er sikkert en forvanskning af et mere sandsynligt havn, Hovstien, nemlig den hovbønderne fulgte, når de skulde møde på herregården. Sådanne kan man finde mange steder i landet. Det andet navn fortæller noget om, hvad det var for jord, man havde i sognet, fed, stærk jord, frugtbar jord, men også hård at opdyrke med fortidens redskaber.

Udbyneder sogn hørte under herregården Overgård, der lå helt mod nord på en høj bakke med udsigt over Mariager fjord.

Godset, der i godt 100 år havde været i slægten Arenstorffs besiddelse, var på grund af økonomiske vanskeligheder blevet indskrænket betydeligt i de seneste år ved bortslag af fæstegodset. Mange familiebånd var på den måde blevet skåret over, idet det var mest almindeligt, at man giftede sig inden for det gods, man tilhørte, når man var fæstebonde.

Kirken, der er bygget af røde mursten, knejser på en høj skråning vest for Udbyneder, der ligger så lunt i læ af Herrens bolig, men den dag lille Morten skulde døbes, måtte hans gudmoder ride med ham i en stiv blæst fra sydøst med fygesne, en blæst, der havde været 3 dage og bragt sibirisk kulde til. 2 kilometer måtte hun ride over bakkerne fra Udbyover til kirken ad Lerstrækningen. Morten kan højest have været 6 dage gammel, da børnene dengang senest skulde tages i kirke den første søndag efter fødslen.

Han blev døbt den 23.marts 1765. Det var det år, da kronen begyndte at sælge ud af ryttergodset, den første begyndelse til bondens frigørelse, men der synes ikke at have været meget held ved Morten i begyndelsen.

Fadderne ved Mortens dåb var Michel Hiuler, der inden et år mistede en datter, Gregers Nielsen, der selv døde året efter, Christen Smed, som vist klarede sig uden tab, Store Jenses datter Karen, der mistede en søster i 1766, og Anders Laahns hustru, Ane Melchiorssdatter, der også selv døde før året var gået.

Det var ligesom, der ikke var held ved Morten. Tilmed blev hans far, Morten Jensen udsat for et råt overfald om lørdagen den 27. april, da han gik hjem ad Lerstrækningen efter at have været på hoveri i hovedgårdens marker.

Nå, trods de slette varsler voksede Morten op og synes ikke at have voldt sin familie yderligere bekymringer.

I 1770 blev han efter gældende lov optaget i reserverullen for Overgårds gods på pladsen under storebror Jens. Han var da 6 år efter listen og altså indrulleret.

Mortens mor, Leene Christensdatter havde på 19 år født 12 børn til verden, men det er på grund af kirkebogens unøjagtighed ikke muligt at sige, hvor mange levende søskende Morten havde. Der var dog med sikkerhed 5 af hans søskende, det blev voksne og satte børn i verden, nemlig foruden storebror Jens, fire søstre: Inger født 1750, Mette født 1753, Kirsten fra 1762 og Karen, hvis fødselsår vi endnu ikke kender. Hun må være yngre end Morten.

Om Struensees henrettelse i 1772 har gjort noget indtryk på Morten er tvivlsomt, og det er næppe troligt at den nordamerikanske frihedskrig i 1775 eller loven om indfødsret i 1776 har vakt hans interesse. Morten levede under stavnsbånd fra sit fyldte fjerde år.

Netop året før Morten blev født, var stavnsbåndet blevet udvidet til at være fra 4 til 40 års alderen for hver mand og dreng, der var født på landet, kun med undtagelse af præstesønner.

Mortens indfødsret var den at blive, hvor han var blevet født, det vil sige på Overgårds gods. Ordningen, der oprindeligt var blevet indført i 1702, havde til hensigt at sikre værnepligtige soldater i tilfælde af krig, og det var godsejerne, der bestemte, hvem der skulde springe soldat, så ham måtte man holde så gode venner med.

Som vi har set, var Morten og hans bror blevet optaget i rullen, og det blev da også til, at de begge to måtte springe i militsen.

Det udskrevne mandskab skulde møde hver søndag til 2 timers eksercits efter kirkegang, og så snart præsten havde sagt sit Amen, og degnen havde sluttet udgangsbønnen, stod korporalen klar i våbenhuset til at udlevere eksercergeværer fra det aflåsede skab.

Derpå gik det i løb ud på øvelsespladsen. Korporalen selv var bevæbnet med en hellebard, en økse på 2 meter skaft. Og så gik det løs.

Det var selvfølgelig forbudt befalingsmændene at "begegne mandskabet med hug og slag", som i de hvervede regimenter, mandstugt skulde håldes på en human måde, men det var majestætens befaling, at en skampæl og en træhest var stillet op i hver kirkeby i landet, og snart var der ingen forskel på behandlingen af de hvervede og militsen.

Morten og Jens var jo vant til en hårdhændet behandling fra de var små. Forældrenes fysiske tugt var en kristenpligt, skolelærerens prygl var en daglig kost, fogedens hug var man vant til, og indbyrdes afgjorde man også uoverensstemmelser på næverne.

Men i militsen kendte brutaliteten ingen grænser. Hver søndag genlød øvelsespladserne landet over af eder, forbandelser, stokkeslag og smertensskrig. Officererne slog løs på underofficererne, og disse tærskede bogstavelig talt de mange geværgreb og evolutioner ind i soldaternes underbevisthed.

Kommandoerne var på tysk. Alt, hvad der var af tysk oprindelse blev favoriseret inden for den danske hær, så også det måtte de vænne sig til.

Karlene var godt nok vante til en brutal behandling, men det, der gjorde tjenesten så forhadet, at det unge mandskab i stort tal flygtede til udlandet, var frygten for at blive stukket ind i et af de hvervede regimente, der blev lejet ud til fremmede landes krigsførelse, og som altid manglede mandskab til erstatning for de dræbte og sårede. Det var først og fremmest det, Morten og Jens stod og tænkte på i geleddet, når korporalen kommanderede med dem.

De slap imidlertid godt ud af tjenesten begge to og fik til sin tid hver en gård i fæste. I 1885 overtog Jens deres fædrene gård, idet den gamle Morten Jensen og hans kone Leene Christensdatter gik på aftægt. Vi finder dem i folketællingen 1787, hvor også Morten Mortensen, 23 år national soldat, Kirsten Mortensdatter 25 år ugift søster og Anders Kragh, brødrenes farbror bor på gården foruden en tjenestekarl Christen Sørensen på 16 år.

De øvrige søstre er blevet gift. Mette først i 1775 med Anders Pedersen Danmark, der døde ca. 1783, hvorpå Mette giftede sig med Mads Jensen Ranch i 1784.

Inger eller Enger blev gift 1778 med Niels Christensen Revsbech.

Morten Mortensen giftede sig første gang den 6. august 1790 i Kastbjerg med Dorthe Poulsdatter, der fødte ham døtrene Leene og Anne.

Søster Kirsten blev gift i 1791 med Jens Samuelson og søster Karen i 1794 med Søren Sørensen Skou. Kort før var Jens blevet gift med Maren Jensdatter, der optræder som gudmor for Karens søn Morten, der blev født 2 dage efter brylluppet.

Dorthe Poulsdatter døde den 28. februar 1794 kun 29 år gammel, og Morten sad tilbage med to små døtre.

Da Mortens anden datter Anne blev døbt, blev hun båret af Niels Danielsens datter fra Kastbjerg. Denne unge dame kan enten være Maren Poulsdatter eller Kirsten Poulsdatter, som Niels Danielsen fik med i købet ved sit ægteskab med Anne Nielsdatter.

Der synes at være god grund til at tro, at Dorthe Poulsdatter kom fra det samme hjem, og her hentede Morten så også sin anden kone Kirsten, der flere gange kaldes Nielsdatter efter sin stedfar.

De blev gift den 30. marts 1797, så Morten har ventet hele 3 år med at gifte sig igen, og det var usædvanligt på den tid. Den 4. januar 1799 føder Kirsten ham en datter, der efter skik og brug opkaldes efter den afdøde kone med navnet Dorthe.

I 1799 skete der også det, at Morten Mortensen fik en gård i fæste, nemlig nr. 22 i Udbyneder, og i november mister han sin far Morten Jensen, der blev 82 år gammel.

Gården Morten skal styre, er på 7 tdr. hartkorn, og i årlig landgilde skal han yde 1 får, 1 gås, 2 høns, 1 snes æg og 3 rigsdaler 4 mark i penge.

Og hermed er Morten gået ind i de voksnes rækker for alvor, og nu finder vi ham jævnligt som fader i kirken.

For storebror Jens har vi oplysning om, hvor stor en middelhøst han kunde få på sin gård. 30 tønder rug, 24 tønder byg, 20 tønder havre, 1 tønde boghvede, 4 skæpper ærter, ingen hvede, 5 læster hør og 14 store høveder. Det sidste må være fedekvæg.

Sådan en opgørelse mangler vi for Mortens gård, men til gengæld ved vi, hvor meget hoveriet kunde løbe op til om året.

Hver gårdmand skulde stille 19 dage med en plov og plovbæster, 46 $\frac{7}{22}$ dage skulde han stille med et spand heste og en vogn og i 174 dage skulde han møde selv eller sende en karl eller pige.

Nu var det ikke sådan, at bønderne skulde stille selv. En fæstebonde var selv arbejdsgiver og sendte en karl, en pige eller et af sine børn, alt efter hvilken opgave, der skulde løses. Men han havde naturligvis ansvaret for, at arbejdet blev udført, så han måtte af og til ud at inspicere.

Mødetiden på hovmarken var fra Mikkelsdag til jul kl.8 om morgenen, fra jul til påske kl.7, fra påske til S.Hans kl.6 og fra S.Hans til Mikkelsdag kl.7. Der var altså god tid om morgenen til at udføre et stykke arbejde hjemme på gården, inden man skulde af sted, da man gerne stod op kl.4 i sommerhalvåret og kl.6 om vinteren.

I 1801 har Morten 3 børn og 16 nevøer og niecer, så det begynder at blive en stor familie. Hvor mange fætre og kusiner han har kan jeg sletikke overse, men familien har hørt under Overgård i generationer, så alle er nok i familie med hinanden i sognet,

Året efter får Kirsten endnu en datter, der får navnet Berthe Chatrine, og i 1804 kommer den første søn, der bliver opkaldt efter moderens stedfar, der må have været et godt menneske.

Mortens mor var død i 1801, 76 år gammel, og med hende gik den gamle tid i graven. Bondens trælletid var forbi, hoveriet gik mod sin ende. Snart står en ny tids bonde på sin toft...

I 1807 kom sønnen Poul, født den 10. februar og opkaldt efter sin rigtige morfar den 15. marts, selvom moderen her kaldes Kirsten Nielsdatter.

I Gjerlev-Onsild Herreders Skjøde- og Pantepro-
tocoll 1808-1813 findes på blad 56 en indførsel date-
ret 24. juli 1809, hvor Morten Mortensen får skøde på
sin egen udflyttergård i Vesterskovmark tæt ved Maria-
ger fjord, ja faktisk på toppen af skrænten ned mod
fjorden. Han må give to panteforskrivninger.

Arenstorfferne var ikke allesammen lige dygtige
som godsejere, og de dygtige havde som regel en stor
gæld at slås med. Således gik det også hofjunker Fre-
derik Christian von Arenstorff, der hele sit liv kæm-
pede med gammel gæld. I 1798 solgte han hele molevit-
ten, men købte alt tilbage samme år. I 1801 solgte
han gården Fuglsø med byen Klatrup fra, og i 1805 fik
han kongens tilladelse til at sælge bøndergodset fra,
uden at det gik ud over hovedgårdprivilegierne.

Og således gik det til, at Morten blev selvejer.

Der var krig i landet. Siden 1807 havde kystmi-
litsen været i stadigt beredskab, og landeværnet var
udkommanderet til at besætte de skanser, der var ble-
vet bygget op langs alle landets kyster, og der er
ingen tvivl om, at Morten har haft sin plads i dette
beredskab.

Mange kolde nætter har han ligget i skansen ud
mod Kattegat og stirret ud over det sortladne hav.

Morten blev kun 47 år. Han nåede ikke at have foden på egen jord i fulde 3 år, før han døde.

Sled han sig ihjel på sin jord, fik han for megen kulde på vagterne ved kysten, så han måske døde af lungebetændelse, eller var det måske et af de mange sammenstød med englænderne, der gjorde det af med ham.

Der var faktisk en træfning i Kattegat ud for Mariager fjord kort før Mortens død, hvor han kan være blevet såret, men kirkebogen oplyser intet om dødsårsagen.

Der står kun under Udbyneder 1812: "Udflytter-Gaardmand Morten Mortensen død d.7de Febr. begravet d.16de, gammel 47 Aar."

Han efterlod sig kone og 7 børn, hvoraf de to var af første ægteskab, Hvorfor deres interesser i boet blev varetaget af deres farbror Jens ved skiftesamlingen, der blev afholdt den 18.marts. Enkens lavværge var hendes halvbror Daniel Nielsen.

Børnene var Lene, Ane, Dorthe, Trine, Maren, Niels og Poul.

Gården var vurderet til 4000 rigsdaler, løsøre og besætning til ialt cirka 1300 rigsdaler.

Af personlige effekter efterlod han nogle gamle bøger, der var sat til en marks værdi, 1 par gamle støvler, 1 par træsko til 4 mark, en blå vadmelskjole til 24 rigsdaler må have været flot, en gammel blå vadmelskjole til 2 rigsdaler, 1 par skindbukser, 1 grøn trøje, 1 brun trøje, 1 gammel hat og 2 par gamle bukser.

Der var 5 heste på gården, og det tyder på, at han har været så moderne, at han har anskaffet sig en norsk svingplov, 5 køer, 3 pædkalve, 15 får, 3 vogne og en plov med tilbehør.

Ud over det almindelige indbo på en gård kan nævnes, at der var en jernbilæggerovn, så de havde varme i stuen, 1 gammelt klokkeværk, så de kunde følge med tiden, 2 hvide stentallerkener, dvs. porcelæn, 1 kobbergrukedel og en hakkelsesmaskine.

Det kunde godt se ud til, at Morten allerede var godt i vej. Hans bror Jens ser også ud til at have været lidt af en foregangsmand i sognet. Søsteren Kirsten var gift med en anden af sognets spidser Jens Samuelson.

Statsbankerotten i 1813 tog alt, hvad Morten havde fået samlet sammen til sin familie.

Ane nr.9: probandernes farfars mor Kirsten Poulsdatter

Kirsten kendte ikke sin far, og hun blev som regel kaldt Kirsten Nielsdatter efter sin stedfar. Børn var dengang en velsignelse og en rigdom, så vi må tro, at det var af glæde og stolthed, hendes far døde den 28.maj 1771 i en alder af 68 år. Han har nok ikke kunnet holde til barselgildets strabadser.

12 dage efter sin fars død blev Kirsten døbt i Kastbjerg kirke. Faddere var Mads Smed, Søren Ranch, Søren Pedersen, Nielses Hustru af Nøbstrup og Anders Chråstensens Hustru af Kastbjerg.

Der var to piger i huset i forvejen, Maren på 10 år og Dorthe på 6, men der kan have været flere, da moderen var 36 år, og faderen kunde endda have haft børn af et eventuelt tidligere ægteskab. Der forekommer således en Karen Poulsdatter, der blev gift 1768 med Mads Pedersen. Var det måske Mads Smed, som var med i kirken. Også en Niels Poulsen kan vi finde, der i 1767 blev gift med Anne Sørensdatter. Kan det måske have været Nielses Hustru af Nøbstrup.

Kirstens mor kunde selvfølgelig ikke magte gården alene med et par småpiger til hjælp, så allerede den 12.november giftede hun sig igen i Kastbjerg kirke med ungkarl Niels Danielsen, og med ham fik hun sønnerne Daniel og Niels hhv. i 1773 og 1775.

"Gamle Folk, der gik i Graven omkring Aarv hundredskiftet, har fortalt, at langt tilbage i Tiden var det flere Steder Skik, at den fødende Kvinde sad paa sin Mands Knæ under Forløsningen, maaske et Tegn paa, at Ægtemanden skulde dele Hustruens Smærter. Senere, fra ca. 1800, blev den frugtsommelige Kvinde forløst, siddende i en Armstol." (P.Christensen, Thornby.)

Når fødslen var overstået, begyndte straks barselvisitterne. Barselmaden bestod som regel af sødsuppe og æbleskiver eller sukkerbrødskegler. Dertil en pægl brændevin, vel ikke lige akkurat den sundeste kost for en barselkvinde.

Barsellejet varede som regel en halv snes dage, og vi har grund til at tro, at Kirstens mor har haft sin kirkegangsdag samtidig med, at Kirsten blev døbt.

Ellers var moderen ikke med til barnedåben, da barnet skulde døbes første søndag efter fødslen, og på det tidspunkt var moderen endnu "uren".

Det første sted moderen skulde hen, når hun kom ud fra barselstuen, var kirken. Her blev hun modtaget i kirkedøren af præsten, der læste en djævlebesværgelse over hende og stænkede hende med vievand, før hun blev ledt ind til sin plads i kirken.

Djævlebesværgelsen blev afskaffet ved forordning af 7. maj 1783, men mange præster vedblev at modtage barselkvinderne i kirkedøren og lede dem ind, da det var en af deres vigtigste indkomster. I reglen blev nemlig barselkvinden ledsaget af sine veninder og familiemedlemmerne af det svage køn, og de ofrede alle til præst og degn.

Det første halve år fik barnet modermælk eventuelt suppleret med komælk. Derefter fik barnet såkaldte sugeposer med tygget mad i, som det så sugede saft og kraft ud af. Uhm!

Hændte det, at en kvinde, der gav bryst, skulde med sin mand til Randers, trådte en anden diegivende kone hjælpende til, man kunde jo selv komme i samme trang. Man hjalp hinanden på bedste vis, og hvis det kneb, gav man barnet en ordentlig dram, så sov det godt.

Som alle landsbybørn har Kirsten løbet rundt med bare fødder hele sommeren og i træsko om vinteren. Det var kun de meget velhavende, der kunde give deres børn sko eller støvler.

I 1787 bor Kirsten stadig hjemme. Hun er 16 år, hendes søster Maren på 26 er også hjemme. Stedfaderen er nu 50 år, moderen 52 og drengene 14 og 12 år. Der mangler bare Dorthe, der nu må være 22. Hun er ude at tjene, og det har nok været i Udbyover.

Her har hun truffet ungkarlen Morten Mortensen, og en dag er hun kommet hjem til sin mor med den besked, at hun ventede sig. Det har været i foråret 1790. Karlen viste sig nu at være god nok til at stå ved sit ord, og den 6. august 1790 var der bryllupsgilde på gården.

Først havde der selvfølgelig været ja-gilde, og her er Morten blevet præsenteret for familien. Kirsten har nok kigget ham efter og hvisket sine kommentare~~r~~ til veninderne.

Selve bryllupsgildet har nok varet i 3 dage. Det kunde variere, men 3 dage var det almindeligste. Fra alle gæsterne blev der sendt føring ud med tjenestepigen, men forud for det var der gået en masse forberedelser. Der skulde skaffes kogekone, skaffer, opvartningspiger, brudesvende og brudepiger, forridere, musikanter og en til at pynte bruden.

Bryllupstoget til kirken fandt sted under klokke-ringning, musik og bøsseskud, så alle onde ånder kunde holdes væk.

Bryllupsmiddagen var gerne grød og klipfisk. Der blev musiceret under spisningen, og bagefter var der dans. Ved andendagsgildet var retterne øllegrød og plukfisk, og der dansedes til langt ud på natten. På den tredje dag, der gerne var en søndag gik brudeparret sammen i kirke for at hente held.

STRÅ OVER KORS

Ved nytårsaften at lægge strå over kors på tærskelen til stalden og ved at råbe hundens navn ud i gården regnede man i gamle dage med at kunne skåne kvæget for sygdomme og holde tyvene på afstand i det nye år.

Alt dette og mange flere detaljer har Kirsten noteret sig, da storesøster blev gift. Det kunde jo ikke gå, at hun til sin tid gjorde slægten skam ved at gøre et eller andet galt. Det kunde være skæbnesvangert. Alt havde betydning på sådan en dag.

Den 31.oktober fik Dorthe en datter, der fik navnet Leene, og 2 år efter endnu en datter, der den 4.november fik navnet Anne. Gudmoder for den sidste var Niels Danielsens datter fra Kastbjerg, og det kan da vist godt have været Kirsten.

Den 28.februar 1794 døde Dorthe fra sine små piger kun 29 år gammel og blev begravet den 5,marts i Udbyneder.

Det varede 3 år, før Morten Mortensen giftede sig igen. Måske har Kirsten passet sin døde søsters børn, måske har han boet hos familien med dem. Det ved vi ikke.

Men den 30.marts 1797, der var en fredag, stod Kirsten Poulsdatters bryllup med Morten Mortensen.

Åh, det har været en spændende tid.

Allerede tidligt om morgenen havde hun iklædt sig sin stads med blomsterkrans på hovedet af kunstige blomster, og nu gjaldt det om at få det første glimt af brudgommen, når brudetoget kom ridende, før han så hende, for så var det hende, der fik magten i huset. For at magten også kunde hvile på velstand, gik hun med penge i den ene sko, det betød fremtidig velstand.

Så kom brudesvendene galloperende ind i gården for at spørge om alt var rede, og om brudgommen var velkommen.

Efter at være blevet bevertet med en dram, blev de indladt hos bruden, der lovede, at brudgommen var velkommen.

Mens brudesvendene galloperede bort, kunde man i det fjerne høre musikken fra toget.

Når de kom hjem fra kirken, skulde Kirsten og Morten først spise af samme stykke brød og drikke af samme snaps, inden nogen anden fik noget.

Foran brudeparret stod to tændte lys, hvis brændetid angav, hvem der skulde leve længst. Måske kom der en pludselig trækvind og blæste dem begge ud med et øjeblikks mellemrum, hans først. Ingen af dem blev jo ret gammel.

Under dansen bagefter satte Morten den sorte konehue på Kirsten, og siden ud på natten dansedes de begge to ud af ungpigelavet og karlelavet og ind i konernes og mændenes lav.

Det varede to år før Kirsten nedkom med sin førstefødte, der efter gammel skik blev opkaldt efter den første kone og fik navnet Dorthe den 17. februar 1799. Gudmor var faster Inger, Niels Revsbechs kone, og huemor var faster Karen, gift med Søren Skou. Faddere var Petter Skomager, Niels Hansen og Anders Andersen Danmark.

Mens det er sandsynligt, at Morten Mortensen i sit første ægteskab boede hos sin bror i Uåbyover, fik han nu en gård i fæste i Udbyneder, så Kirsten blev madmoder på sit eget.

Den 30. november 1799 døde Mortens far 82 år gammel, og 2 måneder senere døde Kirstens mor i en alder af 65 år.

Ved juletid 1800 fik Kirsten en dødfødt søn,

I månederne omkring århundredskiftet var der skærpet beredskab på alle danske kyster på grund af engelske trusler. Denne gang kulminerede det med slaget på reden den 2. april 1801, og da Danmark alligevel ikke længere vilde være i det væbnede neutralitetsforbund, kunde vi hurtigt slutte fred med England igen.

Det år døde Mortens mor Leene, 76 år gammel. Folketællingen 1801 for Udbyneder viser os familien, Morten Mortensen husbonde 39 år gift 2. gang bonde og gårdholder, Kirsten Povelsdatter hands kone 30 år gift 1. gang, Leene 12 år, Anne 10 år, hands børn, Dorthe 2 år deres datter, Niels Nielsen 23 år tjenestekarl ugift, national rytter.

Den sidste må være Kirstens halvbror, der er blevet taget til dragonerne.

Livet går videre trods de mange dødsfald, og den 28. januar 1802 får de datteren Berthe Chatrine, der blev døbt den 28. februar.

Også familiens andre ægtepar formerer sig, så der har været nok at se til for en rask kone, der gerne vilde tage en hånd med.

Den 22. september 1804 fik de endelig en søn, der den 14. oktober blev opkaldt efter sin mors stedfar med navnet Niels.

I 1807 måtte Kirsten til det igen, og den 10. februar nedkom hun med endnu en søn, der blev opkaldt efter sin rigtige morfar, da han blev døbt Poul den 15. marts.

De bor stadig inde i Udbyneder, så det er ikke den lange vej, der er skyld i, at børnene bliver døbt så længe efter fødslen. Måske er overtroen ved at vige, så man tager det mere med sindsro.

Vesterskov Mark, står der i kirkebogen ved den næste dåbsindførsel, hvor Morten og Kirsten får deres søn Anders døbt den 11.søndag efter Trinitatis. Han var født den 23.juli og blev døbt 8.august.

Dagen efter at Anders var blevet født, har Morten været på langfart til tinge.

Den 24.juli 1809 står der indført i Gjerlev-Onsild Herreders Skøde- og Panteprotocoll, at Morten får skøde på sin gård i Vesterskov Mark, og han må afgive 2 panteforskrivninger.

Det er sletikke usandsynligt, at Morten har været glad for at have en undskyldning for ikke at være hjemme ved barselstuen, for det var en kvindeverden, hvor det gik lystigt til, og en mand, der vovede sig indenfor, kunde risikere at miste hatten, eller somme tider bukserne.

Anders blev kun godt 5 måneder.

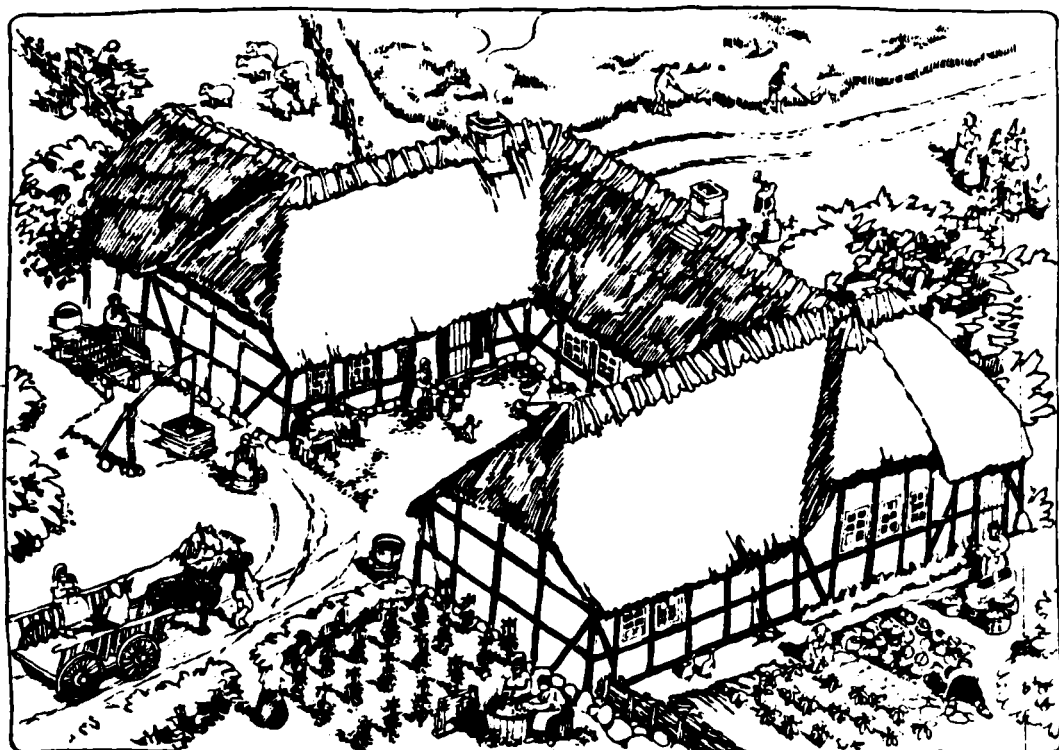
Sit sidste barn fik Kirsten den 8.februar 1811. Det var en lille skrælling, der blev hjemmedøbt dagen efter. Hun kom til at hedde Maren og kom først i kirke 2.påskedag, der død år faldt på 3.april.

Den ene af fadderne, Jørgen Sørensen Møller blev 2 dage efter gift med faster Karen, der havde mistet sin mand Søren Skou et halvt år før.

Og så døde Kirstens mand. Den 7.februar 1812 udåndede han kun 47 år gammel, og lavmælte mænd kom ind til hende med hatten i hånden for at registrere boet til ordentlig skifteforretning.

Begravelsen blev foretaget fredag den 16.februar, efter at Morten havde ligget til parade i sin søftmalede kiste, så alle kunde tage afsked med ham.

Selve skifteforretningen blev foretaget den 18.marts, der var en mandag.

På billedet kan du se, hvorfor man kunne klare sig omkring år 1775 uden at »tage til byen og handle« ret ofte.

Skifteforvalteren Hr. Major, By- og Herredsfoged Tetens kom naturligvis ikke selv til sådan et bondeskifte men sendte en kommitteret ved navn Petersen. Vurderingsmændene Niels Hansen og Peder Rasmussen var vitterlighedsvidner.

Kirstens lavværge var hendes halvbror Daniel Nielsen, mens hendes stedbørns særinteresser blev varetaget af deres farbror Jens Mortensen.

En del ting, som tilhørte pigerne Leene og Anne er opregnet uden at være vurderet. Der var bl.a. et grønt hængeskab og en stolpeseng med omhæng og sengetøj, som de havde i fællesskab. En rød fyrredragkiste tilhørte Anne. Leene havde noget blårlærred liggende, og hun havde da også en væv. Desuden havde hun en pyramide, dvs en amagerhylde, og 2 hylder. Anne havde også en brun fyrrekiste.

Kirsten har stået med underligt ledige hænder, mens hendes og Mortens ting er blevet råbt op og takseret.

"Et langt fyrrebord med fod og skuffe 2 Rdl."
Ja, her har familien samlet sig ved alle måltider og igen om aftenen, når rokken snurrede og væven slog taktfast under Leene øvede hænder.

"nogle gamle bøger 1 mark"

De var Mortens stolthed, noget at værne om. Her var visdom at hente og lærdom.

"En stolpeseng med omhæng 6 rigsdaler, derpå en blåstribet olmerdugsoverdyne 10 rigsdaler, en ditto underdynebolster 12 rigsdaler, en ditto hvid 8 rigsdaler ..."

Kirstens ansigt er urandsageligt.

"5 tønder havre torsken 35 rigsdaler, 6 tønder byg torsken 96 rigsdaler."

Der havde han stået dag efter dag og ladet plejlen falde tungt over det knitrende korn og set kernerne springe fra strået.

Kirsten giftede sig ikke igen. Familien blev opløst. Anne var allerede ude at tjene i Ilshøj, nu blev de øvrige fordelt hos familien i Udbyneder og i Kastbjerg.

Niels Danielsen, som måske var kommet hjem til Kirsten og Morten på sine gamle dage, døde 77 år gammel den 3.juni 1812 i Udbyneder.

Efter disse 2 dødsfald har det ikke betydet ret meget for hende, at svogeren Jens Samuelson døde 1813 59 år gammel.

Hvis Kirsten ikke har sat sin arv i fast ejendom inden statsbankerotten, og det er der ikke noget, der tyder på, så har denne berøvet hende alt, hvad hun havde. Pengene mistede deres værdi, og hun har måttet leve på nåde.

Den 23,marts 1814 døde hun, gårdmandsenke, opholdt sig hos Christen Poulsen, udflyttergårdmand fra Kastbjerg. Hun blev 43 år.

Måske var det en af hendes brødre, som vi ikke tidligere er blevet præsenteret for.

Hendes lys brændte ikke meget længere end Mortens.

Ane nr.10: probandernes farmors far Mads Madsen.

Han blev født i Fanefjord sogns 13.frihedsår. Bønderne havde i 1769 købt "sig selv" ved den store auktion over krongodset på Møn, og var derved blevet fri bønder på egen jord.

Det gik imidlertid her, som i de fleste egne af landet, at friheden ikke strakte til flere end gårdmændene. Ved udskiftningerne i Fanefjord sogn blev der ikke ret meget jord tilovers til husmændene, og særligt ringe var det i byen Hårbølle, hvor Mads kom til verden. Der var 18 husmænd med jord og 12 uden. De 18 husmænd med jord havde tilsammen 20 tdr. land, og Mads' far var en af dem.

Mads blev døbt den 26.december 1782 i Fanefjord kirke. Faddere var Jørgen Christensen, der kan have været hans farfar, Claus Pedersen, ~~Hans~~ Larsen, Hans Andersens pige Bodil og Jens Skrædders hustru Mette.

Faderen Mads Jørgensen var tømrer ved siden af sit husmandshold. Moderen hed Bodil Hansdatter. De havde 2 drenge i forvejen, Jørgen på 4 år og Christoffer på 2. Der kom også en pige, da Mads var 3 år. Hun kom til at hedde Ellen.

Husmandens børn kommer tidligt ud at tjene, men vi ved ikke noget om, hvor Mads har fået sit udkomme som ungt menneske. Han har vel været hyrdedreng, senere tjenestekarl, eventuelt fiskerdreng.

I 1801 er han som ventet hjemmefra, men først i 1804 finder vi oplysninger om hans færden.

Mads indkaldes da for at aflægge ed som værnepligtig, men møder ikke. Det oplyses, at han den 22. marts året før har fået amtskas mod kaution for at rejse til København og var afgået til november 1803.

Ifølge lægdsrullen for Fanefjord sogn er han kommet i smedelære på 3 år fra nytår 1803 efter forevist kontrakt, men "skal nu være i Farten og taget hjem 1804". I 1805 må kautionisten stille en reservesoldat.

Mads har savnet sin fødeø, men som desertør kan han ikke vende hjem til Fanefjord, så i stedet tager han til Klintholm, der har egen jurisdiktion, og her får han en gård i Budsemarke, nr.9 efter jordebogen, men det varer et par år, før han bliver egentlig fæster, for fæstebrevet er dateret 23.februar 1807, og i jordebogen står han får gården allerede i 1805.

Det var urolige tider. Napoleon var faret som en svøbe over hele Europa, men efter slaget på Rheden den 2.april 1801 var vores sympati nærmest på Frankrigs side. Ganske vist var vi neutrale, men det var mest sådan, at vi var ligeglade, hvem der bankede Englænderne, som vi i smug beundrede.

Jeg kunde godt lide at vide, hvor Mads var henne i 1801. Han kan teoretisk have været indkaldt til flåden, men det står hen.

I 1807 hørte han til landeværnet, der blev udskrevet blandt de 30-45-årige udtjente soldater, men også tog gårdmænd med, der ikke havde alderen.

Englænderne gjorde landgang den 16.august ved Vedbæk i Nordsjælland, og landeværnene blev indkaldt overalt til øjeblikkeligt møde.

Mønstringen i Stege over Møns landeværn viste en god, ja munter stemning, trods en fortvivlende mangel på våben, ammunition, munderinger og officerer.

Borgerne i Stege, der var interesserede i et velrustet landeværn, afleverede beredvilligt deres private våben, og ofrede lodderne på deres stueure, der var bly, til at støbe kugler af.

Sådan så idealet af en landeværnsmand ud, men det var vist kun dem, som deltog i Københavns forsvar, som havde fået udleveret en mundering fra tøjhuset. Alle andre var blevet afskåret af Englænderne og måtte gå i krig i deres daglige bondedragt. Det er således forkert at vise landeværnsmand i uniform ved slaget ved Køge, og en fuldstændig misforståelse er det, at lade de uniformerede landeværnsmand bære ens sribede trøjer under den korte uniformsjakke, sådan som det er gjort i Lars Lindebergs bog om Englandskrigene.

Landeværnsmanden var uniformeret med en rød kjole, stor nok til at den kunne trækkes over det civile tøj, rund hat med grøn sjerbusk, hvide lærredsbukser og støvletter. Det var dog de færreste, der fik udleveret reglementeret fodtøj. De fleste gik i krig i træsko.

Endnu levede i erindringen Mønboernes hårdnakkede modstand mod svenskerne i 1659. Englænderne skulde ikke få det lettere. På vejene ind til Stege har der været snakket livligt og højkrøstet, mange har været helt kåde. Man skulde nok vide at jage de frække Englændere ud i vandet igen, hvis de vovede at komme.

Men så kom den ordre, der fuldstændig vendte op og ned på billedet. Landeværnet, der ifølge loven var udskrevet til at forsvare hjemstavnen, fik marchordre til Sjælland, og her slog både Mønboer, Falstringer og Lolliker bak. Det var midt i høstens tid. Skulde man nu forlade hjemstavnen og give den til pris for fjenden, som krydsede derude med sine "man-of-wars", mens man var borte for at slås for andre.

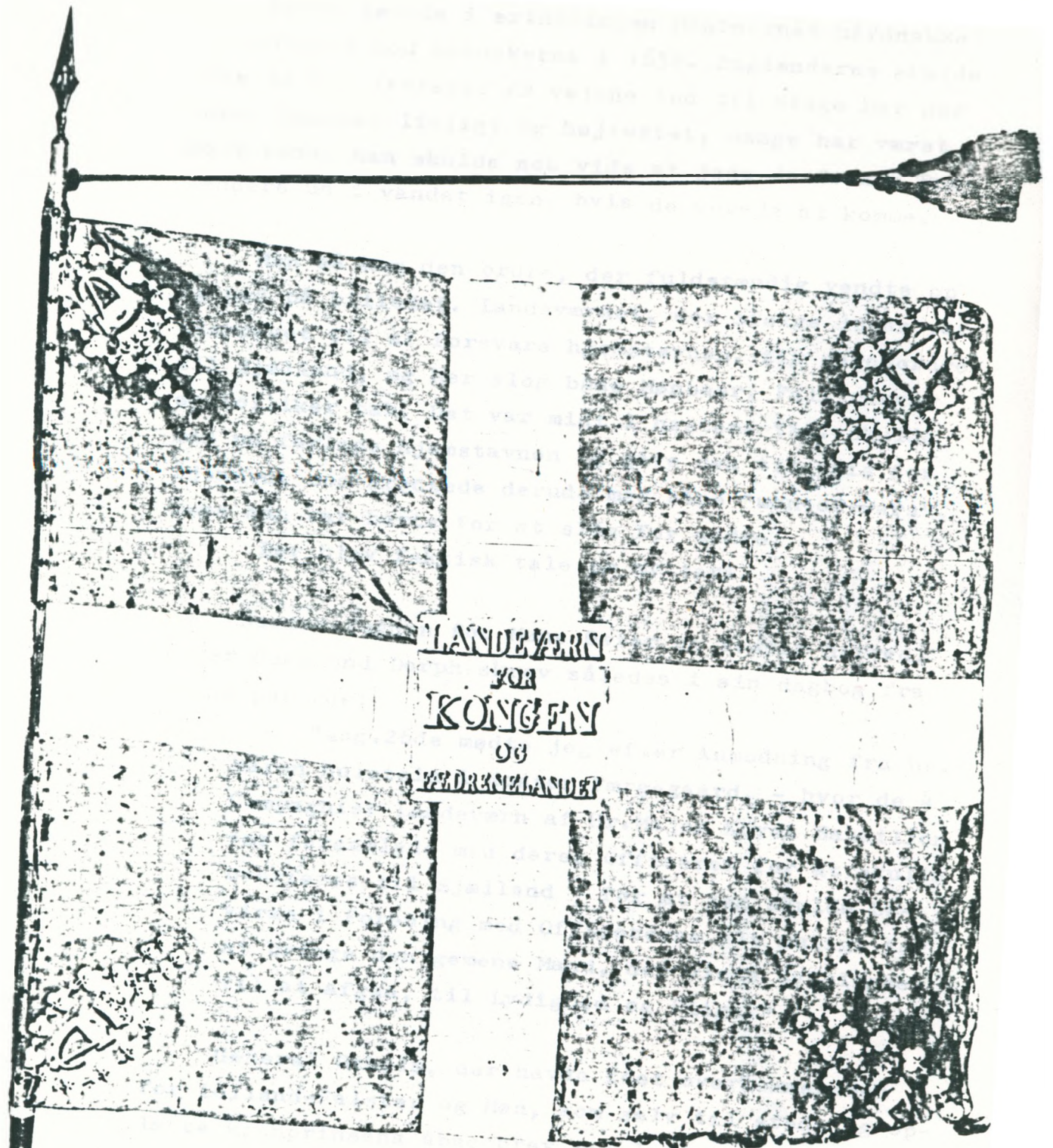
Der blev faktisk tale om mytteri.

Herredsfogden for Møns Øster og Vester herred, Peder Hegelund Dorph skrev således i sin dagbog fra denne periode:

"Aug.26de mødte jeg efter Anmodning fra Hr. Baron Holstein i Koster Færgegaard, - hvor de 4 Compagnier Landeværn af Hr.Major Koyes Bataillon var forsamlede med deres Officerer for at skulle overføres til Sjælland - for_at jeg skulde bevirke i Forening med Officererne alt muligt for at bringe den gemene Mand, der viste Uvillighed til at afgaa, til Lydighed og Pligt."

General Oxholm, der havde fået overkommandoen for Lolland-Falster og Møn, kom selv til stede og oplæste kronprinsens åbne brev til landeværnet.

"Til Kongens tro Undersaatter i Sjælland, Møen, Falster og Lolland! Landsmænd! Jeg opfordrer Eder til at gribe til Vaaben imod en Fjen-

*Landværnets fane med kongens
navnetræk.*

de, der ikke allene overfalder Eder voldsomt, men endog nærmer sig Eders Kyster under Ven-skabs Maske! Erindrer, at I nedstammer fra For-fædre, der gjorde sig udødelige ved Mod og E-nighed. Konge, Arne og Fædreland! Dette være Eders Løsen, og intet er umuligt. Velan! gri-ber til Vaaben! forsamler Eder under Dannerkon-gens Faner og fordriver alt, thi intet kan da modstaa Eder. Min eneste Kummer at jeg ikke i nærværende Øjeblik kan fægte i Eders Spidse'."

Efter oplæsningen af dette galimatias holdt ge-neralen selv en kort tale, greb fanen og, idet han kommanderede: "March!", gik han i båden, men opdagede til sin skræk, at kun nogle få mand fulgte ham.

Fra de øvrige lød råb om at vende om. Urolighe-derne tog til. Nogle prøvede at bemægtige sig kano-nerne for at skyde på dem, der fulgte generalen, men kaptajn Bjerring, der med dragen sabel søgte at for-hindre dette, var nær blevet dræbt. Man opgav dog fo-rehavenet.

Om eftermiddagen kl. 15 kom generalen tilbage fra Sjøllandssiden for at hente det resterende mandskab, men det kom bare til nye uroligheder og stenkast mod de få, der gik i bådene. —

Det store flertal af mandskabet blev så mod af-ten ført til Stege, hvor de overnattede, meget mis-tænksomme over den nye vending.

I sin dagbog nævner herredsfogden ophavsmændene til oprøret ved færgestedet:

"Rasmus Møllers Søn i Frønderup, Christen Roeds Søn i Haarbølle, en Landeværnsmand fra Bogø, Michael Hemmingsen Gaardmand i Nørre Vest-ud og Mads Madsen - men vist stikker andre og flere som Opæggere derunder, hvilket mig for min Hukommelse til sin Tid anmærkes."

Mads nævnes her, som om han var en gammel bekendt af herredsfogden, men det er nok også ham, der i 1803 har udskrevet hans amtspas til København.

Om morgenen den 27. august lykkedes det at få udskibet det mønske og det falsterske mandskab fra Stege havn til Sjælland, og da Lollikerne fra deres ø så og hørte, at deres kammerater var blevet overført, fulgte de efter, og snart var alle samlede ved Kallehave færgested.

Herfra gik det nu i ilmarch mod Køge. Nu hævnede det sig, at de var blevet forsinket, og de måtte døje hårde strabadsør, før de nåede frem med kanonerne.

En elendig hær var det, bevæbnet med hellebarder, spyd og sværd, men kun med få geværer og enkelte kanoner. De fleste mødte uden mundering, dvs i sædvanlig bondedragt: træsko, hvide uldstrømper, stormbukser, dvs løsthængende knæbukser af en type, der kendes allerede i vikingetiden, lang kofte og toplue.

Af mangel på militærmusik blev landsbyernes musikanter udskrevet til at gå i spidsen med violiner og klarinetter.

Falstringerne nåede frem til Køge ved midnat den 28. august og overnattede under åben himmel i grøfterne syd for byen. Mønboerne nåede først frem den 29. om morgenen netop, som Englænderne havde slået deres kammerater på flugt. Med deres 4 kanoner forsøgte de at holde stand ved Køge å, men måtte trække sig tilbage, da de blev angrebet i flanken.

Englænderne forfulgte de flygtende så langt som til Sædder, men ind i det uoverskuelige skovterræn længere syd på vovede de sig ikke, og der er næppe tvivl om, at landeværnet havde gjort helt anderledes gavn ved at skjule sig i skovene i Nord- og Sydsjælland og derfra forurolige de engelske styrker.

Et feltslag i åbent terræn var det glade vanvid og retfærdiggør fuldstændig bøndernes vægring ved at lade sig overføre til Sjælland.

Da de første flygtninge viste sig på sydkysten, bragte herredsfogden på Møn alle både over på sin side, og 3 mand, der alligevel slap over, blev afvæbnede og sendt hjem, idet Dorph ikke turde fængsle dem "da jeg frygtede for Rebellerne's Magt, som stod ved Færgegaarden."

Om aftenen blev de dog lagt i lænker som æreløse desertører og ført i arrest.

Dorph giver i sin dagbog bønderne hele skylden for det forsmædelige nederlag ved Køge, men den 31. kom der ordre fra generalen om at hente det resterende mønske mandskab i Kallehave og føre dem hjem til Møn. Da dette mandskab kom i land, blev de arresterede løsladt "med Reservation."

Den 2. september blev landeværnet sammenkaldt om morgenen ved kaptajnens kvarter i Stege. Nogen egentlig mønstring fandt ikke sted, idet der ikke blev foretaget noget navneopråb, men de ankomne fik udleveret brød og udbetalt løn, vist nok til herredsfogdens hemmelige misbilligelse.

I bombardementsnætterne kunde man fra Møn tydeligt se skæret af Københavns brand.

I de følgende måneder bragte næsten hver dag et nyt rygte, og kystmilitsen og landeværnet blev jaget fra den ene ende af øen til den anden til landgangs-forsøg eller strandede skibe.

Der udrustedes et kaperskib i Stege, der havde ganske gode resultater. Man forsøgte at sende proviant til København. Man var i krig.

Den 11. januar 1808 skriver herredsfogden i sin hemmelige, private dagbog bag i kopibogen:

"Mads Madsen af Mandmark, som med flere af Landeværnsmændene for Opsætsighed imod Baron Adler i disse Dage har ligget 24 Timer krum og straks efter udstaaen Straf blev permitteret hjem, har ved nye formastelige Udtalelser gjort sig denne Permission uværdig og derfor er igien indkaldet at giøre Tjeneste."

I februar måned ophævedes landeværnet imidlertid helt, og Mads Madsen kunde atter drage hjem til sin gård, men kystmilitzen har måttet fungere hele krigen igennem, og her har Mads også måttet tage sin tørn.

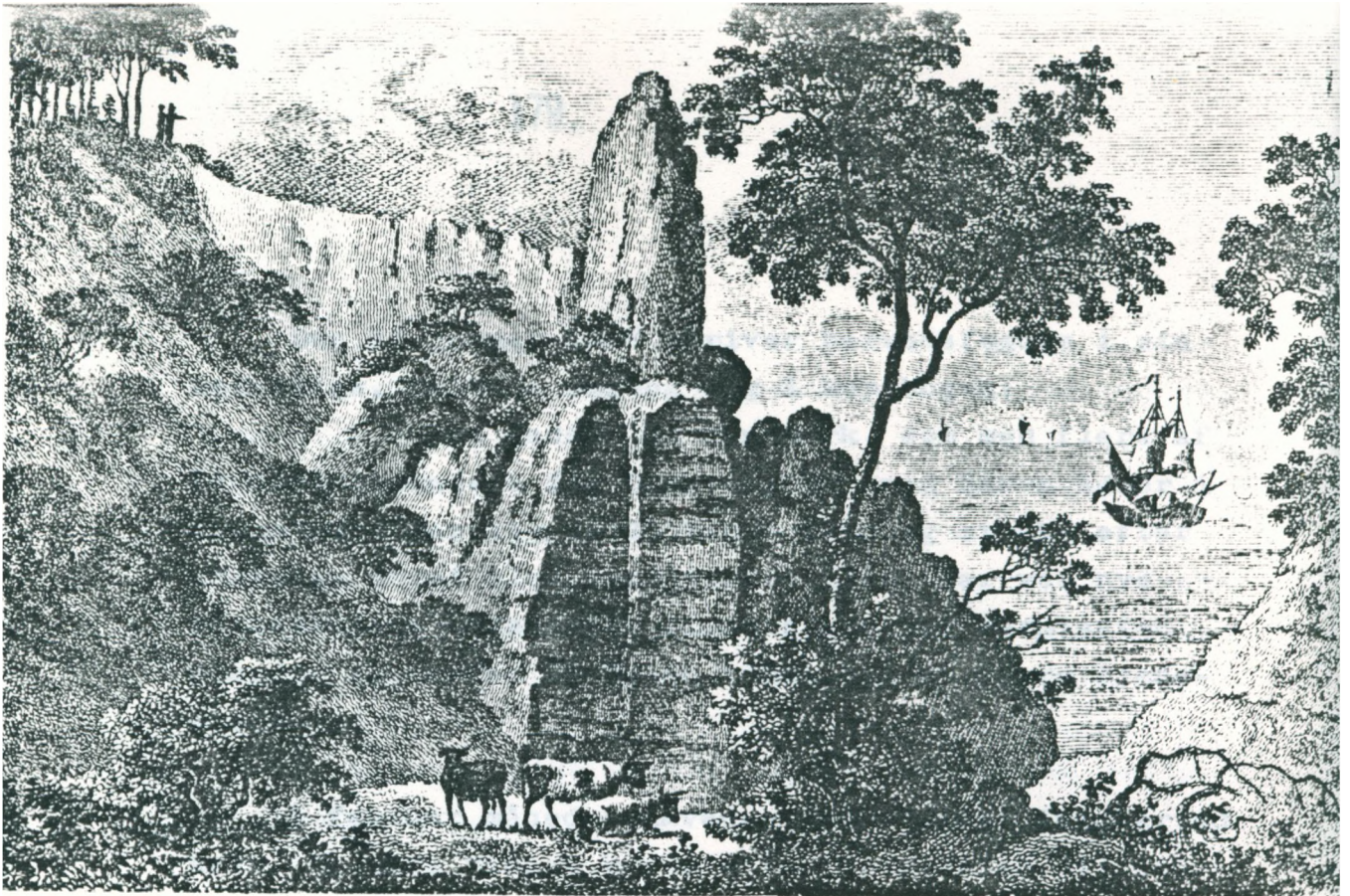
Ofte har han siddet på sin vagt ved klinten og stirret over den vidtstrakte havflade. Herfra kunde han øjne Skånes kyst, han har kunnet skimte Rygens klinter, og i klart vejr har han kunnet ane Bornholms fjerne profil.

Sidst i marts 1811 døde hans bror Hans hjemme i Fanefjord sogn kun 22 år gammel. Selv begyndte Mads så småt at tænke på at stifte familie.

Den 6. marts 1812 havde han og hans trolovede Maren Henrichsdatter en datter til dåben i Magleby kirke, der ved hjemmedåb var kommet til at hedde Marie Kirstine. 10 dage efter blev Mads og Maren gift.

Året efter fik de endnu en datter, som blev døbt Bodil efter sin farmor.

I 1813 kørte læge Marckeprang rundt på kryds og tværs i landet på bøndernes pindevogne og vaccinerede børn og unge. I Magleby sogn blev bønderne udkommanderet fra godset Klintholm. Her eksisterede endnu det gammeldags hoveri, og vi kan følge Mads Madsens hoveri fra år til år i godsets hoveriprotokol.

Krumslutning blev brugt indtil 1881. Den bestod i, at delinkventen blev spændt fast med kæder i stærkt sammenkrummet stilling.

Det var en militær straf for mindre forseelser, så der er ikke nogen tvivl om, at Mads Madsen har deltaget i det bekendte træsko-slag ved Køge, hvor den senere hertug Wellington vandt sine første laurbær på en billig baggrund.

Efter hoverireglementet skulde hver bonde under Klintholm yde 30 dages tærskning om året, 9 dages kornrensning og kastning, 9 rejser kønskibning til Stege, 2 dages kornopbæring på loft, 2 spanddage og 1 gangdag til borggårdens og ladegårdens vedligeholdelse og endelig en halv spanddag og 1 gangdag til husenes rengøring.

I den periode det kan følges blev det i praksis noget mindre. 12-20 dages tærskning, 0-5 dages kornrensning og kastning, 2-4 rejser til Stege, 0-1 dages kornopbæring, 0-2 spanddage og 0-1 gangdag til vedligeholdelse samt 0- $\frac{1}{2}$ spanddag og 0-1 gangdag til rengøring.

Det er jo betydeligt mindre end hoveriet på O-vergård, som ane nr.8 måtte trækkes med.

Udover gårdens afkastning kunde Mads hvert år hente 3 læs hø i Budsemarke skov.

I 1819 blev der bygget en jagt på Budsemarke strand for godsejerens regning. Mads, der en tid var i lære på Holmen, har sikkert gået til hånd ved arbejdet, som nok har haft hans store interesse.

Det år døde hans gamle far i Hårbølle den 7. november og blev begravet den 12. 72-år gammel hjemstedsmand.

Det følgende år kommer der en mand mere på den gård, Mads har fæstet, så han kun står for en halv gård. Kontubernalen hedder Hans Pedersen. Gårdens areal opgives i 1821 til 57 tønder land.

I 1822 føder Maren ham et par tvillinger, der i dåben får navnene Mads Jørgen og Sidse, og så sker der noget mærkeligt. Mads frasiger sig fæstet og tager hjem til sit fødesogn.

Der herskede i gamle dage den overtro, at hvis en kone fødte tvillinger, havde hun været sin mand utro. Er Mads blevet drillet, eller har han haft mistanke til Hans Pedersen? Det får vi ikke at vide, men det forekommer mærkeligt, at han hellere vil leve som husmand i Fanefjord end som gårdmand i Magleby.

Noget andet mærkeligt er, at hans ældste datter ikke flytter med, men bliver boende hos sin morfar i Magleby sogn.

Folketællingen 1834 registrerer Mads som fisker. og enkemand. Da hans kone Maren dør i 1831 kun 39 år gammel, kaldes han ejendomsmand, så han må have købt sit hus. Desuden får vi at vide, at han bor i Skoven, og da han samtidig må bo ved kysten, han er jo fisker, så kan det kun være ved Madses klint på Møns sydkyst.

Navnet på Madses klint er ret gammelt, og man kender ikke dets oprindelse, men hvis Mads er af en gammel fiskerslægt der fra kysten, og hvis navnet Mads er gået i arv gennem generationer, kan det vel udmærket tænkes, at en af hans forfædre har givet navn til denne ret ukendte klint, der kun består af ler.

Fiskeriet var ikke det store sus ved Møn, men en del ål kunde der stanges, sæler kunde der også jages, det hørte vel til fiskeriet. Silden havde trykket sig andre steder hen. Der har selvfølgelig også været en del fladfisk, torsk måske, laks og ørred.

I 1834 havde han endnu datteren Bodil på 22 år hjemme til at passe de 2 små, men i 1840, hvor han i folketællingen kaldes sømand, er kun Sidse på 19 år hjemme. Hendes tvilling Mads Jørgen farer til søs.

En tid, i sommeren 1835, tjente hans ældste datter Marie Kirstine hos Hemming Jacobsen i Vindebæk, og i den tid har hun kunnet besøge familien, når hun havde fri.

Og så ved jeg foreøvrigt ikke mere om Mads. Hans sidste år har jeg ikke undersøgt, men han dør i 1857 som aftægtsmand 74 år gammel af alderdom.

Måske boede han sine sidste år hos en datter og svigersøn i Vindebæk, Fanefjord sogn.

Han blev begravet fra Fanefjord kirke den 29. juli 1857.

Ane nr.11: probandernes farmors mor Maren Henrichsdatter

Det var ikke den rene idyl, der herskede i det lille samfund, hvor Maren kom til verden i 1786. Hun blev født i Budsemarke by på Møn og døbt den 25. november i Magleby kirke. Præsten Herr Sandal var ny i sognet, en streng fader skulde det vise sig, men han var endnu ikke begyndt at rulle sig ud.

Der rådede en stærk følelse af bitterhed blandt bønderne, der følte sig narret ved salget af det mønske krongods i 1769, hvor de havde været højstbydende, men blev afvist som købere, fordi de ikke havde fået at vide at de skulde stille kaution for pengene.

Kun 2 af de 5 godsdistrikter blev købt af bønderne selv ved resolute velgøreres mellemkomst, men Magleby sogn kom for størsteparten i hænderne på en agent Ditlev Staal for godt 42000 rigsdaler, og til ham måtte nu de Magleby-bønder yde hoveri, en byrde de hidtil havde været fri for under Kronen.

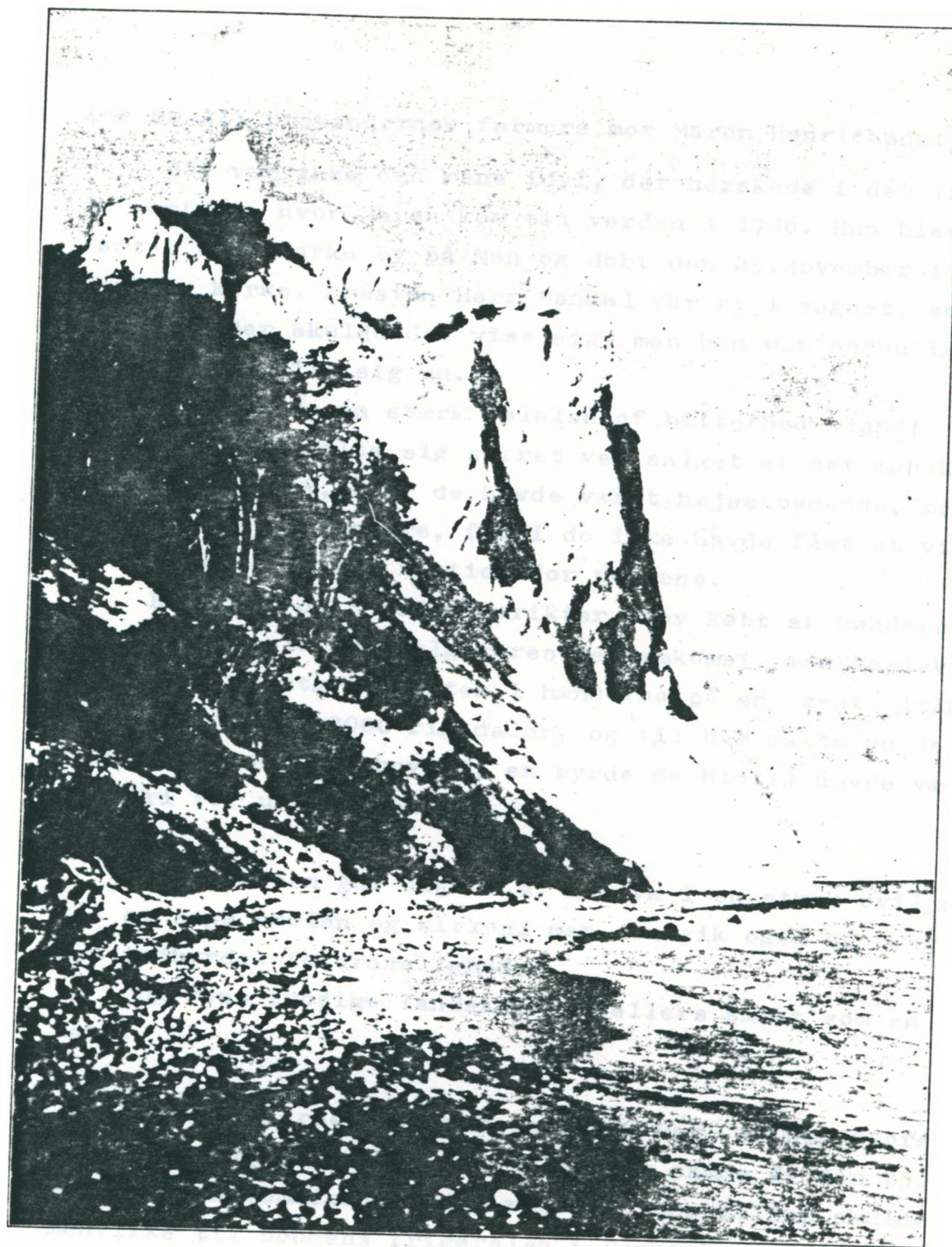
Bitterheden gav sig bl.a. udtryk i en stærk uvilje til at søge skolen og kirken, men den gik også ud over den indbyrdes fordragelighed.

Og Møns frodige landskab var ellers smukt som en have.

Hvad bønderne ikke vidste endnu var, at den Store Landbrugskommission var blevet nedsat samme år den 25. august, den kommission, der ved sin indstilling skulde medvirke til bondens frigørelse i Danmark.

Det kunde man ikke vide i Budsemarke, og Maren var foreløbig ligeglad.

Faddere ved hendes dåb var Kirstine Peders af Budsemarke, Kirstine Hemmings, Hans Jørgen af Mandemarke, Henrich Nielsen af Budsemarke, og Hans Jacob af Budsemarke, Jørgen Hansen i Aalebæk, Peder Jørgensen i Søemarke. Moderen, Kirsten Pedersdatter blev introduceret den 4. søndag i Advent.

Sommerspiret.

S. W. fot.

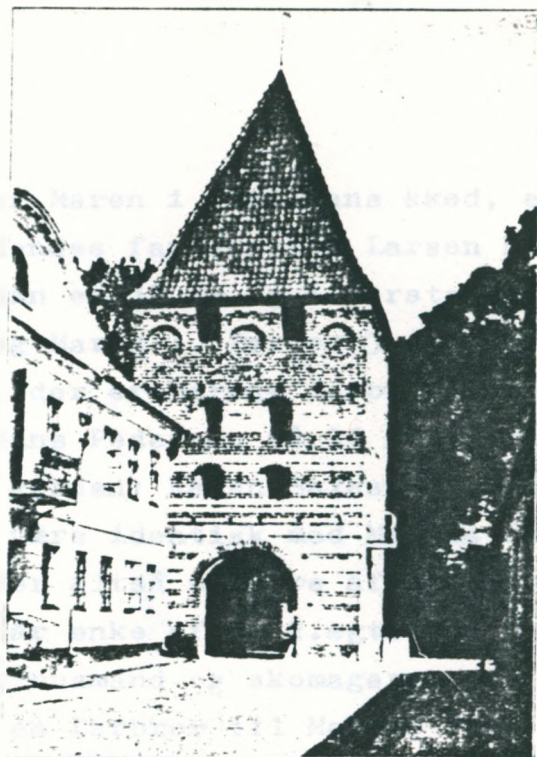
Første gang vi træffer Maren i familiens skød, er ved folketællingen 1787. Hendes far Henrich Larsen har gård nr.15 i Budsemarke, han er 35 år og i første ægteskab. Moderen er 25 år og Maren 1. Der er 3 tjenestefolk: Peder Larsen, 18 år, der er Marens farbror, Karen Nielsdatter på 20 og Hans Pedersen på 10 år. Desuden er der 3 indsiddere i gården: Karen Saxesdatter 64 år, enke og almisselem må være identisk med Marens farmor Karen Jørgensdatter, der altså må være af slægten Saxe, Karen Hansdatter 62 år enke efter 2.ægteskab og Christian Henrichsen 52 år husmand og skomager.

Måske var skomageren en farbror til Marens far, der var i hvert fald mange søskende i den generation.

Samme år døde Marens farmor, og det førte til en del ufred i familien. Det var også det år, pastor Sandal mistede tålmodigheden og fra prædikestolen erklærede, at der ikke vilde blive nogen konfirmation næste år i Magleby kirke, fordi ungdommen ikke havde søgt skolen flittigt nok. Det vakte et voldsomt røre i sognet, og det endte med, at præsten måtte rejse.

I gård nr.10 i Budsemarke boede Marens morfar og mormor, Peder Rasmussen og Else Maria Laursdatter. De havde også et par af deres børn boende, Jens på 20 år, der senere overtog fæstet, og Karen på 9. Der var kun 2 tjenestefolk, Jens Pedersen 18 år og Karen Rasmusdatter på 28, men her kunde børnene jo også give en hånd med i arbejdet.

Den 13.april 1789 blev Marens lillesøster Karen døbt. Hun blev båret af sin faster Maren Fridrich Holgers, og det var et tegn på, at familiefreden var genoprettet. Faddere var Anna Peders af Busene, Jørgen Hansen af Aalbæk, Peder Larsen af Stege, Hans Hansen af Magleby og Anna Sophie Peders af Søemark.

Mølleporten i Stege. Til Venstre Hagernes Gaard.

Man havde en ældgammel skik på Møn, når et barn første gang skulde med til købstaden Stege. Man fortalte, at alle børn, første gang de kørte igennem Mølleporten, skulde kysse en gammel kælling, som sad der.

Også Maren har siddet gysende på sin fars vogn i en blanding af rædsel og forventning om byens vidundere, den første gang hun fik lov til at komme med.

I 1791, da Maren var godt 5 år gammel, havde hun den sorg, at forældrene fik en dødfødt søn, der blev begravet Lillejuleaften, men i 1793 kom der en lillebror Lars, som fik lov til at leve, og igen i 1796 kom en dreng, der kom til at hedde Jørgen.

Mærkelig nok var moderens forældre ikke faddere ved nogen af disse børns dåb, og ingen af dem blev opkaldt, så på en eller anden måde må der have været en kurre på tråden. Marens mormor døde i 1798, der var skifte den 6.december, og hun blev begravet den 28.december. Der blev 12 rigsdaler i mødrene arv til Marens mor. Klintholm overgik det år til Scaveniusfamilien.

Maren er en stor pige på 15 år, da folketællingen fandt sted i 1801. Hendes far er 48 år, moderen 36, og Maren har nu 4 søskende: Karen på 13 år, Lars på 8 år, Jørgen på 6 og den lille efternøler Hans, der blev født 1799, 2 år. Der er en ugift tjenestekarl Hemming Jensen på 25år.

Budsemarke blev udskiftet 1803-04, så der har nok været en del parlamentering på tinge. Året efter i 1805 kom der en ny mand til byen, der overtog nabogården til Marens morfar, gård nr.9. Han kom fra den anden ende af landet, Møns land, fra Fanefjord sogn, og han havde der i sin opvækst næret mange frihedsideer. Han var en af de forreste i oprøret mod landeværnets overførelse til Sjælland, og han blev endda krumsluttet i 24 timer i Stege for sine ideer.

Maren var betaget. Mads Madsen hed han, og han fik fæstebrev på gården i 1807.

I 1812 blev Maren gift den 16.marts i Magleby kirke med sin Mads, dog først efter at præsten Herr Gad den 6.marts havde døbt deres fælles datter Marie Kirstine. Herr Gad var svigersøn af den tidligere godsejer.

Året efter fødte Maren endnu en pige, der fik navnet Bodil efter sin farmor, og nu gik livet sin stille gang i gården.

Mads passede gården og hoveriet, og Maren passede de indendørs sysler.

Foruden selve husgerningen, der dengang var betydeligt mere omfattende end nu, skulde Maren også tilberede hør, uld og blår, karte og spinde og måske endda selv væve: vadmel, blårlærred, olmerdug.

Man holdt gilder blandt kvinder, ligesom blandt mænd. Til et kartegilde samledes man gerne en 5-6 korer omkring en "lysekælling", der stod midt på gulvet, og så gik snakken og arbejdet med liv og lyst. Man sang også, og hvis det var et spindegilde, man var til, gjaldt det om at finde nogle kvikke melodier, der kunde sætte gang i rokkehjulene.

Præsten i Fanefjord sogn, Herr Paludan klager i sin Mønsbeskrivelse over Mønboernes ringe aftenflid, men det er især mændene, der efter hans mening driver tiden væk uden husflid.

Ungdommen i Magleby sogn tilbringer ifølge deres præst Herr Sandal både lørdag og søndag aften til ud på natten med spille- og kastegilder under skrig og støj.

Mønboerne levede godt. Jorden var god og klimaet ligeså, så de havde bedre tid og råd til at holde fri end de fleste andre bønder i Danmark. Der er grund til at tro, at Marens tilværelse har været god i disse år.

Vi har endnu en præsteskræbent fra den tid, der fortæller os om Mønboerne. Det er Herr Lütken i Stege, der i 1837 skriver:

"Uagtet kaffedrikningens Skadelighed i det menneskelige Legeme for visse Constitutioner maa anses for afgjort, saa er dog nok Kaffedrikkens

Skadelighed for de menneskelige Finanser endnu mere unægtelig. I Aaret 1821 blev der til Møens Land indført Kaffe for 4544 Rigsbankdaler og Sukker for 4333 Rigsbankdaler.

At Konernes Lyst til Kaffedrik kan vorde saare fordærvelig for Landboernes Finanser fremlyser ogsaa deraf, at Bonden i flere af Landets Egne kalder Kaffekjedlen med det saare betegnende Navn: Bankerut-kjedlen. Om de Bønderkoner end ere sjældne, der indsøber deres Kaffe 4 Gange om Dagen og dermed saa at sige straffer sig selv og Manden paa yderste Formue og faae et Udseende som den personificerede Hunger - saa ere dog de, der overdriver deres Kaffedrik og for at tilfredsstille denne Lyst bortødsle, hvad der paa nødvendigere, gavnlig og frugtbringende Maade burde anvendes, eller vel endog Manden uafvidende sælge Uld, Linned osv. for Spotpris, kun alt for mange."

Den gode præstemand nævner ikke, at mændene til gengæld drak brændevin i store mængder.

Det er muligt, at Mads har taget for let på sine forpligtelser. Han har måske spildt meget tid nede på Budsemarke strand i 1819, da man byggede en jagt dernede. I hvert fald kom der en fæster mere på gården i 1820, Hans Pedersen, og det kunde tydes, som om gården ikke var holdt, som den burde.

I 1822 føder Maren - tvillinger, en dreng og en pige, der bliver døbt Mads Jørgen og Sidse. Desværre havde man den gang den overtro, at når en kone fødte tvillinger, betød det, at hun havde været sin mand utro, så folkesnakken har nok haft travlt med Maren og Hans Pedersen, den nye fæster.

Det kan tænkes at være derfor, Mads Madsen op-siger sit fæste i 1823 og vender hjem med kone og børn til sit fødesogn Fanefjord, hvor hans far var død, og moderen sad enke.

Mærkeligt nok blev den ældste datter tilbage i Magleby hos sine morforældre i Budsemarkes gård nr. 15. Måske var hun allerede ude at tjene der. Hun kom i hvert fald ikke med til Fanefjord sogn, hvor Mads og Maren slog sig ned i Vindebæk, dvs. udenfor byen i skoven, altså tæt ved Madses klint.

Her købte Mads et hus, og her ernærede han sig som fisker resten af sine dage.

Maren har haft knap så store forhold, og hun har haft 2 spæde børn at passe uden den hjælp, som gammelt naboskab vilde have været. Hendes svigermor boede i Hårbølle by samme sogn, men hun døde den 23. maj 1824 i en alder af 75 år.

Marens sidste år ved vi ikke meget om. 1826 er blevet kaldt "det bette Aar". Der var tørke hele sommeren, og høsten druknede i vand, men fisk har der vel været nok af, selv om de ikke kan erstatte brød. I 1830 havde man isvinter, så Mads har måttet stå ude på isen og stange ål, hvis de skulde have noget at spise.

Der kom ikke flere børn.

Maren døde den 20. september 1831, ejendomsmand Mads Madsens hustru i skoven, Maren Henrichsdatter, 39 år gammel, og blev begravet den 25. september fra Fanefjord kirke.

Da var bondefrigørelsen en kendsgerning, og der var kommet et dybt klasseskel mellem gårdejeren og husmanden, så dybt som før mellem bonde og herremand.

Anø nr.12: probandernes morfars far Christen Jensen.

Det var næsten som Faraos drøm om de syv magre kører. Det var høsttid, og arbejdet i markerne var i fuldt sving, men der var uhyggelig langt mellem træerne, og sølle så de ud.

Nu var det 5 år i træk, der havde været misvækst i landet med et gennemsnitligt foldudbytte på 2. Det var ikke gode varsler for det lille drengebarn, der blev født hos skrædderen Jens Nielsen i Lauritz Lindholms hus i Nørresundby den 5. september 1771 og døbt den 15. i Sundby kirke, Christen efter sin morfar.

Han blev båret af sin faster Anne Marie, og der var 2 af hans farbrødre mellem fadderne, Christen og Joen. De øvrige var Niels Andersen Kold, Lars Pedersen, Poul Sørensen og Anders Graules hustru Mette Marie Pedersdatter.

Der var en storesøster Maren på 3 år i forvejen, og da Christen var 7, fik de en lillebror Joen, og 4½ år senere lillesøster Karen, der blev den sidste.

Skolen i Sundby lå mellem kirken og præstegården, den var på 6 bindinger, hvoraf de 2 sydligste var nye. Til skolehuset hørte en have, der lå syd og øst for dette, hvor degnen dyrkede kål og madurter.

Skolestuen havde 2 lange fyrreborde på pæle i lergulvet, der var belagt med teglgårdsfliser. Der var også 2 mindre borde og tilhørende bænke. Der var også en jernkakkellovn, som tilhørte degnen.

Skolen var pænt forsynet med materiale til undervisning: 1 stor bibel, 3 spørgsmålsbøger, 4 evangeliebøger, 8 katekismer, og 8 ABC-er skænket af pastor Schott, der ligeledes havde oprettet 2 legater: et på 500 rigsdaler til forbedring af lærernes løn og et på 400 rigsdaler til flittige og fattige skolebørns ophold og skolebøger.

Degnen hed i Christens tid Søren Mørch, og det indberettes om ham år 1800, da han er 71 år, at han er "efter sin Alder en god og duelig Skoleholder, saavel som Degn. Har Færdighed i at forklare Kristendommens Sandheder for sin Skoleungdom."

Christen Jensen har hørt godt efter og har lært både kristendommens sandheder og andet godt, for ved folketællingen 1787 er han blevet købmandsdreng hos Schack Georg Krogh i Aalegade 10 i Slangerup.

Købmand Krogh kom fra Aalborg, hvor Christen må være kommet i tjeneste hos ham og have vakt hans interesse ved dygtighed og flid.

Allerede tidligt begynder Christen at handle for sig selv, idet han optager lån mod obligation til Slangerup kirke. I Slangerup købstads justitsprotokol kan man følge hans transaktioner år for år til han mandag den 15. december 1800 køber Damgården i Slangerup for 2560 rigsdaler af købmand Peder Rugaard mod pant til sælgeren for 1300 rigsdaler, resten 1260 rdl betalte han kontant. Prisen svarede nøje til justitsprotokollens vurderinger, og der var således ikke tale om, at Peder Rugaard, der var hans kones onkel, i nogen måde havde favoriseret ham ved handelen, sådan som Poul Henrik Heegaard mener i sine forældres biografi i "Fra Frederiksborg Amt 1946".

Christen giftede sig.

"Anno 1799 d. 8. Februar bléve Ungkarl, Hrr Kiøbmand Christen Jensen og Velædle Jomfrue Anna Bartholine Rugaard begge af Slangerup, efter Kongelig Allernaadigst Vielse Brev af Dato 17 Januar dette Aar uden forudgaaende Tillysning af Prædikestolen ægtevi-ede udi Hr Peder Rugaards Gaard her i Byen."

Den første Rugaard var kommet til Frederikssund i 1714 og havde med en halv snes børn lagt grunden til en vældig efterslægt. Anna Bartholina stammede dog fra en brodersøn til denne første Rugaard, der var ankommet fra Grenå o. 1750.

Christen var altså med sit ægteskab kommet i familie med det halve Nordsjælland.

I 1749 indkom der en klage til kongen, at de sjællandske købmænd ikke kunde klare sig, siden manufakturernes og fabrikkerne i København er blevet oprettet, idet klæde, silke og uldne stoffer, ja alt alenkram, sukker, grøn sæbe, svovl, brissel, hø og korn, leer, knive, karter, stål, jern i plader, kønrøg m.v. altsammen er blevet varer, man har måttet købe i København, hvor de ikke kunde få kredit. De måtte betale varerne lige så dyrt, som bonden, der skulde købe dem i provinsbyen. Da de fra gammel tid også har måttet købe vin, fransk brændevin, salt og specerier, tjære, hør og hamp i hovedstaden, var der ikke meget tilbage, der kunde give købmanden i provinsen en rimelig fortjeneste. I Slangerup fik man kun træ og sild fra søsiden, og det var til størst fordel for Frederikssund. Tilmed kunde bønderne i 1700-årenes dårlige klima ikke oparbejde noget kornoverskud, så kornhandelen gik næsten i stå. I 1786 døde Slangerups eneste købmand.

Sådan var den dystre baggrund for Christen Jensens optræden på scenen.

Det var den afdøde købmands svigersøn Schack Georg Krog, der overtog forretningen og oplærte Christen Jensen så godt, at han blev byens rigeste mand.

Lad os engang se, hvordan det kunde gå til på den baggrund.

De gamle købmandsgårde lå gerne ved købstædernes torve eller langs hovedgaderne. De dækkede over betydelige arealer, spændte tværs igennem en husblok fra hovedgaden til baggaden, somme tider fortsatte den på den anden side af baggaden ind i den næste blok, eller den havde en lige så stor søstergård på den anden side af strøget.

Da Christen Jensen købte Damgården i Kongensgade nr.20, havde han allerede en mindre gård nr.89 på hovedtorvet. I 1802 købte han 4 tønder land kaldet Rakkerengen i Kratvængen, i 1803 erhvervede han huset nr.43 i Vognmagergade og en halv tønde land på Åsen.

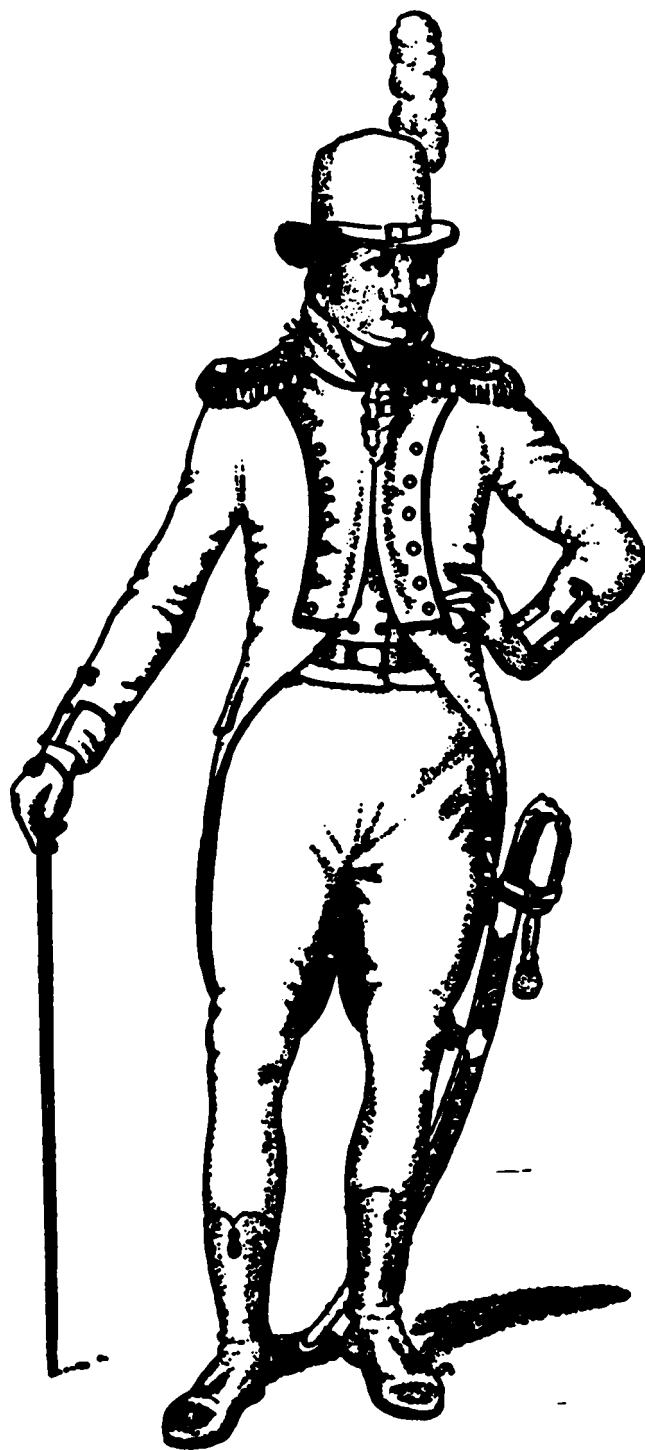
Sammen med sin kones morbror Gottlieb Fritz købte han samme år af sin kones farbror Peder Rugaard en gård på Hestetorvet nr.88, og endelig købte han i 1805 et stykke jord kaldet Lundebakken.

Det var ellers strenge tider. Den 6.februar 1798 kl.6 en halv slet om aftenen opkom der ild i den svenske postførers gård i Slangstrup, og den greb så heftigt om sig, at alle kreaturer i gården indebrændte, og inden postens afgang samme aften lå allerede 4 steder i aske, og ilden brændte endnu.

Her har alle byens indbyggere været kaldt ud til assistance.

I 1799 udbrød der i København en række betydelige fallitter, som skulde være forårsaget af sukkerprisens pludselige fald.

Den 15.september 1800 fødte Anna Bartholine ham en søn, der ved hjemmedåb samme dag fik navnet Jens Rasmus efter sin farfar og sin morfar. I kirken den 30. oktober samme år blev han båret af sin mormor Rasmus Rugaards enke, Madm.Kirstine Jørgensdatter Fritz af Frederichssund. Faddere var: Herr Kasserer Johannes Smit, Herr Peder Rugaard af Slangstrup, Herr Mads Hermansen af Roskilde Kroe, Herr Garver Susa og Jomfrue

**Slangerup Borgervæbnings
Kaptajnsuniform.**

Thomine Hagedorn af Frederichssund, som var moderens halvsøster. Madam gjorde sin kirkegang samme dag, og præsten førte hende på plads i kirken.

Den 9. januar 1801 opkom i mørkningen ildebrand hos brændevinsbrænder Niels Christensen i Slangerup, som lagde 3 steder øde. 12 får og nogle fjerkræ samt alt beboernes korn, hø og foder, vogne, avlsredskaber osv. Igen har alle borgerne været ude med sprøjten.

Det var ved denne tid, det for alvor trak sammen til krig med Englænderne, og den 11. marts blev der i alle landets aviser offentliggjort en resolution om oprettelse af borgervæbninger i alle landets købstæder. Slangerup fik tildelt 20 geværer fra Tøjhuset i København, og der blev approberet følgende uniform for byens borgervæbning, dateret den 26. april 1803 af stiftsamten: rund sort hat med grøn fjer, mørkegrøn kjole med lysegrøn fløjlskrave, lysegrønne rabatter og lysegrønne opslag, grå vest og grå pantalon, dertil sorte ridestøvler. Kaptajnen bærer 2 guld epauletter, de andre officerer kun en.

Christen Jensen var løjtnant fra begyndelsen til 1805, hvor han efterfulgte Johannes Smith som kaptajn, en rang han besad til 1809, da byen blev nedlagt som købstad, og borgervæbningen derfor opløstes.

Der er ingen tvivl om, at slaget på Rheden i 1801 har kunnet høres i Slangerup, men Englænderne gjorde ikke landgang, og kun, hvis man havde ærinde ud til en af kysterne, kunde man være heldig at se en "Man-of-War" passere. Der er dog ingen tvivl om heller, at man fra Slangerup som fra alle andre byer og landsbyer har måttet levere fødevarer til København i forbindelse med mobiliseringen, så der har været en livlig trafik på landevejene i ugerne op til april.

Folketællingen 1801 giver os et øjebliksbillede af

Christen Jensens liv og tilværelse i denne periode, og vi kan samtidig kaste et blik på hans omgivelser.

Vi finder ham selv på Hovedtorvet 70 i Slangerup, købmand Christen Jensen 30 år og gift i første ægteskab, Ane Bartoline Rugaard hans kone 21 år og så første ægteskab, deres søn Jens Rasmus 1 år, konens bror Anders Rugaard 14 år, en tjenestekarl Poul Justesen på 30 år gift, en tjenestedreng Jacob Nielsen 14 år, 2 tjenestepiger Karen Pedersdatter 17 år og Gunild Mortensen 23 år.

Hans læremester Schach Georg Krog bor i Store Kongensgade 14 med kone Ide Lund Hansen og 3 børn. Han holder 6 tjenestefolk og har en skibspræst Henrich Conrad Jørgensen logerende.

I Frederikssund bor hans svigermor Kirstine Rugaard 52 år, 2 gange enke i Strandgaden 26 med datteren Anne Regina på 11 år og en tjenestepige på 18 år. Hun opholder sig af husnæring.

Hjemme i Nørresundby lever begge hans forældre endnu og har deres yngste datter Karen boende hjemme.

Det næste barn, Lars Anders blev født den 15.maj 1802, og den første pige Dorothea Kirstine blev født den 7.september 1803.

Becktrup skriver, at det på den tid ikke er til at få en daglejer mellem Roskilde og Slangerup for penge, så dengang har der ikke været arbejdsløshed i egnen.

I 1804 handler Christen Jensen igen. Han køber ca 200 tdr.land jord i Brobeksvangen og Raskevangen.

I 1805 brændte en del huse og gårde i Frederikssund natten mellem den 4. og 5.august. Bl.a. brændte Christens svigerforældres hus ned til grunden.

Samme år fik de endnu en søn den 21.november, som fik navnet Niels Peter.

Af justitsprotokollen fremgår det også, at tilflytteren, jyden Christen Jensen i disse år er et ofte benyttet vitterlighedsvidne, og at han var meget nøjeregnende også i småsager. Gradvis byggede han sin formue op og konsoliderede sig.

Når han kunde klare sig som købmand, hvor alle de andre måtte give op, må det sikkert skyldes hans beskedne oprindelse. Han har nok selv været nøjsom i sine fordringer, har selv taget en hånd med, hvor de andre fæstede en ekstra karl.

I 1806 køber Christen Jensen huset nr. 42 i Slangerup og året efter 2 tønder land i Brobeksvangen, og 10½ tønder land i Hørupsvang.

Så kom Englænderne igen i 1807. Det sjællandske Landeværns mandskab var sammen med den udskrevne regulære militi kaldt til København til byens forsvar, heste og vogne var blevet udskrevet til transport af fødevarer til byens forsyning og til jordarbejde ved befæstningens udbedring. Man belavede sig på en belejring. En kolonne på 250 bændervogne med krudt fra Frederiksværk kørte gennem Slangerup til hovedstaden. En anden kolonne, der havde taget vejen over Farum, måtte vende om og trække til Helsingør, da Englænderne gik i land ved Vedbæk.

Kort efter dukkede de første patruljer op på egnen, og også Slangerup fik snart besøg. Fra kirketårnet havde man set dem i flere dage, og kvinder og børn søgte tilflugt i skovene om dagen.

Den første patrulje kom til Slangerup ved smedens barsel ugen efter landgangen. Det var en Hannoveransk vagtmester og 2 eskadromsmede.

Sager af værdi havde man gravet ned på hemmelige steder, mange havde mærket deres kreaturer og sluppet dem løs i skoven. Man gik i angst og baven, men smedens barsel fik alligevel folk til at glemme krigens uhygge.

Et nyt kjolemønster betød nu mere end noget andet, og al opmærksomhed samlede sig om ærmernes snit i den nye silkekjole, og da så englænderne kom, havde man næsten ikke tid til at bemærke dem. Man var jo til gilde.

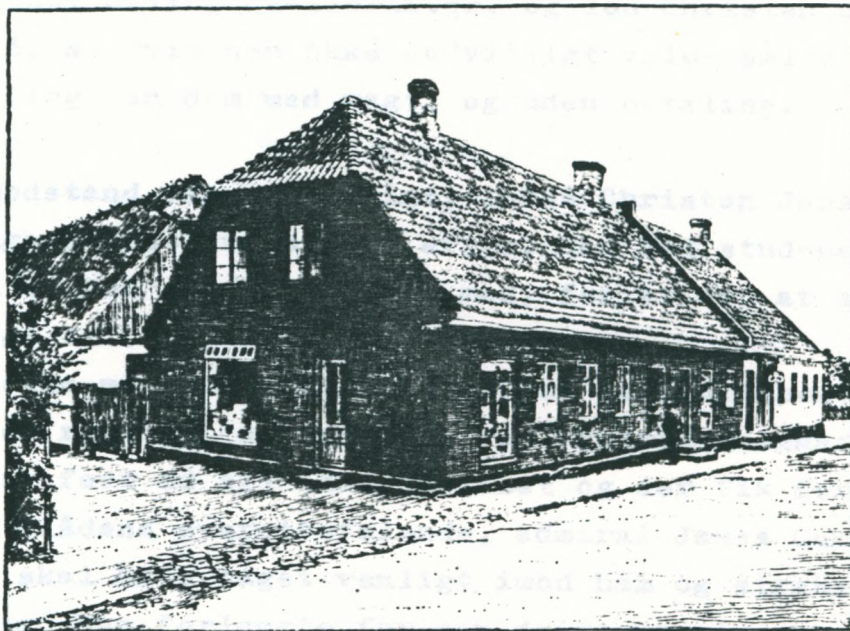
Deres ærinde var at furagere. De skulde i første række skaffe fersk kød til den engelske flådes mandskab, og nu krævede de, at Christen Jensen skulde udlevere, de dyr, han havde stående på sin fedestald.

Han nægtede selvfølgelig, idet han gjorde gældende, at han, som forholdene var, ikke kunde handle med landets fjender. Med dette svar lod vagtmesteren sig nøje i første omgang, men dagen efter vendte han tilbage med en hel deling kavalerister, og lod Christen Jensen forstå, at hvis han ikke godvilligt vilde sælge sine stude, tog han dem med magt, og uden betaling.

Da modstand var utænkeligt, indså Christen Jensen, at han ligeså godt kunde give efter. Han lod studene drive til Vedbæk og fulgte selv med, for at se, at alt gik rigtigt til.

Christen må have været lidt af en personlighed, hvis det er rigtigt, at han, som Poul Henrik Heegaard siger, blev ført ud til admiralskibet og der fik foretræde for flådens øverstbefalende, admiral James Gambier, som skal have taget venligt imod ham og straks spurgt, hvad han forlangte for den drift kreaturer, han havde ført med sig.

Om det nu er sandt, at Christen Jensen kendte noget til kødpriserne i England, eller han bare forlangte en solid overpris, vil det vist være umuligt at afgøre. Men en overpris i forhold til det danske prisniveau skal han jo nok have forlangt, ellers havde han været en dårlig købmand, og admiralen, der måtte være forberedt på høje priser, hvorhen han så end var kommet med en besætning på over 15000 mand, der endda måtte konkurrere med hærens in@danturtjeneste, betalte da også uden videre

Hus paa Hjørnet af Kongensgade og Østræde opført efter Branden 1798.
Ebbe Jensens gamle Købmandsgaard.

hele den forlangte pris - i møntet guld. Christen må selv have været ophavsmand til fortællingen om, at han så blev budt på vin, og at han førte en længere samtale med admiralen.

Jeg gad vide, hvilket sprog den samtale har været ført på, men måske har Christen i sit fag lært noget tysk, og da tysk var hofsprog i England, har admiralen nok kunnet nogle brokker af det også.

I alle tilfælde sluttede samtalen med en aftale om, at Christen Jensen, så længe flåden lå i Sundet, skulde være dennes faste kødleverandør.

Man vil jo helst tro, at han har haft visse anfægtelser, men da admiralen havde gjort ham det klart, at flåden i alle tilfælde skulde bruge fersk kød, og at han i nødsfald måtte gribe til plyndring, var sagen afgjort, og aftalen blev truffet.

Nu lod Gambier udfærdige de nødvendige lejdebreve til Christen Jensen og hans folk, for at de kunde berejse landet uanfægtet af englænderne til søs og på landjorden, og i tiden indtil den 19.oktober, hvor våbenstilstanden udløb, og englænderne rejste med vores flåde, berejste Christen og hans folk Sjælland, Lolland-Falster og Møn for at opkøbe alt det fedekvæg, der var at få.

Selv om det var en god forretning, og selv om betalingen var hård valuta, øgte banco, det ædle metal, der var så sjældent i Danmark, og selv om det var en påtvunget opgave, så må det alligevel have været ekstra slemt for Christen at iagttage Københavns bombardement, som fra Slangerup sås tydeligt i natterne omkring 4. og 5.september som lysende buer og linier på efterårsnattehimmelen. Han havde imidlertid ikke noget valg. I hele besættelsestiden havde Slangerup indkvarteret af Hannoveranere.

En komite, der havde påtaget sig et lignende hverv for den engelske hær, som Christen Jensen for flåden, blev i 1808 anklaget på ære, liv og gods, men pure fri-fundet. Christen Jensen synes ikke at have været anklaget på noget tidspunkt, men han skal ved disse transaktioner have tjent adskillige tusinde daler i engelsk guldmønt, der var tidens allerbedste valuta.

I virkeligheden havde de engelske indkøb i Danmark en særdeles gunstig indflydelse på den danske valutano-tering. Inflationen, der skulde føre til statsbankerotten i 1813, var allerede i fuld galop, men ikke alene magtede det engelske guld at sagtne inflationens fart, men kursen på den danske kurantdaler steg endda 4 points, som man kan læse i Marcus Rubins bog, "1807-14".

Men tabet af flåden og konfiskationen af alt dansk egetømmer, de kunde lægge hånden på, satte Danmark i en situation, som kun kan sammenlignes med Middelalderen i økonomisk henseende.

I 1809 blev så Slangerup, som før nævnt, frataget sine købstadsrettigheder og befriet for sine købstadsforpligtelser. Det var i virkeligheden borgerne selv, som havde bedt om det, som man kan læse i Arne Sundbos bog om Frederikssund og Købstaden Slangerup.

De engang udstedte Købmandsbevillinger skulde dog løbe i indehaverens og hans eventuelle enkes tid. Det betød imidlertid, at borgerskabets børn måtte komme til at søge deres udkomme andre steder end i deres barndoms by, og resultatet blev da også, at slægterne spredtes for alle vinde, som vi allerede har set, men endnu var mange af børnene små, ja flere skulde fødes, men epoken gik ubønhørligt mod sin afslutning.

Madam Jensen måtte sprætte guldepåletterne af Christens jakke. Borgervæbningen var ikke mere.

Ved sine mange rejser og ved sine heldige transaktioner fik Christen Jensen en hel del forbindelser, og

Finansmanden Laurits Nicolai Hvidt, der var manden bag reorganiseringen af Danmarks økonomi i 1813.

L. N. Hvidt

ved den tid, da Statsbankerotten stod for døren, var han så nær den lille inderkreds, som vidste besked, at han i tide fik bragt sig i salveten.

Efter sigende skal Christen nogle måneder før reduktionen af kursen på kurantbankens sedler den 5. januar 1813 blev iværksat, have været i selskab med en højtstående embedsmand, som skal have udtalt de ord, som siden er bevaret i familien som et ordsprog til den dag idag: "Der er et gammelt ordsprog, Jensen, der siger - den der betaler sin gæld, forøger sit bo -."

Denne halvkvædede vise var det, der reddede Christen Jensens formue, hvor så mange andres gik sig en tur.

Det er en kendt sag, at så længe man er i en inflationstid, vil man trække afdragstiden på sine lån ud, så længe som muligt. Det var derfor let for Christen Jensen at få lov til at betale al sin gæld ud til dagskurs, da kreditorerne kun kunde vente en yderligere forringelse ved at vente.

Nu kom valutareformen, og gamle tilgodehavener blev lovmæssigt fra 2 til 6 gange så meget værd, alt efter alder, som deres pålydende. Ikke sært, at der i befolkningen herskede stor forbitrelse over at nogle havde haft lejlighed til at udnytte deres forudviden om reformen. Christen Jensen synes ikke at have lidt nogen overløst i den anledning.

Hvis jeg skulde vove at gætte, hvem der kan have givet Christen Jensen det værdifulde tip, så er det for mig påfaldende, at en af Christens døtre, som vi senere skal se, blev gift med en Hvidt.

Den mand, der stod for valutareformen, finansmanden og ministeren Laurits Nicolai Hvidt, er den eneste, man kan tænke på, da sagen jo i fantastisk grad var holdt hemmelig, men hvis der allerede på den tid, var tilløb til familiære forbindelser, kan lækagen være opstået derigennem.

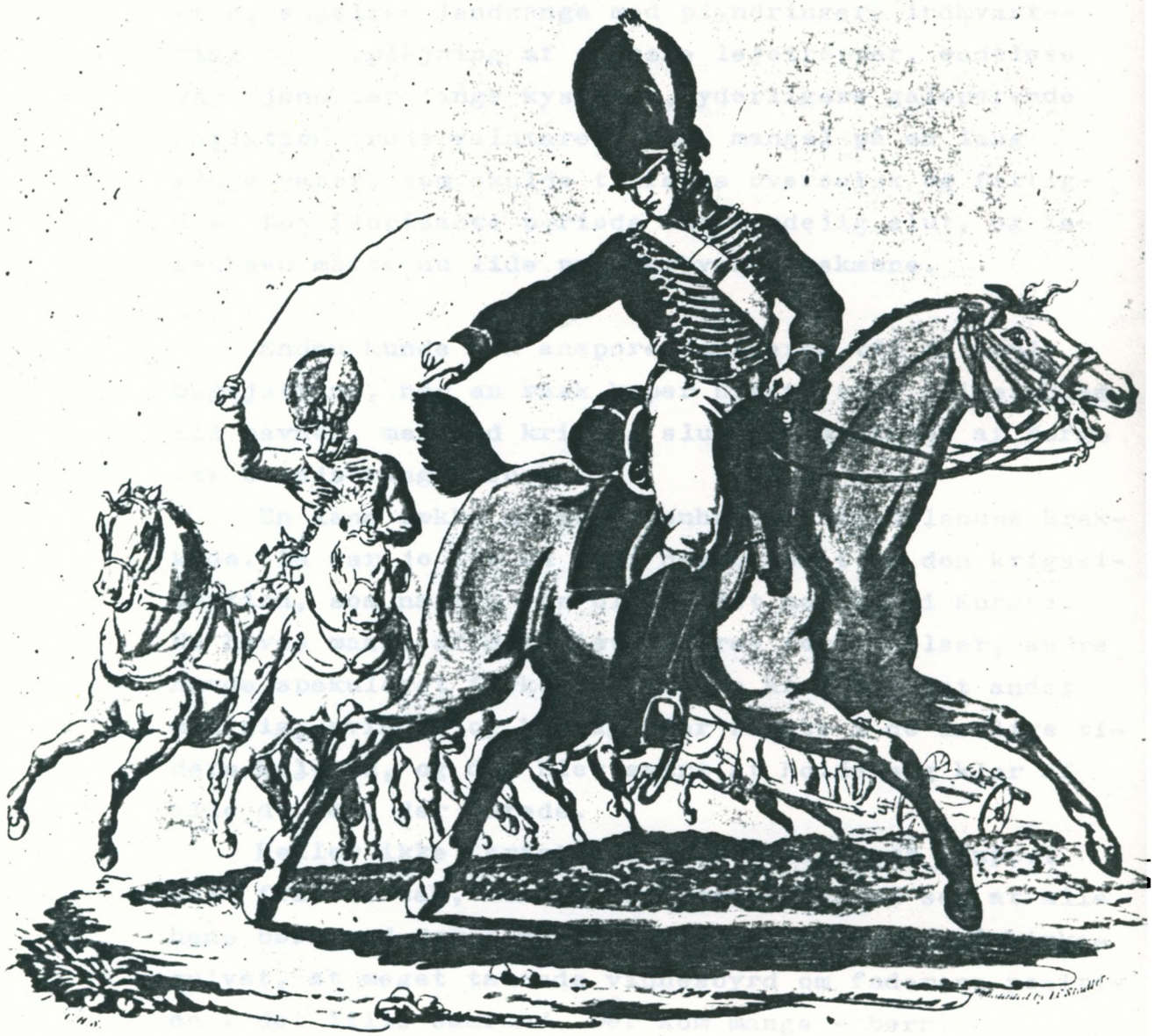
Tiden 1807 - 14 var en svær tid for landet med krig, engelske landgange med plyndringer, indkvartering og forplejning af spanske lejetropper, endeløse vagttjenester langs kysterne, yderligere galoperende inflation trods valutareformen, mangel på en lang række varer, som skulde tilføres oversøisk og fattigdom. Den florisante periode var sandelig slut, og København måtte nu lide provinsbyernes skæbne.

Endnu kunde man anspore danskerne til en smule begejstring, når en rask kaper bragte sine priser hjem til havnen, men med krigens slutning og tabet af Norge var begejstringen forbi.

En lang række store københavnske handelshuse krakkede. De var jo for en stor del baseret på den krigssituation, som næsten var blevet det normale i Europa. Nu havde mange af dem mistet deres forbindelser, andre havde spekuleret forkert. Det ene krak tog det andet med sig, svindel og bedragerier fulgte i de urolige tiders kølvand, og det blev svært at holde sig klar af alle de rev, der lurede.

Heller ikke Christen Jensen er sikkert sluppet helt fri for tab, men af kirkebogen kan vi se, at alle hans børn ved deres konfirmation stod øverst på kirkegulvet, et meget talende vidnesbyrd om faderens position i det lille samfund. Der kom mange - børn.

- I efteråret 1807 var det en datter, Sophie Marie, 2 år efter en dødfødt pige, og en tvilling, der levede og fik navnet Sophie Hedvig. I sommeren 1811 endnu en datter Karen Sophie og 14 måneder senere datteren Trine Elisabeth. Det var dog ikke slut med drenge. I april 1814 kom Carl Georg og i september 1815 John Vilhelm, hvis første navn John eller Joen var ført i slægten i mange generationer i Nørresundby. I 1817 kom Regine Caroline, der kun blev nogle få måneder gammel.

Bereden engelsk artillerist.

Endnu efter, at de ældste var begyndt at gå til præsten og blive konfirmeret, kom der nye små. I 1818 Søren Christian Gottlieb, der døde ganske spød. Året efter i august Regine Caroline, den anden af det navn, og i december 1821 Harald Edvard Gottlieb.

I al den tid blev Christen ved med at købe fast ejendom. I 1808 købte han en grund i Timianstræde 59, i 1809 var det 3 tdr.land og i 1815 af kirken 18½ tdr. land. I 1818 købte han den såkaldte Præstegård på hjørnet af Torvet af pastor professor Larsen.

I 1820 skete der det egendommelige, at Billeslægten solgte ud af sit gods. Kan der mon være tale om en tvangsauktion, som greven selv har provokeret frem, for om muligt at kunne købe godset tilbage for billigt køb. Den slags affærer var der på den tid mange af. Vi ved kun, at Christen Jensen i 1820 tilbyder at købe herregården Orebjærg i Krogstrup sogn i Horns herred for 100000 rigsdaler sølv i kontanter, men af en eller anden grund afstår fra at overtage gården, som forbliver i Billernes besiddelse. Poul Henrik Heegaard siger, at det var Christens kone, der rådede ham fra det, men alt tyder på, at han har været stråmand i en af de skinauktioner, der skulde narre statskassen.

I 1824 købte han et vænge ved Hestetorvet, som han giver 90 rigsdaler for. Det har sikkert været en såkaldt arrondering af godset.

Nu sad han trods sin beskedne oprindelse med to bare næver som en velhavende mand i et Danmark, der var bragt helt tilbage til Middelalderen i økonomisk henseende, med en vældig børneflokk og med de allerbedste betingelser for en rolig og lykkelig alderdom.

Natten mellem den 21. og den 22.januar 1826 døde hans kone, kun 46 år gammel. Efter 27 års lykkeligt ægteskab, hvor hun skænkede han 15 børn, hvoraf de 12 leve efter hende og sørgede over hende.

I 1820 skriver fabriksdirektør Rawert og professor Olufsen om tidens købmand i provinsen:

"På meget få undtagelser nær søges forgæves i provinserne efter en købmand i ordets vigtigste forstand... den danske provinskøbmand er efter reglen tillige kromand, hans dagligstue er kontor, børs, og skænkestue på en gang, brændevinsflasken er mægler, og den jævner alle vanskeligheder sædvanligvis på bondens bekostning. De fleste ere løbne ind i standen uden opdragelse, uden kundskaber, uden kapital, uden tvingeste handelskonnektioner, højst med et lybsk handelsvenskab."

Christen Jensen havde dog også eget bryggeri og brændevinsbrænderi, men lad os se på hans købmansgård, der efterhånden er blevet et stort kompleks, der rakte fra Hovedtorvet til Hestetorvet. Grunden i Timianstrædet havde han ladet bebygge med en smedie.

Udadtil så den ikke meget imponerende ud. Såvidt vi ved, var alle gårde og huse i Slangstrup kun på en etage på Christen Jensens tid. Der kan have været en mere bymæssig bebyggelse tidligere, men de mange ildebrande og den fortsatte tilbagegang i byen havde i hvert fald effektivt fjernet alt af den art.

Det er ikke sikkert, at der var tegltag på alle hans huse, men ud til torvene har der i hvert fald været, så kan det godt være, at bagsiden af huset har haft stråtag. De fleste af bygningerne var også af bindingsværk.

I ølkældrene lå øltræerne på rad og række og stablet ovenpå hinanden på de aflange gærhove. Det åndede og levede inde i tønderne. Det boblede stille op gennem spunshullerne og sivede sagte ned af øltrærnes sider ned i hovene.

I Hestestaldene summede fluerne livligt rundt i en sødlig lugt af ajle og duften af de blanke hestekroppe. Hestemulerne søgte tilbunds i truget efter havren, og

ind imellem prustede de gennem næseborene, så den kedelige hakkelse fløj til siderne. Halerne gik med skarpe svirp efter fluerne. Engang imellem løftede en hale sig og der kom en frisk bunke hestepærer i grebningen, - som fluerne straks styrtede sig over.

I brænderiets fedestald stod de brede bøvede stude og labede i sig af den varme bærme. Ude i gården hang hensene omkring på trinene af en stige eller på en åben halvdør. Duerne lå fladt ned på det fladeste af tagene og gassede sig.

Brædestablerne på tømmerpladsen stod og svedte harpiks - og duftede sødt af mange salige svenske somre.

Den vigtigste kilde til Christen Jensens historie er hans dattersøn, navigationslærer Bøul Henrik Heegaards efterladte manuskript: "Mine Forældres Biografi", der i forkortet form har været optrykt i årbogen "Fra Frederiksborg Amt, 1946" under titlen "Købmand Andreas Heegaard i Slangørup".

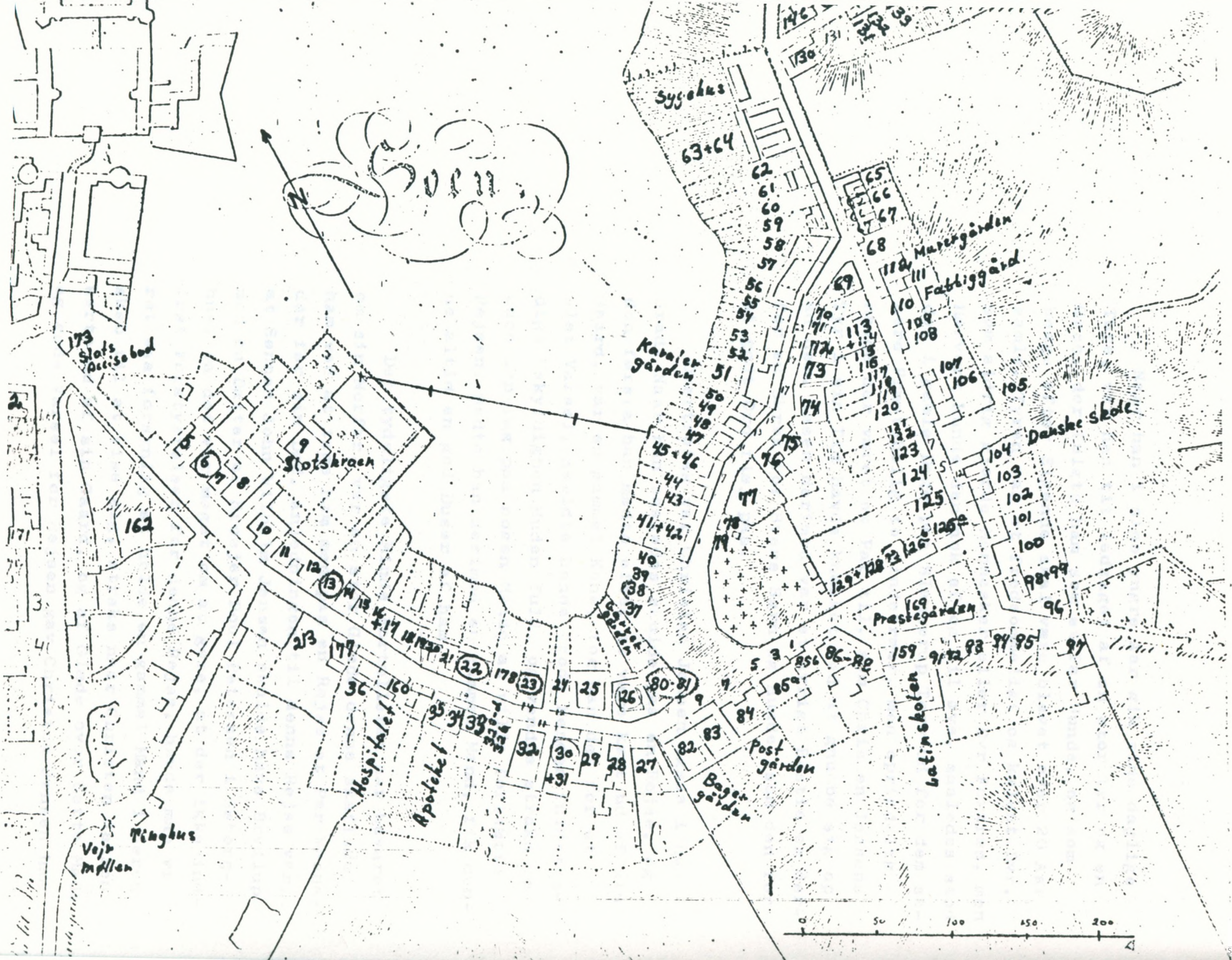
Selv om jeg har kunnet påvise en del fejl og misforståelser i hans værk, står vi dog i stor gæld til ham for de mange oplysninger han har givet. P.H.H. var kun 6 år gammel, da Christen døde, men han er det eneste sejnvidne, der har efterladt sig skriftlige vidnesbyrd om denne, og her følger hans beretning:

"Jeg mindes ham som en middelhøj, kraftigt bygget, men af Alderdommen noget krumbøjet Mand med helt skaldet Isse og en stor kroget Næse. Han holdt meget af sine Børnebørn, og naar vi besøgte ham, skulde vi altid banke haardt paa hans Dør og raabe: - Luk op for den lille Pilot. - så vidste han, hvem vi var. Naar vi saa kom ind til ham, aabnede han et gammelt, stort Chartol, i hvis Skuffer han havde Oplag af Æbler, Nødder og andre Rariteter i Beredskab til os. Iøvrigt var Christen Jensen ikke saa lidt af en Original.

Naar han i sine yngre Aar gik sine daglige Ture, var han tit ledsaget af en stor Tyr og en Gase, der fulgte ham som et Par Hunde, og som begge efter Sigende skal være blevet over 20 Aar gamle. Tyren var et fredsommeligt og kælent Dyr, som aldrig gjorde Mennesker eller Dyr Fortræd, men Hærværk kunde den nok af og til øve, saaledes stod der i gamle Dage paa Slangørup Torv ud for den senere Præstebolig to Lindetræer, men oprindelig havde der været et Par til, som Christen Jensens Tyr i sin Tid havde knækket ved at gnubbe sig op ad dem. Gasen derimod var et arrigt Bestie og derfor en Skræk for Byens Børn og Hunde, som den for et godt Ord fløj paa.

Overtroisk var Christen Jensen ogsaa i høj Grad. Naar han saaledes skulde paa en Rejse, og den første, han mødte efter at være kørt ud af sin Gaard, var en gammel Kone, tog han det for et slet Varsel, skældte hende trods hendes fuldstændige Uskyldighed Huden fuld, og vendte straks om uden den Dag paa nogen Maade at ville fortsætte Rejsen. Mødte han derimod en gammel Mand, fik denne altid en god Duser af ham.

Det tydeligste Minde Fortælleren har bevaret om sin Morfar, var en stor Glæde denne skaffede ham ved at tage ham med paa en Rejse et Par Maaneder før sin Død. Anledningen til denne Rejse var, at Sønnen John Wilhelm Jensen skulde have Bryllup med en Datter af Kroejer Poul Petersen i Søborg-hus. Da det var meget om at gøre, at der ikke indtraf Forstyrrelser for denne Rejse, havde man været saa forsynlig at holde en gammel Mand i Beredskab til at vise sig, straks naar Christen Jensen kørte ud af sin Gaard, og af Glæde over dette Møde og gode Varsel for Rejsen gav Christen Jensen ham

en Rigsbankdaler,

I Aarenes Løb fik han ikke saa faa Sorger, og selv om han til sin Død vedblev at være en meget velhavende Mand, gik det dog i hans senere Aar en hel Del tilbage for ham."

Vi har ovenfor berørt nogen af årsagerne til den formentlige tilbagegang. Det hang nok også sammen med, at udviklingen nu gik Slangørup forbi. Grunde og ejendomme, han havde investeret i, faldt i værdi, og selv om det var en udbredt tendens, var det særlig slemt i Slangørup.

Denne udvikling har Christen Jensen godt været klar over. I 1826 købte han om efteråret Helsingørgade nr. 72 - 73 i Hillerød af brødevinsbrønder Smidt, og året efter Kavallergården i Hillerød, også i Helsingørgaden, men ud til søen og med fri udsigt til slottet. Sælgeren var en madam Borch.

Beliggenheden af disse Hillerødgårde kan ses på omstående kort. Han har selvfølgelig godt set, at Hillerød vilde tage teten i fremtiden, men han flyttede ikke selv derop.

Datteren Dorothea blev gift i 1823 allerede med en nevø af nationalbankdirektør L.N.Hvidt, mølleren i Strø Verner Christian Hvidt. Sophie Hedevig giftede sig 1829 med sin fætter, købmand Anders Lauritz Rugaard, Karen Sophie i 1830 med købmand Heinrich Lüders, der dermed fik chefens datter. I 1833 blev Trine Elisabeth gift med købmand Andreas Heegård.

Sønnernes ægteskaber har jeg ikke kunnet finde, og i det hele taget er det meget svært at følge dem, når de hedder Jensen, men vi finder vel ud af det engang.

I 1831 købte Christen den såkaldte Præstelade i Slangørup og i 1836 et hus med lod på Aasen. Han har og-

så købt en gård i Hærup, uden at jeg kan sige hvornår, det er sket.

Som en af byens spidser kunde Christen Jensen jo ikke undgå tillidshverv, og vi ser da også, at han har været kirkeværge i en årrække.

Kirken havde naturligvis som alt andet i den lille forhenværende købstad lidt under det stigende forfald. Den var alt for stor at holde ved lige af den fattige befolkning. I 1813 var taget blevet omlægtet og nytækket, og man var begyndt at reparere murene. Året efter blev der indkøbt 15000 mursten og 4000 teglsten, men der var ingen til at betale dem, og der blev gjort udlæg i præstens tiende.

I 1815 kom en ny præst til byen ved navn J.H.Larsen, og han klagede over, at kirken "var indvendig saa rædsomt bestøvet og besudlet, at ingen med gode Klæder kunne sætte sig i nogen Stol... paa hver Side af Alteret var opdyngtet tvende Stabler Mursten. I Stolene var Levninger af gamle Reparationer ældre end 100 Aar."

Disse reparationer, som stadsbygmester J.A.Meyer havde ansvar for, fik en hård dom af Christen Jensen som nu blev kirkeværge, og allerede i 1818 måtte man igang igen. Det meste blev lavet om, og en mistænkelig murbue over korsdøren blev ommuret, men i 1827 blæste den nyistandsatte sætgvæl ned og knuste hvælvingen og andet i langhusets vestende.

I 1835 var våbenhustaget og indgangspartiet sunket så portalen truede med at styrte ned. Det var et endeløst job for Christen Jensen.

Det var ikke kun hans kone, der døde fra ham. 1826 døde også datteren Sophie Marie kun 18½ år gammel.

I 1829 døde hans læreresters søn ~~Christen~~ Christen Krog kun 46 år gammel, og året efter døde både hans svigermor Kirstine Rugaard 83 år og hans svoger Anders Rugaard 43 år gammel. En anden svoger Thomas Rugaard blev 51 år og døde 1833.

Folketællingen i 1834 viser, hvordan det er tyndet ud i familien, mens til gengæld antallet af tjenestefolk er vokset stærkt.

Christen Jensen er nu 63 år, enkemand og købmand. Han har børnene John Vilhelm og Regine Caroline hjemme. Så er der en ugift husjomfru Amalie Larsen på 29 år, en ligeledes ugift handelslærling Andreas Kinch på 19 år. De 11 tjenestefolk er: Lovise Hansdatter ugift 22, Maren Holmberg ugift 24, Lars Gad enkemand 57, Peder Andersen ugift 30, Peder Bendtsen ugift 34, Matthias Hansen ugift 65, Peder Hansen enkemand 69, Søren Andersen ugift 27, Christen Ambjørn ugift 26, Anders Pedersen ugift 26 og Niels Christaan ugift 15 år.

"Arbejderne i de gamle Købmandsgaarde var næppe at beklage - set paa Baggrund af Datidens Forhold. Deres Verden var uendelig snæver, men det gav dem den taalsomme Ro i Sindet, man traf hos Fortidens Almue. De spekulerede ikke over Forholdene, men tog dem, som de nu engang var. Alle var i det hele taget dengang mere indstillet paa at bøje sig under "Skæbnen" og ikke gøre Vrevl. Arbejdsdagen var lang, og Lønnen lille. Men saa var der til Gengæld mange Goder. En rigelig og solid Forplejning. Og hvad, 1½ Pægl Brændevin pr. Mand om Dagen i de gamle Brænderigaarde var vel heller ikke at foragte? Det gemytlige Samvær mellem de unge Karle, der boede i Kavallerfløjen, som deres Værelser spøgefuldt blev kaldt. Hyggelige Vinteraftener i den lune Folkestue bag Køllen og uskyldigt Fjas med Pigerne.

Naar Karlene - og Pigerne med - blev ældre og vilde sætte Bo, kunde de altid regne med direkte Hjælp fra Husbond eller et Laan til en Smule Hus med Have. Og eet var de alle vis paa. Arbejdet og Udkommet var dem sikret for Livstid. Var der noget galt, "skavede Manden sig" og skældte kraftigt ud,

men ingen blev jaget af Plads.

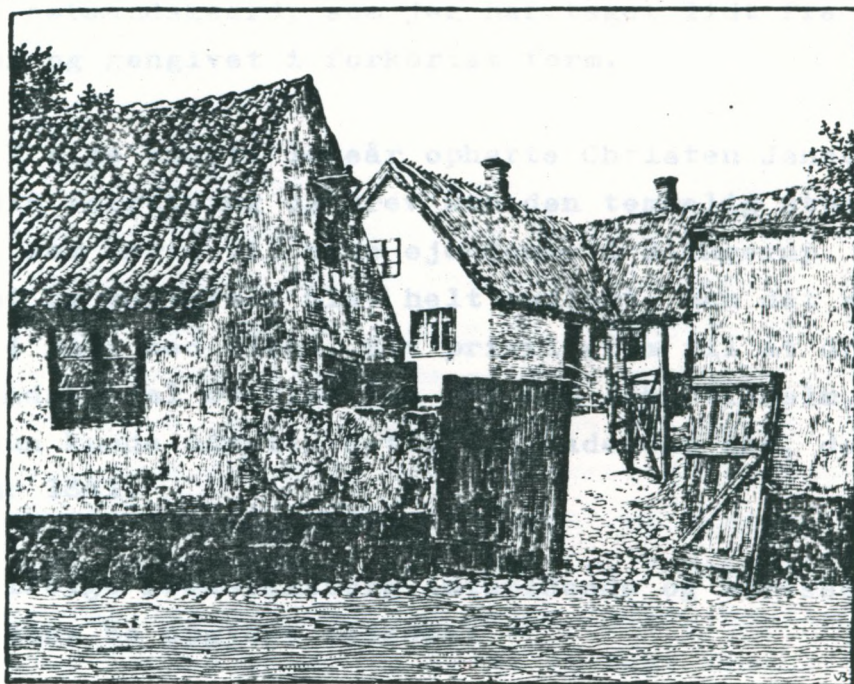
Kom saa Alderen, og det kneb med at udrette det vante Arbejde, kunde der nemt skaffes lettere Beskæftigelse. Der var altid Brug for nogle gamle Fyre til at gaa og nærke i Staldene og pusle i Haven, til at feje Gaard, kitte og hvidte lidt og agere noget Klamphugger. De gamle blev i Gaarden til de bogstavelig faldt omkuld eller maatte give op over for Sygdom."

Ovenstående er taget fra Arthur Fangs bog, Den gamle Købmandsgaard, som jeg har taget lidt fra hist og her og gengivet i forkortet form.

I sine sidste leveår ophørte Christen Jensen helt med sin forretning og drev kun den temmelig store avling, som hørte til hans ejendomme i Slingerup. Brænderiet og malteriet blev helt nedlagt, men det var helt i pagt med tiden. Sit privilegium til at drive købmandshandel overlod han søn søn John Vilhelm, der dog kun kunde udnytte dette til faderens død, den 16. januar 1841.

Ifølge Frederiksborg Amtstidende og Adresseavis blev hans bo opgjort således: —

1. Gaarden paa Hovedtorvet af Hartkorn 17 Tdr.
2. En Aaselod m. Bygninger, 5 Skæpper.
3. En Overdrevslod.
4. En Lod med Bygning paa Aasen.
5. Den saakaldte Dommergaard.
6. Et Sted købt 1803, Bygningerne afbrændt.
7. Timianstræde 59 med Smedie og Vænge.
8. Den saakaldte Præstegaard.
9. St. Kongensgade 17.
10. Hjørnet af Møllestræde og Hovedtorvet.

**Smedje i Kongenagade, Slangstrup.
Opført efter Branden 1724 af Claus Ebbesen til dansk Skolehus.**

- 11. Matr. Nr. 72 og 73 i Hillerød.
- 12. Matr. Nr. 51 i Hillerød.
- 13. Gaarden Vejlegaard i Høerup.

Boets Løssoreeffekter bestaar af: Borde, Stole, Divaner, Commoder, Skabe, deels af Mahogny deels af andet Træ, Spejle, Senge, en betydelig Deel Sengeklæder, Lagner, Linned, Sølvs, hvoriblandt en Kaffekande, Dåser, Saltkar, Spise- og Teskeer, 15 Stk. Lommeure, 2 Guldure, Porcellain, Glas, Kobber-, Tin- og Messingkar, Kjøkkentøj, Brygger-, Brænderi- og andre Trækar m.v.

Da alt var bortsolgt ved offentlig auktion blev der til hver af sønnerne godt 7000 rdl. og efter tidens skik til hver af døtrene, der kun fik halv lod, godt 3500 rdl.

Han efterlod sig 5 sønner og 5 døtre, og boet kan således opgøres til ca. 55000 rdl. I de til forsendelse med de kongelige brevposter privilegerede "Berlingske politiske og Avertissements Tidender" for den 25. januar 1841 er indrykket følgende annonce:

"At det behagede det vise Forsyn at bortkalde til det Bedre Natten imellem 16de og 17de Januar efter 5 Dages Sygeleje vor elskede Fader Kjøbmand Christen Jensen i Slangstrup i sit 70 Aars Alder bekiendtgjøres herved af den Afdødes Børn og Sviigersønner sørgeligst for hans mange Venner og Bekiendtere."

Syd for våbenhuset til Slangstrup kirke står der et ca. 150 cm højt støbejernskors med trepasafslutninger og reliefversaler, som monument over Kjøbmand og Borgercapitain Christen Jensen + 16. Jan. 1841 i sit 70 Aar "efter at have virket som en stræbsom Familiefader i 42 Aar i Slangstrup" og Hustru Anne Barthuline, født Ruugaard, + 22. Januar 1826 i sit 49. Aar.

Ane nr.13: probandernes morfars mor Anna Bartholina Rasmusdatter Rugaard

Ved det smalleste sted af Roskilde fjord, lige på midten, hvor den bare er cirka 700 m bred, ligger Frederikssund. Nu er der bro over fjorden, men den gang Anna Bartholina blev født, var der et færgested med en tovfærge, der blev trukket af et par færgekarle. Selve byen, der lå lidt syd for færgestedet, var ikke stort andet end en krum gade, en halvcirkel næsten, der startede i sydøst og endte ved skibsbroen i sydvest, nogle få hundrede sjæle på Udesundby sogn overdrev, ikke noget at prale af eller rejse efter.

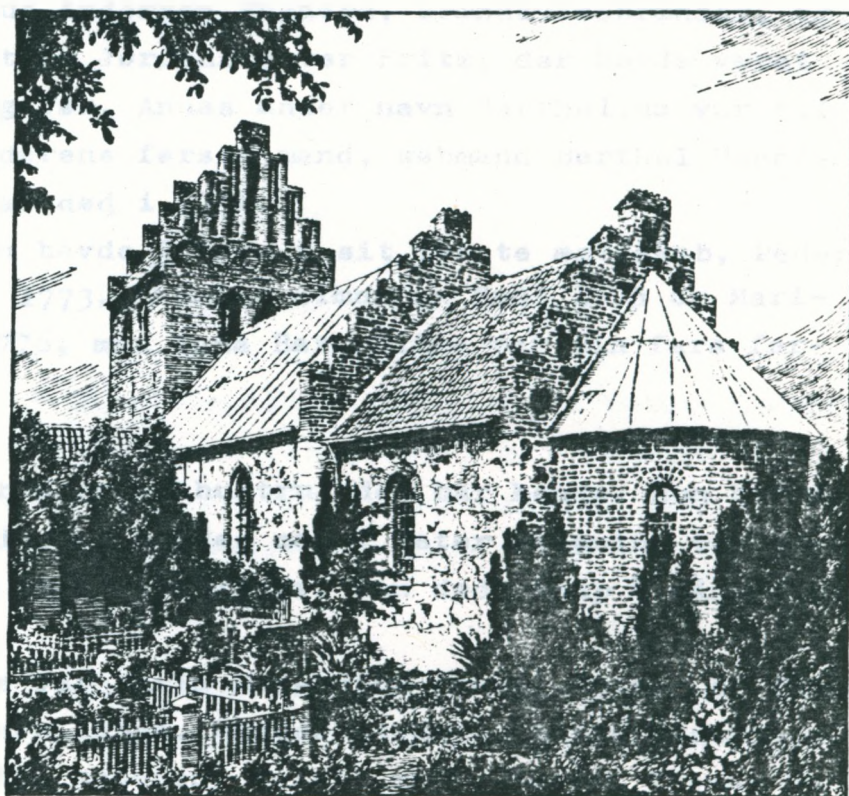
Landevejen gik da også udenom og direkte til færgestedet.

Her blev hun døbt den 1.oktober 1779, datter af Senior Rasmus Andersen Rugaard, brændevinsbrænder, og hustru Kirstine Jørgensdatter Fritz, der havde været gift en gang før. Annas andet navn Bartholina var til minde om moderens første mand, købmand Berthel Hagedorn, der var død i 1778.

Moderen havde 3 børn i sit første ægteskab, Peder Paulin født 1773, Thomina Simonina født 1775 og Marianne født 1776, men Anna Bartholina var sin fars førstefødte.

Det var degnens hustru, der bar hende. Hun hed Anne Marie Klie, og hendes mand, Peter Ståning var Anna Bartholinas mormors morbror. Han døde knap 4 måneder senere.

Faddere var Maria Margrethe Lange, datter af farver Hans Rasmussen Lange. Hendes stedmor, Karen Hagedorn, var søster til moderens første mand. Senior Thomas Hagedorn var moderens første svigerfar, Herr Consumptionsforvalter Lauge Severin Fanøe, gift en måned senere med Maria Margrethe Lange, Herr Controlleur Jens Petersen Bøye, og Anders Larsen Rugaard, der var barnets farfar og brændevinsbrænder.

Udesundby Kirke.

Anna Bartholinas far vilde nok stå sig godt med de 2 toldembedsmænd, der lige var tiltrådt året før.

Præsten Herr Enoch Grundtvig var farbror til den berømte N.F.S.

Anna Bartholinas farmor var død i 1770, og hendes morfar var død 1775. Den eneste af bedsteforældrene, vi ikke har rede på netop ved den tid, er mormor, Marie Kirstine Fritz født Wellejus.

Da Anna Bartholina var godt halvandet år, fik hun en lillesøster, Sophie Hedevig, hvis faddere var Madam Fritz fra Gjerløv, der kan være mormoderen, men som også kan være en tante; Jomfru Grundtvig, som må være præstens datter; Anders Rugaard; møller i Udesundby Jørgen Ibe Jøger; garver Susa, der var gift med barnets faster Dorethe; og Peder Rugaard, der var barnets farbror.

Knap to år senere var det en bror, der blev døbt Thomas Wellejus Rugaard 2.påskedag. Det var efter mormors far, der havde været præst i Sønder Omme.

Så kom Christine i efteråret 1785, Anders Georg i foråret 1787. Fadderne var mest gengangere.

Folketællingen finder familien i matr.nr.25 i Frederikssund. Rasmus Rugaard 33 år 1.ægteskab, brændevinsbrænder, Kirstine Rugaard 38 år 2.ægteskab, hans kone, Marianne Hagendorn 11 år, moderens datter af første ægteskab, Anna Bartholine 8 år, Sophie Hedevig 6år, Thomas Wellejus 4 år, Christine 2 år og Anders Georg 1 år.

I matr.nr. 24 boede farfar Anders Rugaard 65 år 2.ægteskab, brændevinsbrænder, Anne Rugaard 60 år 1.ægteskab, hans kone, Anders Lindberg 12 år og Agnethe Lindberg 8 år, tiltagne ægtebørn af familien.

Mormoderen Madam Fritz var flyttet til Mygind i Jylland, hvor onkel Thomas var blevet præst.

Det er ved denne tid byfogden Lorenz Arff skriver til Danske Kancelli:

"Frederikssund bestod for ikke mange Aar siden af et ringe Antal Huse, men har nu Udseende af en velbygget og udvidet By. De Købmænd, der endnu lever her, har anvendt meget paa at opbygge Byens Huse. Men de fleste af Bygningerne staar nu blottet for Ejere og Løjere; Byen har tabt en stor Del af sin Næring og har blot en ringe Tømmerhandel tilbage, der holder hele Byen i Live, og hvis Undergang vil drage hele Byen efter sig."

Den 28. september 1787 fik byen bevilling til at holde et marked hvert år tirsdag efter påske. Samme år havde en del af byens borgere en sag på halsen for at have sået halvt med Udesundbys fæstebønder og bragt høsten til Frederikssund til brændevånsbrænding.

Pastor Chr. Fr. Hjort skrev, også i disse år, følgende romantiske vers om Frederikssund:

"I ønsket Havn hin Gut nu glad for Anker lagde,
Af Norges Skatte tit han, Frederikssund, dig bragte,
Du Handlens Plantebed! Naturen var dig blid,
En Stad du blive kan ved Snildhed, Held og Flid."

Det var dog så som så med romantikken i hverdagen, akkurat som nu.

I 1788 fik Anna Bartholina en lillesøster, der døde få dage gammel. I 1790 døde hendes farfar Anders Rugaard 68 år gammel, han var Frederikssunds første kammer.

Det var også i 1890, Anne Regina blev født, og her var halvsøsteren Thomina Simonina Hagedorn blandt faderne. Det blev den sidste i søskendeflokken, den 3. august 1796 blev faderen Rasmus Rugaard begravet fra Udesundby kirke kun 40 år gammel.

Allerede i 1781 var farbror Peder flyttet til Slangstrup, hvor han havde købt byskriver Svend Gads gård i Fromsgade. Hans forsøg som købmand var imidlertid faldet uheldigt ud i den hensygnende by, og han havde sat alle sine penge til, men der hørte en god avling til købmandsgården, og ved at omsætte al gårdens korn til brændevin skabte han sig en ny kapital.

Der er noget, som tyder på, at onkel Peders succes i Slangstrup har trukket flere af familien til byen, og i hvert fald blev resultatet, at Anna Bartholina kom til Slangstrup, hvor hun traf en ung jyd, der var købmandssvend hos tidligere byfoged Schack Georg Krog, og den 8. februar 1799 blev hun viet til Christen Jensen i sin onkels gård med Kongebrev af 17. januar.

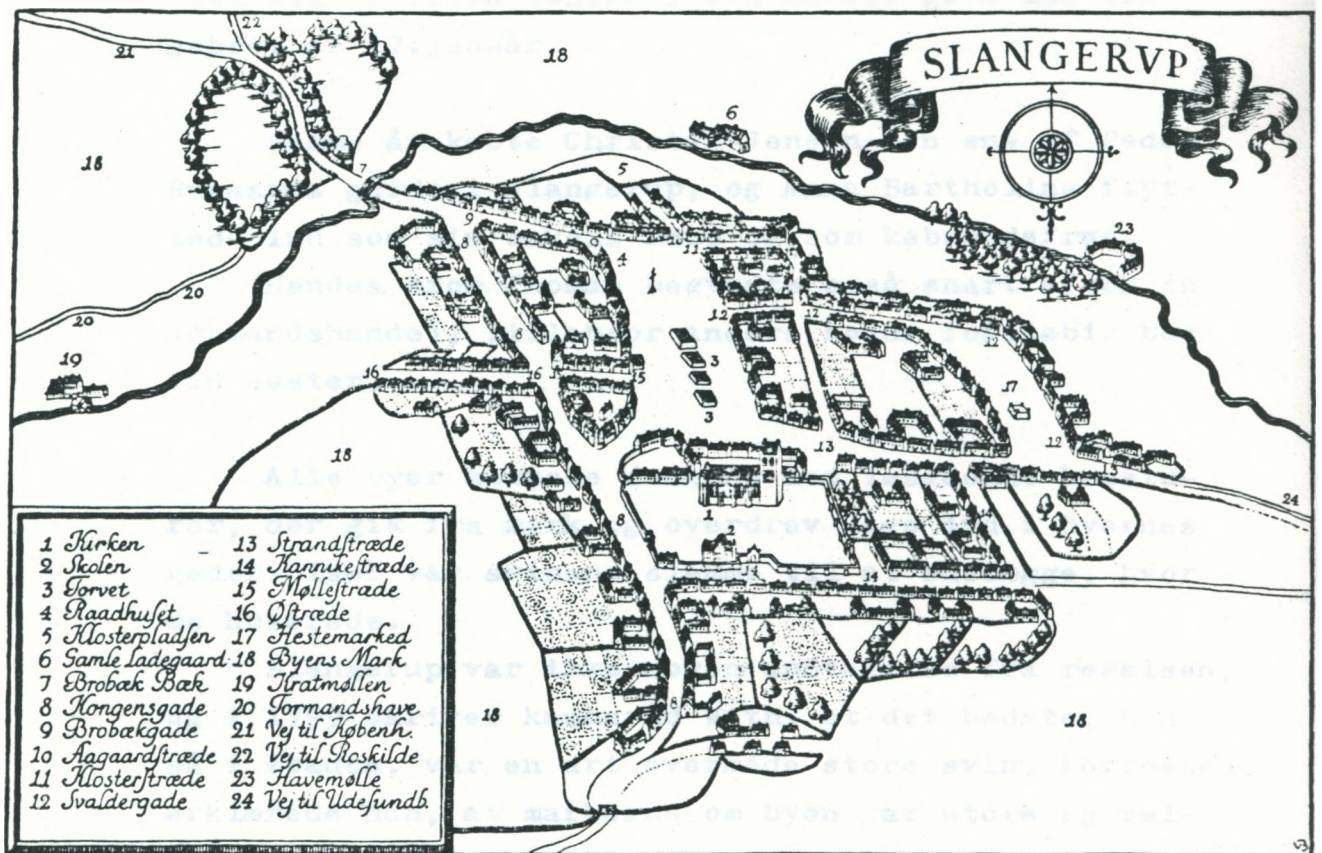
Samme år købte Christen Jensen den ene af Peder Rugaards gårde i Slangstrup, og Anna Bartholina flyttede ind som sin onkels nabo og som købmandsfrø.

Hendes bror Thomas begyndte også snart efter en købmandshandel, lillebror Anders boede foreløbig hos sin søster.

Alle byer kæmpede dengang med løsgående kreaturer, der gik fra mark og overdrev lige ind i byernes gader. Især var svinene slemme til at ødelægge, hvor de huserede.

Slangstrup var ikke nogen undtagelse fra regelen, og i 1799 skriver kammeråd With, at det bedste, han så i staden, var en art overmåde store svin. Forresten erklærede han, at markerne om byen var store og vel-drevne.

Den 20. januar 1801 var der ildbrand i byen, og der nedbrændte 3 steder. Samme år blev der udstedt en resolution om oprettelse af borgervæbninger i alle

landets købstæder. Anna Bartholinas mand blev udtaget til at være løjtnant.

Den 15. september 1800 fødte Anna Bartholina sit første barn, en søn, som blev hjemmedøbt og kaldt Jens Rasmus.

Det var mormor, madam Rugaard fra Frederikssund, der bar ham, da han var i kirke den 30. oktober. Hun boede i 1801 i Strandgaden nr. 26 og ernærede sig som værtshusholder. Datteren Anne Regina boede hjemme, og der var en tjenestepige Anne Margrethe Olsdatter på 18 år til at hjælpe til.

I Slangstrup så husstandene sådan ud:

Hovedtorvet 70. Christen Jensen husbond 30 l.æ. købm.

Anna Bartholina Rugaard hans kone 21 l.æ.

Jens Rasmus deres søn 1 år

Anders Rugaard hendes bror 14 år

Poul Justesen tjenestekarl 30 år l.æ.

Jacob Nielsen tjenestekarl 14 år

Karen Bedersdatter tjenestepige 17 år

Gunild Mortensen tjenestepige 23 år

Hovedtorvet 71. Peder Rugaard 45 2.æ. brøndevisbr.

Anne Chatrine Lindberg hans kone 20 l.æ.

Lars Andreas deres søn 1 år

Anne Hvalsteen deres datter 3 år

Bergite Maria deres datter 2 år

Kierstine Pedersdatter tjenestepige 57 år enke

plus 5 karle og 4 piger.

Inde i København gik bror Thomas Wellejus Rugaard 17 år ugift som bødkerlærling i Kattesundet nr. 111.

Søstrene Sophie Hedevig og Christine har jeg ikke fundet endnu og heller ikke de 3 halvsøskende Hagedorn.

Det var en meget uanselig by, der omkring år 1800 krøb sammen omkring den vældige købstadskirke. Gaderne var i en elendig forfatning, og rådhuset en sørgelig ruin. Som i alle småbyer, der er gået i stå, havde alle beboerne øgenavne.

"Christen Mængpenge" var i vor familietradition Christen Jensen og ikke, som Arent Broge skriver, Chr. Bolschift. Der var navne som "Store Puds og lille Puds", "Fru Kneisenakke", "Sylteper", "Syvskæppesladdersken", Tobias Bukseløs", "Væver Bulsak", "Graaryg", "Simon Krumben", der var tidligere bjørnetrækker og linedanser, og "Jacob Troldmand", en polsk tidligere regimentsfeltskær, der kunde fremmede sprog.

En af byens originaler var den norskfødte byfogedfuldmægtig Moritz Hommer, en lille mand i rød kjole, røde knæbenklæder, hvide, blåflammede silkestrømper og sko med store spænder. To hårpunge i hans lange hår fuldendte hans gammeldags fremtoning. Hans kjoleskøder var gulnede af, at han altid varmede sig op ad kakkelloven, og gadedrengene kaldte ham en halvt stegt, halvt kogt hummer.

Forfatteren Arent Broge fortæller, at denne lille mand rasede over de øvrige borgeres "skændige og slaviske Nedværdigelse", når de højtideligt tog hatten af og bukkede for byfogdens hus, enten der var nogen i vinduet eller ej. Men sådan gjorde man: "Øvrigheden er jo dog min Rets og min Freds Værner".

Moritz Hommer døde på byens fattighus den 28. marts 1804, 60 år gammel.

Byens bedste brændevin var på den tid "Fru Mettes Vand", kaldet sådan efter fru Mette Marie, Bendix Jensens, der var særlig dygtig til at destillere. Hun døde i 1806.

Ved familiens anden barnedåb den 4. juli 1802, hvor sønnen Lars Anders blev fremstillet i kirken, blev han båret af Peder Rugaards kjæreste enkemadam Cathrine Dorothea Limbach fra Hedemøllen ved Roskilde.

Faddere var konsumptionskasserer, borgerkaptajn og organist Johannes Didrichsen Smith, rebslagermester i Slangstrup Limbach, der jo nok må være i familie med dem i Hedemøllen, Peder Rugaard, som er flyttet til Hedemøllen, købmand i Frederikssund Paulin Hagendorn og jomfru Thomina Hagendorn sammesteds.

Den 22. februar 1803 genløb Slangstrup af brandrød. Det var købmand Krogs gårde på Torvets nordside, ved hjørnet af Vommegade, der brændte. Heldigvis skete der ikke den store katastrofe i denne omgang. Ilden sprang ganske vist over Vommegade, men her brændte kun et par udhuse hos Johannes Smith.

I 1803 fik Anna Bartholina sin første datter, født 7. september, fremstillet i kirken den 14. oktober, opkaldt med navnet Dorothea Kirstine efter sin farmor, der døde i Nørresundby den 27. maj 1804.

Den lille pige blev båret af Peder Rugaards kjæreste i Hedemøllen. Faddere var en kaptajn Holck, Herr Fritz af Slangstrup, der var Anna Bartholinas morbror Gotlieb, Herr Mads Hermansen af Roskilde kro ved Snubbekorset, urtekræmmer Christian Bang i København og Thomina Hagendorn i Frederikssund.

I 1804 købte Anna Bartholinas mand sammen med hendes morbror Gotlieb Fritz den store gård på Torvet nr. 88 for 8000 rigsdaler.

Da den første kaptajn i borgervæbningen Johannes Smith i 1805 blev forflyttet til Halden i Norge, blev Christen Jensen forfremmet til kaptajn, og Anna Bartholina blev kaptajnsfrue.

Med Johannes Smith mistede Slangstrup halvdelen af sin dansemusik, idet han ikke kun var organist, men sammen med byens stadsmusikant Anders Ringstrøm havde spillet op til dans på ballerne.

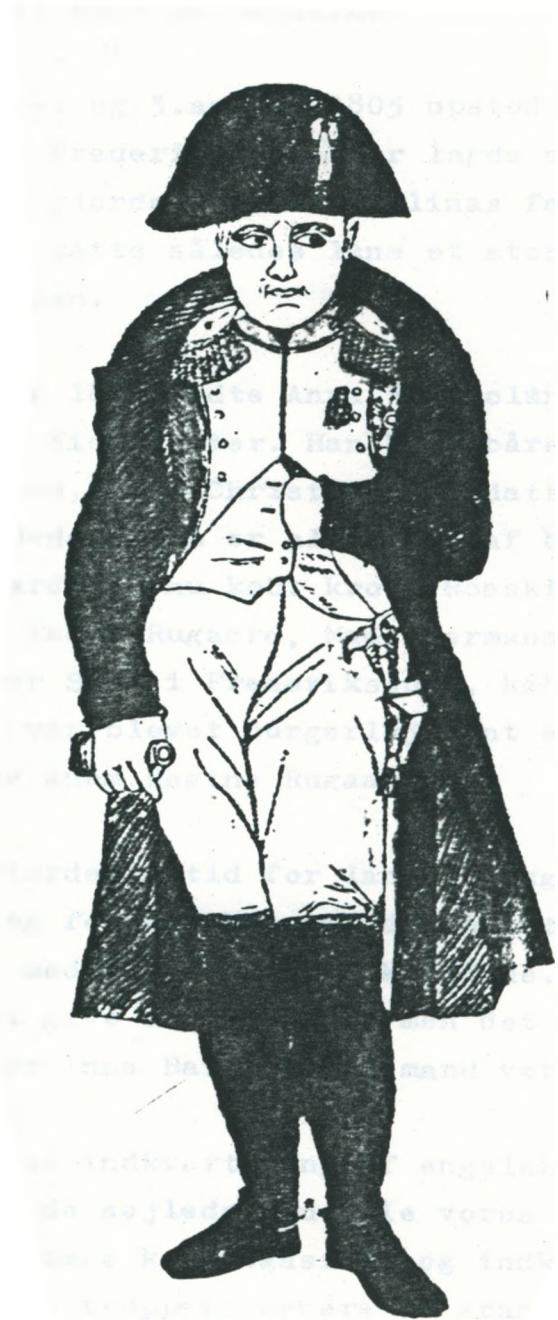
Natten mellem 4. og 5. august 1805 opstod der en voldsom ildebrand i Frederikssund, der lagde det meste af byen øde, og gjorde Anna Bartholinas familie hjemløs. Hendes mor måtte således låne et større beløb af Christen Jensen.

Den 21. november 1805 fødte Anna Bartholina sit fjerde barn, sønnen Niels Peter. Han blev båret af Peder Rugaards hustru, Anne Christine Larsdatter Lindbach. Damen i Hedemøllen er altså ude af billedet, og Peder Rugaard har nu købt kroen Roeskilde Hvile. Faddere var Peder Rugaard, Mads Hermansen i Roskilde Kro, garver Susa i Frederikssund, købmand Christen Krog, der var blevet borgerløjtnant efter Christen Jensen, og Anna Regine Rugaard.

Nu kom en forfærdelig tid for landet. Englændernes røvertogt, og forskrækkelsen, da Christen Jensen måtte følge med til den engelske flåde. Det kom godt nok til at give mange penge, men det var en usikker tid, hvor Anna Bartholinas mand var ude at rejse hele tiden.

Samtidig var der indkvartering af engelske soldater i byen, indtil de sejlede med hele vores flåde. Så fik man både militære kornmagasiner og indkvartering, først af danske tropper, senere af spanske hjælpetropper, som Napoleon sendte herop.

Den 28. november 1807 fødte Anna Bartholina sin anden datter, der fik navnet Sophie Marie. Ved fremstillingen i kirken den 22. januar 1808 blev hun båret af madam Rugaard, men vi ved ikke hvilken.

Faddere var ved denne lejlighed en løjtnant Schultz ved dragonerne, der var indkvarteret i byen, den nye konsumptionsforvalter Hager, gårdejer Gottlieb Fritz og Niels Münster, der må være en slægtning af cand teol Carl Christian Münster, der 1806 havde købt Thomas Ostenfeldts ejendomme.

Måske havde man brændt Valborgblus den 30.april i Slangerup. I hvert fald genlød byens gader og stræder den 1.maj kl.1 om natten af trommelyd, brandråb og klokkekimen.

Det var postmester Nøragers gård på hjørnet af Hestetorvet og Svaldergade, der var brudt i brand. Ilden bredte sig rask til begge sider. Smedens gård i Svaldergade brændte sammen med 4 huse. Nabogården til den anden side, der nylig var genopbygget efter en brand den 13.september 1805, rummede kornmagasin for det sjællandske skarpskyttekorps, der holdt vagt der døgnet rundt. 350 tønder havre blev ildens bytte her, men den var langt fra mat. Nu sprang den over Bommegade til 2 huse i Timianstræde, som gik op i røg, videre ad Præstestræde, hvor skolen, lærerboligen, præstegården og yderligere 5 huse blev raseret, op ad Nørreport, hvor 5 boliger inclusive acciseboden nedbrændte. Ialt medgik 4 gårde og 18 huse foruden kornmagasinet på Hestetorvet, sammenlagt 432 fag bygninger.

Det skyldes nok ikke brandvæsenet allene, at ilden ikke nåede den østlige del af byen. Vinden har været i syd, og kirkegårdens størrelse har hindret, at ilden brødte sig i vifteform. Derved slap Anna Bartholina for at stå uden tag over hovedet med sine mange børn.

Som kaptajn for borgervæbningen har Christen Jensen sikkert også været brandchef, og Anna Bartholina har været den, der vækkede ham: "Du skal op far, det brænder."

Hermed er hendes rolle dog ikke udspillet. Hun

har helt givet måttet åbne sit hus for mange af de brandlidte. Godt, det var sommertid, ellers havde dynerne nok ikke slået til.

Indberetningerne om branden gav Danske Kancelli det indtryk, at hele byen var brændt, og det foreslog den 28.maj, at Slangstrup skulde nedlægges som købstad.

Det var ikke første gang, man hørte disse toner. Allerede i 1788 havde det været på tale at flytte alle borgerne fra Slangstrup til Frederikssund, men den gang var det strandet på Slangstruppernes modstand. Nu var situationen en anden. Den store brand havde taget modet fra folk, og der kom da også straks en række ansøgninger om at måtte genopføre de brændte huse med stråtag i stedet for tegl.

Disse ansøgninger blev bevilliget, og i 1809 blev så Slangstrup købstad degraderet til landsby.

I forbindelse med den påfølgende udskiftning af markjorder og overdrev, får vi et lille billede af byens dagligdag.

Da det blev foreslået at regulere åens løb, så den kom til at gå syd om byen, indløb der en stærk protest, idet man påstod, at man ikke kunde undvære åen til at skylle vasketøj i, til vanding af kreaturerne og til at hente vand i ved brand.

Disse indvendinger blev der imidlertid ikke taget nogen hensyn til.

Anna Bartholina var ikke færdig med at føde børn. I 1809 den 23.november fik hun tvillinger, men det var kun den ene, der levede. Den anden fik navnet Sophie Hedevig efter sin moster. Madam Rugaard bar hende. Blandt fadderne er den eneste nye en Jens Holst fra Frederikssund, som muligt kan være mosterens ægtemand.

Den 3.juli 1811 fødte Anna Bartholina datteren Karen Sophie. Fadderen købmand Henrik Flindt fra Næstved var Anna Regine Rugaards ægtemand. Desuden nævnes af nye faddere postmester Riis og bager Henrik Farnts.

Igen i 1812 den 26.september måtte Anna Bartholina lave til barsel. Nummer 9 blev en datter Trine Elisabeth, båret af madam Rugaard fra Roskilde Hvi-le. Nye faddere var Ane Valsteen Ruggard, datter af Peder Rugaard, og Herr Lind fra Bregnerød kro, der var svigersøn af garver Susa. Desuden var barnets far selv blandt fadderne.

Nummer 10, der blev født den 3.april 1814, blev båret af en frøken Møller fra Roskilde, der gav ham navnet Carl Georg.

Allerede den 17.januar 1803 havde Anna Bartholina mistet sin mormor, Marie Kirstine Fritz født Wellejus, der levede sine sidste år hos sin søn Thomas Wellejus Fritz, sognepræst til Myeind sogn i Jylland.

En søn af ham, en fætter altså til Anna Bartholina, ved navn Georg Fritz, landvæsenskommisær, kammer-råd og rådmand i Roskilde blev nu forvalter på Københavns kommunes gods Bistrup ved Roskilde.

Nummer 11 i rækken, John Vilhelm, blev født 1815 lige midt i høstgildet. Han blev båret til dåben af sin mormor, der da boede i Helsingør. Hans ældste søster Dorothea var eneste nye fadder.

Hvis det bliver lidt trivielt at læse om alle disse barnefødsler, så tænk på hende, der skulde føde børnene.

Den 19.april 1817 kom en pige Regine Caroline, som Anna Bartholina selv holdt over dåben. Fasteren Birgitte Rugaard fulgte. Barnet døde den 4.september samme år, så der var stadig kun 10.

Den 27. juli 1818 nedkom Anna Bartholina med Søren Christian Gottlieb, der blev hjemmedøbt, men døde før han kom i kirke.

Med Regine Caroline født 28. august 1819 og Harald Edvard Gottlieb født 3. december 1821 var dusinet fuldt. Pigen blev båret af sin mor, og hendes ældste bror, Jens Rasmus var blandt fadderne. Drengen blev båret af Peder Rugaards datter Susanne Dorothea, der i 1822 blev gift med en anden af fadderne, mølleejer Peder Brønne i Roskilde.

Hermed havde Anna Bartholina aftjent sin barselpligt, idet det dengang begyndte at blive flovt, hvis man fik børn efter at moderen var fyldt de 40.

Men nu begyndte de ældste også at blive gift. Anna Bartholina fik dog kun set sin ældste datter få foden under eget bord, da hun holdt hendes bryllup med gårdejer, senere møller i Strø, Verner Christian Hvidt.

I Den danske Statstidende for 27. Januar 1826 har hendes mand indrykket følgende annonce:

"Natten imellem den 21de og 22de dennes, behagede det Livets og Dødens Herre, at bortkalde min inderlig elskede og uforglemmelige Hustrue ANNA BARTHOLINE, fød RUGAARD, efter en kort Sygdom, i hendes 46de Aar. I vores 27 Aars lykkelige Ægteskab, blev hun Moder til 15 Børn, af hvilke 12 endnu levende, begræde hendes Tab. Slægtninge og Venner! Skænk mig en Medlidenheds Taare, men forøg ikke min store Sorg, ved Bevidnelse om Fæders Deeltagelse, den jeg herforuden er fuldkommen forsikret om.

Døden fægted' Døden brød,
Livet nægted' Himlen bød.
Kroppen gav sit Synde: Sold.
Siælen er i Jesu Vold.

Vi har ikke noget billede af Anna Bartholina, men måske kan dette foto af hendes datter Trine Elisabeth, der var gift Heegaard, give et lille indtryk af moderen. Hun har da ikke faderens ørnenæse.

Ane nr.14: probandernes mormors far Poul Petersen

Lyngby har gennem næsten 300 år - sammen med sine nabosogne - indtaget en særstilling i Danmark ved den blanding af henrivende natur, fornem kultur og solidt bondeland, der dannede egnens miljø. Ved denne treklang skilte disse sogne sig ud og fik en helt selvstændig karakter.

Det var selvfølgelig hovedstadens nærhed, der i så høj grad gjorde sig gældende. Så længe - næsten i 300 år - har Københavnerne nemlig ligget på landet i sommertiden.

Det var de kongelige, der begyndte, men snart fulgte aristokratiet med, de udenlandske ministre og diplomater, rangklasserne, senere det bedre borgerskab og de succesfulde kunstnere, der ofte fik gratis ophold hos honoratiores.

Som følge af den gradvise klimaforbedring, der havde stået på siden år 1700, blev det omkring år 1800 muligt at ligge ved stranden, og det var derfor ved at udvikle sig i en mere borgerlig retning, for Lyngby, da aristokraterne forsvandt ud til Øresund.

Kulturen var ikke bare lyststeder med fiskedamme og drivhuse med fremmedartede vækster. Det var jo ikke mindst Mølleåens industrier. Klædesfabrik, silkevæveri og silketrykkeri, bleggårde, kattunsvæveri og kattunstrykkeri, ikke altsammen lige vellykket i økonomisk henseende, men der skete noget, og der var mange indtryk at hente her.

Her i Lyngby strømmede den klassiske musik ud ad de åbne havedøre hver sommer og lød vidt ud over det åbne land, hvor bønderne gik bag ploven og passede deres dont.

Det var under den store franske revolution. Ludvig den sekstende var blevet henrettet i 1793, Danton

og Robespierre var guillotineret og Marat myrdet i sit badekar. Københavns tømmerstænder strejkede på grund af et par tyske svendes anholdelse, da de vilde rejse hjem uden mesters tilladelse. Da regeringen slog til og lod en mængde af svendene sætte i Kastellet, gik halvdelen af samtlige håndværkssvende i hovedstaden i sympatistrejke. Det vakte uhyre opsigt. Var revolutionen kommet til Danmark?

Ude i Kongens Lyngby mærkede man nu ikke meget til røret. Man drøftede det naturligvis på de mange lystgårde, hvor man samledes omkring punchebovlen og sang revolutionære viser, og på landevejskroerne fik begivenhederne en grundig behandling, og der var god omsætning af de våde varer.

Fredag den 2. januar 1795 havde gårdejer Peder Sørensen på Lindegården i Lyngby og hans kone Ellen Poulsdatter en søn over dåben, der fik navnet Poul. Madam Bodenhoff bar ham.

Den lille Pouls far var kommet fra Frederiksdal, hvor han må have tjent hos grevinde Sophie Hedevig Schulin født von Warnstedt, hvis mand var død 5 år før Peder Sørensens ægteskab.

Sandt at sige giftede Peder Sørensen sig til Lindegården, hvor Poul blev født, men også moderen, Pouls mor, Ellen Poulsdatter havde i sin tid giftet sig til gården med gårdmanden Hans Davidsen, der var død året efter.

Pouls forældre var blevet gift i 1786, og deres første barn, sønnen Hans var selvfølgelig blevet opkaldt efter den afdøde gårdmand. Desværre døde han som spæd. I 1790 var der kommet en dreng mere, som fik navn efter sin farfar Søren, og 2 år senere var der så kommet en tredje søn, som igen kom til at hedde Hans.

Der var altså to storebrødre, da Poul kom og fik

navn efter sin morfar. I 1799 kom der en lillebror, Jørgen, der døde som lille, og så mistede børnene i 1802 deres mor, der kun blev 40 år gammel.

Med 4 smådrengene på fra 3 til 12 år - Jørgen var ikke død endnu - var Peder Sørensen mødt til at gifte sig snart, og så snart sørgeåret var omme, førte han sin udkårne, Johanne Marie Andersdatter ind i gården. Pouls stedmor var bare 19 år gammel. Hun nedkom 7 uger senere med en datter, der kom til at hedde Ellen efter drengenes mor. Det var i 1804.

Pouls barndomshjem var en gård på 95 tdr.land, der fordelte sig over Lundtoftesletten og Fortunen, nemlig østlige del af store og lille Lyngagre i Borremarken, sydlige del af Kornagre, lange Røglerne og Bringerne i Baunehøjsmarken og nordlige del af Gåse-spjæld og noget Brydejord i Riishøjsmarken.

Indtil 1802 ejede faderen også Søborghus kro i Brønshøj sogn. Den skal vi vende tilbage til.

I 1806 kom der en lillebror Anders, og i 1809 nok en lillebror, der kom til at hedde Jørgen efter ham, der døde. Anders blev kun 9 år, så døde han også. Nu var der altså Søren, Hans, Poul, Ellen og Jørgen, 5 børn ialt på gården.

Fra Kongens Lyngby kunde man følge Englandskrigenes højdepunkter fra første række. Under slaget på Reden i 1801 strømmede folk op på højderne, hvor der var frit udsyn til kampen.

Under Københavns belejring og bombardement i 1807 lå Lyngby i selve belejringszonen og havde indkvartering af engelske tropper.

De nærmeste engelske batterier lå ved Utterslev og ved Lygten, og larmen må have været svedøvende. De fine landligere var selvfølgelig flyttet ind til byen og var blevet indesluttet, men bønderne, som var nødt til at blive hos deres dyr, slap billigere fra det end dem,

Således ser Poul Petersens barndomshjem ud idag.

der var sluppet ind og følte sig trygge bag voldene.

Der har ikke været en eneste i Kongens Lyngby, der ikke har haft pårørende i København under bombardementet, og man har rystet og bævet for sine kære, der nu var udsat for den forfærdelige ildregn.

Da distriktets embedsmænd savnedes til at forhandle med de engelske foureerer, tog 3 mænd på egen initiativ til en rekvisitionskomite, som skulde fungere som et regulerende mellemed mellem befolkningen og Englænderne.

Det var greve S.L.Schulin på Frederiksdal, Frederich de Coninck på Drønninggaard og pastor Bone Falck Rønne i Lyngby. Kromprinsen, den senere Frederik den Sjette blev meget fortørnet over dette, og de blev straks efter Englændernes bortrejse anklaget for landsforrædderi, men blev alle frikendt ved Højesteret.

En købmand i Slangerup, som for egen regning havde gjort det samme, blev aldrig anklaget. Hans navn var, som man måske vil huske, Christen Jensen.

Før grev Bernstorff havde ført Kongevejen vest om kirken, var vejene mod nord gået over de 2 vadesteder, Dronningevad og Kongevad. Kongevad, der lå nord for kirken, var fra gammel tid bøndernes vandingssplads og vaskeplads. Det var det også i Pouls tid, og han har ofte måttet ride faderens heste ud i Mølleågen, Forresten lå Lindegården lige syd for gadekæret, hvor der ofte om aftenen var musik og dans af bondebyens ungdom.

Om vinteren var der skøjteløb på Lyngby sø. Det har den tyske digter Klopstock beskrevet i et digt.

Poul blev konfirmeret søndag efter påske 1809 med karaktererne mg/mg.

Da Poul var 19 år gammel målte han $66\frac{1}{2}$ tomme, og da det er af de danske, svarer det til 174 cm, en pæn højde dengang, og man spørger sig selv, hvor meget hans far har måttet betale, for at han kunde blive kasseret ved militæret.

I lægdsrullen kaldes han uegnet til soldat, taget til batterifeltkusk.

Få måneder efter døde hans far og blev begravet den 22.februar, 68 år gammel. Det var i 1816. Pouls stedmor døde samme efterår kun 32 år gammel og blev begravet den 20.september.

Nu skulde der begynde et nyt tidsafsnit for Poul og hans søskende. Men noget skifte efter forældrene har jeg endnu ikke set.

Lige fra ganske lille havde Poul hver aften taget sin hue af, når klokkerne i Lyngby kirke slog de 9 bedeslag. Det gjorde han for sidste gang den 25.marts 1817, bortset fra enkelte gange, når han senere kom på besøg hjemme.

Den 26.marts 1817 blev ungtkarl Poul Petersen, søn af afdøde gårdmand Peder Sætenseh i Lyngby, 20 år gammel, gift i Gentofte kirke med jomfru Margaretha Magdalena Koops i Gentofte kro, 20 år gammel. Forlovere var for bruden, skomager P.Christensen i Gentofte, og for brudgommen, bager Junge i Lyngby. Vielsen skete uden tinglysning efter kongelig bevilning af 20.marts.

De unge mennesker slog sig ned i Søborghus kro, Brønshøj sogn, matrikel nr.9 af Emdrup by.

Pouls kone, Margaretha Magdalena var datter af den kloge kone i Gentofte kro, madam Koops. Måske har hun sommetider været på apoteket i Lyngby for sin mor og har der truffet Poul. Han kan på den anden side også have været til behandling i Gentofte hos moderen.

Kroerne var i gamle dage et led i befordringsvæsenet, et middel til at overvinde afstandene, et sted til hvile og vederkvægelse, før rejsen gik videre, altså ikke et sted, hvor den lokale befolkning kunde gå hen for at more sig.

Det var faktisk kromanden forbudt at skænke for den lokale befolkning, men han måtte nok sælge ud af huset.

I markbøger fra 1682 i Rigsarkivet finder man under Gentofte sogn, at der i Vangede by findes et stykke jord, der hedder Vangede Søborrevang og i Buddinge by en Buddinge Søborrevang, samt under Brønshøj sogn en Emdrup Søborrevang. I den gamle tingbog for Sokkelund herred finder vi 1625 navnet Sæberg, og det er nok den oprindelige form, der hentyder til de høje skrænter, der findes rundt om søen.

Det første hus i Søborg er antagelig bygget i 1587, da Frederik den Anden lod Utterslev sø oprense og satte en damvogter og fiskemester ved søen. 1607 omtales Kongens Fiskehus ved Emdrup, 1625 Sæbergs Hus og 1627 Søborrehus.

Tæt ved huset var der bygget en sluse, der skulde regulere vandstanden, og vandet blev så derfra ledet i trærender gennem Emdrup sø til Københavns vandforsyning. Bønderne var ikke glade for den høje vandstand og forsøgte både ved bestikkelse og på anden måde at få vandet lukket ud af søen, så de kunde få kvæget ud på engene.

I 1625 hed damvogteren Oluf Poulsen, 1634 Rasmus Graver. Indehaveren af embedet hørte til Københavns slots personale, men det var ikke fedt aflønnet, så i 1657 fik damvogteren ret til at holde kro.

Søborghus har siden ført en omtumlet skæbne. I 1683 var ejeren brygger Isaak Jacobsen, der 1693 skædede det til Melchior Werhagen, gæstgiver i Gyldenlund, som 1704 afhændede det til Jørgen Pedersen Mari-

ager. Han solgte det samme år til Jacob Ovens og Cornelis Jacob Tidts, fra hvem det 1711 kom til Mathias Pristaff, som var rejsekøkkenskriver hos enkedronningen. 1725 solgte han det videre til Ehrenfried Mathæus Hammerich, der i 1732 lod det gå til falkonermester Henrik Werhagen. Denne beholdt det kun i 2 år og solgte til Hans Christian Krag, som 1746 skødede huset til Jakob Voigt. I 1748 købte tidligere by- og rådstueskriver i Horsens, forpægter af Søetatens grynmølle Søren Schiøtz det omtumlede hus, og denne gang kom det dog til at gå i arv til datteren, der var gift med ekvipagemester ved vestindisk-guineisk kompagni Christian Frederik Irgens. Han må have optaget Kån hos købmand David Barentzen, for 1753 solgte disse to herrer Søborghus til Germann Albeck.

Svanemøllens ejer, Caspar August Friedrich Schmidt havde huset i 1775 og solgte det året efter til købmand Johan Vilhelm Degen.

Det var ikke kun de rige, der gerne vilde på landet om sommeren. Fattigfolk prøvede også at få sig et lille lyststed udenfor voldene, men det var ikke alle, der kunde få råd, og så lejede man sig ind et eller andet sted.

I 1753 skriver sognepræsten i Brønshøj, nordmanden Peder Lorents Hersleb.

"Iblandt de nogenledes raffinerede Sjællandsfarer mener jeg Brønshøjerne kan regnes, der ere så uformærkt humaniserede, så at adskillige kønne Folk fra København drage ud til Bønderne om Sommeren for at fornøje sig 2 a 3 Dage, og uden Væmmelse kan benytte sig af Bøndernes Dug og Disk, Bord og Mælk."

Man turde faktisk næppe blive inde i byen, når det blev varmt om sommeren, og de åbne rendestene begyndte at lugte. Så frygtede man koleraen og tyfusen.

For dem, der hverken ejede landsted eller midler til at leje sommerværelser, var der andre muligheder for at komme ud, hvor luften var frisk, hvor der var højt til luftet og vidt til væggene.

I Carl August Thielos turistvejviser fra 1760, der hed "Den grønne April", vises på titelbladet et kort over Københavns nærmeste omegn, hvor Søborghus også optræder, og 3 år senere nævnes hele 24 traktørsteder i byens omegn, heriblandt naturligvis Søborghus.

Den gamle kro, der var anlagt til de rejsendes nødterft, som en station på vejen mod et andet mål, var nu blevet et udflugtsmål i sig selv til fornøjelse og adspredelse.

I 1798 ønskede man fra Københavns Vandforsyning at bortforpagte tørveskæret i Utterslev mose, dels for de kontanter, det muligt kunde give, dels for at bedre vandtilførslen. Ved en besigtigelse i april deltog Hr. Schade, der var kroejer og fiskeriforpagter på søen.

Synsmændenes rapport, dateret Søborghus 1798 April 26, tegner et samtidigt billede af mosen.

"1. Ved Søborghus er en Damsluse, hvis Vand fra Søen endnu i Dag $1\frac{1}{2}$ Fod løber ud i en Rende forbi Emdrup i sammes Sø.

2. Med 2 smaa Baade before vi det sejlbare Vand i Søen fra Søborghus i Sydsydvest i en længe siden opskaaren Rende af 4 til 8 a 9 Fods Dybde med omtrent 1 Fods løs Mudder og derefter haard Bund. Rendens Bredde omtrent 8 Alen og dens Løb fra Grunden bevokset med Aakande Planter. Værtsmanden og Forpagter af denne og flere Fiskesøer, Hr. Schade, fulgte os paa denne Tur indtil omtrent der, hvor denne Sø deler sig i 2 Arme, nemlig mellem Utterslev, Emdrup, Brønshøj, Husum, Buddinge og Vangede paastødende Marker, og som

nogenledes er det halve af Søens Længde, men hvis Bredde er forskellig fra $\frac{1}{4}$ til $\frac{1}{2}$ Fjerdingsmil, og angav efter sin Overbevisning især fra for 8 Aar siden, da denne Sø formedelst en meget tør Sommer var gangbar paa de fleste Steder, at paa mange Steder blev af vedkommende Bønder skaaret og bjerget meget god og brugbar Tørv indtil 4 a 5 Fods Dybde, som brændte godt, og gav en hvid Aske uden nogen ubehagelig Stank".

Der skulde naturligvis i brevet have stået sydsydøst, men det kan være en læsefejl af den, der har gengivet brevet i Gladsaxe-bogen.

Heldigvis var der ingen, der turde løbe den risiko at forpagte tørveskåret, så derfor fik Utterslev møse lov til at ligge hæn i naturtilstand lige til idag.

Kort efter var det, at Pouls far fik kroen for en lille tid, men han må nok have haft en forpagter på, da han selv var gift og bosat i Lyngby på den tid.

I 1802 gik den fra ham ubist til hvem, men nu, da Poul og Margaretha er blevet gift, kommer den tilbage til familien. Det kan dog være familie, der har haft den i mellemtiden.

Søborghus lå godt. Der var altid en livlig trafik på den gode Frederiksborgvej, så der er ingen tvivl om, at det var en god solid forretning, Poul havde indladt sig på. Bønderne nordfra rastede her, både på vejen til København og på hjemvejen. Kulsvierne fra Gribskov kom også, stolte uregerlige karle med løse næver og vognkæppe, uvillige til at vige for nogen, både på landevejen og ellers, altid parate til slagsmål og drikkeri.

Der skulde en håndfast kromand til at styre sådanne folk, og det er måske forklaringen på de mange ejerskifter. Hvis Poul har lignet sin lillebror Jørgen, der blev storbonde i Lyngby og overtog barndomshjemmet 1830,

**Gårdejer Jørgen Pedersen, lillebror til kroejer
Poul Petersen på Søborghus, ejer af Carlshøj,
Lindegård og Lyngbygård i Kongens Lyngby.**

så har han, som det fremgår af dennes portræt, ikke været nogen frossenpind, og han har kunnet tage det hele i stiv arm.

Her kom de kongelige vogne i rask galop med heidukker på bagsmækken og håndfaste forridere med smækre påske til at rydde vejen med. For ganske vist var det nu tilladt hele folket at benytte kongevejen, men alle skulde vige for de kongelige, og det var i hvert fald kulsvierne meget uvillige til.

Søborghus var som nævnt selv et udflugtsmål, men der var adskillige, der fortsatte til Gentofte og Frederiksdal ad Vangedevejen, der gik fra tilhøjre. De skulde selvfølgelig ofte lige have en lille en på turen.

Der kom snart småfolk i kroen. Først drengene, Peder Nicolai, Anders William og Lauritz, derpå pigebørnene, Anne Marie Elisabeth, Ellen Kathrine og Nielsine Kristine. Tilsidst igen en lille dreng, Jørgen Wilhelm. 7 børn på 20 år.

Vi kender ikke alle Poul Petersens søskendes skæbne, men søsteren Ellen kan vi fange et par glimt af. I 1822 sidder hun på kroen Slukefter. Den berømte Strandvejskro, hvor alle de hjemvendende Dyrehavegæster endelig skulde have et krus gammelsøl med en pind. Det var kroens specialitet. Øl med masser af puddersukker og en pind til at røre rundt med.

Men allerede i 1822, hvor hun optræder som fadder for et af Pouls børn, optræder der en gårdejer Niels Nielsen af Gjentofte, som hun bliver gift med. I 1826 købte han Bjerregården i Gentofte, der er kendt som den første udflyttergård i hele Danmark. Han døde 1864, og i 1871 solgte Ellen gården til Carl Wilhelm Emil baron Knuth.

Knap så godt gik det med Pouls svigermor, madam Koops i Gentofte kro. Indtil 1830 havde hun passet kro og sygepleje, så trak hun sig tilbage, solgte kroen til handelsfuldmægtig Ole Ferdinand Olsen og flyttede til Christianshavn. Hun var nu 65 år gammel og kunde nok trænge til at koble lidt fra.

Tilsyneladende har hun dog fortsat sin virksomhed som klog kone, for i 1834 bliver hun anklaget i København for uagtsomt manddrab og sidder i varetægtsarrest hele vinteren, til hun i februar 1835 bliver frifundet for denne alvorlige anklage. Hun kom dog til at betale 20 rigsdaler i bøde for kvaksalveri.

Svigermor overlevede denne dom i 8 måneder og døde den 1. oktober 1835.

Poul var selvfølgelig med til begravelsen, der foregik fra Vor Frelzers kirke.

Blandt gæsterne, der jævnligt kom forbi Søborghus og kiggede ind, var også folk fra Slangørup. Der var blandt andre en rig købmand, Christen Jensen, der var flot kørende, og somme tider havde han en af sine sønner med.

Da der så ud til at kunde blive et godt par af Pouls datter, Anne Marie Elisabeth og Christen Jensens søn John Vilhelm, holdt man en fornuftig konference om det på kroen, hvor købmanden forresten havde et lille barnebarn med. Her kom man så overens om betingelser, om tid og søed, og brylluppet kom til at stå den 19. december i Brønshøj kirke, hvor Anne Marie var blevet døbt og konfirmeret.

4 uger senere døde købmand Jensen knap 70 år gammel og efterlod sig en masse penge, men også en masse børn, og så måtte Poul til begravelse igen.

Selv kom Poul Petersen ikke til at holde så meget længere. Det har været ganske hårdt at være krofær og

På kroen blev brøndevinsflasken sat på bordet, og man skænktes ølv. (Træsnit i Folkekalender for Danmark 1864).

til stadighed være rede til at tage en lille en med gæsterne.

Brændevinsflasken stod altid fremme på bordet, og man skænkede selv, og det kunde nok i det lange løb være en belastning for helbredet.

Landbruget, der var på 16 tønder land af Bud-dinge mark, Gladsaxe sogn, har også krævet sit. En travlt optaget mand har han været, kroejer Poul Petersen, mange børn og mange tjenestefolk, travle rejsende og nogle, der havde alt for god tid.

Den 3.maj 1842 døde Poul Petersen kun 47 år gammel og blev begravet i Brønshøj. Hans søn satte ham dette smukke minde i avisen.

"Nu lukket er dit lyse Fadersøje

Om Arnen værner ei din travle Haand

Ei Barnets Leeg skal meer Dit Sånd fornøje

Den kolde Død brat løsned' Kivets Baand.

Kun ved din Grav vi tause nu skal sukke

Kun skue der vor sømme Moders Graad;

Om Faders Støv skal sorten Grav sig lukke

Oh Død! - Du traf for snelt ham med din Braad!

Kun Giensynstimen kan vor Sorg husvale

Kun Mødet hist bag Livets fjerne Kyst -

- Der skal vi Alle med vor Fader tale!

Der skal hver Kummer slettes af vort Bryst!

Ane nr.15: probandernes mormors mor Margaretha Magdalena Koops

I Haderslev Vor Frue kirkebog Anno 1796 står under Dies nativitatis 30.Junii, Dies accepti baptismi 21.Julii: Margaretha Magdalena Koops, des Hans Johannes Nicolaus Koops, Meister bej der Zuckersiederej, auf Stadtgrund sieselbst, und Anna Maria geboren Liungström zu Malmoe in Schonen, eheb. Tochter.

Gew.: Frau Rathsverwandterin Håort, Mademoiselle Ambrosius, Herr Amtsverwalter Lorenzen.

Når Margaretha blev født i Haderslev, var det på grund af Københavns brand, der gjorde hendes forældre husvilde. Hendes far, der var Hamburger, må have haft forbindelser i Haderslev, før han kom til København, som han har kunnet vende tilbage til. Moderen var, ifølge det ovenstående fra Malmø.

Margaretha er altså udenlandsk, en fremmed fugl, en blå anemone, men begge hendes forældres oprindelse er endnu i det uvisse.

Margaretha havde en storesøster Maria, der var født 1793 i København.

Familiens ophold i Haderslev blev kun af kort varighed. Haderslev brændte også, og så vendte de tilbage til København, som på den tid, i den såkaldte florissante periode, var en magnet, der trak folk til alle vegne fra.

Margaretha var endnu kun et svøbelsesbarn, da hun kom til København, og kan næppe have husket noget fra sin fødeby, men måske har storesøster kunnet fortælle lidt.

I København fik Margarethas far borgerskab som te- og porcellænshandler og slog sig ned med familien i Lavendelstræde, der gik fra Gam^{Ny}torv ud til Lucie Mølle på Vestervold. Her havde han matr.nr.100, 101 og 102, så det har været en ganske anselig forretning, og

han holdt også en tjenestepige, Johanne Birch, der var 24 år og ugift.

Moderen var kommet til København første gang som ganske ung og havde ernæret sig som klog kone. Der er nok ingen tvivl om, at der var andre urter i skufferne og på hylderne end te.

I vinteren 1800 til 1801 gik der hårdnakkede rygter om en forestående krig med England. Alle mænd, der ikke havde fast beskæftigelse, blev presset til arbejde på Holmen, og en lang række af flådens skibe blev udrustet på nær den kostbare og uholdbare takelage, som måtte vente til foråret.

I løbet af marts måned måtte man i hast bugsere dem ud, som de var, for at danne et fremskudt befæstning til søsiden.

Slaget på Rheden kan Margaretha næppe have overhørt, selv om hun knap var 5 år gammel. Storesøster, der var 8, skulde nok holde erfaringen ved live.

Der var dog en omstændighed ved dette år, der gav Margaretha særlig grund til at huske det. Hendes far blev syg. Det var forrådnelsesfeber, og al moders kunst viste sig forgæves.

Han døde den 15. december 1801 og blev begravet 4 dage senere på Assistens kirkegård kun 43 år gammel. Det var selvfølgelig lavet, der fulgte og bar, men måske har Margarethas mor taget den ganske nye skik op, at kvinder gik med i ligfølget. Det havde man ikke været præsenteret for før den 16. august 1798, hvor 3 søstre og nogle få veninder fulgte den afdøde jomfru A. C. With til graven - og kom i alle landets aviser for denne dåd.

Som enke kunde Margarethas mor føre sin mands butik videre uden indblanding udefra, og det gjorde hun i nogle år.

Englænderne var ikke tilfredse med det, de havde opnået i 1801.

Der fulgte stadige chikanerier fra deres side, som blev besvaret fra dansk side med konvojpolitik og en konsekvent afvisende holdning til alle forsøg på visitationer af danske handelsskibe, der var fulgt af det danske fåag.

Det kom til flere episoder, hvor danskerne klarede sig fint overfor engelsk overmagt, men en dag blev det Englænderne for meget, og i 1807 dukkede en vældig flåde op i de danske farvande. En del lagde sig i Storebælt, nogle gik ned til Østersøen for at hindre indblanding fra de øvrige Østersøstater, resten, en overvældende overmagt, lagde sig udenfor København, og satte en stor hærstyrke i land, der snart indesluttede byen.

Bag voldene var man ganske fortrøstningsfuld. Man havde rigelige forsyninger til at imødesee en belejring med sindsro, og søforterne var blevet forstærket siden sidst, så fra den side regnede man ikke med nogen fare.

De frække Albions sønner skulde nok få en lang næse. Og man var meget forarget over landeværnets dårlige indsats ved Køge.

Ingen havde drømt om, at disse i virkeligheden beundrede Englændere kunde optræde så barbarisk, så de vilde bombardere en by, der var fuld af civilister.

Det var nogle frygtelige døgn for Margaretha og hendes familie. Hun var nu stor nok til at forstå, at situationen var farlig, og hun har grædt i sin mors arme under det forfærdelige bombardement. Moderen har sikkert hurtigt fået sine pigebørn med ud på Christianshavn, der lå udenfor bombernes rækkevidde, og her har de så ventet i frygt og bæven på at komme hjem til et hus, der måske lå i rygende ruiner.

Endnu i 1811 nævnes madam Koops ved indkvarteringsmandtallet som ejer af Vestervold nr.72, men hun må være blevet slået ud af statsbankerotten to år efter, for i 1814 genfinder vi hende i Vangede, og det siges udtrykkeligt, at hun har mistet sin formue.

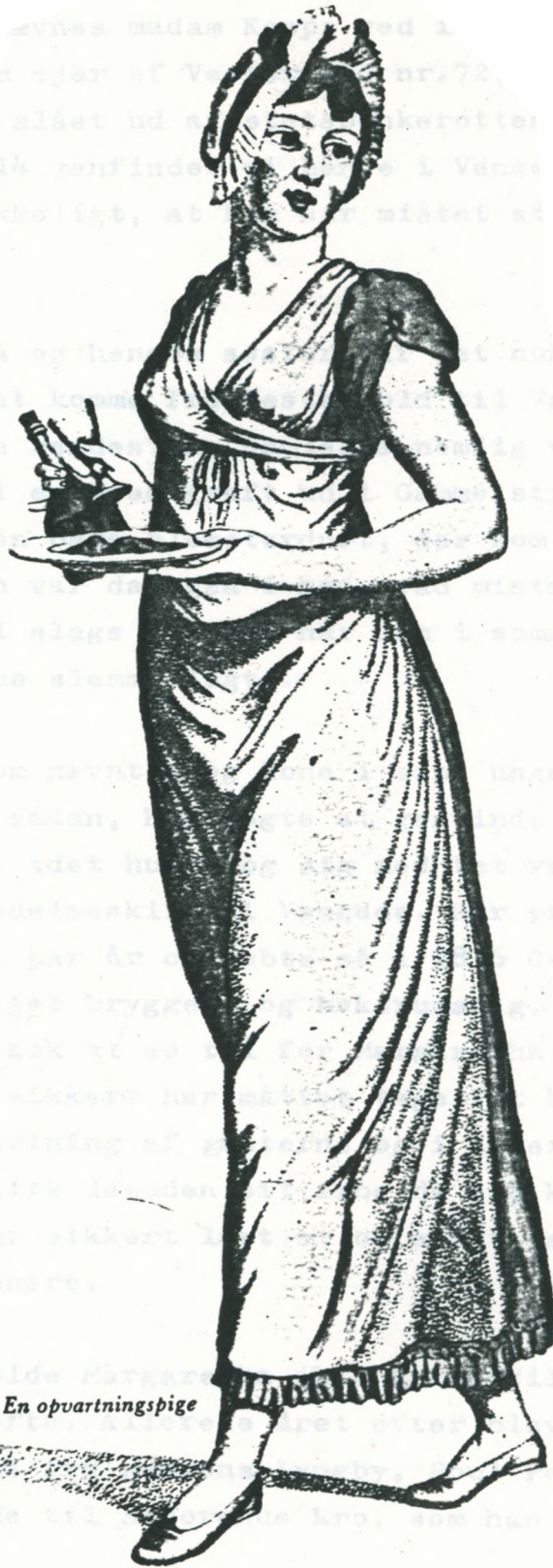
For Margaretha og hendes søster har det nok været et godt bytte at komme fra Vestervold til Vangede. Københavns åbne rendestene samledes nemlig ved Vestervold og løb i en bred grøft ud i Gammelstrand, men det var ikke den bare blomsterduft, der kom fra denne grøft, og den var da også i høj grad mistænkt for at forårsage al slags sygdom, når den i sommervarmen udsendte sine slemme lugte.

Moderen var som nævnt klog kone i sine unge dage, og det var som sådan, hun søgte at genvinde sin tidligere velstand, idet hun slog sig ned tæt ved den bekendte helbredelseskilde i Vangede. Her praktiserede moderen i et par år og købte så i 1816 Gentofte kro, der havde ejet bryggeri og høkerudsalg.

Her har været nok at se til for Margaretha og hendes søster, der sikkert har måttet tage fat både i krostuen med opvartning af gæsterne og i høkerbutikken. Moderen fortsatte desuden sit arbejde som klog kone, og pigerne har sikkert lært et og andet, som de har kunnet bruge senere.

Imidlertid skulde Margaretha ikke komme til at gå så længe i Gentofte. Allerede året efter blev hun gift med en ung mand fra Kongens Lyngby, Poul Petersen, der førte hende til Søborghus kro, som han havde købt samme år.

I 25 år levede Margaretha nu med sin ægtemand i denne kro, ikke langt fra Vangede, hvor hun lejlighedsvis har kunnet møde bekendte fra. Men der var da heller ikke så farlig langt hjem til mor og storesøster.

En opvartningspige

Samme år, som hun blev gift, nedkom Margaretha lidt før tiden med sin ældste søn, Peter Nicolaj, som blev opkaldt efter begge sine bedstefædre. Den næste søn, Anders William kom to år senere, så kom i 1820 endnu en dreng, der fik navnet Lauritz.

I næste runde kom pigerne. Først Ane Marie Elisabeth i 1822, så Ellen Kathrine i 1824 og endelig Nielsine Kristine i 1830.

Som en lille efternøler kom i 1837, da alle de store drenge var konfirmeret, lillebror Jørgen Wilhelm.

Det har været hårdt at være krokone. Bønderne fra Sigerslevøster kørte hjemmefra kl.16-16½, når de skulde til København, så bedede de en tid i Farum kro og overnattede i Søborghus. Men, siges det, meget søvn blev det ikke til, for der var bestandig uro.

Sådan var det for Margaretha i alle disse år - bestandig uro, dag og nat.

Der var ganske vist mange tjenestefolk. I 1834 var der 7. Karl Prange, Niels Steffensen, Kristian Larsen, Didrik Højberg, Ane Jakobsen, Sofie Andersen og Louise Ke....(ulæseligt).

Da børnene voksede til og kunde tage en hånd med i arbejdet, var der kun 5 tjenestefolk som i 1840. Niels Steffensen, Kristian Hansen, Hans Birfelt, Ane Kristine A..., og Sofie Hansen.

På den tid var de to ældste sønner allerede rejst hjemmefra, og samme år blev den ældste datter gift med Slangerupkøbmanden John Vilhelm Jensen.

Den 26.marts 1842 kunde Margaretha og Poul fejre deres selvbryllup, hvis en sådan højtid var opfundet på den tid, men 5 uger efter, den 3.maj døde Margarethas ægtemand kun 47 år gammel efter kort tids sygdom.

Moderen havde hun mistet i 1835, og søsterens skæbne er ukendt.

Margaretha fik som enke med tre aldeles umyndige børn kongelig allernaadigst Bevilling til at hensidde i uskiftet Bo mod Betaling af Afgifter 24 Rigsdaler.

Endnu i 1845 driver hun krohold i Søborghus. Den næstældste søn er flyttet hjem med sin kone og hjælper moderen. Margarethas svigerdatter hed Ane Elisabeth Rothberg. Hun blev samme år mor til en søn, der i dåben fik navnet Poul Bartholdus Petersen.

De to yngste døtre var endnu hjemme og ugifte, den lille Jørgen Wilhelm var nu 8 år.

Der var nu kun tre tjenestefolk tilbage.

Året efter opgiver Margaretha Magdalena kroholdet i Søborghus. Anders William er flyttet til København med sin kone og lille søn, Ellen Kathrine blev gift i Vangede med pækhøker P.C.Christiansen, og så rejste Margaretha med de to yngste til hovedstaden.

Her blev Margarethas yngste datter gift ind i en fransk emigrantfamilie fra Grenoble. Hendes ægtemand hed Andreas Verdier og var hanskemager på Amagertorv.

Og så i 1852, da alle børnene var så godt som fra hånden, giftede Margaretha sig igen, 56 år gammel, med sømand Johan Larsen Carlsen fra Taarbæk, 30 år gammel.

Hun boede da i Amaliegade nr.138. Hun havde samfrændeskifte af 17.november 1852. Forlovere var skomagermester J.P.Kofoed i Holmensgade 183 og skræddermester J.H.Dehlsen i Landemærket 163.

Vielsen blev forrettet den 6.marts 1853 i Garnisons kirke af pastor Blædel.

I 1854 omtales Margaretha som lods Carlsens hustru. Hendes mand blev nemlig statslods med post i København. I 1857 ser det ud som om hendes mand er blevet løget død, for skifteretten møder op på Asiatisk Kompagnis Plads for at finde ham på Jagten Charlotte. Dette skib var imidlertid afsejlet fra pladsen, og skifteretten måtte gå med uforrettet sag.

I 1837 byggede skibstømrer J.P.F.Jørgensen i Nakskov en smuk lille bark, der fik navnet ALERT. Hun var på 313 bruttoregister tons, 100 fod lang og 24.6 fod bred, dybgang 14.9 fod.

Rederen R.Kerr i København solgte hende i 1859 til skipper H.J.Baagøe, der den 24.september 1863 solgte hende til rederiet H.S.Hansen i København.

Blandt partrederne i dette rederi var kongelig lods Johan Larsen Carlsen med 4/28. De øvrige partredere var grosserer H.S.Hansen, skibsreder C.Eberth, urtekræmmer H.P.Lemming, købmand J.J.Hoppe og skibsfører H.Christian Erichsen, alle af København, skibsfører Julius Larsen, Helsingør, havnefoged H.E.Fester i Faxe og dampskibsfører H.H.Carl.

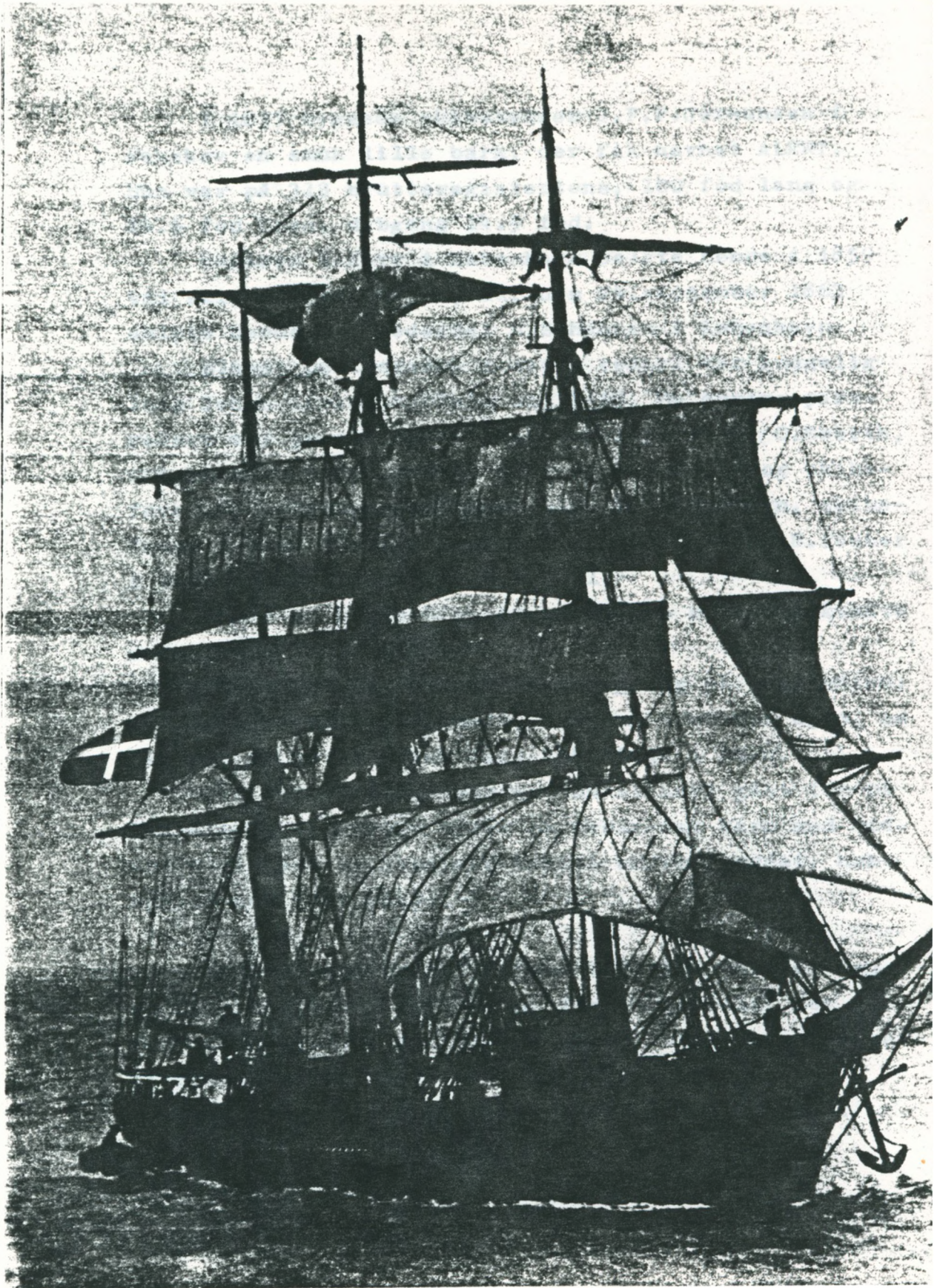
Nogle af disse blev grundlæggere af store kendte rederier.

Barken Alert sejlede hovedsagelig på Vestindien, og det har været spændende, når hun ventedes hjem, om der var en ny eksotisk last lykkeligt i havn.

Ved de tider har Margaretha sikkert gået tur på Langelinie og kigget efter en tremastet bark med middelfyldig bov og skæg med krølle under sprydet, hækbygget med flat spejl.

Vi har ikke berørt krigen 1848-50, selv om den må have betydet ikke så lidt for Margaretha, der var født i Haderslev, men der er ingen tvivl om, at tabet af Sønderjylland har været tungt for hende.

Hun døde den 2.december 1864, 68½ år gammel.

Margaretha Magdalena havde haft 2 drenge med i krigen, den ældste søn Peter Nicolai Petersen, der var løjtnant, og sønnesønnen Bartholdus Poul Petersen, der som frivillig deltog i forsvaret af Dybbøl.

Hun fik begge hjem i god behold, men måske tog spændingen for hårdt på hende.

Hendes svigersøn, hanskemageren blev en kendt antikvitetshandler, med butik i Østergade.

Kongelig lods Johan Larsen Carlsen boede endnu i nogle år i Amaliegade, men så forsvinder han ud af syne.

I det følgende personregister er navnene på bondefødte personer i udstrakt grad normaliseret.

Navne som Paul, Powel, Pofuel o.lign. skal alle findes under POUL.

Petersen, Pedersen, Pedersdatter, Pedderssøn osv. er alle samlede under Pedersen.

Morthen, Mortthen, Morthenssøn o.lign. findes under Morten/Mortensen.

Kvinderne er alle optaget både under deres pigenavn og deres ægtefælle(r)s efternavn, så de skulde være lette af finde uanset fra hvilken "side", man søger dem.

Alle småfolk, der bare nævnes, er taget med i registret, da alene deres tilstedeværelse på en lokalitet kan være en vigtig oplysning for slægtsforskeren.

Derimod er historiske personer kun medtaget i det omfang, de "griber ind" i handlingen.

PERSONREGISTER

Adeler, baron: 179; Albeck, Germann, på Søborghus: 242; Ambjørn, Christen, tjkarl 1834 Slangerup: 215; Ambrosius, mademoiselle 1796 Haderslev: 250; Andersen, borger i Hillerød 1871: 58; Andersen, Bodil 1782 i Fanefjord: 171; Andersen, Christiane, tj-pige 1860 Slangerup: 53; Andersen, Hans 1782 i Fanefjord: 171; Andersen, Johan Christian tjkarl 1860 Slangerup: 53; Andersdatter, Johanne Marie g.1803 m.Peder Sørensen Kgs.Lyngby: 237; Andersen, Niels tjkarl 1860 Slangerup: 53; Andersen, Peder tjkarl 1834 Slangerup: 215; Andersen, Sofie tj pige 1834 Søborghus: 255; Andersen, Søren tjkarl 1834 Slangerup: 215; Andresen, J.C. 1843 København: 81; Arboe, Hermann Peter, præst i Slangerup: 120, 138; Arenstorff, slægt på Overgaard: 149, 156; Arenstorff, Frederik Christian: 156; Arff, Lorenz, byfoged Slangerup/Frederikssund: 222;

Baagøe, H.J., skipper København: 258; Bagge, Christiane, syjomfru 1869: 57; Bak Mortensen, Anders + Dybbøl 1864: 28; Bakker, Jens, lærersøn fra Hørup, emigrant: 61, 62; Bang, Christian, urtekræmmer 1804 Kbh.: 227; Bech-Olsen, mesterbryder: 22, 23; Begtrup, Gregers, landøkonom: 198; Bell, Graham: 39; Bendtsen, Peter, tjkarl 1834 Slangerup: 215; Bernstorff, greve: 239; Bille-slægten i Hornsherred: 208; Birch, Johanne, tj pige 1801 Kbh.: 251; Birfelt, Hans, tjkarl 1840 Søborghus: 255; Bjerring, kaptajn: 176; Bjørner, Anna født Halberg: 18; Bloody Knife, indianerspejder: 33; Blædel, præst ved Garnisons kirke: 257; Bodenhoff, madam 1796 Kes. Lyngby: 236; Bolschift, Christen, købmand Slangerup: 226; Borch, madam 1827 Hillerød: 213; Brøndum, familien i København: 79, 89, 91; Brøndum, I.A., brændevinsbrænder: 25, 83; Brøndum, Nicolai, brændevinsbrænder: 25, 83, 84, 91; Brøndum, Rasmus Vilhelm: 91; Brönniche, Peder, møller i Roskilde: 233; Brönniche, Susanne Dorothea født Ru-gaard: 233; Børentzen, David i Søborghus: 242; Bøye, Jens Petersen, kontrollør i Frederikssund: 219;

Carl, H.H., dampskibsfører København: 258; Carlsen, Johan Larsen, kgl.lods København: 135, 257, 258; CARLSEN, MARGARETHA MAGDALENA født Koops: 126, 135, 240, 244, 250ff; Cato, Christian, litograf: 21, 44; Cato, Jens Christian, litograf: 44; Christensen, Anders 1771 Kastbjerg: 160; Christensen, Inger (Enger) født Mortensdatter i Udbyneder: 151, 153, 165; Christensen, Jørgen 1782 Fanefjord: 171; CHRISTENSDATTER, LEENE gift Morten Jensen: 151, 153, 166

Christensen, Niels, brændevinsbrænder 1801 Slangerup: 197; Christensen Revsbeck, Niels g.m. Inger Mortensdatter: 153, 165; Christensen, P. forfatter: 74, 160; Christensen, P., skomager 1817 Gentofte: 240; Christensen, Søren, tjkarl 1860 Slangerup: 53; Christiansen, Ellen Katrine født Petersen i Søborghus: 128, 148, 246, 255, 257; Christiansen, P.C., spækhøker i Vangede: 128, 148, 257; Clasen, Ernst Henrik, præst i Brønshøj: 132; Clausen, Inger Bolette Linno, masse-morder i Adelgade: 107; Clausen, Peter, skolebestyrer i København: 26; Coninck, Frederich de, købmand: 239; Coops, Edith - pseudonym for Edith Eleonora Mortensen; Custer, George Armstrong, general: 30, 32ff;

Dagmar, dansk prinsesse: 55f; Dahl, Ingeborg Elise g. Meldahl: 56; DANIELSEN, ANNE født Nielsdatter: 154, 160; Daniel- sen, Niels i Kastbjerg/Udbyneder: 154, 155, 160, 164, 170; Dan- mark, Anders Andersen 1799 Udbyneder: 165; Danmark, Anders Peder- sen i Udbyneder: 153; Danmark, Mette født Mortensdatter: 151, 153; DAVIDSEN, ELLEN født Povlsdatter, Gentofte/Kgs.Lyngby: 236; David- sen, Hans, gårdejer Kgs.Lyngby: 236; de Coninck, Frederich: 239; Degen, Johan Vilhelm, Søborghus: 242; Dehlsen, J.H., skrædder i Kbh.: 257; Dorph, Peder Hegelund i Stege: 174, 178, 179; Driefer, rådmand: 81;

Eberth, C. skibsreder Kbh.: 258; Edison, Thomas: 39f; Eegholm, syjomfru 1869: 57; Egidius i Tivoli: 9; Ellinger, Hein- rich O.G.: 15f; Erichsen, H.Øhr. skibsfører Kbh.: 258; Estrup: 6;

Fang, Arthur, forfatter: 216; Fanøe, Lauge Severin, kon- sumptionsforvalter Frsund: 219; Fanøe, Marie Margrethe født Lange: 219; Ferhmann, frøken 1869: 57; Fester, H.Ē. havnefoged i Faxe: 258; Fischer, Emil, oberstløjtnant: 57; Fischer, Helene født Hee- gaard: 57f; Fischer, Johan Frederik, røntgenpioner: 72; Flindt, Anne Regina født Rugaard: 198, 222, 225, 228, 232; Flindt, Henrik, købmand: 232; France, Anatole: 32; Frants, Henrik, bager: 232; Frederiksen, Karen Marie, tjpige 1860 Slangerup: 53; Fritz, Georg, landvæsenskommissær: 232; Fritz, Gotlieb, købmand: 195, 227, 230; FRITZ, MARIE KIRSTINE født Wellejus: 221, 232; FRITZ, KIRSTINE JØRGENDATTER: 109, 195, 198, 214, 219, 221, 225; Fritz, Thomas Wellejus, præst i Mygind: 221, 232; Fürste, Th.A., konst.overlæge Vordingborg: 148; Fønss, Dagmar født Halberg: 18; Fønss, Johannes bassanger: 18; Fønss, Mime, skuespiller: 18; Fønss, Olaf, film- stjerne: 13, 18;

Gad, præst i Magleby Møn: 188; Gad, Lars, tjkarl 1834
 Slangerup: 215; Gad, Svend, byskriver Slangerup: 223; Gambier, Ja-
 mes, admiral: 200, 202; Garbrecht, Johan Gerhard Frederik: 88;
 Graule, Anders 1771 Nørresundby: 192; Graule, Mette Marie Peders-
 datter: 192; Graver, Rasmus, damvogter Søborghus: 241; Grundtvig,
 jomfru Frsund: 221; Grundtvig, Enoch præst i Udesundby: 221;
 Grundtvig, N.F.S.: 98;

Hagendorn, Barthold, købmand Frsund: 219; Hagendorn, Ka-
 ren g.Lange: 219; HAGENDORN, KIRSTINE Jørgensdatter født Fritz:
 109, 195, 198, 214, 219, 221, 225; Hagendorn, Marianne: 219, 221;
 Hagendorn, Peder Paulin, købmand Frsund: 219, 227; Hagendorn, Tho-
 mas, købmand Frsund: 219; Hagendorn, Thomine Simonine: 197, 219,
 222, 227; Hager, konsumptionsforvalter: 230; Halberg, A. skuespil-
 ler: 18; Halberg, Anna, skuespiller: 18; Halberg, Dagmar: 18; Ham-
 merich, Ehrenfried Mathæus i Søborghus: 242; HANSDATTER, BODIL g.
 m.Mads Jørgensen Fanefjord: 171; Hansen, C.F. arkitekt: 41; Hansen,
 H.S. grosserer Kbh.: 258; Hansen, Hans, Magleby Møn: 186; Hansen,
 Ide Lund g.m.Schack Georg Krog: 120, 198; Hansen, Jørgen, Aalebæk
 Møn: 184, 186; Hansdatter, Karen, indsidder Magleby Møn: 186; Han-
 sen, Kristian, tjkarl 1840 Søborghus: 255; Hansdatter, Lovise, tj-
 pige 1834 Slangerup: 215; Hansen, Matthias, tjkarl 1834 Slangerup:
 215; Hansen, Niels 1799 Udbyneder: 165; Hansen, Niels 1812 Udbyne-
 der: 169; Hansen, Peder, tjkarl 1834 Slangerup: 215; Hansen, So-
 fie, tj pige 1840 Søborghus: 255; Hedborg, Curt Sixten Olof: 21;
 Hedborg, Inga Else Marie født Roepstorff: 16, 21; Heegaard, Aman-
 da 1859 Slangerup: 52; Heegaard, Andreas, købmand i Slangerup: 53,
 60, 114, 118, 120ff, 124, 210, 213; Heegaard, Anker Henrik, gros-
 serer: 122; Heegaard, Betrea, emigrant: 60; Heegaard, Charles, emi-
 grant: 62; Heegaard, Helene Bartholine g.m.Emil Fischer: 57f; Hee-
 gaard, Otto: emigrant: 62; Heegaard, Poul, landvæsenskommisær: 52,
 53, 120ff, 124; Heegaard, Poul Henrik, navigationslærer: 53, 117,
 122, 193, 200, 208, 210; Heegaard, Poul Sophus Vilhelm, professor:
 122; Heegaard, Trine Elisabeth født Jensen: 113f, 122, 213, 234;
 Heegaard, Trine Thomasine født Tugaard: 58, 122; Heegaard, Wilhelm,
 emigrant: 61; Hegelund Dorph, Peder i Stege: 174, 178f; Heiberg,
 Johan Ludvig: 18; Hemmings, Kirstine af Mandemarke Møn: 184; Hem-
 mingsen, Michael af Nørre Vestud Møn: 176; Henrichsen, Christian,
 skomager Magleby Møn: 186; Henrichsen, Hans gårdmandssøn Magleby
 Møn: 188; Henrichsen, Jørgen, gårdmandssøn Magleby Møn: 188; Hen-
 richsdatter, Karen, gårdmandsdatter Magleby Møn: 186, 188; HENRICH-
 SEN, KAREN født Jørgensdatter (Saxe): 186; HENRICHSEN, LARS gård-

mand Magleby Møn: 186; Henrichsen, Lars, søn af Henrich Larsen, gårdmand Magleby Møn: 188; HENRICHS DATTER, MAREN g.m.Mads Madsen: 94, 179, 181f, 184ff; Hermansen, Mads, Roskilde kro: 195, 227f; Herold, Vilhelm, operasanger: 13; Herslev, Peder Lorents, præst i Brønshøj: 242; Hesse, C.Z.: 85; Hinch, Andreas, handelslærling: 115, 215; Hiort, Rathsverwandterin Haderslev: 250; Hiuler, Michel, fadder 1765 Udbyneder: 151; Hjort, Chr.Fr., præst: 222; Holck, kaptajn: 227; Holgersen, Fridrich: 186; Holgersen, Maren født Laursdatter: 186; Holmberg, Maren, tj pige 1834 Slangerup: 215; Holst, Jens, Frsund: 231; Holstein, baron: 174; Holtemann, Sophus Wasilis, skibsprovianteur: 44; Hommer, Moritz, byfogedfuldmægtig Slangerup: 226; Hoppe, J.J., købmand og skibsreder: 258; Hvidt, Dorothea Kirstine født Jensen: 109, 113f, 213; Hvidt, Laurits Nicolai, finansmand: 205, 213; Hvidt, Marie Christiane gift Langevad: 114; Hvidt, Werner Andreas Christian, møller i Strø: 114, 213, 233; Højberg, Didrik, tjkarl 1834 Søborghus: 255;

Ibsen, skolelærer i Slangerup: 115; Irgens, Chr.Fr. i Søborghus: 242;

Jacobsdatter, Ane, "jomfru": 78; Jakobsen, Ane, tj pige 1834 Søborghus: 255; Jacob(sen), Hans i Budsemarke: 184; Jacobsen, Hemming, gårdmand i Vindebæk: 97, 182; Jacobsen, Isaak, brygger og kromand: 241; Jensen, Anders, kaldet Kragh, gårdmand Udbyneder: 153; JENSEN, ANNA BARTHOLINE født Rugaard: 109f, 193ff, 198, 203, 218, 219ff; JENSEN, ANNE født Nielsdatter: 154; JENSEN, ANNE MARIE ELISABETH født Petersen: 52, 115, 117ff, 126ff, 246f, 255; Jensen, Bendix: 226; Jensen, Carl Georg: 113, 206, 232; JENSEN, CHRISTEN, købmand i Slangerup: 109, 115, 117, 134, 192ff, 223, 225ff, 230, 239, 241; Jensen, Christen Bartholin, kornhandler: 57ff, 120, 142; Jensen, Dorothea Kirstine g.Hvidt: 109, 113, 198, 213, 227, 232; Jensen, Harald Edvard Gottlieb: 113, 208, 233; Jensen, Hemming, tjkarl 1801 Magleby Møn: 188; Jensen, Jenny Dorthea: 53, 62, 65ff, 69, 120; Jensen, Jens (kaldet Store Jens) 1765 Udbyneder: 151; Jensen, Jens Rasmus: 113, 195, 198, 225, 233; Jensen, Joen i Nørresundby: 192; JENSEN, JOHN WILHELM, købmand i Slangerup: 52f, 109ff, 134, 137, 140, 143, 206, 211, 215f, 232, 247, 255; Jensdatter, Karen 1765 i Udbyneder: 151; Jensdatter, Karen i Nørresundby: 192, 198; Jensen, Karen Sofie gift Lüders: 113f, 206, 213, 232; Jensen, Lars Anders: 113, 198, 227; JENSEN, LEENE født Christensdatter: 151, 153, 166; Jensdatter, Maren g.m.Jens Mortensen d.y. Udbyneder: 154; Jensen, Maren, tj pige 1860 Slangerup: 53; Jensdatter, Maren Nørresundby: 19;

Jensen, Margrethe Magdalene, syerske: 52, 60f, 65, 67, 69, 120, 144, 146f; Jensen, Marie Wilhelmine Petrine g.Münster: 12, 53, 62, 66ff, 125; Jensen, Mette Marie: 226; JENSEN, MORTEN gårdmand i Udbyover: 151, 153f; Jensen, Niels Peter: 113, 198, 228; Jensen, Peder William Laurits: 52, 54, 60ff, 120, 143; JENSEN, POUL gårdmand i Kastbjerg: 160; Jensen, Poul Peder: 52, 120; Jensen, Regine Caroline: 113, 115, 206, 208, 215, 232f; Jensen, Rinda Nicoline: 53, 62, 65, 67, 69, 120; Jensen, S. professor Vordingborg: 146f; Jensen, Sophie Hedevig g.Rugaard: 113f, 206, 213, 231; JENSEN, SOPHIE JØRGINE gift Mortensen: 43ff, 49, 51ff, 125, 128; Jensen, Sophie Marie: 113f, 206, 214, 228; Jensen, Søren Christian Godtlieb: 113, 208, 233; Jensen, Theodor Sophus: 53, 125, 147; Jensen, Trine Elisabeth g.Heegaard: 113f, 122, 206, 213, 232, 234; Jensen, Trine Nielsine: 53, 55ff, 65, 67, 120; Junge, bager 1817 Kæs.Lyngby: 240; Justesen, Poul, tjekarl 1801 Slangerup: 198, 225; Jürgensen, Fritz, tegner: 100; Jæger, Jørgen Ibe: 221; Jöncke, P.E.: 81; Jørgen(sen), Hans, Mandemarke Møn: 184; JØRGENSEN, BODIL født Hansdatter: 171; Jørgensen, Henrich Conrad, skibspræst: 198; Jørgensen, J.P.F., skibsbygger: 258; JØRGENSEN, KAREN(SAXE), g.m.Lars Henrichsen Magleby Møn: 186; JØRGENSEN, MAD S Fanefjord Møn: 171; Jørgensen, Niels, gårdmand Udbyneder: 79; Jørgensen, Peder, Sømarke Møn: 184;

Kehlet på Rosenlund: 98; Kerr, R. skibsreder: 258; Kinch, Andreas, handelslærling: 115, 215; Kingo, biskop: 121; Klie, Anne Marie g.Stauning: 219; Klopstock, digter: 239; Knuth, Carl Wilhelm Emil baron: 246; Kofoed, J.P. skomagermester: 257; Kofoed, Georg: 130; Kold, Niels Andersen 1771 Nørresundby: 192; Kollerød, Ole: 121; KOOPS, ANNE MARIE født Lange eller Ljungstrøm: 126, 133, 240, 247, 250, 253; KOOPS, HANS JOHANNES NICOLAUS tehandler: 250; KOOPS, MARGARETHA MAGDALENA g.Petersen og Larsen Carlsen: 126, 135, 240, 244, 250ff; Koops, Marie: 250; Koye, major: 174; Krag, Hans Chr., Søborghus og Frederiksdal: 242; Kragh, lærer i Udbyneder: 77; Kragh, Anders Jensen, gårdmand i Udbyneder: 153; Krog, Christen Hansen, købmand i Slangerup: 52, 109, 120, 214; 228; Krog, Ide født Lund Hansen: 120, 198; Krog, Schack Georg, købmand i Slangerup: 193f, 198, 223, 227; Krog, Sophie g.m.Christen Hansen Krog: 52;

Laahn, Anders, gårdmand i Udbyneder: 151; Laahn, Ane født Melchiorssdatter: 151; LANGE, ANNA MARIA gift Koops: 133, 240, 247, 250, 253; Lange, Hans Rasmussen, farver i Frsund: 219; Lange, Karen født Hagendorn: 219; Lange, Marie Margrethe g.Fanøe: 219; Langevad, Carl Christian, tømremester: 114; Langevad, Juliane: 114; Lanre-

vad, Marie Christiane født Hvidt: 114; Lantau, John: 129; Larsen, Amalie, husjomfru 1834 Slangørup: 115, 215; LARSDATTER, ELSE MARIA gift Rasmussen Magleby Møn: 186; Larsen, Hans, fadder 1782 Fanefjord: 171; LARSEN, HENRICH gårdmand Magleby Møn: 98, 186; Larsen, J.H. præst i Slangørup: 208, 214; Larsen, Julius, skibsfører Helsingør: 258; LARSEN, KIRSTEN født Pedersdatter: 184; Larsen, Kristian, tjkarl 1834 Søborghus: 255; Larsdatter, Maren gift Holgersen: 186; Larsen, Peder, søn af gårdmand Lars Henrichsen Magleby Møn: 186; Larsen, Peder i Stege: 186; Larsen Carlsen, Johan, kgl.lods: 135, 257f; LARSEN CARLSEN, MARGARETHA MAGDALENA født Koops: 135, 240, 244, 250ff; Larssen, Anna født Halberg: 18; Lauritzen, manufakturhandler i Slagelse: 56; Laursen, Joen, rytterbonde Nørresundby: 109; Lebahn, bager i Slangørup: 52, 120; Lebahn, Peter, emigrant: 62; Lemming, H.P. urtekræmmer i Kbh.: 258; Limbach, rebslagermester Slangørup: 227; Limbach, Cathrine Dorothea, enke i Hedemøllen: 227; Lind, Johs. Frid., Bregnerød kro: 232; Lindbach, Anne Christine Larsdatter: 228; Lindberg, Agnethe: 221; Lindberg, Anders: 221; Lindberg, Anne Cathrine: 225; Linde, Peter: 26, 89; Lindholm, Lauritz: 192; Listov, Jens Wilhelm Victor, engelsklærer: 27; LJUNGSTRØM, ANNA MARIA gift Koops: 126, 133, 240, 247, 250, 253; Lorenzen, Amtsverwalter Haderslev: 250; Lumholdt, borger i Hillerød: 58; Lund, Hans Peter Julius, porcelænshandler: 84; Lund Hansen, Ide gift Krog: 120, 198; Lüders, Heinrich, købmand i Slangørup: 114, 213; Lüders, Karen Sofie født Jensen: 113f, 213; Lütken, præst i Stege: 189;

Madsdatter, Bodil af Fanefjord: 179, 182, 189; Madsen, Christoffer af Fanefjord: 171; Madsdatter, Ellen af Fanefjord: 171; Madsen, Hans af Fanefjord: 179; Madsen, Jørgen af Fanefjord: 171; MADSEN, MADS af Fanefjord: 89, 94, 100, 171ff, 188ff; Madsen, Mads Jørgen af Fanefjord: 181f, 190; MADSEN, MAREN født Henrichsdatter: 94, 179, 181f, 184ff; MADSDATTER, MARIE KIRSTINE gift Mortensen: 28, 44, 89, 91, 93, 94ff, 179, 182, 188; Madsdatter, Sidse af Fanefjord: 181f, 190; MADSEN MORTENSEN, POUL, musikhandler: 25ff, 69, 92, 106f; MADSEN MORTENSEN, SOPHIE JØRGINE født Jensen: 43ff, 49, 51ff, 125, 128; Makin, Thomas & Son, Sheffield: 44; Marckeprang, distriktslæge: 94, 179; Marcussen, Carl Antomius, kancelliråd: 57f; Mariager, Jørgen Pedersen i Søborghus: 241; Marstrand, kunstmaler: 90; Masse-nau, skuemester: 81; Melchior, H.E. skolebestyrer: 27f; Melchior-datter, Ane gift Laahn: 151; Meldahl, Ingeborg Elise født Dahl: 56f; Meldahl, Olaus Olavius: 56f; Meyer, J.A. stadsbygmester: 214; Mortensen, Agnes Nicoline: 43, 48; Mortensen, Anders: 74, 167; Mortensen, Anders Bak: 28; Mortensdatter, Anne: 74, 154, 158, 164, 166, 169f

Mortensen, Anton Wilhelm, emigrant: 25, 30, 41, 43, 48, 91, 106f;
 Mortensen, Anton Villiam: 41, 46; Mortensen, Arne, landsretsagfø-
 rer: 48; Mortensdatter, Berthe Chatrine: 74f, 155, 158, 166; Mor-
 tensen, Bjørn: 93; Mortensdatter~~m~~ Dorthe: 74f, 154, 158, 165; Mor-
 tensen, Dorthe født Poulsdatter: 154, 162, 164, 166; MORTENSEN,
 EDITH ELEONORA, proband: 6, 12, 16f, 21, 24, 43; Mortensen, Edna:
 41; MORTENSEN, EGON, proband: 6, 12, 19, 22ff, 47, 93; Mortensen,
 Eleonora født Mortensen: 41, 43, 46ff; Mortensdatter, Enger(Inger):
 151, 165; MORTENSEN, ERNEST, proband: 6, 12, 18ff, 22, 24, 46, 93;
 Mortensen, Finn: 45, 93; Mortensen, Grace: 41; Mortensen, Gunild,
 tjpige 1801 Slangerup: 198, 225; Mortensdatter, Inger(Enger): 151,
 165; Mortensen, Jens d.y. i Udbyneder: 151ff, 155, 158f, 169; Mor-
 tensdatter, Karen: 151, 165, 167; Mortensen, Karen Marie: 46, 48;
 MORTENSEN, KATE MARY, proband: 6, 10, 12, 15ff, 21, 24, 44, 48;
 Mortensdatter, Kirsten: 151, 153f, 159; MORTENSEN, KIRSTEN født
 Poulsdatter: 74f, 154ff, 160ff; MORTENSEN, LEENE født Christensdat-
 ter: 151, 153, 166; Mortensdatter, Leene: 74, 154, 158, 164, 166,
 169; Mortensdatter, Maren: 74, 158, 167; Mortensen, Maren født Jens-
 datter: 154; MORTENSEN, MARIE KIRSTINE født Madsdatter: 28, 44, 89,
 91, 93, 94ff, 179, 182; Mortensdatter, Mette: 151, 153; MORTENSEN,
 MORTEN, udflyttergårdmand: 74, 89, 149ff, 162, 164ff, 169f; Morten-
 sen, Nicolai Marius: 41, 48; Mortensen, Niels: 74f, 91, 158, 166;
 Mortensen, Niels Thorvald, handelsfuldmægtig: 25, 41, 43f, 46ff, 91,
 93, 106; Mortensen, Olga Elisabeth født Priskorn: 22; MORTENSEN,
 POUL, porcelænshandler: 48, 74ff, 98, 103, 106, 156, 158, 166; Mor-
 tensen, Poul Daniel Thorvald, overretssagfører: 41, 47f; MORTENSEN,
 POUL MADSEN, musikhandler: 25ff, 69, 92, 106f; MORTENSEN, SOPHIE
 JØRGINE født Jensen: 43ff, 49, 51ff, 128; Mortensdatter, Trine: 158;
 Münster, Carl Chr. cand teol: 230; Münster, G.C.E.: 66; Münster,
 Marie Vilhelmine Petrine født Jensen: 12, 53, 62, 66ff; Münster,
 Niels: 230; Møller, frøken 1814 i Roskilde: 232; Møller, Jørgen Sø-
 rensen i Udbyneder: 167; Møller, Karen født Mortensdatter: 151, 165,
 167; Møller, Rasmus af Frenderup: 176; Mørch, J. fadder 1859 Slange-
 rup: 52; Mørch, Søren, degn i Nørresundby: 193;

Nansen, Betty: 18; Neiiendam, Robert: 13f; Nielsen, gæst-
 giver i Slangerup: 58, 122; NIELSDATTER, ANNE af Kastbjerg: 154, 160;
 Nielsdatter, Anne Marie i Nørresundby: 192; Nielsen, Christen i Nør-
 resundby: 192; Nielsen, Daniel af Kastbjerg: 158, 160, 169; Nielsen,
 Ellen født Pedersdatter: 237, 246; Nielsen, Gregers 1765 Udbyneder:
 151; Nielsen, Henrich af Budsemarke: 184; Nielsen, Jacob, tjdreng i
 Slangerup 1801: 198, 225; NIELSEN, JENS skrædder i Nørresundby: 192;

Nielsen, Joen i Nørresundby: 192; Nielsdatter, Karøn, tjpige 1787
Magleby Møn: 186; NIELSDATTER, KIRSTEN egtl. Poulsdatter gift Mor-
tensen: 74f, 154ff, 160ff; Nielsen, N.B. kommandersergent: 85;
Nielsen, Niels af Kastbjerg: 160, 166; Nielsen, Niels af Gentofte:
246; Nyrop, arkitekt: 8; Nørager, postmester: 230;

Olstdatter, Anne Margrethe, tjpige 1801 Frsund: 225; Olsen,
Kirstine, tjpige 1845 Adelgade 99: 91; Olsen, Ole Ferdinand, kro-
mand Gentofte: 247; Olufsen, professor: 209; Ostenfeldt, Thomas: 230;
Ovens, Jacob i Søborghus: 242; Oxholm, general: 174;

Paludan, præst i Fanefjord: 189; Paul-Petersen, Bartholdus:
10f, 43, 63, 65, 128, 142, 257; Paul-Petersen, Ingeborg, svømmepæda-
gog: 128; Paul-Petersen, Magdalene, formand for DKG: 128; Petersen,
skiftekommitteret: 169; Pedersen, Anders af Kgs.Lyngby: 237; Peder-
sen, Anders, tjkarl 1834 Slangerup: 215; Petersen, Anders William:
63, 65, 126, 135, 246, 255, 257; Petersen, Ane Elisabeth født Roth-
berg: 135, 257; Peders, Anna, fadder 1789 Magleby Møn: 186; Peders-
datter, Anna Sophie af Sømarke: 186; PETERSEN, ANNE MARIE ELISABETH
gift Jensen: 52, 115, 117ff, 126ff, 246f, 255; Pedersen, Claus, fad-
der 1782 Fanefjord: 171; Pedersdatter, Ellen gift Niels Nielsen: 237,
246; Petersen, Ellen Katrine gift Christiansen: 128, 135, 148, 246,
255; Petersen, F. skuemester: 81; Pedersen, Hans af Kgs.Lyngby: 236f;
Pedersen, Hans, gårdmand Magleby Møn: 94, 181f, 190; Petersen, Hans
koncertsanger: 17; Pedersen, Jens, gårdmandssøn Magleby Møn: 186;
Pedersen, Jens, tjkarl 1787 Magleby Møn; 186; Petersen, Jens Jacob
Bendix, tjkarl 1860 Slangerup: 53; Pedersen, Jørgen, gårdmand i Kgs.
Lyngby: 133, 237, 244f; Petersen, Jørgen Wilhelm: 128, 135, 246; 255,
257; Pedersdatter, Karen, gårdmandsdatter Magleby Møn: 186; Peders-
datter, Karen, tjpige 1801 Slangerup: 198, 225; Pedersen, Karen født
Poulsdatter i Kastbjerg: 160; PEDERSDATTER, KIRSTEN gift Larsen: 100;
Pedersdatter, Kirstine, tjpige 1801 Slangerup: 184, 225; Pedersdatter
Kirstine, gårdmandsdatter Magleby Møn: 184; Pedersen, Lars, fadder
1771 Nørresundby: 192; Petersen. Lauritz: 128, 246, 255; Pedersen,
Mads i Kastbjerg: 160; Pedersen, Maren Kirstine, tjpige 1855 Adel-
gade 99: 92; PETERSEN, MARGARETHA MAGDALENA født Koops: 126, 135, 240,
244, 250ff; Pedersdatter, Mette Marie gift Gralle: 192; Petersen,
Nielsine Kristine gift Verdier: 57, 60, 128, 135, 144, 246, 255;
Petersen, Peter Nicolai: 126, 142, 246, 255; PETERSEN, POUL, kro-
ejer Søborghus: 115, 126, 211, 235ff, 253, 255; Petersen, Bartholdus
Papl: 10f, 43, 63, 65, 128, 142, 257; Pedersen, Søren, gårdmandssøn
af Kgs.Lyngby: 236f; Pedersen, Søren, fadder 1771 Kastbjerg: 160;

Poulsen, Adam: 18; Poulsen, Anne født Sørensdatter i Kastbjerg: 160; Poulsen, Christen, gårdmand Kastbjerg: 75, 170; Poulsen, Dorthe gift Mortensen: 154, 160, 162, 164; POULSDATTER, ELLEN af Gentofte gift 1. Hans Davidsen Kgs. Lyngby 2. Peder Sørensen Frederiksdal: 236; Poulsen, Johannes: 18; Poulsdatter, Karen gift Pedersen i Kastbjerg: 160; POULSDATTER, KIRSTEN gift Mortensen: 74f, 154ff, 160ff; Poulsdatter, Maren: 154, 160, 162; Poulsen, Niels i Kastbjerg: 160; Poulsen, Oluf, damvogter Søborghus: 241; Prange, Karl, tjkarl 1834 Søborghus: 255; Priskorn, Emmy Margrethe gift Traberg: 22; Priskorn, Olga Elisabeth gift Mortensen: 22; Pristaff, Mathias, Søborghus: 242; Ranch, Mads Jensen: 153; Ranch, Mette født Mortensdatter: 151, 153; Ranch, Søren, fadder 1771 Kastbjerg: 160; RASMUSSEN, ELSE MARIA født Laursdatter: 186; Rasmusdatter, Karen, tjpige 1787 Magleby Møn: 186; RASMUSSEN, PEDER gårdmand Budsemarke, Magleby Møn: 186; Rasmussen, Peder, vurderingsmand Udbyneder: 169; Rawert, fabriksdirektør: 209; Recke, Adolph von der: 84; Revsbeck, Inger født Mortensdatter: 151, 153, 165; Revsbeck, Niels Christensen: 153, 165; Riis, postmester: 232; Ringstrøm, Anders, stadsmusikant: 228; Roed, Christen af Haarbølle: 176; Roepstorff, Inga Else Marie gift Hedborg: 16, 21; Roepstorff, Jørgen Henrik: 10, 21; ROEPSTORFF, KATE MARY født Mortensen: 6, 10, 12, 15ff, 21, 24, 44; Roepstorff, Lauritz: 8; Roepstorff, Poul: 8; Rosenberg, Walt, skuespiller: 14; Rothberg, Ane Elisabeth gift Petersen: 135, 257; Rottensteen, jomfru: 58; Rubin, Marcus: 203; Rugaard, Anders Georg, købmand i Slangørup: 221, 223, 225; RUGAARD, ANDERS LARSEN, brændevinsbrænder i Frsund: 219, 221f; Rugaard, Anders Lauritz, gæstgiver Roskildehvide: 114, 120, 198, 213f; RUGAARD, ANNA BARTHOLINA RASMUSDATTER gift Jensen: 109f, 193ff, 198, 203, 218, 219ff; RUGAARD, ANNE g.m. Anders Larsen Rugaard: 221; Rugaard, Anne Hvalsteen Pedersdatter: 225, 232; Rugaard, Anne Regine gift Flindt: 198, 222, 225, 228, 232; Rugaard, Bergite Maria Pedersdatter: 225, 232; Rugaard, Christine Rasmusdatter: 221, 225; Rugaard, Dorothea Andersdatter gift Suza: 221; RUGAARD, KIRSTINE født Jørgensdatter Fritz, først gift Hagendorn: 109, 195, 198, 214, 221, 225; Rugaard, Lars Andreas Pedersen: 225; Rugaard, Peder Andersen, købmand i Slangørup: 109, 193, 195, 221, 223, 225, 227f, 232f; RUGAARD, RASMUS ANDERSEN, værtshusholder i Frsund: 195, 219, 221f; Rugaard, Sophie Hedevig Rasmusdatter: 221, 225; Rugaard, Sophie Hedevig født Jensen: 113f, 213; Rugaard, Susanne Dorothea Pedersdatter gift Brönnicke: 233; Rugaard, Thomas Wellejus Rasmussen, købmand i Slangørup: 109, 214, 221, 223, 225; Rugaard, Trine Thomasine gift Heegaard: 58, 122; Rung, Frederik: 13, 16; Rønne, Bone Falch, præst i Kgs. Lyngby: 239;

Samuelson, Jens, gårdmand Udbyneder: 154, 159, 170; Samuelson, Kirsten født Mortensdatter: 151, 153f, 159; Sandal, præst i Magleby: 184, 186, 189; Satrup, Laura, huslærer: 53, 60, 120, 140; Saxe-slægten: 186; SAXE, KAREN JØRGENS DATTER gift Henrichsen: 186; SAXES DATTER, KAREN = Karen Jørgensdatter Saxe; Scavenius-familien: 188; Schade, kromand Søborghus: 243; Schiøtz, D. kaptajn: 85; Schiøtz, Søren i Søborghus: 242; Schmidt, Caspar Aug. Fried. Søborghus: 242; Schott, præst i Nørresundby: 192; Schou, J.V. borgerløjtnant: 85; Schulin, S.L. grøve: 239; Schulin, Sophie Hedevig født von Warnstedt: 236; Schultz, løjtnant: 230; Sitting Bull: 35; Skomager, Peter, fadder 1779 Udbyneder: 165; Skou, Karen født Mortensdatter: 151, 153f, 165, 167; Skou, Morten Sørensen i Udbyneder: 154; Skou, Søren Sørensen i Udbyneder: 154, 165; Skrædder, Jacob: 78; Skrædder, Jens i Fanefjord: 171; Smed, Christen fadder 1765 Udbyneder: 151; Smed, Mads fadder 1771 Kastbjerg: 160; Smidt, brændevinsbrænder Hillerød: 213; Smith, Johannes borgerkaptajn mm: 195, 197, 227f; Sottrup, Christian, emigrant: 60, 63; Staal, Ditlev, godsejer: 184; Stanley, David S.: 31; Stauning, Anne Marie født Klie: 219; Stauning, Peter degn i Udesundby 219; Steenstrup, Helge, sekretær i Den danske Frimurerorden: 44; Steffensen, Niels, tjkarl 1834/1840 Søborghus: 255; Suza, Dorethe født Rugaard: 221; Svendsen, Thomas, kanefører: 58; SØNDERGAARD, KATE = Kate Mary Mortensen: 16f; Sørensdatter, Anne gift Poulsen i Kastbjerg: 160; Sørensen, Christen, tjkarl 1860 Slangerup: 53; Sørensen, Christen, tjkarl 1787 Udbyneder: 153; Sørensen, Christian Constantin, handelsfuldmægtig: 44; SØRENSEN, ELLEN født Poulsdatter: 236; Sørensen, Johanne Marie født Andersdatter: 237; Sørensen, Karen født Mortensdatter: 151, 153f, 165, 167; SØRENSEN, PEDER gårdmand Kæs. Lyngeby: 236f, 240; Sørensen, Peter, tjkarl 1855 Adelgade 99: 92; Sørensen, Poul fadder 1771 Nørresundby: 192;

Tetens, by og herredsfoged: 169; Texiére, Jacob S.: 13f; Thielo, Carl Aug.: 243; Tidtens, Cornelis Jacob i Søborghus: 242; Tomasini, Carl: 16; Topsøe, Vilhelm: 38f;

Warnstedt, Sophie Hedevig gift Schulin: 236; WELLEJUS, MARIE KIRSTINE gift Fritz: 221, 232; Wellejus Fritz, Thomas, præst i Mygind: 221, 232; Wellington hertug: 180; Verdier, Andreas, hanskemager: 56, 62, 128, 257; Verdier, Nielsine Kristine født Petersen: 57, 60, 62, 128, 144, 246, 255; Werhagen, Henrik, Søborghus: 242; Werhagen, Melchior, Søborghus og Gyldenlund: 241; With, kammerråd: 223; With, A.C. jomfru: 251; Voigt, Jacob, Søborghus: 242;

STEDREGISTER

Bregnerød kro 232, Brønshøj 115,126,130,132f,237,240ff,247,249,
 Buddinge 126,241,243,249, Budsemarke 91,94,172,181,184,186,188,
 190f, Busene 186, Emdrup 126,129ff,240f,243, Fanefjord 94,97,
 171f,179,182f,188f,191, Farum 115,199,255, Frederiksborg amt
 53,110,12,193,210,216, Frederiksdal 236,239,246, Frederikssund
 110,194ff,198,203,219,221f,225,227f,231, Furesøen 19f, Gentof-
 te 240f,246,253, Gentofte kro 126,133,240,247,253, Gladsaxe
 126,129,244,249, Hårbølle 17,176,181,191, Haderslev 250,258,
 Hedemøllen 227f, Helsingør 109,121,199,232,258, Hillerød 54,
 56f, 60,117,121,124,126,142f,212f,218, Kallehave færgested 177,
 Kastbjerg 75,154,160,164,170, Klintholm 172,179,181,188, Kon-
 gens Lyngby 126,133,235ff,239f,244f,253, Koster færgesgård 174,
 KØBENHAVN: Adelgade 6,25f,29,43f,47,79,83,89,92,100,106f, Ama-
 liegade 135,257, Christiansborg 8,41ff,46, Christianshavn 133,
 247,252, Clausens Borger- og Realskole 26, Domhuset 82,84,
 Falkoneralle 48, Fasangården 122, Fiolstræde 47, Frederiksberg
 alle 98f, Frederiksberg kirke 89,98, Frederiksborgvej 129,244,
 Frederikssundsvej 115,129, Frimurerlogen 44f, Fælleden 28,87,
 Gammelstrand 100,253, Gothersgade 26,43,48, Griffenfeldtsgade
 47, Hauserplads 65, Henrik Ipsensvej 22,48f, Holmens kirkegård
 46,48,93, Howitzvej 12, Jernporten 98f, Kastellet 236, Klærke-
 gade 44f, 91, Kultorvet 63ff,126, Lampevejen 12, Landemærket
 26,43,257, Langelinje 9,69f,258, Lavendelstræde 250, Laxegade
 66, Melchæors Borgerskole 26f, Navigationsskolen 117, Nyboder
 12,18,25,29,85,101, Ny Kongensgade 81, Nytorv 84,250, Nørre-
 gade 26f, Nørrevold 10,26, Odensegade 24, Prinsensgade 100,
 Rådhuset 8,81f, Rådhusstræde 47, Rosenlund 98, Røntgenstati-
 onen 72, St. Annægade 133, Skjoldsgade 6,44, Sortedamsøen 18,
 Strandvejen 246, Sølvgade 6,26,29,43,91, Trinitatis kirke 25,
 43,66,92, Vor Frelsers kirke 247, Vor Frue kirke 98, Værne-
 damsvej 89,98, Zoologisk have 8,22, Østervold 6f,12,24,47f,
 Østreborgerdydskole 18f, KØBENHAVN SLUT, Køge 177f,180, Linde-
 gården 126,133,236,238f,245, Magleby 89,94,97,100,179,182,184,
 186,188f,191, Malmø 250, Mandemark 179,184, Mariager fjord 74,
 149,156,158, Minnesota 30ff, Mygind 221,232, Mølleåen 239,
 Møn 6,25,89,94,96ff,172,174,177f,182,184,187ff,202, Møns klint
 94ff,179f, Nørresundby 109f,192,198,206,227, Orebjerg 208,
 Overgård 149,151f,155,181, Roskildehvide 109,114,228,232, Ros-
 kilde kro 195,227f, Rudersdal 19, St. Paul, Minnesota 30ff,

Slangerup 6,43,52ff,58,60,66,72,109ff,115ff,128,134f,138,140,
142f,193ff,202f,209f,213,216ff,223ff,227f,230f,233,239,247,255,
Slukefter 246, Stege 94,96,172,174,176ff,181,186ff, Strø 114,
233, Søborghus 52,115,126ff,133ff,211,237,240ff,253,255,257,
Sømarke 184,186, Sønderomme 221, Tårbæk 135,257, Udbyneder 28,
41,47,49,74f,78f,91,149f,154,158,164ff,170, Udbyover 79,93,
149,162,165, Udeøuddby 219ff, USA 30f,35,41,66,114,119,122,
143, Utterslev 129ff,237,241,243f, Vangede 128f,241,243,246,
253,257, Vesterskovmark 74,156,167, Vindebæk 97,182f,191, Vor-
dingborg 60,144ff.

Aneliste til følgende bind af Prosapia nr.6.

16. Morten Jensen gårdmand i Udbyneder sogn + 1799
17. Leene Christensdatter hans kone + 1801
18. Poul Jensen gårdmand i Kastbjerg + 1771
19. Anne Nielsdatter hans kone + 1800
20. Mads Jørgensen tømrer i Fanefjord + 1819
21. Bodil Hansdatter hans kone + 1824
22. Henrich Larsen gårdmand i Magleby Møn + 1838
23. Kirsten Pedersdatter hans kone + 1846
24. Jens Nielsen skrædder i Nørresundby + 1813
25. Dorthe Kirstine Christensdatter hans kone + 1804
26. Rasmus Rugaard værtshusholder i Frederikssund + 1796
27. Kirstine Jørgensdatter hans kone + 1830
28. Peder Sørensen gårdmand i Kongens Lyngby + 1816
29. Ellen Poulsdatter hans kone + 1802
30. Hans Johannes Nicolaus Koops tehandler Kbh. + 1801
31. Anna Maria Ljungstrøm hans kone + 1835
32. Jens Mortensen gårdmand i Udbyneder sogn + 1752
33. Maren Kragh hans kone + 1763
- 34.
- 35.
- 36.
- 37.
- 38.
- 39.
- 40.
- 41.
- 42.
- 43.
44. Lars Henrichsen gårdmand Magleby Møn + 1782
45. Karen Jørgensdatter Saxe hans kone + 1787
46. Peder Rasmussen gårdmand Magleby Møn + 1801
47. Elsa Maria Laursdatter hans kone + 1798
48. Niels Jensen Waagkarl i Nørresundby + 1791
49. Karen Christensdatter hans kone + 1788
50. Christen Voegnsen husmand i Nørresundby + 1770
51. Maren Christensdatter hans kone + 1767
52. Anders Larsen Rugaard gæstgiver i Frederikssund + 1790
53. Anna Jensdatter hans kone + 1770

54. Jørgen Pedersen Fritz degn i Ry-Sonnerup + 1775
55. Kirstine Marie Wellejus hans kone + 1803
- 56.
- 57.
58. Poul Jensen skomager i Gentofte + 1762
59. Kirsten Jørgensdatter hans kone +
- 60.
- 61.
- 62.
- 63.
- 64.
- 65.
- 66.
- 67.
- 68.
- 69.
- 70.
- 71.
- 72.
- 73.
- 74.
- 75.
- 76.
- 77.
- 78.
- 79.
- 80.
- 81.
- 82.
- 83.
- 84.
- 85.
- 86.
- 87.
88. Henrich Pedersen gårdmand i Magleby Møn + 1735
89. Maren Hansdatter hans kone + 1748
90. Jørgen Pedersen Saxe dragon ved militsen +
91. Maren Pedersdatter Karebyes hans kone +
- 92.
- 93.
- 94.
- 95.

96. Jens Sørensen Vestbjerg gårdmand i Nørresundby
97. Ane Joensdatter hans kone + 1767
- 98.
- 99.
- 100.
- 101.
102. Christen Pedersen i Storvorde
103. Kirsten Sørensdatter hans kone
104. Laurs Andersen Rugaard brændevinsbrænder Grenå + 1759
105. Birgitte Rasmusdatter hans kone
- 106.
- 107.
108. Peder Pedersen hattemager i Hillerød + 1744
109. Kirsten Hansdatter hans kone
110. Thomas Hansen Wellejus præst i Sønder Omme + 1762
111. Karen Poulsdatter Stauning hans kone + 1784
- 112.
- 113.
- 114.
- 115.
116. Jens Poulsen i Gentofte
117. Anne Sørensdatter + 1771
118. Jørgen Jørgensen gårdmand i Gentofte + 1767
119. Karen Hnasdatter hans kone + 1763
- 120.
- 121.
- 122.
- 123.
- 124.
- 125.
- 126.
- 127.

LITTERATUR

Bøger, jeg har kigget i:

- Aakjær, Svend, Mogens Lebech og Otto Norn: København før og nu I-VI.
Alstrup, Orla og Charles Christensen: Nyboderfolket, 1930.
Andersen, Einer: Østre Borgerdydsskole 1787-1937, 1937.
Andersen, Jørgen: Bogen om Frederiksborg Amt, 1969.
Anciennitets-Liste med vedføiet Qvarteer- og Compagnie-Liste m.v. over det borgerlige Infanteris Stabs-, Over- og Underofficerer for Aaret 1845.
Begtrup, G.: Beskrivelse over Agerdyrkningens Tilstand i Danmark, I-VII.
Blom, H.J.: Krigstildragelser i Sjælland 1807, 1845.
Bojsen, F.E.: Af Møns Historie I-VII, 1906-23.
Bokkenheuser, Knud: Østerbro fra Toldbodvej til Vibenshus, 1916.
Broge, Arent se pseudonymet Gert Nabo.
Brønning, H.: Tillæg til Hundrups Stamtavler over Familierne Borch og Brønning, 1886.
Carøe, K.: Af Løgevæsenets Historie i Københavns Amt, 1920.
Christensen, Chr. Petresch: Nørresundbys Historie I-II, 1921-24.
Danmarks Kirker, Frederiksborg Amt, Slangerup kirke, (Nationalmuseet)
Davidsen, J.: Fra det gamle Kongens København, Ny gennemset Udgave 1910.
Døygård, Heino: Vestens erobring og Wounded Knee, 1976.
Fang, Arthur: Den gamle Købmandsgaard, 1935.
Garbrecht, Johan Gerhard Frederik: Sværd og Banner, 1831.
Gotfredsen, L.: Gentofte I-III, 1951-54.
Grandjean, J.B.: Legatstamtafle over Familien Hvidt, 1926.
Groshenning, Max: Melchioriana, 1910.
Hansen, Georg Sønderlund: Manitus Børn, 1945.
Jørgensen, H.H.: Gamle Minder fra Havndal og Omegn, 1915.
Linde, Peter: Adelgade og Borgergade, 1965.
Lindeberg, Lars: De så det ske. Englandskrigene 1801-14, 1974.
Linvald, Steffen: Brønshøj, Husum og Utterslev, 1962.
Møller, J.S.: Moder og Barn, 1940.
Nabo, Gert: Min Bedstefaders Levnetsløb, 1847.
Nabo, Gert, Manderup og Qvinderup, 1847.
Nystrom, Eiler: Gentofte Sogn i Fortid og Nutid, 1916.
Nystrom, Eiler: Lyngby Sogn i Fortid og Nutid, 1934.
Paludan, J.: Møen I-II, 1822-24.
Petersen, Paul: Veiledende Text til Familieballet Før og Nu, 1897.
Plenge, J.: Livet i København for en Menneskealder siden, 1873.
Ritzau, E.N.: St: Joh: Logen: Zorobabel og Frederik af det kronede Haab.
Rubin, Marcus: 1807-14. Studier til Københavns og Danmarks Historie, 1892.
Rørsig, P.M.: Skoler og Degne i Vehnssyssel II, 1953ff.
Stern, S.: Beskrivelse over Kjøbenhavns Amt, 1834.
Sundbo, Arne: Frederikssunds og Købstaden Slangerups Historie I-II, 1931-32
Topsøe, V.C.S.: Fra Amerika, 1872.
Uhrskov, Anders: Handel i Hillerød i hundrede Aar, 1944.
Uhrskov, Anders: Kulsvierbogen, 2.udgave 1967.
Watt, Robert: Hinsides Atlanterhavet I. Fra det fjerne Vesten, 1872.
- Diverse leksika, håndbøger og samleværker.

Årbøger fra de historiske samfund i Frederiksborg, Københavns, Præstø og Randers amter.

Gladsaxe-bogen, Illustreret Tidende, Københavner-Jul, Københavner-Minder
Lyngby-bogen, Meddelelser fra historisk-topografisk Selskab for Gentofte
kommune, Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn, Villabyernes Blad, Zacariæ: København Før og Nu, Emdrup Grundejerforenings blad.

Diverse aviser.